

.....
289.454 83ZK

.....

MAJLÁTH REGÉI.

Országos Széchényi Könyvtár

1884. évi kiadás

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

MAGYAR REGÉK,
MONDÁK ÉS NÉPMESÉK.

GRÓF MAJLÁTH JÁNOS

UTÁN

KAZINCZY FERENCZ.

KIADTA

KAZINCZY GÁBOR.

PEST.

HECKENAST GUSZTÁV TULAJDONA.

1864.

289454

ORSZÁGOS SZÍNHÁZI KÖNYVTÁR

N. Névodéknapló

1864

934

SZ.

TARTALOM.

	Lap
Salamon, magyarok királya	1
A három királyleány	49
A vilik táncza	85
A két testvér	98
Ardónak úrnéja	122
A levél	146
A falba-zárt	166
Vas Laczi	187
A sóbányák	203
Tündér Ilona	225
A bosszúló kard	244
Erzsi, a fonó	264
A kincs	289
A rózsát-nevető hercegnő	318
Füred	325
Pengő	343

MÓLTATÁS

És az Államok közötti

viszonyokról

1890. évi

7. évfolyam

1. kötet

1890. évi

7. évfolyam

1. kötet

Országos Széchényi Könyvtár

1890. évi

7. évfolyam

1. kötet

1890. évi

7. évfolyam

1. kötet

E lelkes költeménykék „**Magyarische Sagen und Märchen**“ cím alatt jelenének meg ezidén. Leleges, szíve s nagy kiműveltetése által tiszteletes írójok épen oly jól adhatá vala anyanyelvén is, s némelyike Regéinek így jelene meg két Zsebkönyveinkben : de mások nyelvén kezdvén meg poetai pályáját azoknak kedvéért kik nem érték a miénket, megmarada azon melyen járni kezde, s jobbnak látá idejét és gondjait arra fordítani, hogy némely költőinknek dolgozásait ismertesse a németekkel, mint hogy a magáéit velünk. Szerénysége s hűsége tiszteletet érdemlenek, s a mit magától jobban vehetünk, a Mieinknek én adom itt. Phantasiájának genialis játéka, érzésinek lágy-sága, forrósága,

szentsége, könyvek és szép körök által művelt, nagy gondú beszéde, nem enyészhetének el annyira fordításomban, hogy akik méltók az ilynemű olvasásban lelhetni örömeket, annak lelkéhez s nemközönséges kiműveltetéséhez ne vethessenek, a kit én irígyen tisztelnék, ha ismeretségével s szeretetének oly sok becses bizonyysággal nem dicsekedhetném is.

(1825.)

(KAZINCZY FERENCZ.)

MAJLÁTH HENRIETTE

GRÓFNŐNEK.

Vidám gyermekem!

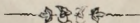
Mióta megtudtad hogy atyád könyveket ír, többször mondád, bár csak Neked ajánlana egyet. Bízott lehetél, hogy ohajtásod teljesülni fog. Hogy' ne ajánlanám Neked azt ami szívből fakad? Hiszen szívem a Tiéd egészen.

Csillogó regeként úszik szemed előtt a világ; bár adná meg Neked boldogságban mind azt, a mit kedvenceiknek ígérnek a mesék; bár volna oly jó dolgod az életben, hogy boldog sorsod fenmaradna nemzetünk emlékezetében, s száza-

dok múlva is ajkról ajkra szállna a monda a boldog Jettiről.

Legbensőbb áldásom kísérjen egész életeden át.

Budán, Augustusban, 1824.

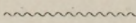

U T Ó Í R Á S.

Több mint tizenegy éve hogy e sorokat írák. Te ezenben fölserdülél; a vidám gyermek oly hív barátnómmé fejlett, a mily leánya kevés atyának lehet. Ha valaki e világon, Te számot tarthatsz, az Írás szavaiként, hogy jó dolgod legyen s hosszú életű légy e földön.

A szeretet elsőségeinek egyike, hogy a mit már több ízben adott, újra meg újra oda aján-dékozhatja, sőt tulajdonkép nincs is más egyebe amit adjon. Vedd hát Te is most újlag, amit már régóta bírsz : szívemet, szeretetemet, leg-bensőbb áldásomat mind örökre.

Bécs, November 1-jén 1836.

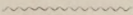

MÉG EGY UTÓIRAT,

A KIADÓTÓL.

És tizenhat év múlva, 1853, a bajor főváros lapjai elmondák, hogy Január 3-d. a regényes starnbergi tóba, München mellett, egy agg ember és leánya ölte magát. Megrakták öltözetöket kövekkel, hogy annál biztosabban vesszenek, s egybekötözték karjaikat, hogy egyesülve maradjanak a „szabadító“ halálban is, kiket az öldöklő élet nem bírt elszakasztani.

Gróf Majláth János volt és leánya.

ELŐSZÓ.

Az emberifaj évlapjain alig sötétlik oly gyász és fertelem, miről ez a kor ne tanúskodhatnék. Az árverésre bocsátott önzéstől fogva, mely a pírnságot nem ismeri, a nemzet-irtás gonoszteig, azt hinnők, nincs semmi, a mi fásúlt lelkeinket meglephesse többé. S mégis vannak események, mik sújtsanak bár csak egyeseket : megrendítők „a velők oszlásaig.“

Mennyi szenvedés, mely oda lenn, gyötrelmes verejtékkel hordozza kezdettől végig az inség keresztjét! De a ki előtt „csillogó regeként úszott volt az élet,“ s feljogosítá megvárni, hogy ábrándképei megvalósuljanak : s íme, mielőtt ösvényét megfutni bírta, öszveroskad, nem a Fatum

villámütése alatt, mit fejhajtva fogadunk, hanem az emberi tehetőség határai közé eső viszonyok öldöklő súlya alatt . . . és látni, mikor már késő, midőn a habverés lecsillapúlt, halk tükörében a kart, mely e hullámokkal küzködik, mindinkább kimerülve, anélkül, hogy valaki legyen, ki a part-ról a segély mentő horgonyát dobná neki . . . ez az emberi élet tragoediája.

A hírlapok, annak idejében, registrálák a starnbergi tó áldozatait. Baleset, mely egy futólagos értesítés szűk keretébe befér. Elpendült, mint annyi más. A szívben saját keserve is alig lel helyet.

Reám alig tett oly rendítő hatást esemény, mint ez irtózatos vég, melyben az atya és gyermeke osztakozott.

Én Majláthtal közel viszonyban nem voltam soha; elveitől a közéletben mindig távol állék. De nem alkalmazhatók-e a haza szeretetére is Idvezitőnk szavai: „Az énatyámnak házában sok hajlékok vannak?“ (János evangy. 14. r. 2. v.) Igen! az igazságot az Úr szolgáltatja ki egye-

dül; az ember csupán hitének őszinteségéről tegyen tanúbizonyságot.

Azon félszázad, melyben Majláth élt és cselekvék, egyik legérdekesebb szakasz marad örökké e haza életében. Egy nemzedék keretében egy egész történelem. Mily halk kezdemény, mily regeszerű siker, s mily eredmény! Mennyi áldozat, hűség, s mennyi balsors!

És e férfiak! . . . Vonjatok párhuzamot közöttök s azon nemzedék közt, mely közvetlenül megelőzte.

Szemben a jelennel, a mythos kora már.

— Számomra, Kazinczy Ferencz irodalmi hagyományaiiban, mintegy új életre kelt, kidőlt daliaiban is, e múlt. A bizalmas közlemények leveleikben felmutaták nekem a magok valójában e férfiak lelki arczképét. Mintha együtt éltem volna velek, megismertem egyéniségöket, törekvéseiket, tetteiket; mindaz a mi őket illeté, megannyi vonás volt, mely egy-egy arczképet egészítgetett ki

csarnokomban; érdeket s értéket nyert mindaz, ami reájok vonatkozott.

Alig egy tized alatt (1830-on innen) új világ vett epigónokat körül, s végzetes hatalommal sodrott előre, mindig előre, új ösvényeken, sokban eltérő irányokban. A holnap káprázatai előtt elhalványodott mindaz a mi volt; sok ragyogó név nimbusa is. Kicsinyeltük, meggyűlöltük, legjobb esetben elfeledtük őket. Jól jártak a kik meghaltak vagy elnémultak, mielőtt megszoktuk nemhallgatni vagy elhallgattatni őket.

A kor, egy éh Saturn, elébb utóbb fölemészt mindent és mindenkit; s új dolgokat hoz elő; neki-való embereket is? Megengedem. De nehéz bevárnunk, s még nehezebb megválasztanunk őket.

Szenvedélyes faj vagyunk. Nincs mit csodálni rajta. Ha az egyes ember képzésére döntő hatással folynak be gyakran élményei: e nemzet életírása, a historia, kimentí vagy, legalább, értelmezi annak jellemét: azt a sok nemest és kisserűt, genialist és félszeget, mit róla regél. Ki

hitt annyit, ki csalódott, ki szenvedett annyit? Idegesek lettünk. A rossz idegekben fészkel a szenvedély. Az, pillanatokra, kikap magunkból, felmagasztal, képessé tesz mindarra a mi ragyogón nagy; de halk erényekre s az ítélethozás bírói tisztére ritkán. Mint a szerelmes: a bálványozó odaadás s a bűsz ingerültség szélzetei közt alig lel pontot, min háborgó lelke megpihenjen; a sors sújtolásai alatt megroskadni nem tud, de a „mérték-tartás“ bölcs erényét nem bírja meg. A pillanat hozza és — söpri el a „nap hőseit.“ Ez a nap vajmi rövid és szállékony: de ki is adja ám mindazt a mie van. Elborít koszorúi hervatag virágzáporával. Nincs oly illethetetlen „majestás“ a földön, mint kit a népszerűség kene fel; fénykörének küszöbénél elhallgat a szó, megnémúl a gondolat. Tudja mi várna reá.

A honárulás s a haza szabadítójának dicsősége közt, vagy viszont, oly rövidke nálunk az ösvény, hogy „egy saison alatt“ megfutható. Magunk sem tudjuk, hogyan. Oly őszinte lelkesedéssel kiáltjuk ezt és azt.

Igen, élményeink szenvedélyesekké, izgatottakká tettek bennünket. Pártemberek vagyunk, mindig és mindenben, többnyire mert azokká lettünk; konokok, gyakran álszégyenből; és, organisatióknál fogva talán, feledékenyek mindig. Gyakran még jó hogy igen. Máskülönben a halottak országa sem volna „neutális tér“ előttünk; szent korlátain is betörnének előítéleteink, jó vagy bal szenveink.

A pietas — szavunk sincs reá — néha nehéz kötelesség, mit csupán a szív bír meg, mely megfeledkezni is tud magáról, hogy igazságot szolgáltatasson. Az ostentáló tömegek helyett az egyedülség helyeit keresi; romai közt azon halmvak kincsásója lesz, miket mind mélyebben temet háborítlan munkával a feledés. Hogy ne beszéljenek. Mennyit mondhatnának!

Majláth nem élt már, mikor ősz feje felett őszszecsaptak a starnbergi tó hullámai.

Született 1786 October 5-d. Atyja, József, a statusminister; tizennyolcz gyermeke volt, s hosz-

szú és nagy szolgálatait grófi czímmel jutalmazá (1783) az Uralkodó.

Majláth, szemeinek gyöngülése folytán, mihamar lelépett a közélet teréről. Éveken át teljes elvakulás fenyegeté; megmenekült tőle, de látása mindig a legovatosb kíméletet igénylő maradt.

Mily csapás oly embernek, kit tehetségei tanulmányozásra, s hajlandóságai kiválólag történelmi bűvárlatokra útaltak.

Elvonúlva a közélettől, magának s a tudományoknak élt. Tanúlt, sokat, mindent. Ferde viszonyaink átka volt, hogy, egy írói barátság hatása folytán is, idegen nyelven, idegen irodalom tanulmányozásának adta magát.

Ekkor kereste fel Kazinczyt, s tanítványi bizalommal kérte a mester tanácsait s útasításait. Elöttem fekszenek levelei. Azok egyiránt jellemzik a szeretetreméltó embert, a nagy culturájú világ-fiát, s a lelkes s komoly törekvésű irót, ki mihamar Kazinczy bizalmasb barátainak egyike

lett*). Nyelvünket bírta teljesen, de íróvá azon nyelven képezvén magát, melyre neveltetése útalta: „ezt bevégzett tényül“ fogadta el Kazinczy, s megjelölte a tért, min a nemzeti ügy javára legtöbb sikerrel működhetik: megismertetve a külfölddel a magyart, szellemi tehetőségében, sajátyszerű viszonyaiban és történelmében.

Majláth megfelelt e hívatásnak. Ő volt az első, ki, 1824-ben, egy anthológiát ereszte ki, német nyelven, költőink válogatott műveiből, s ekként úttörő lón azon a pályán, min, néhány évvel utóbb, enyészhetetlen érdemeket szerzett Toldy, s utána az angol Bowring sok jóakarattal fáradozott.

Egy évvel utóbb (1825) elbeszélései gyűjteményével, mondáink s meséink ismeretlen világába vezeté a külföldet, míg öt kötetes historiája (1828—32) a haza viszontagságaival s egyszers-

*) „Szeretem ötet úgy mint keveset“ írja Toldynak. V. ö. Kazinczy levelezése Kisfaludy Károlylyal s ennek körével. Pest, 1860. 68 l.

mind történelmi irodalmunk jelesebb termékeivel, Himfy gyönyörű fordítása (1830) költészetünk egyik legszebb művével, s németek számára dolgozott Grammaticája (1830) nyelvünkkel akará megismertetni.

Ez a Majláth életének fényes és boldog első fele, s ha végig e téren marad, örök érdemekkel tartja fenn nevét.

De ő a hajlamok embere volt; azokat meg', organisatiójánál fogva is, gyakran az alkalom benyomásai határozzák el. Azon férfiak egyike, kik Istenök sugalmainak engedve, részesei voltak a megindított szellemi mozgalomnak, de megfelekezve, hogy annak majd határait is kiszabni embernek többé nem adatott; hogy az eszméket igényekké érleli a cultura, mik mindig szózatossában jelentkezendnek azon korlátok előtt is, miket ők, a vezetők, saját létezésök védeiül tekintettek.

Nem értették meg, vagy nem fogadták el a kort, melyet fölidéztek, s a kor még kevésbé értette és hallgatta őket.

Azonban, mi gondja reájok, reánk a Fatumnak? Fentarthatatlanúl megy tova ösvényén, irtva s alakítva, ölvé és teremtvé.

A közélet hullámozása fönnebb és fönnebb torúlt; a színezetek pártokká tömörültek, mik, természeteknél fogva, a helyett hogy a közczél felé törnének, mindig ellenzetesb irányban távolodtak egymástól. Lőn két tábor, mely a végveszélyt mindig a túlsó oldalon kereste, s annak vereségében nemcsak saját diadalmát látta, hanem a fenyegető vész elfordítását is. Megtette tehát mindenik a mit tudott, jónak találva mind azt a mi pillanatnyi sükert ígért. A harczsorokat elkallott vagy eddigelé ismeretlen elemek szaporították; az ambitio csillogó pályadíjai, az önzés kövér falatai árverésre kerültek; a tömegeknek gyakran magasztos lelkesedése és bösz ösztönei, a meggyőződés merev ereje s a vak önérdek sugalmi forrtak és vívtak és törtek egymás között, egymás ellen.

Megdöbbentek a bátrak is; az enyhék s óvatosak daczos merevenségre ingerültek. A tör-

vényhozás egy fellegvár lőn; védelem és ostrom életre-halálra.

A haza közös ügye pártok kérdésévé téteték.

De e zűrös zajban, a szenvedély harsonái közt megzendült a kor intő szózata is; a kiknek szólt, kezdetben nem hallgaták, utóbb meg' mindinkább elnémúlának. A Fatum azon csapása ez, mely mozgalmas időkben, a merev pártokat használhatatlanokká s azon áradat játékává teszi, mit medrén túl dagadni késztenek gondolatlanúl.

E forrongás Majláthot sem hagyá illetetlen, s védelmére hívá fel azon positionak, mely, családi hagyomány, nevelés s személyes hajlamainál fogva, az övé is vala, s fenyegetve volt; fentartani vagy legalább védeni kötelességének tartá... noblesse oblige. Kiszállt tanulmányai halk magányából, a pártélet harczsoraiba, a napi sajtó zivataros tengerére.

De a lobogónak a mit kitűzött, varázshatása nem volt többé, s mindinkább haloványodott. Mihamar látta, hogy sem csatatársa, sem hallga-

tója nincs, s visszavonúlt, felzaklatott lélekkel s a sükertelenség metsző füláncjával kebelében. Távolról, közvetlen részvevés nélkül nézte azt, a mi csakhamar bekövetkezett, és annyi mással, őt is és törekvéseit a feledésnek adta át. De miként kezdetben a diadal mámora nem szédíté meg : úgy nem sietett elé utóbb, mint a szomjú „hívek“ azon serege, kik, obscurus zugokból is, a tört hajó martalék-romai köré tolakodtak. Ő nem lehetett a betegnek, miként hitte, orvosa : életírója akart lenni. A bírálóat bonczvasát fúrta vérező sebeibe, midőn még a halál gyötrelmeivel vívódott — megírta a nemzet legújabb történetét.

Mikor a néma keserv s a bőszi diadal, a gyűlölet és boszú érzelme reszkettet minden érverést: nem a történetírás nyugalmas kora az; objectív nézlése időtlen gyógyszer : nem csillapít : bágyaszt, ingerel. Egy árnyalat sem volt, kit Majláth kísérlete kielégített volna. Keveset és sokat monda, s a mit monda, nem a maga idejében mondá. Nem volt pamphlet a mit ada; hanem gyakran egyéni benyomások által sugallt historia.

Törött lélekkel, megrongált viszonyokkal, búcsút monda honának. Ment, idegen földön élni és megélni, nem elvei árán — munkálkodása által. Egy fájó érzés, egy emlékezet sem kísért e végső útában — csupán a gyermeki hűség.

A bajor főváros lakosa lőn. Neve, egyénisége, culturája megnyiták előtte a társadalmi élet legfelsőbb köreit, fel a királyi palotáig. Ő a levéltárak használatlan kincseit búvárolá s — egy történelmi tanszékért folyamodott.

Ennyit kért. Negyven évi irodalmi munkálkodás s egy fényes és irodalmilag ismert név jogalapján.

Az új viszonyok a tudományos intézeteknek is új s nagyobb mérvbeni szervezését igénylék, különösen a catholicus bajor földön. Majláth német író s a catholicismus érdekeinek egyik coryphaeusa volt. Ezen elveknek akart hirdetője lenni.

És napokon és éveken keresztül húzódott a „szép szó,” a biztatás. Majláth türt és várt. Hiába. A süker reményével együtt haloványodott a várakozás lehetősége. Ekkor, kevélyebb

hogysem az irgalom ízékén tengesse, vagy épen a becstelenség kenyérén tartsa fön életét: Magyarország egyik peerje, egy minister fia, a tudományok agg bajnoka, nem látott semmi más kiutat mint a halált. Elfogadta azt, mint egy rómain, mint egy nemest megillet.

Az élet mitsem hagyott meg számára . . . nem igaz! egy drága kincset: gyermeke szívét; azt nem bírta elrabolni. A szív nem bírál, nem ítél; az csak áldozni tud; mindent, magát is. Megtette híven. A szerencse derűs napjaiban nem hallgatá meg a szerelem kísértéseit a családiélet boldogságával, hogy atyjától el ne szakadjon, s utóbb, a balsors sujtolásai közt, közel legyen hozzá, társa, barátja, mindene legyen. Élő és halott nyelveket tanult, hogy atyját tanulmányaiban segítse; felolvasója, írnoka lett, gyöngé szemeinek kímélete végett, napokon, éjeken, éveken keresztül.

És midőn a végzet legfájóbb csapásait sem kímélte: a közönyt, melynek emlékezete nincs, a részvétlenséget, mely az idegen keservtől elfordítja gyöngé idegeit, és, végül, az inséget, mely megtöri a testet s lelket egyiránt; midőn a hazá-

ban, a nagy világon, az életben nem volt menedék : csak e gyermeki szív maradt meg, mely odaadta életét, mindenét, s midőn nem volt többé a mit áldozzon : megosztozott a halálban.

„Bár volnál oly boldog az életben, hogy kedvező sorsod fenmaradna nemzetünk emlékezetében, s századok múlva is ajkról ajkra szállna a rege a boldog Jettiről . . .“

Igy szólt „vidám gyermekéhez“ a szerető atya.

„Ha valaki e világon, Te számot tarthatsz, hogy az Irás szavaiként, jól legyen dolgod s hosszú életű légy a földön.“

Ezt mondá a felvirúlt hölgynek, ki szívének kevélysége s boldogsága lett.

Utolsó áldását a starnbergi tó hullámai teteték el . . .

Ily alakok azok, mik, koronként, az emberi lélek és élet sötét mélységei felé az eszményiség fénykörét ívezik, s miket Isten azért visz végig minden próbán, hogy híveknek találván, velek angyalai seregét dicsóítse.

A tudomány ítéletét nem hallgattatja el az élet, nem másítja meg a halál. Az igazság az a mit keres; a sír sem vonhatja el előle.

De hogy méltányos is legyen : tekintetbe fogja venni azt a világot, melyben Majláth élt s az ő egyéniségét.

Ifjúsága oly időbe esik, midőn azon körben, hol ő élt, dilettánsként az írás mesterségével foglalkozni, időtöltés volt és nem több ; rang és születés eleve már bizonyos kiváltságokat is biztosíta számára: A nyúgök nem engedék, hogy az irodalom kivívja s éreztethesse azon nyomadékot mely megilleti, s oly másodrangra szállíták alá, mely hálásan ismerte el a leereszkedést a felsőbb körökből, s az ítéset szerény üdvözléttel szellőzteté kalapját, ha ilyes áldozatot registrálni szerencséje volt*). S íme most egy magyar gróf nevével fényesbült az osztrák-német irodalom, miről, öndicsóító zajgásai daczára, oly kicsinyló száналommal nyilatkozott folyvást o d a k ü n n a nagy-német irígykedés.

*) Quid rides? Fabula de te narratur.

Majláth a dilettáns gazdag tehetségeivel a tudós vasszorgalmát, széles olvasottságát egyesíté. Rendkívüli emléktehetsége csodálat tárgya volt. De e tulajdon sokszor a szellemi erők bizonyos extensivitását hordja magával : termékenységet az irodalmi productióban, a mélység s alaposság kárával. Könnyed, izgékony véralkata a szellemvilág legkülönneműbb terére ragadozta, számbavétele nélkül azon kitartásnak, a mi nélkül a valódi talentom sem ér odáig, hová, gyéresebb eszközökkel, a komoly erős akarat. Tudni akart mindent, szorgalma megbírt igen sokat, s gazdag emlékezete egy fegyvertárt ada olvasmányaiból rendelkezése alá. De sokkal több, változatosabb és ellenzetesb téreken működött felváltva, hogysen tehetségeit bármely egyen is lehetőleg kifejtenie, az alaposság követelményeinek mindig megfelelnie lehetett volna. A lyrai, elbeszélő, drámai költészet, s az öszves politicalai és történelmi tudományok teréről, a mnemotechnica s a delejesség stb. rejtelmes tömkelegeibe is beme-részkedett.

Verseinek kised gyűjteménye (1824) már

egyesíté a nagy culturájú s finom érzékű dilettans tulajdonait : az ízlést és mérséktartást, mely vállain túl nem erőlködik fel, a kellő vonalnál leebb nem száll s tónusából nem esik ki soha. A hangulat szesszenései, a pillanat ihlelmei : annak virágporát viselik magokon; egy kedélyes, érző kebel nyilatkozványai, a bensőség gyermek, igénytelen mezében, s ép ezért szívhez szólók, gyakran megkapók.

E költői egyéniség, melyből kivetközni nem bírt soha, nem engedé — lankadatlan buzgalommal s őszinte jóakarattal üzőtt tanulmányozásai daczára — hogy, a mi főtörekvése volt, Clio választottjai közt fogjon helyet. Nem annyira történetíró volt mint nyomozó. Az a naiv alapvonás természetében, mely az ellentétek kiegyenlítését kereste mindenhol, ott is, hol az igazság törést követelt; az a hajlékonyság a nézetekben, mely a behatások irányában, bármilyek legyenek, a dacz rideg erejét nem ismeri : képzelme sűgalmait hagyta szólalni gyakran az objectiv nézítés bírótétele helyett. Távol azoktól, kik, öntudatosan, elhallgatva vagy toldva, majd felekezeti, majd

politikai irányban, de hazug ajakkal, ronda lélekkel mindig, a historia falsáriusainak nevezhetők : Majláth megolvasott mindent; a mit tudott, nem hallgatá el, a mit hitt, nem ferdíté el szándékosan, hanem, hajlamainak szempontjából nézván a tényeket, anélkül hogy talán észrevenné, képzelme alkotásait fogadta sokszor valóságokúl, gyakran kellő alap nélkül okadatolt, balúl combinált, hibásan következtetett.

Ez, tudom, nem veendi el a kritika ítéletének, mely tekintettel csupán a tényekre van, élet; de elismeréssel jegyzendi föl azon lankadatlan buzgalmat is, mit Majláth, kezdet óta élete utolsó estvéjeig, a történeti kútfők felbúvárlása körül tanúsított. Ez mutatja hűségét az ügy iránt; annak a mit belőlök alkotott hiányai nem akarátának, csak felfogásának esnek rovására.

Igen, ő szerette a haza ügyét, s tett érte akkor, midőn másoknak eszébe sem jutott az. Sors bona nil aliud! kiáltá Zrínyi; s ha igaza van, vajmi sok az a miért az emberi életben a

balsors osztakozik a felelősség súlyában. Az rongálta Majláth életének második felét, s üldözte martalékúl — azon végig, mely, irtózatossága mellett bizonyítja, hogy Majláth nem tétovázott, midőn az élet és megalázódás helyett a halált választá.

A Fatum emily vértanúit, ha miben szükség, rehabilitálni, vagy legalább a kellő szempontokról tekinteni, nemcsak a történeti igazságnak feladása, hanem a humanitas hívatása is.

Majláth beszélyeinek javát e kötetben veszi az olvasó. A szerző iránti baráti érzése bírta fordításukra, amint megjelentek, Kazinczyt. Az irodalom e szaka nálunk akkor még, a primitív kezdet póláiban volt, annyira, hogy Majláth művei, forma s előadás tekintetében, valódi nyereményül voltak tekinthetők; aztán az alkalom, a hívek kis csoportját egy új, tiszteletben álló névvel szaporítani, sokkal kínálkozóbb, hogyses Kazinczy mellőzhesse.

1825 elején, a Zemplén-megyei levéltár bűvárlása közben foglalkozott e kötetke dolgozásával¹⁾. Igaznak küldé azt, kit az első magyar almanach kiadása szorongató viszonyok közé sodrott; „vegye hasznát ahogy tudja.“ Igazt mihamar megölte az inség (Márton József kéregette össze a pénzt eltakarítására), csekély ingóságai lefoglaltattak. Kazinczy kézírata egy ideig veszendőben volt.

Majd Toldyt bízta meg kiadásával; levelezések mutatja a kísérletek viszontagságait²⁾.

¹⁾ Kazinczy Ferencz levelezése Guzmics Izidórral. Esztergom, 1860, 82 l. „Azok, úgymond, jól vagynak beszélve, s ártatlan gyermekes szellemökkel kedveltetik magokat.“

²⁾ Kazinczy levelezése Kisfaludy Károlylyal s ennek körével. Pest, 1860. Ötvenhárom — majd minden — levél (58—206 l.) tesz szót e füzetéről. Megannyi kísérletek, éveken keresztül, süker nélkül, hogy az első magyar író munkája, ingyen, kiadót találjon. Egy kiáltó, pirító adalék azon tömeg kulturai állapotainak ismeretéhez, melyből óriásokúl nyúlnak fel ez egyes férfiak szellemalakai,

Azok nem fáraszták ki Kazinczyt, hogy barátjának ez örömet szerezze *). Utolsó levele Toldyhoz, a cholera pusztításai s a pórlázadás iszonyai, saját balsorsának végsapásai és — a baráti szív méltó fájdalmai között, e könyv érdekében íratott.

S íme, harminczkét év múlva, halála napján írom e sorokat.

Mennyi idő és, még inkább, mily idő! mi mindent pusztíta el! s mit alkotott helyébe? A mivel akkor, ovatos kísérletül, szerény tartalékkal s gondos tanulmányozással próbálkozott a legnagyobb tehetség is: sok tekintetben üzlet s tintafogyasztás közprédája lőn. S az egykori nagyságok dőre csekélyletével űzi dolgát az epigón, s tolong pêle-mêle a szentély körül, mihez egykor tiszte-

— s annyi év múlva is azon hatással, mely az olvasót mérgeiben nevelteti.

*) „Nagyon sajnálom hogy a Majláth Regéi még sem nyomtattatnak, s semmiért nem inkább, mint mivel tudom, hogy azt Majláth várja.“ Toldyhoz, 105. l.

lettel s aggodalommal járult a hazafiúi hűség. Nyelvünket értem.

Harminczkét év — az „elavulás“ korszaka. Megérzik-e az e könyv nyelvén, ítélje meg — a ki még van — a hozzáértő. Illetetlenül adám, írásbeli sajátságaival, sőt a gyors dolgozásnak netaláni téveivel is.

A 249 lapon álló költemény fordítása Szemere Páltól van (az Auróra 1822 folyamában 20. l.).

A munka eredetie 1837-ben bővített kiadást nyert, de új darabjai közt csak kettő van, mely figyelmet érdemel *). Hogy e kötet Majláthot mint elbeszélőt minél teljesebben mutassa föl, lefordítám; nyelvök magában is éreztetné az idegen kéz esetlenségeit, ha meg nem jelölném is, hogy e két mese az : A rózsát-nevető herczegnő (318. l.) és Pengő (343. l.).

Még egyet. Kazinczy egykor, e műnek any-

*) Utóbb, tudtommal, csupán az általa szerkesztett Iris 1846 folyamában (309—34. l.) adott még egy, történeti, novellát : Die graue Frau von Plassenstein.

nyira ahított kiadása körül is mellőzhetlen föltételül köté ki a kiállítás csínosságát. Örvendek hogy ez' ohajtása is teljesült, s e Regék ízletes kiállításaért Heckenast Gusztáv úrnak barátságos köszönetet mondhatok.

Bánfalva, Augustus 22-d. 1863.

KAZINCZY GÁBOR.

MAJLÁTH REGÉI.

Országos Széchényi Könyvtár

SALAMON,

MAGYAROK KIRÁLYA.

I.

Salamon király megszálla Szekszárdon, s vele együtt Markárd, Carinthia fejedelme. Úgy beszélék, hogy ott a böjtnek szentelt napokat szándékoznak tölteni; de a ki kísérőinek számát s hadaik sokaságát látta, könnyen elértheté, hogy az ájtatosság csak ürügy, és hogy az Uralkodó vérontást forгат elméjében. Kísérőinek legnagyobb része künn telepedett meg a táborban.

Együtt ültenek ott néhány magyarok és egy német, s vígadozva falatozának. Amint vacsorájok véget ére, így szóla a német: „Atyám úgy beszélé nekem gyermeknek, hogy jelen volt az hadban, melyet Henrik császár kezdé itt, midőn Salamon, annyi baj után királyiszekére lépett; kérlek, beszéljétek csak, mint esett az?

Egyike a magyaroknak felele :

— Ezt legjobban fogod érteni egy dalunkból;
mert mi magyarok, a mit méltónak látunk hogy
gyermekink is ösmerjék, énekbe szövjük fel.

— Igen bölcsen, mond egy másik; hagyd azt
nekem éneklestem.

Megtölték a sörlegeket, s minden elnémúla.
A dalnok távolabb telepedék le a többitől, s elkezdé :

A KORONÁZÁS ÜNNEPE.

Dicső fényben állt Salamon király,
Már készen várta a nagy áldomás.
Mint tenger habja tol egy más habot,
Akként tolódék honfi s idegen.

Megszólal a kürt, a tárogató,
S hírt ad, hogy már jön a császár fölsége.
És a midőn jő, felkél üléséből
Minden nagy és kicsiny, s mélyen meghajlik.

S övéle együtt megjelent szemérmest
Sófia, császár szeretett testvére,
De most mátkája a dicső királynak;
Hajában myrtus-ág és korona.

'S mindnyájokban e gondolat föltámad :
Mint ő legelső a nagyok között,
Úgy a szépek közt te vagy a legelső;
Kit koronázhat méltóbb' az erős ?

'S mint a napot kísérik csillagok,
Úgy a királyt itt három rokoni ;
Erősek harcban ; utálják a rosszat,
Istenhez hívek, s Árpád ivadéki.

Kezdődik az ebéd, fölkel a nádor :
Király, engedd követnünk a szokást;
Hadd mondja ének ősink tetteit.
Királyi hölgye kérve mosolyg rá.

A dalnok öszült hajjal lép elő,
Átkötve derekát papi övével;
Szeme még ifjú öszült fürtje mellett.
„Virágh! Virágh!“ ezt minden kiáltozza.

VIRÁGH ÉNEKE.

Halljátok énekem, fényes vendégek!
Atyáinknak ragyogjon dicsőségek.
Elmondom, mint éltek,
Elmondom, mint vesztek
A fejedelmek ;
Mint éltenek itthon szép békeségben,
Mint harcolának nagy vitézségben.

Magyarországnak királyi trónusán
Ül vala az öreg kegyes urunk István.

Azt mindig sarkalta

A ravasz Gizela :

„Bátyám, neked nincsen magzatod többé ;
Csináld, hogy koronád legyen én fiamé,
Burgundi Péteré.

Útálják a Krisztust minden mi véreink,
És ha majd utánad hullanak könnyeink,
Elfojtják hitünket.

És bálványozásra hajtják nemzetünket.“
Ezt hallá jó király, beteg lón bújában ;
Ah, látni volt, hogy nem él már sokában !

Akkor gonosz lelkében ezt mondotta

Az a ravasz királyné, Gizela :

Király lesz Péterkém,

Ha őket megölém.

Megfogatá Vazult, ólmot öntött fülébe,
S az ártatlan herczeg eljutott sír gödrébe.

Meghallá Endre vitéz herczeg ezt,
S tüstént Bélához, Leventához levelet ereszt :
Testvérem, barátim, menjünk innen hamar,
A gonosz vén néne minket ölni akar.

Mint sólyom az égben, mentek a herczegek
Oda, hol lakoznak tisztos lengyelek.
S a király jó szívvel látta udvarába.
Derék három vitéz, mond önmagába',
A rossz Lettek ellen segédemre lehetnek,
S tőlem minden gondot messze kergetnek.

És a mint már ülnek asztalnál,
Ime a palotának ajtaja ketté vál,
S belép a király leánya,
Tündérszépségű Rikhéza,
Szemérmesen földre süllyesztve szemeit,
Szótlán üdvözli atyja vendégeit.

Csillog a sok arany, ezüst, gyöngy, gyémánt,
De oly szikrázást semmi gyöngy nem hányt,
Mint szép Rikhéza szemei,
S Bélának lángot vetnek érzései.

S a király megszólal: Ha ki holnap nékem
Leteríti vérben hízó ellenségem',
S lábamhoz veti pallosát,
Sisakját, kópjáját, tollas pajzsát:
Annak én leányom Rikhéza
Légyen vitézsége díjaúl sajátja.

Rikhéza elpirúl, s lenéz szeméremmel;
De midőn felpillant most is még rezgéssel,

Szeme s a Béláé összetalálkozáék.

Ez lesz az ! mond a lyány, s sohajtozáék.

És úgy lön, mint szép hölgy jövendölte,

S a Lett fejedelmet Béla megölte.

Szót áll a jó király; másnap menyegző van;

A herczeg nem lelé helyét vígságában.

Öröm volt nem kevés évekig életek,

Rikhezától önéki fiai születtek,

László, Gyéza, Lampert, derék három ficzkó,

Mind kardforgatásra s paripára való.

Hír jöve Budáról a Lengyelországba,

Hogy a német Péter mint bánt hazájokba',

S hogy a nép ellene immár feltámadott;

S Endre meg Leventa tüstént kardot kapott.

Mentek, mendegéltek, hozzájok áll a nép,

Húllanak a bástyák, mint kövektől cserép.

A Péter leszaladt, kiszúrák szemeit,

Végre föld nyelte gaz tetemét.

Akkoron kiált nép: Endre mi királyunk,

Szabadítónk vala, most legyen istápunk.

Árpádtól szakadt, ő ójja törvényünket,

S annak pajzsa alatt kormányozzon bennünket.

Ez nagyon bosszantá német császárt,
Magyaroktól mert ő ilyet nem várt.
Frank, sváb, esztrák gyűlnek szegény hazánkellen,
De azt akkor is őrzötte jó Isten.

Való, Endre király megrezzene lelkében,
Sok nép, ugymond, s azért bízik erejében.
Egyik követ után másik száll Bélához,
S bátyjától neki ily izenést hoz :

„Öcsém, Béla herczeg, hagyd hon te hölgyedet,
S jer, és védld császár ellen testvéredet.
Sok némettség,
Sok veszettség
Jó vele, s rettentli halállal nemzeted’.

Leventa megholt és nekem nincs gyermekem,
Holtom után rád fog nézni örökségem.
Ne késsél itt semmit,
Szedd össze emberid’;
Jer, kélj segédjére nemzetednek,
Szerezz hírt, nevet, ragyogást nevednek.“

Béla herczeg rápillant szép Rikhézára.
Mily szép! de hát ha még felteszem homlokára
A dicső koronát,
Angyalok malasztját;

És ha majd bíbor fog folyni le vállain,
Ki látott szebb asszonyt világ trónusain?

Rápillant gyönyörű derék fiaira :
Esküszöm az égnek minden lakóira !
Én nektek királyi méltóságot szerzek ;
Nem gondolok vele, bár halálra vérzek.

Felszökik kegyese mellől a jó herczeg,
Csörög kard oldalán, két szeme perczeg,
Nyerít a szép mén alatta,
S a követeket útnak indítja.
„Menjetek, bátyám hívei,
S mondjátok, hogy leszünk vitéz védelmei.“

És mint a két testvér előjön hadával,
Császár meg vala verve ő táborával.
Vértpajzsokról így híjják most Vértésnek
A helyt, hol annyi sok németek elvesztenek.

S a győzelem után meg volt kötve a béke,
S Endrének, Bélának elméne ellensége ;
Budára mentek ők, s tölték jó napjokat,
Milyet nap felülről nem látott igen sokat.

De most Endrének is lőn egy kedves fia,
S Bélának ő adott eskét nagyon bánta.

„Salkóm, én koronád' Bélának nem hagyom;
Tiéd az; elmétlen esküm visszarántom.“

Fehérvártt hagyá megkoronázni fiát,
S Béla és gyermeki nézték nagy pompáját.
Így énekle mellé püspök az oltárnál:
„Légy úr véreiden! a kegy fejedén áll.“ —

„Légy úr véreiden?“ — kérdé elmérgesülve
Béla herczeg, nézvén gyermekit keserülve.
András rápillantott, s beteg leve belé,
S Salkójának sorsát előre félemlé.

És amint betegen nyoszolyáján feküdt,
S forgatta, hogy mást tett mint Bélának esküdt,
Hívatja Ernyeit s Vid Ispán kedveltit,
Hogy egyik és másik segélje szándékít.

„Tapasztalt híveim, kiket szívem kedvel,
Amit mondok, halljátok meg figyelemmel.
Itt a herczegi kard, amott a korona;
Hadd jöjön, s válaszszon kettő közül Béla.

Ha a koronán kap, mingyárt öljétek meg,
Ha kardon, maradjon igen kincses herczeg.
Tegyétek, mit hagyok, s vesztek nagy jutalmat.“
S azok: „Meglesz; érdemeljük bizodalmad.“

Künn az ajtó mellett őrt Miklós áll vala,
S hallá, hogy király itten mit mond vala,
És midőn Béla jött, ezt súgá fülébe:
A kardot vedd, s nem fogsz esni kelepczébe.

S amint Béla belép, Endre király így szól:
„Öcsém, vedd hálámat szívem mély voltából.
Ott korona, itt kard; válaszsza egyiket;
Szólj szabadon, eztet vagy aztat kedveled?

Ha a korona kell, az ám tiéd legyen,
S a kard Salamonra örökségül megyen;
Te léssz király, ő leend herceged.“ —
Az a kettőre néz, s lelkében elijed.

A kardot választja, miként Miklós hagyá.
„Te kend föl Salamont pompával királylyá,
Én és magzataim hercegei leszünk,
S mindent, a mit hágy, nagyhüven megcselekszünk.“

De forrott a méreg, felzajdúl mellében,
S bosszút liheng az esk miatt ő lelkében.
Követeket küldé lengyel sógorához,
S az neki hirtelen tömérdek hadat hoz.

Összekap a két fél, s Endre földön terül,
Lovak tapossák el, s Béla nagyon örül.

De egy belső szózat felkiált fülébe :
„Tiszteld az Úr kentjét!“ s megrendül lelkébe’.

Nem késik el bosszú, bár olykor sántikál;
Midőn törvényszéket tart most Béla király,
Alatta összedől ő királyi széke,
S élete véget ér, s minden dicsősége.

Béla gyermekei mélyen megborzadának,
És Salamon előtt hűséget fogadának.
Előjött a császár, s testvérét Sófiát,
Minden országinak szép kárbunkulusát,
Őneki hűtvesül örökre átadja,
S minden bajai közt segédét fogadja.

S ma vette szép hölgyét, ma vette koronáját;
Bélának gyermekei nevelik pompáját.
Egy áll mindnyájokért, ők mind az egyért állnak,
Együtt győznek, s ha kell, együtt halálra szállnak.

S ti urak, országunk fényes csillagai,
Legyetek koronánk erős oltalmai.
Fojtsatok el viszályt és fondor irigységet.
S ím az intés s a dal együtt érének véget.

— De beszéljétek elő csak, mi háborítá meg
őket egyességökben? Mert hogy a király és a

herczegek egymásnak most nem barátjai, az kérdést nem szenved.

— Kérdésedre én fogok felelni — mondá egyike a hon fiainak. A dolog így történt:

— Bisszének ütöttek pusztítva országunkra, s a nándorfejérvári görög vezér Nikétás kedveze a latroknak. A király és a fejedelmek táborba keltek, gazságokat megbüntetni. Már két hónapig tartott, s minden siker nélkül a Belgrád ostroma, s akkor egy vitézünk és egy magyar leány, ki fogva tartatott a várban, megszereték egymást. A leány egy szélvész es éjjel lángot vete a városnak; mi éltünk az alkalommal, s üzénk az ostrom munkáját. Nikétás egész éjjel védé a várost, de fölvirradván, s látván az erőt és a maga gyengeségét, nem mere ellenkezni. Hozta a Boldogságos Szűznek egy ezüst képét, s magát Béla herczegnek föladá. A görög nép legnagyobb része követé példáját, mert kiki tudta közülök, hogy Gyéza szelíd elméjű. Salamon királynak kevés foglyai jutának, mivel ismerék hogy ő inkább függ a Víd ispán kemény sugallatitól mint illik. Ez bántotta a királyt. S amint Gyéza, a maga szelíd

szívéhez képest, Nikétást és egyéb foglyait sarcz-fizetés nélkül ereszté szabadon, a király annyira felgyúlada ellene, hogy a zsákmány osztásakor neki csak egy negyedét hagyott, a hármát pedig magának tartotta és az övéinek. Viszálkodások azóta mindétig nőtt, s kard és vér nélkül nem igen fogjuk elcsendesülve látni.

Nyargalva mene el mellették egy lovag, s rájok kiálta : Hol találhatom fel Víd ispánt?

— Menj vágtatva — felele egyike közülök — s a templom ajtajában leled, mert épen vecsernyére kondúl meg a harang.

A lovag ment, utána kísérői; de ezek még fél útjokat sem tévék meg, midőn a lovag már a templom előtt álla, s egy levelet nyújta Vídnek, e szóval : Ezt Petrőd. — Egyszerre megfordúla, s ment.

Víd ispán megolvása a levelet. — Éltesse Isten a királyt! Gyéza Ingoványon vadászgat. Rajtam, Zömökön és Bikáson kívül csak egy fiacskája van vele. Űssetek rá minden késedelem nélkül, s elfogtad őtet. Mihelyt kezdődik tusátok, mi megfutamlunk. Az lesz jele, melyen az iramló

ellenre ismerhetsz, hogy ellökjük vértjeinket. Tartod-e készen a megígért jutalmat?

— Élni fogok tanácsoddal — felele Víd, s ezt veté a szóhoz magában: — de ti együtt vesztek vele; a jutalom nekem marad.

Jött a király is. Víd együtt lépe vele a templomba.

II.

Vége volt a vecsernyének. A klastrom papjai kettenden lépdelenek, halkkal és némán, végig a templomon, s kiértek a keresztfolyosóra. A király és Víd veszteg maradtak. Most bevégzik ajtatosságokat, s fel és alá jártanak a kiürült egyházban; a magas bolt visszazengé lépéseik dobbanásit. Elsüllyedve beszédjökbe, észre nem vevék, hogy Vilmos apát egy sötét helyt karszékében maradt s folytatá könyörgését. A beszélgetés mind hangosabbá lőn, mint azok közt szokott, kik felmelegülve vannak titkolni akart szándékoktól, s nem gondolják, hogy valaki hallja. Egy-két nagyjelentésű szavok elhata az apátig. Az betevé könyvét és felfigyele.

Víd.

Meddig fogod még türni, ó király!
 Hogy téged szóban, tettben, Gyéza herczeg
 Kaczagjon? Én beszéljem-e megint,
 A mit hűségem sokszor monda már,
 S sikertelen még eddig, hogy hatalmad
 S személyed sértét rajta mint torold meg?
 Említed-e Belgrádot, hol szabad
 Menést adott mindennek, a kit ő
 Tett volt foglyává a görög seregből,
 Míg, a kik neked buktak meg, te súlyos
 Váltságra hányád, s gyötrő szolgaságra?
 Jól tetted; a ki bajt okoz, lakoljon.
 Kedvet hajhász ő népe közt, s kegyelmet
 Byzáncz uránál, s ím bírja a mit ohajt.
 Dalokban él a lágyság, melyet üze,
 S kezében a várt bér, a — korona.

Salamon.

Kezében az, de nincsen még fején.

Víd.

Ó nem csak ezt; ő a tiédet is
 Fejére teszi, hogyha késsz tovább is,
 Nem érti, mért titkolja lángolását,
 És téged bátran ingerel. Midőn

Sarczát elvontad, egy szó, egy tekintet
 Kért-e, hogy add meg a mi övé, neki?
 Kevély elnémulással állta előtted. —
 Király vagy; a mit a király akar,
 Mindenha szent, nincs más szent, mint ez egy. —
 Vagy a midőn Nissába felidézéd,
 Ha megjelent-e?

Salamon.

Jó, hogy nem jelent meg.
 Most foglyukában ülne azok szerint,
 Miket te kívánsz tőlem.

Víd.

Te pedig
 Királyom azzal, a ki mindenekben
 Csak önmagát tekinti, s tart szememtől,
 Törvény szerint akarsz-e bánni mindig?

Salamon.

Oh hagyd el egyszer már! gyűlölöm őt;
 Hírem' fogyasztja; győzedelmimet
 Az ő tanácsinak tulajdonítják,
 A nép szerelmét tőlem elragadta :
 De szent az esk, melyet tevék neki,
 S az minden tiltott szertől visszaborzaszt.

Víd.

Ha hasznos a tett, gondolsz-e vele,
 Hogy a mezítlábos pap nem javolja?
 Verd el magadtól e hüledezést!
 Ez szegdesi királyi szárnyalásod'.
 Két kard nem fér el egy hüvelybe', nem
 Egy tartományban két király;
 Azt várod-e, hogy ő üssön reád?

Salamon.

És ha majd eldől is, mint érdemelte,
 Azt mondja népem, azt a pap, hogy én
 Akartam őt eltolni birtokából.

Víd.

E tartalék királyi. Fényes elméd
 Megtámadód vagyonát bírni nem vágy.
 S híred, ha majd azt győző fegyvered
 Elnyerte, s bérül adja biztosodnak,
 Keresztülesillámolja a nagy világot.
 Leghívebb szolgád tudja, nem felejtéd.
 Te úr majd akkor léssz, ha védve töled,
 S intéseidtől függve, mint eleddig,
 Új birtokát tenéked tartja fel.

Salamon.

Ó volna meg már hát!

Víd.

Akard, s megvan.

Itt nagy hadad. Koronthál fejedelme
 Sok néppel áll, várván intésedet.
 Vadászat tartja Gézát Ingoványon;
 Hívei kis számmal kísérek oda,
 S meg vagynak nyerve pénzzel általam;
 Lászlója s Lampert nincsenek körüle.
 Mi rá ütünk. A szép merés miénk:
 Tiéd a nyereség. Szünj meg habozni;
 Csak az gyötör; hagyd tennünk, s nyugva vagy.

Salamon.

A tett tiéd, tiéd a jutalom.

Víd.

A hajnal engem Ingoványt talál.

A király és Víd kimenének a templomból, s annak küszöbein különváltak. De az apát könnyörögve borúla le az oltár előtt. Nem, mondá magában, ez a jó szívű kegyes herczeg, klastromunk alkotójának fia, nem fog veszni intés nélkül. Rávetem életemet a koczkára. Ismerje a feje fölött lebegő veszélyt.

Még csak kezde virradni a reg, s egy nem ismert öreg, felöltözve mint egy köz hadiember, a herczeg ágya előtt állá, s így szólította meg: Kelj ki ágyadból, fejedelmi ifjú; napjaidat veszély rettetgeti. — Gyéza álmélkodva nézett az öregre. — Nem ismersz rám? Én a szekszárdi monostor apátja vagyok. Salamon király ellened küldi hadát. Azt tegnap önmagától hallám. Azonnal e köntösbe rejtém el magamat, hogy annál bátrabban férhessek hozzád. Egész éjjel lovon valék; magam megett hagyám a király csoportjait. Azok még ma itt termenek. Ültesd fel hőseidet, vagy fuss, amint jobbnak véled. Víd harmincz zászlót hoz rád. Most eressz vissza; nem jó volna, ha Salamon megtudná, hogy távolv valék. Könyörögeni fogok szerzetes társaimmal, hogy az ég veszni ne hagyja e vitában az ártatlant.

Gyéza felszökött ágyából, s amint ablakán kitekinte, már messze látá a nyargaló papot. — Isten veled, hív lélek! — sohajta. Elővevé vadász-kürtjét, s megfúttá azt egész erejével. Az övéi felszökdeltek a recsegő hangra, s Petrőd, Zömök és Bikás megjelenének előtte. Elmondá nekik a

mit hallott. Petrőd megilletve pillanta két társára, s így szóla nekik: Ismerem azt a papot; szereti a kancsót emelgetni. Mámorában ki tudja mit hallott vagy álmodott? Nem hiszem hogy a király lelkéhez ily undok gondolat férhessen.

— Lássá, ha úgy van kedve, mondá Bikás, mi bátor szívvel várjuk, s úgy hiszem, megfelelünk neki, amint illik. Itt ugyan négy zászlóaljnál nincs több néped; de mi hűk is vagyunk, vitézek is; kis sereg nem most verend vissza nagyot.

— Lelkemből kapád ki a szót, mondá Gyéza; hadd jöjenek, várom őket. Készüljetek a vívás-hoz; én az alatt felfegyverkezem.

Amint kimenének a hercegtől, mondá Zömök: Nem sokba múlt hogy itt majd megjáránk; az apát elronthatta volna dolgunkat. Szerencsénk, hogy a király hiszen nekünk. Ha futásban nem keresi üdvét, meg kell küzdenie, s akkor vége neki.

— Siessetek embereitekhez — mondá Petrőd — s adjátok ki a parancsot, hogy mihelyt a csata kezdődik, forduljanak meg, s hányják el pajzsai-

kat. Ki ne rettenjen el az ily sokkal nagyobb számban?

— Bízdránk magad' — felele a két másik; s mindenike csapatjához ment.

Gyéza alig állítá ki kised hadát, midőn a Víd számos serge előtte kifoszlott. A csata kezdődék. Midőn leginkább folyt a munka, a három hitszegő, Petrőd, Zömök és Bikás megiramodék, mindenike a maga zászlóaljával, s magok és népeik elhányák a paizst. Víd felkiáltá Markárdot: Utánok! szabadjátok le, hogy hírmondójok se maradjon! Azok utánok nyargalának, s a három hitetlen s minden kísérőik leszabdaltatának.

De Gyéza, míg Markard amazokat kergeté, hegyes ék formájába állítá ki hőseit, s keresztültöre a Víd népén. — Még egy ütközetet, kiálta Víd, s herczeg vagyok. Miért nem hozá tégedet, Gyéza, nekem a szerencse! Most te, vagy én, halva fekünnénk. Így vagy úgy vége volna!

III.

Gyéza öccsével Lászlóval s sógorával Ottó morvai herczeggel, egyesíté erejét, s a sereg Czinkotánál állott. Salamon Rákoson szálla meg. A két tábort a mogyoródi tető választá el egymástól. A király sergében nagy mozgás volt. Vezérei: Víd ispán és Erneyei, s frigyesei Szventibáld és Markárd összegyültek a király sátorában, s tanácsot tartottak.

Lángoló tüzők, nagy számok s hadaik vitézsége arra buzdíták, hogy más nap verekedjenek meg. Víd ispánnak tetszék a nép lángolása, s felkiáltott: Ha meglátják mennyin vagyunk, elrettenve szaladnak meg. Nem régen verénk meg őket; vezéreik elhúllottak; hadok remeg nevüinktől. Most aratókat gyűjtött maga mellé; azokat egyszerre elnyeljük. A csehek hadd nézzék nyugva, mi történik; én a bácsiakkal nekik megfelelek.

Erneyei ispánnak könnyek csorgának alá őszült szakálába. A király látta azt, s megszólítá: Hon-

nan ez az elbúsulás, öreg vitéz? Te a herczeg felé hajlasz, és csak színből tartasz velem.

Erneyi felelt : Nem, király; de fáj nekem, hogy te a két herczeggel, atyád testvére fiaival, harczolsz, és hogy a két hadban atyja a gyermeket, s a gyermek az atyját, testvér a testvért, magyar a magyart öldösi. S ekkor Vídhez fordulván : Te dicséred urunknak e szándékát, s azt mondod, hogy a herczegek aratókat, kaszásokat gyűjtöttek fel magok mellé. De lásd, a mit ezer kaszás levága, tízezer kéz sem győzi felvillázni, s Isten segédje nélkül senki sem számlálja meg, mit dolgoztanak. Nekünk tisztünk meghalni urunkkal, de jobb volna más tanácsra térnünk.

El vala végezve, hogy másnap megvínak. A vitézek álom nélkül tölték az éjt, mindenike lováról gondoskodék, s azt féken tartotta.

A két herczeg táborában csendesen vala minden; vitézeik aludtak. Magok egy levelesszínben feküdtek le. Annak közepében egy kémény nyúl vala ki, s ez alatt lassú lángban ége a tűz; egy magyar vitéz vigyázott, hogy el ne aludjon; s midőn a hasábok elégték, új fát rakott a tűzre.

László herczeg egyszerre szökék fel álmából. — Bátyám, sógorom — ugymond — kardot, paizst hamar! egy álom int; jó az ellenség. — A kettő hirtelen ugrott fel a földről, s körülövedzé magát. Századosaik, tizedeseik végigjárak az elszunnyadtak sorait, s kevés pillanatok alatt mindenki lován ült. — Paripád készen áll, mondá Gyézának egy vitéz, s a herczeg ment. László és Ottó még a színben maradtanak. László leborúlt a földre, s fogadást tőn, hogy ha az Isten a bátyjának adandja a győzedelmet, ott ahol csatáikat tartják, kápolnát fog szent Mártonnak építeni, s ezzel hada elé nyargala. S amint hadi örömeben végignyargalá a sorokat, dárdájával történetből meg találá ütni egy bokrot. Egy evet felkapa dárdájára, végigszaladott annak nyelén, s kebelébe szökött alá, s ottan elrejtezett. Az övéi víg kiáltozásra fakadának; a jelenség jósolatúl vala nekik, hogy övék lesz a győzedelem.

A király hada kitűnék a tetőkről. Ernyei ispán monda Vidhez : Csudálnám, ha ezek szaladnának, meglátván bennünket. Hátok megett a Duna; győzni akarnak vagy veszni.

S mint a vita kezdődék, köd szálla a földre, csak tompa fegyvercsörtetés, a győzők örvendései, s a sebhedtek és haldoklók ordítása költ fel a homály közül. S mint a köd tisztúlt, meg vala nyerve a tusa; Salamonnak hadai le valának terítve, maga futott, egyedül a vitéz Opus Bátor-tól kísérve. Egy szegény csolnakban hajtott által a Dunán, Szigetfőnél, s Soprony felé tartott.

Azalatt, míg Gyéza az elfogott Szventibáldot és Markárd markgrófot azon ígéret mellett ereszté szabadon, hogy többet ellene fel nem kelnek, László végigjárá a vérrel ázott csatamezőt, hogy a sebhedtekről gondoskodhassék. Halva lelé Ernyei ispánt. E látásra leszökek lováról, megölelte a holtat, s ezt mondá: Ernyei! béke barátja! kesergem vesztedet, mintha testvérem volnál; mert szíved és elméd békére hajolt. Felemelé a holt testet, s meghagyta vitézeinek, hogy takarítsák el tisztesen. Tovább haladván, egy csoport embert találta elő, kik a Víd testével foglalatoskodának. Ezek testvéreiket, barátjaikat kesergék, kik elhullottanak; s szidák ezt, mint had gyúlasztóját; s egyike, épen midőn közéjük érkezék

László, egy marok port e szókkal vága szeme közé : Szemed sohasem tuda eltetni birtokoddal és fényeddel, s íme most egy marok porral telik el. — László megállítá őtet, s így szóla az elke-seredtekhez : Szánlak, megholt! ámbár mindég ellenségünk valál. Miért nem maradál életben, hogy megtérj vétkedből, s a háborgást csendesítsd közöttünk. Ime szived', mely Gyézának birtokára vágyott, egy kopja verte keresztül, s fedet, mely koronát akara viselni, kard szelte ketté!

László ezt is eltemetni parancsolá.

IV.

Hév vala a déli nap, midőn Esztergomból egy pár szarándok, egyik férfi, a másika nő, a Duna mellett emelkedő hegyek közt ballagdála, s Visegrádnál megérkezék.

— Hová igyekeztek? — kiálta rájuk Oktár, egy ifjú vitéz, ki maga is a királyi folyam szélén sétálgatott.

— A szarándok felele : Budára igyekszünk.

Szinte honunkig hatott a hír, hogy István király a szentek sorába iratott, és hogy kiemeltetnek a földből hamvai. Az ország déli aljából ez innep miatt jövénk fel.

— Szóljatok itt be tehát, mondá nekik az ifjú vitéz; — ha délután megindultok, Budán lehettek éjszakára. — Bé nem várván feleletöket, az ifjú megfordúla a hegyek felé, s a két szarándok követé lépteit.

Amint az hegy ormára felérének, így szóla az ifjú vitéz: Tekintsek itt körül; ennél nem igen találtok szebb kilátást.

A leány szemeibe könny szökött, oly hatalommal ragadta meg a táj szépsége. Midőn a szerelmes vágyódva pillant kedvese lakjához, kihez siet, a Duna úgy pilloga fel néhány helyt a hegyek nyílásai közül, míg elvégre nyugalmas dicsőségében futa tovább. A tiszta habokból ragyogtak a hegyek, zöldlombú erdeikkel, s Visegrád, kevélykedve bástyaiban, mint egy tükörből. Ezzel áltellenben pillong ide Nógrád, elmohosúlt falaival, vértársa a fent Visegrádnak, elszánva, hogy ezzel együtt áll, hogy ezzel együtt vesz.

A tovább siető folyam felé fordítván tekintetét, így szóla a szarándok: Én is ama téren állottam oda által, midőn a két herczeg megmérkezett Salamonnal. De azóta itt nagy változások történtek. Hol ama tulsó hegysor megszakad, akkoron csak erdő állott, s most ott várost lát szemem. Miként van az?

— S nem tudnád? — kérdé Oktár. Azt nektek én fogom megmagyarázni; addig vegyétek, a mit szívességgel rakatok fel előtökbe. — Cselédek jöttek, mentek, s megteríték asztalát a vár egyik fokán. S míg a két vendég ebédle, ezt beszélé az ifjú vitéz:

-- Midőn a két herczeg és a király itt fekvének a magok táborokkal, Gyéza és László egy nap végigjárák az erdőt, talán hogy megismerkedjenek a hely fekvésével. Akkor egy remetére akadtak, kinek Vácza vala neve. S ez így szólott az idősb herczeghez: Üdv tenéked, Gyéza! Két angyalt látok lebegni fölötted; egyike koronát tart, a másika pálmaágat. Győzni fogsz, s királynak ismértetel.

Gyéza mondá: Én koronát nem vágyok; de

ha kedvezni fog az ég az igaz ügynek, úgy itt egyház álljon és püspökilak. — S amint megnyerék a győzedelmet, az erdőbe méne megint az övéivel, s kereste a helyt, hol a remetével összehatalálkozott, de harmadnapig is mindig haszontalan. S ím az egyik estve csillámló tűrökkel szalada végig a táboron egy szarvas. Gyéza utána iramodék, utána hívei is. A szarvas halkkal baktata szinte a fenyérig. Egy pogány vallású kún vitéz rálöve, de a szarvas eltűnt. Gyéza fogadást tőn, hogy ott fog állani az egyház, ahol a szarvas eltűnt, a püspökilakkal együtt, s a várost a neki győzelmet ígérő remetéről Vácznak nevezé. Ez az, melyet itt látsz. A kún vitéz, ki a szarvasra rálöve, én vagyok. A váczi püspök téríte meg; Gyéza lőn keresztatyám, s engem teve e vár örjévé.

S a szarándok most: Ahogy te vagy Gyézához kötelezve, úgy vagyok én Lászlóhoz. Hallhatád, hogy midőn a herczegek még egyességben éltek a királylyal, a kúnok pusztítva jöttek ez országba. Én is öközöttök valék. Sokat rablánk, s én egy leányt is, a váradi püspök gyermekét; oly

szépet, hogy messze földön nem volt mása, s oly jót, a milyen szép vala.

Az asszony elfordítá fejét, s a szarándok folytatá a beszédet: Nem dícsérlek többé; vendég-lőnk lát, s valónak leli szavamat. Szerettem őtet, mint még ma, határ nélkül. Visszatérvén hazánk felé, a Meszes hegyei közt a királyra s a két herczegre ötlöttünk. Akkor kezdődék véres ütközetők. Salamon vakmerő bátorsággal méne egyenesen a bérceknek, hol mi feküdtünk. Az okosabb Gyéza megkerülé táborunkat, László pedig dühödten küzdött, mint egy oroszán. Mi kúnok meg valánk verve. Én lovamra kapám fel hölgyemet, s szaladtam. De László ráismere a lyányra, s ámbár nehéz sebet kapott, utánam szárnyala. Csak egy nyillövetnyi tér vala köztem és közöttte, de nem ére utól. Ezt kiáltá reánk: Leány, emlékezzél atyádra!

— Ah! — így ugrata társa szavai közé itt a hölgy — úgy hittem, hogy tiszteletes atyám előtttem áll fehér hajaival. Szeretve terjesztém ki felé karjaimat.

— Hölgyem lesíklott a lóról — folytatá meg-

szakasztott szavait a szarándok, s én utána. László utólért, s keresztül akara verni láncsájával; de a leány előmbe vetette magát: Engem ölj meg, mert szeretem őtet, s nem akarok élni nélküle. László lesüllyeszté láncsáját. Én a lyányt a táborba kísértem. Atyja buzdításai, a herczeg példája, a jobb erkölcs, mit itten láték, s a leány szerelme, egyesült erővel hatának rám, s nem sokára azután felvevém a keresztséget. Azólta boldog elvonulásban élünk, s nem tudjuk, kívülről mi történik. Csak néha hat valamely hír hozzánk, mint az, a mely bennünket most ez útra indított. — Isten veled, vitéz férfiú; a szerint vendéglél meg bennünket, mint magyarhoz illik. Köszönjük a jóltartást. De ereszs; lángol szívem királyi fényében látni meg a derék Lászlót.

— Egy darabig elkísérlek — mondá a várnagy.

A szép szarándokhölgy még egy pillantást vete a gyönyörű tájra, s a kettővel lépdele le a hegyen.

A hegy lábainál ének hatá meg fülöket. A hölgy megállta, s tisztán értheté a dalt.

A FOGOLY KIRÁLY.

Lánczokban ült a jó király
 A fellegvár lyukában,
 Sok mérges könnyet hullata
 Emésztő bánatában.

Hijába tartja füleit
 A tömlöcz ablakához,
 Nem hall semmi közelgetőt,
 Ki néki várt segélyt hoz.

Kobzát, a búst, előveszi,
 S így énekel zokogva :
 Dall, hass el én hű hölgyemhez,
 Bár szél s hab tilt zajogva.

És mondd : Én fogva ülök itt,
 Bús tömlöczöm mélyében ;
 De még itt is csak ő, csak ő
 Van szüntelen elmémben.

Csudálkozom, hogy híveim
 Nem kelnek fel mellettem ;
 De ő, de ő el nem felejt,
 S mindent megtesz érettem.

Ismérem én szerelmedet,
 S ez nem hágy elcsüggedni;
 Felkelsz, lehullnak lánczaim,
 Sebem be fog hegedni.

Így éneklett a rab király
 A fellekvár ürében,
 S a bú helyett, s a gond helyett
 Vígtság derült lelkében.

— Mi szerencsétlen búsong itt? — kérde a hölgy.

Oktár felele: Salamon, kit nekem kell őrszenem.

— S miért van e nyomorúságban?

— Nagyon el kell rekesztve lenned a világtól, hogy ezt sem tudod. A mogyoródi harc után Salamon Sopronyba voná magát. Onnan küldte követeket Gyézához, s erre tette által királyi igazait; s midőn ez meghala, Lászlóra. De nyugtalan elméje megbáná a mit cselekvék, s arra törekedett, hogy megfoghassa Lászlót, s ismét ő uralkodhassék. Vadászatra hívá meg a királyt,

hogy cselébe keríthesse, de a gonosz szándék elárúztatott. László megjelené, de fegyveresekkel; azok összekapának, s Salamon elfogatott, s itt ül.

Oktár alig végzette el beszédét, midőn egy csapat lovasság, csinosan felkészülve, szembe jött vele. Oktár rá nem ismerte a nádorra. Miként hagyhatná el ő mostan Budát? ezt mondá magában. A nádor már a három menőnél vala, s ezt mondá Oktárnak: Vissza velünk, Oktár; Salamon szabadon eresztetik.

A két szarándok szó nélkül vála el tőlök. — A kikre a vár őrzése bízva volt, meglátván közelíteni a nádor csoportját, elébe jövének megtudni, mit jelent e tünemény. Erre egyike a nádor követőinek így felele: Budától eddig én a dolgot énekbe szedém, s elmondom, ha hallani akarjátok. — A lovak a fákhöz köttetének; mindnyájan körülfogák a dalnokot; az pedig felült egy szirtbálványra, s ezt éneklé:

A KISZABADULÁS.

Zúgnak a harangok, s a király megy;
 Együtt mégyen vele a cardinális,
 És utánok a sok nép, tolongva.
 A jó István tetemit akarják
 Kiemelni sírjából, ki széllyel
 Űzé a pogányság babonáját,
 S a helyett a hon három hegyére
 Kiszögzé nekünk a szent keresztet.

István a szent márványsírban fekszik,
 S a király jön, s véle a cardinális,
 Úgy elsők hűségben, tisztaságban,
 Mint méltóságokban, mindenek közt.
 Megfogják a sírfedőt erővel,
 Ah, de az nem enged erejöknek.
 A király keblébe rettegés száll,
 A Legátus sápad, felzajg a nép,
 Suttogások esnek mindenszerte.

Álljon tíz erős legény elő! int
 A király most; s ím a tíz vitéz már
 A fedő követ markába fogja.
 Mind hijába! széllyeldöledeznek;
 Kótisok törik, vésőjök pattog,
 S felsikolt a nép nagy félelemben.

S most a cardinális, felderülve
 Hosszas hallgatása gondjai közzül:
 „Nincs erő a karban, mely felülről
 Nem kap gyámolt és segélyt,“ ezt mondja;
 „Szenthez ártatlannak kell csak nyúlni.
 Szóljatok, kit ismertek tisztának,
 S állítsátok tüstént itt előmbe.“

Mint midőn sötét felhői közzül
 Áttör a nap éltető sugára,
 S nyugtot ígér a nagy vész helyébe;
 Úgy derült föl rémültéből a nép,
 S Hedviget sikoltja minden ajk most.

Jő a szüz, fejét körüllebegve
 Szög hajától, mint a Szenteken fut
 Széllyel a szent fény, nyugalmas tűzben.
 Kék szemében a menny tiszta fényét
 Látnád bájjal viasszuságározní,
 S természetben karcsú, mint a líljom.

Látja jödögélni szent szemér'mmel
 Öt a cardinál, s nevén kiáltja,
 Tisztelettel tér előtte félre
 A toldúlt csoport, s nem érti, mit kell
 Félelem s remény közt itten várni.

S a szép Hedvig már a sír előtt áll,
 S égi sugár fogja el a sírt, a lányt;

És a templom öblét hullámozva
 Illat tölti bé, mint a rózsáké.
 Kedves éltet él a szüz, Istennek,
 De megnyitni a sírt, az múlja erőjét.

Ekkor a király: „Oh Isten, mely bűn
 Fekszik rajtunk, hogy kizársz kegyedből!
 Hagyj titokba látnunk, és taníts meg,
 Mint mossuk le rólunk a nagy vétkeket.“ —
 Ezt mondván, kimégyen rendelése,
 Három nap' hogy minden bőjtöt tartson,
 S mint vizet s kenyért, ne illessen mást.

Elmúlt a három nap; toldúl a nép
 Minden a királylyal a templomba;
 S Charitász apácát a nagyoltár
 Zsámolyán találják térdepelve.
 Három nappalt s három éjet töltött
 A szent szüz a templomban könyörgve,
 S arcza fénylett, mint a Seraphimé,
 A midőn urától földre száll le.

S így szól a királyhoz: A szent helyre
 Te hijába lépsz, s a nagy megholtat
 Nem fogod sírjából kiemelni;
 Mert nem egyez tetted és beszéded.
 Ezt mondog naponként: „Vétkeinket
 Úgy bocsásd meg nekünk, mint mi azoknak,

A kik ellenünk rosszat tevének!”

S fogva tartod Salamont; s a Szentnek
Csontjait hihetd-e illethetni?

Menj, s ereszd őt; s akkor lépj ez helyre!

Ezt jelenté nékem három éjjel

Álma közt az Úr, hogy néked mondjam.“ —

„Oh nagy Isten! monda László mostan,
Mely megfoghatatlan végezésed!

Vétkemet bocsásd meg, mint én néki!“ —

És most, a nádor felé fordúlván:

„Menj, én hivem, siess Visegrádra,
Szedd le lánczait, s ereszszed ötet;
Amit egyszer bíra, bírja most is.“

És amint kiment szájából a szó,
Önmagában nyílt meg a fedél, és
Víg sikoltás tölt el a templomban.

V.

A kúnoknak egyik csoportja amott vonúlt el a
téren; egy másik utána, míg egy harmadik a tá-
volban még csak tündöklenni látszék, Cselgőnek
sergei, a kúnok fejedelmének. Ez egy halom al-

ján méne vala, s egy lovagot láta meg az ormon. Sokáig néze föl a lovagra, s így kiáltott: Lássátok a csudát! az Salamon, a magyarok királya! — Nem csalatkoztok meg. Felnyargala a királyhoz, ez pedig le hozzá.

— Mint esik az, hogy te hozzám jössz, s így magad? kérdé Cselgő.

— Meg vagyok győzve, s futnom kell, mondá Salamon. László, a rokonom, ül széken.

— Ismerem, felele amaz; midőn együtt valed veled Belgrádnál, sok hőstetteit szemléltem neki. S mit forralsz? Megmaradsz-e nálunk?

Salamon mondá: Téged kereslek; segélj rajtam! szerezd vissza országomat. Neked egy lyányod vala Belgrádnál; akkor még csak gyermek; él-e?

— Él, s ő minden örömöm; igazi leány; majd itt terem. Ezt mondá Cselgő.

— Ha visszanyered országomat, tiéd Erdély, lyányod pedig nőm lesz, s királynéja népemnek.

— Visszanyerem neked, mondá Cselgő; itt jobbam rá; de ma az alkalmatlan görögöket kell levernem; már-már nyakamon vannak. Rabolva'

pusztítva a görög földre csapánk, s Maurokatakáló hirtelen összegyűjtötte népét, s úz bennünket. Meg kell vernem őtet, s ha dolgomat végzem vele, akkor megyek, s érted küzdünk meg a magyarokkal. — Amott jó leányom, mondá Cselgő.

Salamon megfordúlt.

Mint egy nyíl, a szerint lövele elő a leány. A ki egy pillantás előtt még messze látszott lenni, most mellettek állítá meg tajtéktól elfutott paripáját. Haja fonadékot felbontá a nyargalás, s az nyakát és vállait, szinte sarkáiglan, úgy futá el, mint egy sötétszínű lepel. Valamint a homályos éjben egy csillag, úgy ragyogott feje karja a sötét haj csomójában, orcái lángolának, szeme lőtte szikráit, s szava hangzott, mint az ezüstsípé. — Atyám, rajta! a görög előcsapat immár küzd a miéinkkel!

— Verve lesznek, mondá Cselgő nyugalomban. De ímhol egy idegen, Piroska! Ez Salamón, a magyarok királya. Téged kér feleségül, ha visszaszerzem országát. Megvervén itt a göögöket, egyenesen a magyar földre megyünk.

Míg Cselgő ezeket mondá, Piroska a sápadott képű, búsongó, de deli Salamont szembe fogá. Még lángolának szemei, midőn atyja elhallgatott. De az ő szemeiben nem csak hadi tűz csilloga. Jer, úgymond Salamonnak; ha sebet kapsz, én foglak gyógyítani; s szeretni foglak, mert te vitéz ember vagy; s siratni, ha elesel.

E pillantatban egy kún nyargala hozzájok, s ezt kiáltá Cselgőnek: Hamar, uram! a görögök nagy sereggel tolakodnak felénk.

Piroskának csákánya felsuhinta a levegőbe. Még egyszer Salamonra pillantott, s ment. Mindenek utána omlának.

Az éjjel, mely a verekedést követé, a hegy erdős elrejtett vápájában kisdéd lánggal ége egy tűz. Néhány harczoló, csaknem mind megsebhedve, körülfogá azt. Lassú hangon szólának egymáshoz, s rettegve tekingetének mindenfelé, mint a kik félnek hogy elfogathatnának. Egyike élet nélkül látszott lenni, s merevedve néze a lángba. Az Salamon volt.

— Ne hagyd úgy magad, mondá neki Cselgő; meg vagyunk verve; de szerencsénk megfordúl-

hat; összeszedem népeimet, s megyünk éretted küzdeni.

Salamon nem felelt. Most Piroska jöve elő, mellé üle le, s szelídebben mint szokott, ezt monda: Bátorítsad fel lelkedet, s ne búsongj, nekem gondom lesz sebedre. Az én karom is vérzik, de lelkem le nincs verve. Te bátor valál csatádban: légy bajodban is erős.

Salamon ellágyúlva pillantott szemei közzé. — Erős leszek, monda, s felkölt, s magához vette kardját.

— Hova? kérdé Piroska; én veled megyek.

— Eressz! felele az; nyugalmat szerzek magamnak.

A leány elfordúla tőle, s neki úgy látszott, mintha tőle az egész világ, mindazzal a mi szépet bír, fordúlt volna el. Salamon eltűnt az erdők éjjelében.

Piroska minden rezzenésre felfülelt. Mindég várá hogy Salamon vissza fog térni; de hijába. Virradni kezde, felhasadt a hajnal, a nap feljött, s Salamon még sem tért vissza.

— Elfogták a görögök, monda Cselgő; tovább

kell mennünk; velünk is az történhetik.“ — Lóra ült minden. Piroska még egyszer visszanézett a sűrűbe, s két köny remege szép szemeiben.

VI.

— Egész napja hogy együtt járunk. Elmondám, mely dicsőségben uralkodik a mi Lászlónk; hogy őtet az egész ország mint szereti, s ott vagyunk hova te is vágyál, én is vágyék — Székes-Fehérvárnak kapuja előtt; mondd el tehát, ki vagy te?

— Az én nevem elhangzott, felele a szarándok; meg vagyok halva mindennek, ki valaha ismere. — Éltem háborgásai után a Szentföldre bujdostam, s megnyugosztalva jövök vissza. Magányomból, melyben azolta éltem, azon vágy ránta ki, hogy láthassam még egyszer a hajdan ismert földet.

— S nem térsz be hozzám? kérdé a magyar.

— Köszönöm szívességedet, felele a szarándok.

— Barátibb vendéglőt itt nem találsz, mondá amaz. Aztán most itt minden ház tele van idegekkel; most tartatik a halotti mise, mint minden évben, a megholt Salamonért.

— Azért-e, a ki király vala? kérdé a szarándok.

— Igen, felele a magyar. László királyunk sokat sírt, midőn halála hírét meghallotta. Nyugodjanak békével hamvai! Velem sok jót teve; ez a ház és a mit bírok, az mind az ő adománya.

A szarándok több figyelemmel néze a magyar szemébe, s ezt kérdé: Mikor és miért volt erántad e kegyelemmel?

— Belgrádnál, mondá a magyar. Nőm, akkor még leány, fogva volt a városban. Én egyetértettem vele, ő meggyújtá a várost, s Belgrád a királyé lett. Ellenben valamim most van, azt neki köszönhetem. Hála érzésivel emlegetjük mindig, s talán csak mi ketten az egész országban; mert ő azolta sok inséget vona hazánkra. De az én hazámban emlékezete ki nem hal, s nekem minden maradékom Salamon nevet fog viselni.

— Élj szerencsésen, mondá neki a szarándok nagy megilletődéssel.

— De engedd hát, hogy a királyi udvarig kísérhesselek, minthogy oda készülsz! mond a magyar.

A szarándok egy oszlop lábánál üle le, s ezt mondá: Én az éjt itt töltöm.

— Amint tetszik, mondá amaz; téged nem könnyű elvonni akaratomtól; te azt sem fogadnád el, ha a király a maga csarnokjában akarna szálást adni neked. Oh ha akkor voltál volna itt, midőn Henrik császár itt múltatott, s Salamon a császár húgával ülte menyegzőjét, s barátságot kötött véreivel; az volt ám a szép idő!

— Szűnj meg, mondá a szarándok, s hagyj magamban.

— Rendes ember vagy! mondá a magyar. Jó éjszakát tehát!

A szarándok befogá könnyező szemeit.

Másnap véget érven a halotti mise, László király végig méne a koldusok és szarándokok sorain, mit tenni mindenkor szokott vala, kik őt az egyház tornáczában várak. Midőn annak nyújtá az aranypénzt, ki a palota oszlopánál hált, ez megfogá a király kezét, megszorította azt, s fel-

kiáltott: Légy szerencsés, László király! s eltűnt a tömött sokaságban. Megilletve állt a király egy-két perczig, s így szóla: Úgy légyen nekem Isten irgalmas, ez az én rokonom Salamon vala. Menjen kiki, hozza vissza, s barátok lesziünk.

Mindenfelé omlottak emberei, de mindenike azon jelentéssel tére vissza, hogy sohol nem találtatott.

VII.

P Ó L A.

Kösziklás tájain Istriaországnak
Fekszik egy szép város, híjják azt Pólának.
Keselyük fészkelnek szirtjein ormának,
A tengerben játszik képe havasának.

Ide lép egy kegyes szarándok bújában,
S lakást fog a szirtnek tágas barlangjában.
Kápolna lesz a hely, s egyik oldalában
Már csillog a kereszt szent ragyogványában.

Fakéreg és gyökér itt minden élelme,
Messzünnen hord vizet egy kis faedénybe';

De minden szükségét könnyen tűr szent hite.
Az Úr kísért, ugymond; légyen szent ő neve!

Éjjel imádkozik, s kilép az üregből,
Szikráznak csillagok égről és tengerből. –
Mily szép sors az enyém, mond megilletésből;
Csend lakik keblemben, s körülfog kívülről.

Bőjt s könyörgés alatt múlnak esztendei,
S itt lakván, még embert nem láttak szemei.
Végre azt mutatják gyengülő ereji,
Hogy már közelítnek a halál perczei.

Így kiált az Úrhoz: Légyen akaratom!
De te, ki a szegény szenvedőt meghallod,
Engedd, hogy vehesse azon szent malasztod,
Melyet borban ada s kenyérben jószágod.

Az Úr meghallgatá a buzgó kérését,
S egy pap, ki vadászatban találta kedvét,
A hegyek közt arra intézte lépését,
Hol a szarándoknak hallhatá nyögését.

S ő s a pap rá ismér Isten végzésére,
S végig nézvén élte hosszú ösvényére,
Begyónja vétkei lelke örömére,
Bocsánatot kér s nyer, üdvezülésére.

A pap kenyeret s bort hozott volt magával,
Hogy erőt vehessen lankadozásával.
Vérre változtatja a bort szent szavával,
A kenyeret testté, s beadja ujjával.

A szarándok amint ezeket bévette,
Magát most egészen könnyebbnek érezte,
Égi fény terjedt el körüle s felette;
Életét szelíden s mosolygva végzette.

A HÁROM KIRÁLYLEÁNY.

Volt egyszer egy király. Annak három lyányai voltak. Az egyiknek haja arany vala, a másiknak ezüst, a harmadiknak vas. Az aranyhajút Capellidórának hitták, az ezüsthajút Bianchéttának, a vashajút Nérabellának. S amilyen volt hajok és nevök, olyan volt szépségök is: Capellidóra mint a hajnal; Bianchéttá mint a csillagok; Nérabella úgy tündöklött mint sötétben a karbunkulus. S amilyen hajok, nevök, szépségök, olyan volt erkölcsök is: Capellidóra nyájas és víg kedvű, mint a teljes virágzatában álló rét; Bianchéttá tiszta és szelíd, mint egy kristálypatak; Nérabella úgy szította magához valaki látta, mint a mágnes a vasat. Magát a királyt Paffusnak hitták.

Valamikor a rózsák elkezdének virúlni, Paf-

fus király magát elvoná hajlékába, s ki nem jöve nyolcz napiglan. Senkinek nem vala szabad közelíteni hozzá. Sokat síránkozott.

Egyszer megtörténék, hogy amint a három királyleány a királyi kertben sétálgata, s ott fakadni látá az első rózsát, atyjokhoz menének, s így szólították meg : Felséges király, kedves atyánk, kegyes urunk! szomorúan látjuk közelíteni az időt, melyben Felséged magát tőlünk ismét félre fogja húzni, s mély bánatjába elsülyed. De tehát teljesítsed kérésünket s beszéld elő tisztelő gyermekidnek, honnan ered e fájdalom. Mert ha nincs is hatalmunkban segíteni rajtad, osztzni akarunk benne, s együtt viselni, mint hű gyermekidhez illik.

S az öreg király egész lelkében megindúlt. Megölelte gyermekeit, és sírt örömében, s oly igen erősen, amint csak hatalmas királyhoz illik. S immost így szóla hozzájuk:

Királyi herczegnék, kedves gyermekeim! Emlekeztek, miképen elterjedett a hír, hogy a ti kis öcséteket, Lindóró herczeget, egy barátja, az ismeretes varázs Zoraduró, Egyiptusba vitte lé-

gyen el, hogy ott a pyramisokban oktattassa; és az megholt légyen a sok gyéknyelvtől, melylyel a gyermeket azért éltették, hogy élesedjék emléke, s a mit neki tanítanak, könnyebben megfoghassa, hívebben megtarthassa. Én és ti és egész udvarom, a hírre gyászba öltöznék; s a hír nem való. Öcsétek él, de jaj, nem tudom, hol; nem tudom, hogy. Mérges ellenem, az a gonosz Fanferína, elragadá fiamat, a kedvest; nem feledhetvén, hogy ötet nőül venni nem akartam. A dolog ekképen történt: Öcsétek Lindóró királyi herczeg egy estve, kísérve dajkájától, kertembe méne le, kísétálni, kimúlatni magát. Elérvén a nagy tó mellé, mely a hegy lábait mossa, meglátott egy liliumlevelet, amint az a víz tükrén lebege, s a leggyönyörűsegebb nótát muzsikálta. A gyermeknek iszonyú kedve jött, felülni a liliumlevélre. A dajka kérte, rimánykodott, ne cselekedné, s végre még erővel is akará tartóztatni; de egyszerre valamely varázslat fogta el szemét: száz meg száz kis Lindóró szökdelt, ugrált, tánczolgatott előtte és körülötte; s a hűséges aszszony nem tudhatá, melyik Lindóró ezek közt az

övé. A liliumlevél muzsikája mindég zengett, s mindég mindég bájosabban, s Lindóró beléugrék a liliumlevélbe, mely most ment a dajka szeme elől mint a szél. A dajka sírva, sikoltva, utána akara ugrani; de azok a több Lindórókák egyszerre csalánná változnak, s addig verdesék a dajkát, míg az én hét ölyvem, kiknek azt tevéim kötelességekké, hogy kertemre vigyázzanak, előszállának védelmére. Most ezek úzóbe vevék a liliumlevelet, de egy pacsirta jöve elikbe; s amint az hallatni kezdé szavát, hullának ölyveim tollai is, úgy hogy alig érhetének vissza kertembe, s megkopaszodván, még most sem repülhetnek. A dajkát elnyelé a föld; csak feje marada ki, s bolylyá leve, melyen hajai hangyákká válva mozognak. A járó csalánok pedig mind gyökereket kaptak; mostanig sem tudtam őket egészen kiirtatni. Gyökereik kemények mint a márvány, s élesek mint a kard. Udvari főkertészem, Hörcsök, kit ti annyira kedveltek, a maga legényeivel, a vakondakkal, minden fogaikat kitördelék benne. Udvari fő-foggyógyítóm kisedé a csorbúltakat, s gyémántokból raka újakat a ki-

tördeltek helyébe. Azoknak sem vala semmi sikerök.

Megtudván veszteségemet, körmömet bal kezem ujjain tüstént megvakarám, mert Zoradúró barátom közt és közötttem az a jel, mely által tudtára szoktam adni, hogy bajban vagyok. A lelkem-szerette épen hánytatót akara beadni a Hekla-hegyének; de megértvén, hogy engem baj ére, odahagyá pátiensét, s jött egy kimondhatatlan szépségű és sebességű szarvasbogaran, mely, mint tudjátok, istálómban áll, minthogy a szertelen nyargalásban egyik szárnya inat rántott s a gyönyörű teremtés megrokkana. Elmondám neki bajomat, s ő azonnal forгатni kezdé könyveit, s a csillagokba tekingete, megtudni, hol a gyermekem; de minden igyekezete haszontalan volt, mind e mai napig. Ment szinte a Níl-vize cataractáiig, hol lakást egy öreg varázs tart, félrevonakodva minden halandóktól. Azt a nagy Merlín megajándékozá a maga száz évi kalendáriumával, melyben mind azon varázslatok, mik királyfiakon száz esztendőök lefolyása alatt történni fognak, előre ki vannak számlálva; de Lindóró felől abban sem

talála semmi hirt. A varázs csak azt tudá könyveiből kitanúlni, hogy fiam él; de hogy hol él, és hogy miként szabadíttathatik ki, azt a könyv nem mondotta. Merlín ugyan saját kezével vete egy-két sort a könyv keskeny szélére, de azt nem lehet elolvasni, mert ő felette rossz író volt, mint még ma is sok tudós ember, s takarékoságból rossz gulacsot veve tintának, mely annyira elfakult, hogy nincs szem a világon, mely betűit kiismérhesse. A két varázs azonban, sok fáradsága után annyit csakugyan kisyllabizála, hogy országomnak nem varázserő, hanem lemondás adhatja meg boldoglétét. De az ország java s a Lindóró kiszabadulása mint lehet összefüggésben egymással? Így lévén a dolog, meglátását többé nem remélhetem. Innen erednek aggodalmaim, felséges királyi-hercegekisasszonyok, nékem kedves leányaim; és minthogy én ötöt, az én szerelmes fiacskámat, a kedves Lindóró királyi-hercegcset, akkor vesztém el, midőn a rózsák nyílásra fakadoznak, fakadoznak az én sebeim is új meg új erőben, mihelyt ezeknek leveleiket nyílongani szemlélem. S mostan Isten vé-

letek! Ne háborítsátok meg magányom búslakodásait.

Ezt mondván, beméne az ő hajlékába, mely mivelhogy szemei a sok sírásban felette meggyengültenek, egyetlen-egy darab smaragdból vala kivésve; szemeinek enyhítéseksül levoná ablakinak kárpitjait, és síra keservesen.

Ő királyi fenségek a herczegkisasszonyok mélyen megilletődve tekintének egymásra, s kiki szobájába méne, s elzárkozék és siráncozék nyolcz napig, mint atyjok, a király.

Május első napján, az nap, melyen a király búslakodásinak vége szokott vala lenni, a három királyi-herczegasszony megállá az ajtó mellett, s mindenike egy-egy ajándékkal. Capellidóra arany sisakot hozá, Bianchéttá ezüstpaizst, Nérellá vas pallost. S amint a király az ajtón kilépe, ezek így szólának hozzá: Felséges király, urunk és atyánk megígérénk neked, hogy segélyedre fogunk lenni, ha hatalmunkban álland, és íme teljesítjük ígéretünket. A mit itten ajándékba hozunk, az a te kedves fiadat, a mi testvérünket, visszaszerzi neked.

Azonban míg ő felsége Paffus király álmélkodó gyönyörűséggel szemlélgeté lyányainak ajándékait, a három királyi-hercegné így folytatá a beszédet:

— Felséges urunk és atyánk, a jóltevő tündér Liliafiámma nekünk komaajándékul a mi hajainkat adá, oly feltétellel, hogy ha el nem nyíretjük, ötszáz esztendő alatt minden tizennyolcz esztendőben megint újjászületünk és szépek maradunk: ellenben valamikor elnyíretjük, mindannyiszor életünkben elvesztünk ugyan száz esztendőt, de a miért elnyíreténk, meglesz. Emlékezel, hogy gyermekkorunkban e tündéradományal már két ízben segélénk magunkon; tudnillik egy sétálásunk alatt erősen megéhezénk, s mindhárman elszelénk hajainkból egy fürtöt, hogy egy fánkot kapjunk érte, s másikat egy fazék friskejért. Ezt látván a jó tündér, megfoszta bennünket azon hatalomtól, hogy hajainkat elvágathassuk, míg tizennyolcz esztendősökké leszünk. Megértvén bánatod okát, elzárkozánk kamaránkba, és minthogy tizennyolczadik évünket épen most értük el, hajainkat elvágatánk, s abból ne-

ked e sisakot, e paizst és e pallost csináltatánk, hogy öcsénket visszaszerezhesd. Kérünk, hirdetess turnélyt, s e sisakot, e paizst, e pallost tedd ki díjúl. A ki a sisakot fel tudja tenni, a ki e paizst elbírja, a ki e pallost felrántani erős leend, az a te fiad, az a mi öcsénk lesz.

Király ő felsége megölelé herczegasszony leányait, s mindeniknek homlokát megcsókolá nagy tüzesen. S legottan előhívatá országának minden művészeit, s egy üveghegyet fúvata velek, mely felérjen szinte a herczegkisasszonyok erkélyökgig. Felül azon volt letéve a sisak, a paizs és a nagy szablya, s az egyik herczegasszony mellette államag, kiosztani a díjt. Száz nemes úrfiak pedig, ugyanannyi grifmadarakon, széllyel szágúldozának ugyanannyi országokra, s bajra szólítának fel minden hercegeket és lovanczokat, és mind, mind, valakiknek turnélyozni kedvök érkezhetnék.

Sok ezer mértföldekre hemzsegének most a teménytelen sokaságú emberek, minden országúton, szerencséjüket próbálni a turnélyban, mert kiki magát tekintette legvitézebbnek, s úgy

hüvé, hogy a király elveszett fiacskájának ő fog ismértetni. S történt, hogy az egyik országúton három lovag összetalálkoztak: egyik sárga paripán, vont-aranyba öltözködve; másik fejr lovon, s ennek fejr vala öltözete is; harmadik alatt fekete ló lépdelgetett, mint a legsötétebb éj, s vas volt derékvasa, karvasa és czombvasa. Elismerék egymást, hogy ők három szomszéd, egymással barátságban álló király gyermekei, s összebeszélének, hogy együtt mennek tovább, útjokon.

Látá a gonosz tündér Fanferína, hogy meg nem gátolhatja az ifjú herczeg Lindóró felfödöztetését; de legalább a három királyi lovanczot akará a turnélytól elvonni, mert tudta, mily szándékkal jönnek, s ismerte barátságukat a Paffus házához. Estve vala, midőn a három herczeg egy erdőbe ért. A gonosz Fanferína azonnal felszállott, s amint kiterjeszté palástját, legottan elalvának a csillagok, felhők tornyozódtak felhőkre, s a homályt homály terhelte. Ki-kinyújtá nyelvét, s szüntelen szikrázának a fellegek; pökött, s azonnal ömlött az eső, harsogva mint a Vág a Karpát hegyeiről; három foga közzül, melyeket szájában

még meghagya az öregség, kitörte az egyiket, s ellökte a felhők közzé, s jég omlott mindenszerte igen nagy darabokban, s kemény mint a márvány. A három herczeg kísérői barlangokba rejtezének; de a királyfiak kivonák kardjaikat, s oly ügyesen villogtaták mindenfelé, hogy a jég közzül őket és lovaikat egy szem sem érheté. A mennyköveket pajzsokon fogdosák fel, s azok szétpattogának minden kár nélkül. S oly könnyűk valának lovaik, hogy midőn útjok a legmélyebb patakokon ment is keresztül, a vadzajgású csermely feljebb nem ére bötykeiknél. A mennykövek csattogásai, a hegypatakok harsogása, az ordító, visító szél-düh, az aggtölgyek recsegései közt három kíváncsú zengés hallatá magát, s bátorítá, hogy folytatnák menéseiket. S a kíváncsú három szózat ugyanannyi csillár szava volt, melyek most lovaik füle közzé szállának, hogy világot tartsanak útjokra. A három királyfi bátran folytatta volna útját e segély nélkül is, de most annál biztosabban menének, keresztül a vastag sötéten, egy pislongó világ felé, mely a csalit közzül előbb ugyan igen szűken, tovább tisztábban, mindinkább meg in-

kább csillámlott feléjük. Az egy szénégető kalibája volt. Az öreg elikbe jöve, üdvözlé őket, kérte, vennének szállást szegény fedele alatt, s lovaikat eresze alá kötötte. A királyfiak elfogadák szívességét, s bemenének a kalibába.

— Uraságtok nem veszik rossz néven, hogy egy kisség elfordúlok, mondá nekik az öreg; én a lovakhoz látok; a vacsoráról babám fog gondoskodni. Ha ficzkóm itthon volna, rá bíznam a lovakat: de az ment, mihelyt háborgani kezde az ég; abban leli kedvét leginkább, ha villog, csatog. Azt gondolná az ember, hogy érti a mennydörgés beszédét s ismeri a villámok betűit.

Kimenvén a két öreg, hogy dolgaikhoz lássanak, a három királyfi neki-eredé a beszédnek.

— Én nem azért jelenek meg a turnélyban, hogy magamat a Paffus király fiának ismértessém, mondá az Aranyherczeg; nekem kedvesebb az én atyám mint széles e világnak minden egyéb atyja, s beérem magam' az ő országával; de szívem lángol a világszerte híres Capellidóra királyi herczegkisasszonyért, bár azt még eddig soha nem láttam.

— Engem is hasonló czél vezet ide — monda most az Ezüstherczeg; s királyiszékemre az én jobbomon csak a szép Bianchétta léphet fel, s nem semmi más királyi gyermek széles e világon.

— Én pedig Nérabella herczegkisasszonyért lángolok, monda a Vasherczeg; s kezét csapának örök barátságra, felfogadván, hogy egymást minden igyekezeteikben híven fogják segíteni; és hogy ők, megnyervén majd a három királyi-herczegkisasszonyok hajlandóságát, azon szerint élnek majd, mint három egymást szerető sógorokhoz, barátokhoz illik, örökkön örökké.

— Jó estvét, nemzetes királyfiak! én segédetökre leszek; monda most valamely szózat. A királyfiak körül tekingeték magokat mindenfelé, jobbra, balra, s ime, egy csudaalak ötlött szemekbe — egy törpe valami, oly igen kicsiny, hogy homlokával alig érte fel az asztal szélét; három lábú, melynek egyike emberláb vala, a két másika szarvasláb. Hátából két szarvastűrök nőtt vala, s csak egy karja volt; másika helyett bagolyszárny nőtt ki vállából.

— Ki vagy, te piczi teremtés? kérdé a Vas-herczeg.

A törpécske megfogá fejét jobb kezével, s feltevé az asztalra. A fejetlen törzsök fel s alá járdogált magának a házban, a fej pedig felele a kérdésre.

— Én pensionált lélek vagyok --- ugymond. Előbb komornok valék a varázs Zoradúró mellett, s deli termetű, igen szép arcú. A gonosz tündér Fanferína megkapott, s szarvassá s bagolylyá akara változtatni egyszersmind. De köszvényes lévén, s ennélfogva magnetizáltatván magamat, több erő vala bennem, mint a mit Fanferína gondolt vala, s így az átalváltoztatás neki csak félig süle el, s a félig szarvas, félig bagoly helyett az leve belőlem a mit láttok. Uram nem tarthata meg tovább szolgálatjában, mert azok a finnyás tündér dámák, kik olykor látogatásként járanak hozzá, nem szokhatának látásomhoz. Erdőmesternek neveze tehát e jószágában, s most félig-meddig nyugvó állapotban vagyok.

— S mi a fizetésed? kérdé a három herczeg.

— Nem sok; de én bölcsőbb vagyok a Görög-

ország híres hét bölcseinél, s kevéssel is beérem magamat. Pénzfizetésem nincs, de van asztalra-valóm. Hét mennykőfergeteg; hat kila gesztenye, de melyet magamnak kell sütnöm; hat tuczet asszú szunyog; fél oldal krokodilsüldő; itálnak két passzát-szél; öt font napsúgár a téli éjszakákra, nyárára egy felleg, porköpenyegül. Ellenben mind ebből altiszteimet is ki kell tartanom, s férgeimet, bogaraimat, s ezek töméntelent meg-esznek. Az a három csillár is, mely benneteket ide kalaúzola, az én cselédem. Érdemlettek tőletek egy kis borravalót, mert éhhel-holt legénykék, s feleségesek, gyermekesek.

— S mit adhatunk nekik? mire van szükségök? — kérde az Ezüstherczeg.

— Pénzt, felele a fej az asztalon. Az ércz' galváni kecsé a lelkekre is elhat; de épen ezért, a mit nekik adni fogtok, egynemű ércz ne legyen. A világítás díja közönségesen négy garas, de uraságok tetszésök szerint adhatnak.

A három királyfi egyszerre nyúla zsebjebe, s számlálatlan adák a mit kimarkolhattanak.

A fej vigyorga örömében, s a törzsök tapsra

csapá együvé kezét, szárnyát. Ekkor monda a fej : Sokáig vártalak benneteket, mert egy izenetet bíza rám Liliafiamma tündér; de bosszankodom önmagamra, kiment az eszemből. Meleg vala az idő, s én szomjúztam; saját mennydörgésim régen elfogytak, s angáriám még messze van; így megörültem a Fanferína viharának. De el kelle nyelnem egy-két villámot túl azon a mit szomjam kívánt, vagy talán mohón találtam inni, mert az ital fejembe ütött; azért tettem asztalra a fejemet, hogy nyugodja ki magát. Elég az hozzá, hogy nem jut ugyan eszembe az izenet; arra azonban emlékezem, hogy négyen kell lennetek, ha azt akarjátok hogy szerencsével vihassatok meg, és hogy még ma kell feltalálnotok azt a negyediket. De erővel vagy csábítással vonni közitekbe azt nem szabad; úgy lesz jól a dolog, ha önkényt áll mellétek. A tündér megnevezé azt a negyediket, de símán elfelejtém. Sok szerencsét dolgothoz.

A kéz a fej után nyúlt, s feltette vállai közzé, s a csudaalak az ajtón kikotródott. A királyfiak utána mereszték szemeiket. Láták mint kortyan-

gatja a fel-fellobbant villámokat, s hogy azzal az erdő sötétébe vonta magát, s eltűnt.

A szénégető fia azalatt fel és alá futkározott az erdőben, s a mennykövek szikrázásival mulatgató magát, s azoknak ropogásaival; mert ő bátor vala, mint egy fiatal oroszán. S a hegyek vápáiban most egy valamely nyögés csapta meg fülét. S minthogy ő nem csak felette bátor, hanem felette jószívú is vala egyszersmind, lebecsátkozék a szirtcsúcsokon, s ment, hogy kisegítse a szenvedőt. Ló nyöge ott, nem ember.

— S te nyögél oly nehezen? — kérdé a legény.

— Én, felele a ló; kérlek, oldd ki lábam' a hurokból, melybe tévedtem, s sohasem hagylak el szolgálatodért.

A legény lehajlott, de semmi hurokra nem talált.

— Tündér-hurok, mondá a ló; holdvilágnál fejezített pókfonalból szöve, s embernek csak tündérfény mellett látszható. Fortyogásom felé nyújtsd ki bal kezedet, s nézz még egyszer első lábomra, s old ki a hurkot, mihelyt meglátod.

Az megtevé a mit a ló kívánt. A ló tüzet fortyantott, s a legény öt ujja úgy égett, mintha öt gyertyát gyújtottak volna meg. A legény csudálkozott kis ideig a dolgon, de jobbjával megoldá a hurkot, s ezt mondá a lónak: Én téged minden ígéreted nélkül is kiszabadítottalak volna, de ha megmaradsz nálam, annak ugyan örvendeni fogok ám, mert te gyönyörű paripa vagy.

A ló alig érzé szabadon magát, s a legény ujjai nem égtenek többé.

A ló most a legényhez: Szökj fel a hátamra.

Azalatt, míg a szénégető kalibája felé menének, a ló így szóla: Én tátos vagyok, s régi barátomat, az Alexander híres Bucephalusát, akarám meglátogatni, ki nem holt meg, bármit mondjanak a historicusok. Vigyázatlanságból léptem a hurokba, s ott veszek vala nélkül, mert a hurkot vagy csak az oldhatja fel a ki vetette, vagy egy még ártatlanul maradt lélek. Így én tiéd maradok valamíg ketten élünk. Tanács-csal, cselekedettel, szolgálatodra fogok lenni; csak azt kötöm ki, hogy kilencz napig senkinek meg nem mondod, hogy tátos vagyok. Ember azt meg

nem sejtí, a lovak közt sem pedig egyéb mint a legnemesebbek.

Elérének a kalibához, s a legény az eresz alá vivé lovát, s mint nem álmélkodék el, midőn a herczegek paripái egyszerre hogy a tátost megpillanták, lehullának első térdeikre, s úgy tisztelgeték azt. Ez így szóla hozzájok: Keljetek fel; nem akarok ismértetni. A három paripa azonnal felállott, s úgy teve mintha pajtások volnának.

— Jó öreg, ez a szép ifjú a ked fia? — kérdé az Ezüstherczeg a szénégetőt, midőn az belépe hozzájok.

— Nem az, felele; rendesen akadtam hozzá. Egy estve szekeremre akarám rakni szenemet, s egy gyönyörű asszonyszemély, talpig fejérbe öltözve, elméne a szekér mellett. Megszólítám, vigyázna öltözetére, mert az foltot kaphatna szenemtől. Az asszony csak egyet mosolyga rám, de nem szólott, azonban szenem a szekeren fejérebbe vált a hónál. Míg itt hol szenemet, hol az asszonyt nézem, az egy liliomot vona ki kebeléből, nekem nyújtotta, s így szólott: Tedd fris vízbe, reggel megnyitja kebelét. Láss gondjához annak

a mit benne találsz. Az egykor áldást hoz rátok, mikor töletek ragyogásában viszik el. E szóval eltűnt előlem.

Megtevém a mit hagyott. Másnap a virágot gondosabban tekintettem meg, s e gyermeket találám kelyhében. Én is, feleségem is megszereténk; úgy nevelénk mint tulajdonunkat. A mai napig senki nem teve kérdést eránta, s amint látszik, örökké nyakunkon marad.

— Micsoda? kérdé az ifjú, s én nem a ketek gyermeke volnék? Úgy ma nem hijába találtam egy lovat. Kimegyek a nagy világba, s felkeresem szüléimet. Szép uraságok, kérlek, vigyetek magatokkal.

A királyfiaknak tetszett a szó, s az Aranyherczeg így szóla a szénégetőhez: Látja ked, hogy a szép fejr asszony igazat monda. Mi mindhármán királyfiak vagyunk, s akarjuk, hogy jöjön velünk a legény. Nagyobb ragyogásban töletek nem mehet el.

Az ifjú magán kívül vala örömében.

— Én lovamra veszem, — mondá az Ezüsterczeg.

— Arra nincs szükség, felele a legény; ma egy lovat találtam az erdőben; az engem elbír.

Az öregek nem ellenkezének. A királyfiak egy-egy patkósöveget adának neki a szállásért.

Rendes adomány — gondolá magában a két öreg; s azok ezt veték mellé: Elmaradánk embereinktől, s egyebet nem adhatunk. De ha lemossatok rólok a mocskot, mert tegnap nagy sárban járánk, látni fogjátok, hogy a szögek feje gyémánt. Mindeniken megvehettek egy falut.

A kelő nap őket már útban látta; a dél a Pafus király városában.

A királyfiak a legtávolabb hostáton vettek szállást, s nem is láttaták magokat, de a szénégető legénye bejárá a városnak minden utcáit, zugait, csudálni a nagy dicsőséget és ragyogványt, mely azt most még inkább töltötte el, mint egyébkor. Mert már holnap kezdődött a nyargalás, s a felgyülekezett lovanczok teljes fényességökben tarták pompás menésöket végig a városon s a királyi lak körül. Trombita- és sípcsengések tölték el a levegőt, hol tábori harsozásban, hol szelídebb zengésben, éreztetni akar-

ván, hogy ők bíznak magokhoz, s remélik a boldogító jutalmakat. A lovanczok nyerítő paripájokon követék a csengést, bongást, kísérve gazdag öltözetű cselédjeiktől. Gyöngyök, gyémántok ragyogtanak mindenfelé, s oly nagy vala a becsétvesztett gazdagság, hogy senki sem találhaték, ki felszedje az aranypatkókat, mik a lovanczok cselédjeinek paripáikról lehullottak. Az ácsorgók tekintetei röpkedve szállongtanak végig a renddel-gazdag zavaron, s a szem képtelen vala szélyyelpillantani a pompán, annak teljességében.

De annyi ragyogás, annyi fény, mint a mely akkor tűnt vala fel, midőn a lovanczok egyetemben jelenének meg, sohasem vala egybegyűlve, miolta a világ világ. Mintha fényes délben látszhatóvá váltanak volna a csillagok, mintha angyalok szállottak volna a földre, s a nap sugárit vették volna öltözetül, olyanok voltak a szemnek. — De miért fordul el most minden pillantás, és miért emelkedik felfelé? miért némúla el a sokaság, s miért fakad egyszerre tízszerre nagyobb örvendezésekre? — A király mutatja magát tiszteletes

felségében, s körüle leányai, ékességek nélkül. Ki is ékesítené az eget? — De minden szíven e gondolat futa végig : Oly kimondhatatlan szépek ők, hogy egy kegyes pillantatok elég egy egész hosszú élet minden nyomorúságait a legteljesb boldogsággá változtatni.

A pompának már régen vége vala, s az éj elkezdé útazását, végig a világon. A felizgatott sokaság azonban még mindég tolonga utczákon és a palota körül, midőn a hajnal felkele, s a nagy ünnep várása a népet kikapá bolygásaiból.

Háromszáz ezüst trombita vala kitéve a vár fokain. A reggeli szellő feléleszté őket, s harsságok összevegyült ugyanannyi száz arany eőlhárfa szelíd zengésével. S valami élt és mozgott, méne a vár felé.

Az első, ki az üveghegy aljánál foga állást, az Aranyherczeg volt. Nyugtalan vágygyal pillantgatott fel az erkélyre, hol Capellidórának kelle megjelenni. Ezer meg' ezer lovanczok léptek elő; százezer meg' százezer nézők tolták, sűrű csoportokban össze magokat, midőn a herczegaszony végre megjelent, s az Aranyherczegnek úgy

tetszett, mintha élete csak e pillanatban kezdődnék, A herczegasszony is meglátá őtet, s így gondolkozék: Oh, ha ez volna testvérem! — Mint igyekszének a felgyülekezett lovanczok megmászni az üveghegyet, arra nem is ügyele. Némelyikének lova rá sem meré tenni lábait; némelyikének elkezdette, de alig teve egy-két lépést, s azonnal hátrasíklék. Őt hat feljuta közepéig; még kevesebb szinte az erkélyig ére fel, de ott borzadás szállá meg lovaikat, vagy magokat fogta el a szédelgés; mert a hegy csúcsán le vala terítve egy sötét üvegtükör, sok ölnyi szélességű, s vékony mint a papiros, betarkázva garbonezás jegyekkel, s alatta rettenetes mélység ásítózott. Füst gomolyozék fel belőle szüntelenül, s a tükör alól kikicsapó láng nyársakat, kaszákat s egyéb gyilkos szerszámokat mutata kétes világban a falakon. Capellidóra herczegasszony mindig úgy hitte, hogy az Aranyherczeg már kezdi a menést, de azt hijába reménylette. Megszólalván estve az ezüst trombiták és az ezüst eolhárfák, s jelentvén hogy a mai innepnek vége vagyon, búsan téré szobáiba, az Aranyherczeg pedig távol szállá-

sára, s ottan magát néki-ereszté szerelmes andalgásinak.

Midőn másnap trombitaszó jelenté ismét az ünnepkezdétét, az Ezüstherczeg megállta az üveghegy mellett, s sok ezer lovancz és sok százezer néző gyűlt össze, mint az első napon. S amint Bianchéttá herczegasszony láttatá magát, az Ezüstherczeg éppen úgy jára mint az Aranyherczeg járt vala tegnap, s Bianchéttá ezt úgy ohajtá testvérének, mint Capellidóra ohajtotta volt az Aranyherczeget huszonnégy óra előtt. A lovanczok hijába vágatának az üveghegynek; de az Ezüstherczeg meg nem mozdult, noha Bianchéttá nagyon reménylé, hogy paripájának sarkantyút fog adni. Midőn az ezüsttrombiták megszólaltak, szomorúan tére szobájába, az Ezüstherczeg pedig távol szállására, hol magát néki-ereszté szerelmes andalgásinak.

Harmadik nap ismét minden lovancz szerencsétlen vala, mely fel akara vágtatni a hegyre. Nérabella herczegasszony is a Vasherczeget ohajtá testvérének, ahogyan két nénje az Arany- és az Ezüstherczeget. De a Vasherczeg napestig a Nérabella herczegkisasszony csudálgatásában tespe-

dett el. S akkor visszaméne távolý szállására, hol magát néki-ereszté szerelmes andalgásainak.

Ellenben a herczegkisasszonyok oly sok beszéddel beszélgetének a magok képzelt testvérek felől, hogy végre magok is megérték hogy mindenike mást gondol, s kettejének meg kelle csalódnia. Csudálatos gondolatok és érzések közt állának meg most az erkélyen, s mindenike így sohajta magában : Adnák a szent egek, hogy ne volna való a mit gondolok !

Már kilencz nap tartott a turnély, s annyi lovanczok közzül egy sem vala szerencsés az üveghegyre feljutni. Tizedik nap már egy sem jelene meg egyéb a verőczénél mint az Aranyherczeg. Néhány óra tölt belé, s hijába várakozott. Ekkor sarkantyú közzé fogta paripáját, s mint a sebes nyíl, a hegy tetőjén álla. A herczegkisasszony reszketett hogy lova el talál síklani, hogy megfordúlhat, és hogy magának az Aranyherczegnek nem lesz elég bátorsága felvágatni az erkélyig, s keresztülszöktetni a sötét tükron. De ímhol a herczegkisasszony előtt áll, átveszi kezéből az arany sisakot, vágatva megyen le a

hegyen, s nyargal a sokaság tapsai s csudálkozási közt.

— És így csakugyan testvérem, mondá félig örülve, félig szomorkodva, az aranyfürtű herczegkisasszony.

Épen így nyerte el másnap az Ezüstherczeg a Bianchéta kezéből az ezüst paizst; épen így harmadik nap a Vasherczeg Nérabellától a pallost.

A három királyfi másnap a magok csöndes szállásaikon összebeszélének, hogy a következő nap meg fognak jelenni Paffus király előtt, hogy kijelentik elfogyhatatlan szerelmöket annak herczegkisasszonyai eránt, s fogadást tesznek, hogy bejárnak tengert, földet, a világ végeig, míg rátalálnak arra, kit e sisak, e paizs, e pallos illethet. S a szénégetőének gondolt fiú ímhol jó, nagy sebességgel, nagy sikoltással: Királyfiak! fel hamar! rántsátok elő kardotokat! elő, elő, a királyi kertbe! a herczeg kisasszonyok veszélyben forganak; lovamtól tudom azt.

S a királyfiak felszökkelnek, mennek, s már a kertben vagynak.

S úgy vala amint a ló mondá; a herczegkis-

asszonyok veszélyben forogtak. A pacsirta, mely régebben meggyőzte a hét ölyvet, ismét megjelent, s úzóbe vevé Capellidóra herczegkisasszonyt. De amint meglátá az Aranyherczeget, ennek feléje fordúlt, s mindenik tollából egy-egy tüzes golyóbis szálla az Aranyherczeg felé. Bianchéta herczegkisasszonyt csalánok fogák körül. De a mint közelíteni érzék az Ezüstherczeget, villámokká váltanak leveleik, s azok egyről-egyig az Ezüstherczeg szíve felé valának erányozva. Nérebella herczegkisasszonyt hangyák támadák meg. De amint a Vasherczeg közelíte, minden hangya pánczélos gnómmá változva, hat kézzel, s mindenik kezében hat szablyával, méne néki. Elkezdődött a véres csatázat. A herczegkisasszonyok örömet elvágták volna hajaikat, de nem volt velenk olló; azonban, nagy vígadásokra, győzni láták a királyfiakat. Pacsirta, csalán, hangya előlve, összemetetélve terültenek el előttök, a királyfiak pedig térdre hullának, megvallák a herczegkisasszonyoknak szerelmeiket, s kijelenték, hogy a következő nap Paffus király elébe fognak menni, s esedezni jobjaikért. A herczegkisasszonyok nem

felelének, hanem fogák a kardokat, s mindhárome elszele haja közzül egy-egy fürtöt; abból gyűrűket kötének, s felvonták a királyfiak ujjaikra, hogy ezek sokáig élhessenek, ők ifjak és szépek maradhassanak.

A királyfiak visszatértek szállásaikra, s még távolból láták hogy szállások előtt valamely ragyogó, tündöklő, csillámló lovancz áll. Az nem más vala mint az az ifjú, kit a szénégetőtől elhoztak. Ennek kedve jöve fegyverbe öltözni s segélyökre lenni urainak; s minthogy nem kapa egyebet, azt vevé magára, a mit a három királyfi díjúl kapott az üveghegyen. S ó csuda! az arany sisak egészen olyan vala, mintha fejére volt volna szabva; az ezüst paizs, mintha baljára készült volna; s a szörnyű pallos minden égszak felé szórta kezében villámain. Tátosa térdre hullott előtte, hódolásként a feltalált királyfinak. A három herczeg vinni akará a várba, de a tátos nem engedte. Öneki is föl kell vala nyargalni az üveghegyre, s utána még nagy veszély incselkedik, ugymond.

Ekkor félreszólítá a maga királyfiát, s ezt

mondotta neki: Királyi-herczeg barátom! holnap, midőn felnyargalsz királyi herczegkisasszony hűgaidhoz, egy undok csuda jövend felém, s az nem csak erősen erős, hanem erősen ravasz is egyszerűsmind. Készítsd magadat és engemet a legrette-netesb tusához, s higyj nekem, még felette kétes, mi győzünk-e vagy az. Végy hét bivalybőrt, s engem varrj belé. Azután végy egy iccze árpa-sert; egész éjjel tartsad Márs planéta felé fordítva, hogy a ser annak szikrázásai alatt destilláltassék. A ser el ne maradjon, és mikor majd lankadni tapasztalandasz küzdésünkben, töltsed azt job fülembe.

A királyfi szavát fogadta.

Reggel ment, s sógorai, a három herczegek, együtt mentek vele. S amint a király, s a három herczegkisasszony, s a felgyülöngött egész sokaság meglátá az ifjat, fején az arany sisakkal, balján az ezüst paizszsal, oldalán a vas pallossal, mingyárt tudták, hogy az a régolta megholt Lindóró, és minden nagy örvendéssel örvendett az ő szívében. Lindóró királyi-herczeg pedig lassandan ballagdála a maga kedves tátosán, s köszöngete

a sokaságnak, jobbra, balra. S most elére az üveghegyhez.

Alig ment tíz tizenkét lépést a hegyen, s egy mindeddig senki által nem látott ló mellette kezdé lépdelgetni, mintha ő is hozzá tartoznék. A lónak minden léptével egy-egy szeme nőtt, míg egyszerre ezer szemmél pillanthata reá, s mindenik szemöldöke hosszú volt, s éles mint a kasza. Pislongott szüntelen, s amint szemét behúnyá, egyszerre vágthatott volna le egy vastag tölgyramaszt is. S a ló hátán egy irtózatossal halálcsontra üle, hét szünet nélkül forgó szarvastörökkel. Rettenetes tusa kezdődék a két ló és két lovancza közt. Lindórá királyi-herczeg viaskodva tolakodék mindég feljebb, mindég feljebb; de keresztülvagdalva látván a hét bivalybőrt, kapta a palaczkert, s azt hirtelen a lankadozó táto fülebe töltötte. Ekkor az képzelhetlen erőre gyúlasztva, egy szökéssel repült által a sötét tükörtáblán. Az undok halálcsontra utána szökött, de lovának hátulsó lába a tükörrre talált hágni, s az ezer meg' ezer darabokra roppant, s a ló, s hátán Fanferína tündér — mert a holtváz nem más vala, mint ez

a gonosz — a feneketlen mélységbe rogyott, míg Lindóró királyi-herczeg kimondhatatlanúl boldog atyjának, s ötet kimondhatatlanúl szerető három hűgának karjaiba dőlt.

Paffus hatalmas király azonnal eltökélé, hogy fiát, a kedves Lindórót, megkoronáztatja, leányait pedig kiházásítja, s oly fényben, melyet mindeddig szem nem látott. Fejedelmi szokás szerint, a koronázás és menyegzők ünnepét azoknak királyi megjutalmazásaikon kezdé, kik érdemeket szerzének a Paffus-háznak nyújtott nagy szolgálat által. A Lindóró dajkája, miolta a Vas-herczeg a hangyákat előlte, ismét feléledvén, azon megkülönbözássel tiszteltetéik meg, hogy minden fényesb udvari ünnepeken mesterségesen készült hangyabolyt viselhessen fején, s maga és maradékai örök időkre, hogy a hangyává-változás napján az akkori koronaherczegnek egy tál hangyapástétomot nyújthasson be alázatos tisztelettel. A tátos nemességet nyere, „de Zabföld“ praedicátummal s egy uradalommal, hol száz telkesgazda az esztendő minden szakában szántsza, vesse, arassa a lónak legkedvesb termést.

A várban állott a nagy vígasság, s egyszerre szokatlan fény töltötte el a királyi udvart. Minden szem álmélkodva tekintte föl, honnan eredhet a szokatlan fény. És íme egy csillag ereszkedik le az ég boltozatjáról, s Liliafiámma tündér és a varázs Zoradúró a csillagban ülének. Minden térd meghajlott a kegyes tündér és a jóltevő varázs előtt. A varázs felkele, s így szóla :

— Hogy Lindóró királyi herczeg él, azt köszönjétek egyenesen Liliafiámma tündérnek. Mídon őt a kártékony Fanferína liliumlevélre csalá, azt tüstént megtudá Liliafiámma, mint liliumok királynéja. Ha egy tűzszín szegfűre csalta volna, nehezebben szabadúlhata vala ki fogságából; de a lilium királynéja a gyermeket egy lilium kelyhébe rejtve vitte a szénégetőhöz; elsüllyeszté egy bódító álomba, mely őtet minden visszaemlékezéstől megfosztotta, s azt tevé, hogy a gyermek magát a szénégető fiának higgyje. A többit tudjátok.

S most Liliafiámma szólala meg: Ha kívántok valamit, adjátok előmbé, mert engem sokáig nem fogtok látni. Szándékom az, hogy házasságba ke-

lek az én barátommal, a varázs Zoradúróval, s néhány évezeret a föld közepében, a házaselet csendes örömei közt, töltök el. Menyegzőnk vacsorája kész; kéményünk, a Vezúv, füstölg; és így hamar!

A három királyleány elébe lépett, s így szóla: Te csudaerőt rejtél hajainkba, s mi adományodnak már, jól is, rosszúl is vőnk hasznát. Ne neheztelj, és ne tekints gondolatlanoknak, ha mi e csudaerőt ma, ily nevezetes napon, utólszor kívánjuk használni. Mi öröm lehetne nekünk és királyi férjeinknek, ha száz esztendeig élnénk, ifjak mindég és mindég szépek, de gyermekeink egymás után hullonganának a sírba, unokáink és kisunokáink pedig közöttünk forognának, inkább hasonlítva atyáinkhoz mint maradékinkhoz? mi öröm lehetne azt látnunk, hogy körülünk öröm és boldogság virítanának, ha országaink lakosait inség nyomná? Vedd vissza kegyedet, s eressz az élet közönséges sorsára. Engedd ennek helyébe, hogy mindég azt akarjuk a mi népeinket boldoggá teszi!

S a három királyleány lemetszé varázserejű

haját, s áltadá azt Liliafiámma tündérnek, s a három királyfi örömmel szorítá őket szerelemben habzó kebelére.

S mostan a nagyhatalmú Zoradúró szólala meg: Ezek szerint a Százévi-Varázskalendárium jövődőlése teljesedésbe ment, hogy ezen ország lemondás által jut boldogléte főpolczára. Teljesítve vannak ohajtásaitok, s kezeitekben minden eszköz, végrehajtani a mit föltettetek magatokban. A mely leány kész szépségét s ifjúságát mások boldogításának áldozatba hozni, az tündér; ezt mondja a Szellemország törvénykönyve. Vegyétek vissza tehát kezeimből hajaitokat, mint ugyanannyi varázsvesszőket, s boldogítsátok férjeitek, atyátok és testvérték országát.

S amint a hercegekisasszony Capellidóra az arany, Bianchéta az ezüst, Nérabella a vasvesszőket áltvevék, nemlátott zengzés hallatá magát a légben, melyet még fül nem halla, s három aranyos prémű felhő szálla alá, s elkapá a hercegnéket s királyi férjeiket.

Mi történt tovább, mint éltek az itten nyert hatalommal, mely szerencsések voltak napjaik,

mint boldogíták országaikat, nem tudjuk elmondani. Annyit azonban nagy bízakodással állíthatunk, és az semmi kétséget nem szenved, hogy a győzhetetlen, nagydicsőségű, nagykegyelmű felség, Paffus király, Lindóró koronaherczeg ő magassága, valamint Capellidóra hercezkisaszszony is, s mátkája, az Aranyherczeg, s Bianchéttá hercezkisaszszony, s mátkája, az Ezüstherczeg, s Nérabella hercezkisaszszony, és mátkája, a Vasherczeg, élnek s fris és ép egészségben vannak, ha tudnillik — minden regéink szokott vége szerint — meg nem holtak.

A VILIK TÁNCZA.

Lángoló szemekkel tekintte Oroszlánkőnek kevély ura várának fokairól az út felé, mely, lecsavarodva a hegyoldalon, végig futja a keskeny völgyet, s Trencsénnek tartva, mindenhol a Vág partjain, lakosoktól hemzsegő lapályokba ér. Épen most szöktete ki a várból egy deli termetű ifju, s kedvére ereszté délczeg lovát, élte vidám érzetében. — Hah! kiálta a vár ura, vadon kaczagván, s int egyik cselédjének, hogy gyermekét, Emelkát, szólítsa elő.

Ahogyan fekete felhők közzül a szerelem szép csillaga mosolyg alá, úgy lépe a leány atyja elébe. Ez őt némán viszi márványfolyosójára, s: Látod-e azt — kérdé — a ki amott nyargal, s rá ismersz-e?

— Igenis, atyám, felele ez, elfogott szívvel s háborgó érzések közt; az Gyula, a te udvarnokod.

— Kit utolszor látsz! dörgé az öreg.

A leányt elhagyák érzései, szemeit homály vonta be, s eszmélet nélkül süllyede a mélybe, ha atyjának izmos karja el nem rántá. Visszavezeté szobájába, s áltadá komornái gondjainak.

Gyula azonban vígan ügete, nem gyanítva mit végzett a haragos. Útja, így vélé, a Templom-vitézinek pöstyéni hospítiumokban végét éri, mert egy levél vala nála a priorhoz, oly hagyással, hogy azt titkon adja meg. Vágyott urának megtenni a kedves szolgálatot, s titkos küldetését bizodalma jeleként tekintette. — Újabb fényben derülének rá, szerelmesre, jövődjének aranyálmái; — mert melyik olvasóm nem gyanítja már, hogy Gyula és Emelka szeretik egymást?

A nap hanyatlása felé megállott az erdőben, nem messze már a conventtől, s várta az elsötétedést, mert senkitől nem látva akart menni a priorhoz. A nap egyike vala a Május legszebbjeinek. Az esthajnal arany bíbora, az égibolt felleg-

telen kékje, a fülemilék mély érzésű jajai, a fák, a bokrok, a mezők virágainak kedves illatozása, a gallyak szerelemlehellő suhogása: mind ez oly lágyan, oly eltelve találá szívét; az egész világot kebléhez szerette volna szorítani. De most a hangok bús kongása, közelebb és távolabb, a csillagok nevedező tüze, a munkás élet egyszeri eltűnése, emlékezteték, hogy ideje lesz indulni. Méne a Vág partján, dobogó bátor lélekkel, mintha gyanítaná hogy itt valami várja. S íme feltűnt előtte a monostor, komolyan és hidegen, ahogy olykor az élet szokott a szerelemben lángható szívnek.

Jelt ada, ahogyan meg vala tanítva rá. A serviens felnyitá a vasajtót, mely csendesen fordúla meg sarkán, s ezt kérdé lassú szózáttal: Szerzetünktől?

— Nem, felele Gyula; Oroszlánkő urától, a priorhoz.

— Jó; utánam tehát!

Doboga lépéseiktől a folyosó, midőn azon végig menének, s most egy kerek grádicson lépegettek felfelé. A serviens megállá az első aj-

tónál, s hármát kopoga, lassú hamar ütéssel. Egy szózat felele belőlről: Magam vagyok. — A serviens inte Gyulának, s megnyitá előtte az ajtót, s eltűnt a sötét folyosón.

Egy régi szelésű karszékben üle a prior, lámpája bágyadt fénye mellett, mintegy élet nélkül, s úgy néze ki mint a sírkövek márványszobra. Az ifju közelébb jöve, s a megöszült, összegörbedett prior rámereszté szemeit. Gondosabban elnézván a mécs gyenge világánál az ismeretlent, tenyerét végig voná kopasz homlokán, mint azok szokták, kik valamely rég elmúltat akarnak emlékökbe visszahozni.

Az ifju áltadá levelét, s a prior, mindég némán még, felbontá azt, s megoldvasta. Arcza mindinkább elborúlt, s szeme a levélbe látszék tapadva lenni. Oly csendes vala minden, hogy Gyula tulajdon szíve ütéseit olvashatta volna.

Sokára megszólala a prior: Neved?

— Fejérhegyi Gyula.

— Szüléid?

— Fejérhegyi Gyéza és Lorándi Eszter; de már nem élnek.

— Láttasd gyűrűdet.

— Utolsó adománya elhaló anyámnak.

A prior halvány arczát gyenge pirosság futá végig. — Inte neki, ülne le, s így szóla : Elődöm hirtelen hívatott másfelé, s nem marada ideje hírt adni Oroszlánkő urának a változás felől; hozzá szól a levél. Halljad mit ír : „Vesztet levelem vivőjének, bizonyos vesztet! felejtí, hogy neki nincs oly fényes születése mint leányomnak, és mégis meri szeretni. Vesztet! de titokban!“

— S szerelem nézi-e a születés egyenlőségét?

— kiáltá az ifju.

— Hallgass! felele a prior; parancsom van a Rendtől, hogy teljesítsem valamit urad kívánni fog — Gyula lángolva szökött fel üléséről; — de téged, kedves ifju, nem bánthatlak. Jer, esküdd, hogy a mit tőlem hallani fogsz, örök titokban tartod.

Az ifju teljesíté akarátát.

Szelíd hanggal, melyben a szív régóta rejtegetett lángjai a leggyengédebb ömlöngésekben rezgének, mondá a prior : „Menned kell, és még ez éjszaka! Croatiába küldelek, mesterünkhöz,

egy levéllel. Más vala kirendelve ez útra, de te viszed. Viseld eszesen magadat, s dolgaidat bízzad az égre. Ha minden elhagyand, én leszek védelmed.

— S miként érdemlem én ennyi részvétedet? kérdé az ifju mélyen megilletve.

— Régen elmúlt időkre emlékeztetsz! felele a prior; ellágyúlva érzem szívemet. Tol valami, kimondanom neked, a mi még mindig él keblemben, de ajakimról soha el nem lebbene. Halljad tehát: Kétszer köszönhetd anyádnak éltedet. Én őtet az ifjuság egész hevével szerettem, szeretem még ma is, mint vezércsillagomat a sötét éjben. Gyakran látám atyja várában; de látta atyád is, s szerette, mint én. Ki ne szerette volna? De mit beszéljem neked szívem kínjait? Nem tűrhetém a habozást, azt az örök reményt és örök csüggedelmet; egy vetéssel vágyék látni, koczkám mit adand. Mentem atyádhoz, kijelenteni neki vágyamat. Fegyverneke előtalála. Épen jókor! ezt kiáltá rám; a vár tele van örömmel; Esztike most eskettetik Fejérhegyihez. — Gyűrűdet, mely újjodon van, a fegyvereknek adám, vinné ajándékkul a

menyasszonynak; megrántám paripám fékét, s mentem, merre lovam vitt. A Templáriusok közzé állottam. Anyádat tőlem a papi áldás, engem tőle a felesküvés zárának el. S ím egyszer valamely lovancz jelene meg hospítiumunkban, hol valék. Sok egyet s mást beszéle, mire nem is ügyelék; de midőn anyád felől kezde szólani, felrezzene szívem. Beszélé, mely fénynyel méne véghez az esketés; hogy a menyasszony mely szomorú vala menyegzője napján; hogy csak a magzati tisztelet fogadtatá el vele férje jobját. Minden szava gyilkos döfés vala szívemnek. Törvényül tevém magamnak, hogy felőle semmi hírt ne tudakozzak, s azt történetből sem hallék. Felsőbbjeim a keletre küldének, megvívni hitünk elleneivel. Küzdéseimben kerestem a halált, de fel nem találtam. Kevés hete hogy onnan visszajövék, hogy itt vagyok, s érted örvendek hogy a szaraczének le nem vágának, mert így megmenthetém életedet. De íme lecsorgott a homokóra; a csillagok tüzei bágyadoznak; int az idő. Menj; kísérjen védangyalod! És ha majd gyötrelmid közt roskadozol, s azt hiszed hogy már oda vagy, hogy nincs

többé szabadulás; jusson eszedbe hogy én is roskadoztam, s Isten megtarta.

Az ifju aléltan dőlt a pap karjai közzé. Az csengete, s belépett a serviens. Gyula tántorogva méne ki szobájából, felszökölt lovára, nem értve, nem tudva, vele mi történik. Szorúlt szívvel pillanta az felé, hol Oroszlánkő kevélyen kél ki az alantabb hegyek sorából, s szíve rettenetes gyötrelmek közt hánykolódott, midőn lovát az ismért útról kénytelen volt elfordítani az újra, a nemismertre.

Oroszlánkőn azonban minden nagy csendben vala. Emelka alig tére magához ájulásából, midőn a pöstyéni priortól hír jöve, hogy az udvarnok, haza felé térvén tőlök, a Vág árjaiba fúlt.

Emelka veszélyes betegségbe esék, egyetlen csemetéje a régi gazdag háznak! A kemény atya keblét rettegések rázkodtaták. Egy szerzetes hívatott hozzá segédül, ki érte a gyógyításhoz. Az visszahozá az életre, de nem olthatá el kínjait. Látszólag hervadozott a szép virágszál.

A nyár eltűnt, érkezék és el is szállott az ősz, s a tél egész sanyarúságában álla be. A báró

rengetegei közt tölté idejét, s üzőgette a vadkanokat, s olykor Temetvényt is, hol, amint gyanítani lehet, nem kis dolgokat forralgatott a helyurával. S midőn így Oroszlánkőn csendesség vala, midőn a hó sűrű pillékben hullongott, s a homály szétterjengeté borzasztó szárnyait, s a néma hallgatást egyedül a fagytól meredező sas vijongásai s a várbeli örök éjjeli kiáltozása szaggaták meg: Emelka előszólitá dajkáját. Perczege szenelőjében a tűz, s a kisasszony eldőle párnáin, Gunda pedig ki nem fáradhatva beszélé a mit még gyermekkorában Argírus és Stilfrid felől hallott; s hogy a magyar nép mint jöve ki Ázsiából; hogy Svatoplug tót herczeggel mint bánának; hogy dicső királyunk szent István és az ő térítői mely csudákat tévének; s mikor ezeken általesett, hogy a szenvedő szerelmet mely jutalom várja, s mely büntetés a hitszegőt; hogy sírjaikból a lelkek is kikelnek, megbosszulni az elárúlt, megcsalt szerelmet; és hogy a kik ez életben egymástól eltépetnek, halálok után fognak egyesülni.

Emelka, minden historiái között azt szereté

leginkább, a mit neki a dajka a Vilik felől beszéle. Azt Gunda mindég e szókon kezdé:

Vilinek, édes gyermekem, az oly leányt hívják, ki mátkakorában hal el. A Vilik szünet nélkül járnak-kelnek, megállanak éjjélkor a keresztúton, s ott tartják tánczaikat. Ha férfit kapnak elő, addig tánczolnak vele, míg az is elhal, s az osztán a legifjabb Vili mátkájává lesz, ki ily legény által jut nyúgalmára; mert míg ilyet nem talál, szüntelenül borongolnia kell. Így jára nekem is egy ifjabb leánytestvérem. Hányszor nem láttam szegényt a hold szelíd világában! — S elbeszélé az olvadozó Emelkának, hogy az mint szerette vala mátkáját, mit nem szenvedett érette, s mint hala meg keserves kínjai között. Emelka a tündérvilág regéiben szereté felejteni földi életének nehéz súlyait.

Közelíte a tavasz, s a báró, amint egy nap Temetvényből jöve, kimondá leányának hogy ő menyasszony, és hogy Temetvényi a mátkája. Emelka ismeré atyja hajthatatlan akaratát, s nem szólva méne ki. A kemény öreg kedvtelve néze ki a Vág völgyére. — Itt, és jobbra s balra,

meg' túl a hegyeken, én vagyok az úr! én és a vőm! — mondá magában. — Emelka mély szenvedései közt felkiálta az egekre, s kérése meghallgattatott. Színe mind halaványabb leve, ajka klárizsai eltűnének, szemének kékje elalvók, hajai, feketék mint a holló, gyűrűzetek nélkül lapúlának el karján és keblén, mintha oda a halál terítette volna ki gyászleplét. Elhala. — Atyám! — ez vala utolsó nyögte — megbocsátom hogy Gyulát kitépéd keblemből! — S ennek csontjaiban megrendült a velő. S amint koporsója beszélgeték, leviteté azt erdejébe, egy barlang mellé, s ott temetteté el. Maga a barlangba kele lakni, és soha többé szó nem jöve ki ajakin.

Szokatlan sebességgel hata el a hír kereskedők által Croatiába is, hogy Oroszlánkő pusztán áll. Gyula a hírre sietett hona felé. — Életem nem hasonló-e a virághoz — úgy sohajta — mely legszebb tavaszában tapostatik el? Ám legyen! De hulladozzanak tehát hervadt levelei, hol boldogságom sorvadozik. Ha az öreg meg nem engedi hogy együtt őrizzem vele a kedves Emelka fekvőhelyét, öljön meg; én onnan nem távozom!

Estve ére Oroszlánkő alá, eltikkadva hosszú útjában. Leírhatatlan rezgés voná a mélytitkú erdő belsőjébe. Zörgés vevé körül, mint az ős lombjaié, midőn szelek kevergetik; szaggatott hangok csapdosák füleit, mint a gyászoló fülmilék jajai; gyöngéd csillám, hasonló a fénybogáréhoz, szikráztatott a sötétben; a hold tele karimában lépe ki felhői közzül; a torony órája éjfél vere, s Gyula a keresztúton állott, körülfogva Viliktől. Szelíden emelkedének szózatjaik; szomorgó ének, eltelve a szív vágyainak bánatával, eltelve ki nem elégített szerelemmel, folyt ajakiról. S a táncz mindég sebesb leve; a mátkagyűrűk és a rozmarínkoszorúk ki-kitetszettek; folytak hajfürtjeik, mint a foszló köd. Az egyik Gyulához közélite, s karon kapá. Ez rápillant az árnyéokra, ráismér, s nevén kiáltja: Emelka! Szemébe pillant a leánynak, s pillantása megmered. Mellyére szorítja a leány, s az ifjú mellye nem vér többé; megcsókolva, s halva van.

Az öreg másnap kijöve barlangjából, hogy a völgybe szálljon alá, s egy rózsatónél lelé a holt ifjat. Rá ismere szerencsétlen udvarnokára.

Irgalom Istene, bocsásd meg vétkeket! így kiálta fel. Ekkor vállára emelé a testet, s lyánya mellé temetteté.

Sokszor jelenének meg álmainak lyánya s veje, ragyogva mint két hajnalesillagok, s bocsánatot lövelének rá, s vigasztalást fájdalomiban.

A KÉT TESTVÉR.

Egyszer volt két testvér. Természetök nagyon különbözött egymástól: az egyik szelíd volt és jó, a nagyobbika haragos, irígy. Az ifjabb szerette az idősebbet, de ez mindig boszantotta azt. Amint annyira megnőttek, hogy iskolába lehetek őket jártatni, atyjok meghala, s ők elhagyák honjokat, s kimenének széles e világba. Ahol útközben kétfelé vált, megállott az idősb, s így szóla az öccséhez: Menj te jobfelé, én balfelé megyek, s légyen az közöttünk a kötés, hogy a melyikünk nagyobb urrá lesz a másikánál, szúrja ki a másik szemét, mihelyt összeakadunk egymással. Az ifjabb kérte a nagyobbat, gondolná meg, mely kegyetlenség volna azt tenni; de az abba nem hagyá, s az ifjabb kénytelen vala ráállani. Ekkor

elváltanak egymástól, ez jobbra, az balra, s ez is, az is iskolát keresének, hogy tanulhassanak valamit, s így belőlök ember válhasson.

Már néhány évekig folytaták a tanulást, s az ifjabb jól tanult, midőn egy estve kiméne sétálgatni. Messzéről láta jöni egy kocsit, négy szép szürkével, de ki ül a kocsiban, azt kivenni nem lehet, oly igen sebesen vágatának a lovak. Ekkor ezt mondá magában az ifjabb: Ez nagy úr lehet. — A kocsi elhajta mellette; oda néz, s ráismer a bátyjára. Rákiáltott: Bátyám! bátyám! mint örvendek hogy láthatlak. — Bátyja megállítá a szekeret, s látván öccse mely szegény ruhában vagyon, tudakozá: Mi vagy te, öcsém? — Az felele: Én még semmi nem vagyok. — Én pedig, felele amaz, tisztartó vagyok egy nagy úrnál, s látod mely szép kocsim és mely szép négy szürkém van? Emlékezel, mit végzénk magunk közt, hogy ha összeakadunk, a ki nagyobb úr lesz mint a másik, vájja ki a másik szemét. Nézz fel hát a napra utolszor, mert azt ugyan meg nem látod többé. Az ifjabb felnéze, de nem a napba, hanem Istenhez, s könyörge, ne hagyná el őtet

bajában. Ekkor mondá bátyjának : Ha csakugyan oly kegyetlen akarsz lenni, hogy elveszed szemem világát: arra kérlek, bátyám, vezess aztán egy fészület alá, hogy imádkozhassam és ott meghalhassak. Gonosz bátyja ígérte ugyan, de nem vala szándéka megtenni a mit ígére. Amint kiszúrta szemeit, elvezette azt egy akasztófa alá, s ott hagyá magára.

A világtalan most buzgóan könyörge, és sokat. S ímhol repül három holló a világnak megannyi részeiről, s leszállott az akasztófára.

— Beszéljétek elő, mi történt nálatok; azután én is elbeszélem, mi történt minálunk.

Egyik holló ezt felelé: A mi királyunk felette szomorú. Egy fája vala, mely ezüst körtvéket terme; s a király a fát nagyon szerette mind szépsége miatt, mind hogy körtvéi igen ízletesek voltak. Már hét esztendeje, hogy a fa nem terem, s ezért ily szomorú a király.

— S senki sincs, a ki segítsen? kérdé az első holló.

— De igen, felele a második. A fa tövénél egy varangyék fúra lakást, az szíjja magába a

mi ezüstnek a fába kellene menni. Ha a varangyékot kiásnák, megölnék, ismét oly gyümölcs teremne a fán mint egykor. De azt csak huszonnégy gyémánt golyó ölheti meg, még pedig ha mind a huszonnégy egyszerre lövetik rá.

A harmadik holló így szóla : A mi királyunk felette szomorú. Fia kiesett az ablakon, s kiütötte mindkét szemét, s orvosai neki szemet csinálni nem tudnak.

Akkor kérdé a második holló : S nincs senki hogy segítsen?

— De igen, felele a harmadik. Ezen akasztófa tövében egy fű nő; ha azt rakják fel a király fiának, mingyárt látni fog.

Ekkor monda az első holló : Rajtam a sor, s most én mondom el, nálunk mi történik. A mi királyunk felette szomorú. Valamit talált, a mit meg nem tud fejteni : egy üveg koporsót, s abban egy nagy szépségű leányt; a leány napról-napra szebbé lesz és nagyobbá, de soha nem serkenhet fel.

Akkor kérdé a második holló : S nincs senki, ki segítjen?

— Nehezen, felele az első, mert a leány történetét senki nem tudja; s ha volna is, még szomorúbb volna, hogy azt maga nem találta ki. Egy mód volna segíteni a bajon, s az abban áll, hogy van egy fehér grifmadár, annak farkából kellene szerzeni egy tollat. Az mindenre felel, a mit tőle kérdenek. De a fehér grifmadár nem könnyen ad ki tollat a farkából, s ki merne közel menni hozzá? — E szóra a három holló felröppene, s arra felé szállott, a merre magának tetszett.

Amint a világtalan nem hallá őket többé szólni, ledőlt a földre, s előveve egy fűvet a másika után, ahogy egyike vagy másika kezébe akadott, s mindeniket rátette szemére. Ezt gondolá magában: Talán ráakadok arra a sok között, melyet a hollók emlegettek. S ezzel együtt ezt is gondolá: Ha fellelem azt a fűvet, egész életemben könyörületes leszek az eránt, a kit bajban fogok látni. Amint ezt gondolá el, egy fűvet szakasztá ismét, rátette két szemére, s — látott! Akkor há-lát ada Istennek, hogy visszakapá szeme világát, s felkölt, hogy segítsen a három királyon, kik felől a hollók beszélettek.

Legelőbb azt éré, a ki az ezüst körtve miatt szomorkodott. Egyenesen méne az udvarhoz, s be kívána eresztetni.

Akkor rákiálta az őr: Ki vagy te? — Azt felelé hogy ő kertész.

— S mit keresel?

— Én ezüst körtvét akarok termesztetni.

— Másféle emberek is voltak itt már mint te vagy, és még sem tudtak. De minthogy itt vagy egyszer, csak menj tehát!

Belépvén a palotába, mélyen meghajtotta magát, s így szóla a királyhoz: Uram király! én ezüst körtvét akarok termesztetni. A király képe felderült, s ekképen felele hozzá: Ha azt tudod, neked adom országom felét. Ő pedig ezt válaszóla: Nékem ahhoz huszonnégy kapás kell s huszonnégy katona; de ezeknek gyémánttal kell megtölteniek puskáikat.

— Az én testőreim mindig gyémánttal lőnek, mond a király.

A király egyet inte, s azonnal előállott huszonnégy katona, puskásan, és huszonnégy napszámos, kapával. Közikbe vevék a deákot, s el-

menének a kertbe. Amint megállának a körtvefa mellett, úgy hagyá a deák, hogy a huszonnégy napszámos kapálja fel a földet a fa tövében, valámíg egy nagy békát lelnek; s akkor szökjenek félre a béka elől, mert az igen mérges. A huszonnégy ember megtevé a mit a deák parancsola, s amint félnap hányák a földet, ráakadtak a békára. Félreugrék előle minden, mert az oly nagy volt mint egy disznó; ezüst pánczél vala egész testén, s tüzet lihege. A huszonnégy katona pedig nem ijedt meg; felvonák sárkányaikat, s amint a deák nekik ezt kiáltá: Lobbants! sült a puska, s a varangyék felfordúlt, s messze elnyújtotta két lábát. A fa egyszerre virágzásnak indult, s az ezüst körtve fürtösen függge gallyain. A király leszakasztá egyet, és mivelhogy az igen jóízű vala, a deáknak adta fél országát, úgy hogy az mingyárt fél királylyá leve. De a deák így szóla: Uram király, nekem messze ám az útam; adj tehát nekem ebből három körtvét. A király a három körtvét tulajdon kezével szakasztá le, s a deáknak adta. Az pedig ment, felkeresni a két másik szomorkodó királyt.

A második az volt, a kinek megvakúlt a fia. A deák egyenesen ment az udvarhoz, s bé akara ereszteni. Az őr rákiálta : Ki vagy te? Azt felelé hogy ő doktor.

— S mit keresel?

— A herczeget akarom meggyógyítani.

— Másféle doctorok valának itt már mint te vagy, s mégsem boldogúltak. Te sem fogsz.

Pajtása megszólala : Tudod hogy a király mit parancsolt : eresszünk hozzá mindent, még ha cigány volna is, mihelyt doktornak mondja magát. Menj be bátran!

A király a maga thrónusán üle, s igen szomorú volt. Mélyen meghajtá magát a deák, s így szólott : Uram király, meg akarom gyógyítani fiadat.

— Jer hát, felele a király; ha meggyógyítod, tiéd az országom fele.

A király lelépegete thrónusáról, s maga vezette el ötet beteg gyermekéhez. A deák elővevé a fűvet, melynek gyógyító erejét maga is tapasztalá, rátette a herczeg szemére, s az tüstént látott. Azon a király annyira megörült, hogy min-

gyárt neki adta fele országát, amint megígérte vala, úgy hogy már két fél országai valának. De a deák így szólott: Az én útam messze út ám! Maradjon nálad a félország, míg visszafordúlok.

A király és a herczeg megígérék, hogy addig gondját viselik. Ő pedig ment a harmadik királyhoz, a kit megölt a bú.

Amint a deák az udvar kapujához ére, a király fennt ült a maga thrónusán, s így szóla ministereihez: A kapu előtt egy fiatal ember ül, s velem akar szólni, hozzátok elő. — A ministerek lemenének, ott találták a deákot, s álmélkodának a király bölcseségén. Belépven a deák, a király inte ministereinek, s azok a királyt ott hagyák.

Amint a király és a deák magokban maradának, így szóla a király: Te nekem azt akarod elmondani, hogy az üveg koporsóban fekvő leány kicsoda, s mi történt vele. Menj, nézzed elébb.

A király megránta egy ezüst zsineget, felgörge a kárpit, a deák meglátá a leányt. Rettenetesen megtetszett neki a leány, mert az rettenetesen szép vala, s a deák így szólott:

— Uram király! ne higgye felséged, hogy én okosabb vagyok felségednél; nékem félannyira sem ér bölcseségem. De ha megígéri felséged, hogy ezt nékem adja feleségül, módot adok felségednek, hogy maga tudja meg történetét, s kitalálja, mint kelljen életre hozni.

A király bámúlással hallá a deák okosságát, s ezt mondá neki : Légyen meg a mit akarsz.

A deák egyet fordúlt, s ment, felkeresni a fehér grifmadarat.

A deák sok napokat tölte már útazásában, oly országokon végig, hol sem ember, sem más állat nem lakott; de egyszerre nagy tombolást hallának meg fülei. Tudni akarta, honnan jöhet a tombolás. Ment tehát éjjel nappal, s a tombolás mindég mindég nagyobb leve. Amint a reggel felhasadt, két hegy között látta magát. Azok harczolának egymással, azok tomboltak úgy. Mint midőn két kakas szökdös egymás szemébe, vagy mint midőn egyik kos a másikat öklelgeti, úgy szökdelt, úgy taszigálta egymást a két hegy, s a mely út a fehér grifmadárhoz vive, a két egymással harczoló hegy közt méne el. Akkoron

mondá a deák: Kegyelmes nagyságos Hegy uraimék, alázatosan kérem kelmeteket, légyenek csak annyi kevés várakozással, míg itten keresztül megyek.

Az egyik hegy kérdé: Hová akarsz menni?

A deák felele: A fehér grifmadárhoz.

Akkor a másik hegy: Jó, szaladj el hát közöttünk; de légy olyan jó, s tudd meg a fehér grifmadártól, meddig kell még harcolgatnunk, s hozzd el feleletét. Mindketten beléfáradánk a verekedésbe, s még sem lehet megszűnnünk.

— Szívesen megteszem, felele a deák. S a két hegy egész erővel erőlködék nyugva maradhatni, de mindég tombolt állásában, míg a deák köztök elsuhant. Alig vonta ki lábát, s a két hegy megint verekedett.

Megint sok nap ment a deák oly országokon, hol sem ember, sem más állat nem vala, míg végre a Holttengerhez ért. Ezen által kell vala mennie, de nem találta sem hajót, sem szalat; ellenben egy vén dadát látta meg egy dióhajban. Ez vala az egyetlenegy hidas a Holttengeren. A vén dada mindazt a ki általmenni akara a Holt-

tengeren, kivetette a dióhajból, hogy annak kínosan el kelle veszni.

A deák így szóla: Szép Tekintetes Asszonykám, kérem alázatosan, vigyen által engem!

A szép tekintetes asszony felele: S hová akarsz menni?

— A fehér grifmadárhoz.

— Jó, áltviszlek; de ígérd meg, hogy nekem választ hozandasz, meddig kell még itt révész-kednem?

— Szívesen, felele a deák. — Ezzel belé ült a dióhajba a szép vén dada mellé, s három nap és három éjjel szüntelen menének, s úgy értek által a Holttengeren.

S most a fehér grifmadár residentiájában vala. De a feje grifmadár nem vala otthon; csak gazdasszonyát találta.

Az nem tuda eléggé álmélnkodni, midőn meglátá a deákot, mert nyolczvan esztendeje vala már hogy itt lakott, a nélkül hogy embert látott volna.

— Mit akarsz nálunk? kérdé a deáktól.

— Egy tollat a fehér grifmadár farkából.

— Jaj neked, fiam! monda amaz; azért ugyan életeddel fogsz fizetni.

S most a deák: Nemzetes asszonyom, kérem szépen kigyelmedet, szánjon meg; kérje a grifmadarat, hogy ne bántson. Imhol egy kis ajánlékot hoztam asszonyságodnak. — S e szókkal által adá neki a három ezüst körtvét, a mit útjára az első búslakodó királytól hoza.

— Miként jutsz te e gyümölcshez? kérdé az agg dada, s a deák elbeszélé neki az egész történetet. Akkor mondá neki a gazdasszony: Meg sem álmodhatd, mely kedves szolgálatot nyújtottál a fehér grifmadárnak; aligha teljesítve nem lesz a mit kívánál.

Ki sem mondá jól a szót, midőn egyszerre kimondhatatlan zuhogást hallának, mint a fergegeké a legirtózatosb éjeken.

— Mi ez? kérdé a deák.

Az öreg felele: A fehér grifmadár jó; szárnyának mindenik mozdítása hét mértföldre hozza végig. Bújj el hamar; ha meglát, egyszerre eltép.

A deák az ágy alá vonta magát; a gazdasz-

szony pedig bevoná a kárpitokat, hogy a deák ki ne látszassék. Alig tudta ezt megtenni, s íme a grifmadár leereszkedik a felhők közzül.

A fehér grifmadár igen kedvetlen vala, s búsan és hallgatva jára fel és alá. Az öreg hozzá lépett, s e szókkal igyekszik felvidítani:

— Hát neked mi bajod?

A fehér grifmadár felele: Tudod hogy az én nagy ellenségem a varangyék, hét esztendő óta már az ezüst körtvefa alá vette magát, s ott egy ezüst pánczélt csinál magának. Ha kilencz esztendeig dolgozhatja pánczélját, rajta nem eshetik seb, ötöt senki meg nem győzheti, s az enyéimeket iszonyú csapás várja. Én tudom, mint lehetne ötöt megölni, de azt mondanom senkinek nem szabad; sőt csak azt sem tudakoznom, ha él-e még, és hogy mit csinál. A kilencz esztendő majd kitelik, s ez ejt ily nagy gondokba. De mi ez? én emberhús-szagot érzek.

Az öreg neki ezt mondá: Éhes lehetsz ily hosszas repülésedben. Nesze gyümölcs! — s elébe tévé a három ezüst körtvét.

A fehér grifmadár egyszerre felvídúla, meg-

szelidüle, s ezt mondotta : Az ezüst körtve azt mutatja, hogy az én nagy ellenségem a varangyék ölve van. Akárki tette azt, nekem mindég kedves leszen, s három kérdést engedek neki.

Amint a deák ezt hallá, kibúva az ágy alól, nagy alázatossággal meghajtá magát a fehér grifmadár előtt, s beszédét így kezdette : Nagy bölcseségű, tudományú Grifmadár, én, én öltem meg a varangyékot. Minthogy tehát oly kegyes valál, megígérni hogy három kérdést engeden-desz, teljesítsd, könyörgök alázatosan, a mit ígérél. Először, mondd el nekem, meddig fog még az az asszony a dióhajban révészkedni?

A fehér grifmadár : Egész életében; annak nincsen szabadulás.

— Másodszor : meddig fog még a két hegy csatáztatni egymással?

— Míg egy embert magok közzé nem szorítanak s össze nem zúznak.

— Harmadik kérésem : engeddd hogy farkad-ból kihúzhassak egy tollat, s elvihessem.

A fehér grifmadár felele : Ha oly igen nagy nem volna szolgálatod melyet nekem nyújtottál

már a gondolatért is szélllyeltépdelnének. De megígérttem, s szavamat állom. Fogj meg egyet farkam tollából, s mikor a gazdasszony ezt mondja: egy, kettő, három, rántsd ki hamar. — A fehér grifmadár most kétlábával belécsimbalkozott két hegybe, s fejét a folyamba hajtotta le. A vén gazdasszony elkezdé a számlálást: egy! kettő! — három! s a toll a deák kezébe maradt. A fehér grifmadár a szerint ordíta kínjában mint száz mennykövekkel terhes fergeteg; a két hegyet porrá morzsolá, s kiitta a folyamot. Oly igen nagyok voltak kínjai.

A vén gazdasszony felhozá a vacsorát. A fehér grifmadár sok tudós dolgokat beszéle a vacsora felett, használatosokat a deáknak, s végre fekünni menének.

Más nap reggel a fehér grifmadár ismét kirepüle, elnézni mi történik a világon, a deák pedig útnak indúlt haza felé. A Holttenger mellett megszólítá a vén dada: Hozsz-e nekem feleletet?

— Hozok, mondá; de előbb vígy keresztül a vizen.

A vén dada általvivé, s a deák sebesen másza

fel egy fára, s onnan kiáltá a vén asszonynak: Te soha ki nem szabadúlsz; holtodiglan itt kell maradnod.

Ezen a vén dada annyira megharaguvék, hogy belé veté magát a tengerbe, s ott veszett. De a tenger nagy habokat löke ki magából, hogy a deák sok mértföldekre nyakig jára a vízben.

Most a két birkozzató hegyhez ére el.

— Hozsz-e nekünk feleletet? kérdék ezek.

— Hozok, mondá; de csak akkor mondom el, mikor álteresztetek magatok közt.

A két hegy erőt veve magán, s keresztül-ereszté a deákat. Akkor ezt kiáltá nekik: Míg valakit magatok közzé nem kaptok, s össze nem roccsantjátok.

— Jaj! ordítá a két hegy, mikor lesz még az? — Megújított dühhel újra elkezdék dőngetni egymást.

Szerencsésen elére a búslakodó királyhoz, meghajtá magát előtte, áltadá neki a fejér grifmadár farka tollát, s ezt mondá neki: Ez a toll magában írja le valamit tudni ohajtasz, s így te vagy a legokosabb ember az egész föld kerekiségén.

A király erre így válaszola : Azt mingyárt meglátjuk. — Elzárkozott a deákkal a maga titkos szobájába, s ezt mondá a tollnak : Beszéld elő, mi az a mit én most tudni vágyok. Sokáig írta a toll, s azzal végig nyúlt a tintatartón, hogy magát kipihenhesse. A király a deákkal az asztal mellé üle le, s ezt olvasák :

A HÓLEÁNY TÖRTÉNETE.

Egyszer volt egy király. Annak egy királynéja volt. De nem voltak gyermekeik. A királyné azon felette szomorkodott. Amint egyszer az ablakban ült és varrott, megszúrta tűjével az újját, s egy csöpp vére a hóba csöppent. — Ah, mondá a királyné, ha lányom volna, oly fejr mint a hó, s oly piros mint a vér! Nem sokára azután gyermeke született : egy leányka, s fejr és piros mint a hó és mint a vér, mire nézve Hóleálynak neveztetett. De a királynénak meg kelle halni.

Hét esztendő múlva más királynét veve. Az mindég nézé magát a tükörben, mert felette szép

volt, s sokat tarta szépsége felől. — Tükör, így szóla egykor, nem én vagyok-e a legszebb asszony a világon? — A tükör így felelt: Felséges királyné, te ugyan igen szép vagy, de a Hóleány hétezerszerre szebb. — Ezen a királyné rettenetesen felharagudott, s megparancsolta egy vadászának, hogy a leányt vigye ki az erdőbe s lője agyon.

A vadász a leányt elvitte az erdők közzé, de agyon nem lőtte, mert az igen igen szép volt.

— Menj innen édes lyánykám, mond a lyánynak, de messze, igen messze! itt veszély lebeg feletted.

A leány ment, míg estve lett. Akkor egy viskóba ére, hol hét törpe lakott. A hét törpe szívesen látá a leányt, s oly gondját viselék, mintha saját lyányok volt volna.

A vadász kénytelen vala megcsalni a királynét. Egy szarvasborjút lőtt, kimetszette nyelvét, s azt mondá a királynénak, hogy az a leány nyelve. A királyné nagyon megörült.

A királyné megint nézé magát a tükörben.

— Tükör, tükör, nem én vagyok-e legszebb

asszony e világon? — Felséged ugyan igen szép, de a Hóleány a hét törpénél hétezerszerre szebb.

Ezen a királyné nagyon megharagvék, parasztasszony-ruhába öltözött, egy kosár méregbe-áztatott almát víve karján, s elment a hét törpéhez az erdőbe. A hét törpe közzül egy sem vala a háznál; kimentek volt dolgaikra. A királyné békopogtatott. A Hóleány megnyitá az ajtót; nem ismere a királynéra, s azt hitte hogy valamely parasztasszony, ki vásárra mégyen. A királyné megszólította a Hóleányt: Végy almát tőlem!

— Vennék, felele ez, de nincs pénzem.

Erre a királyné: Minthogy szépecske vagy, ingyen adok neked egyet. Ekkor a legszebbet, de egyszersmind legmérgeesebbet elővevé, kettészelé, s a Hóleánynak adá. A Hóleány alig nyele el egy szeletet belőle, s halva feküdt. A királyné nagy örömmel távozott a viskótól.

A hét törpe halva lelé a Hóleányt, s nagyon szomorkodék hogy azt fel nem ébresztheti. Üvegkoporsóba fekteték a Hóleányt, s kitették az erdőbe, s az egyik mindég strázsálá. Uram király,

úgy leléd ötet te is. Hogy te azt egy nagy titkon vevéd meg a hét törpétől, nem szükség neked mondanom; azt te tudod, s vége a Hóleány történetének. —

Király s deák nem kevésbé álmélkodának a történeten, s a deák megszólala : Uram király, engedd, hogy a tollnak én is tegyek egy kérdést. De a király ezt mondotta rá : Nem! tudom én mit akarsz kérdeni; toll, felelj.

A toll felkölt a tintatartóról, s írt : — A Hóleány nem nyelte el az almát; úgy tüstént megholt volna; szájában vagyon az még most is, s csak szédülésben vagyon. A deáknál van egy fű; az magához hozhatja.

A deáknak csak most juta eszébe hogy nála még a fű, mely ötet és a király fiát meggyógyította. Végig voná azt a Hóleány szemén és száján, s az megnyitá szemeit, kipökte az almaszeletet, s nem volt semmi baja.

A király elhíresztelé hogy ő nagy menyegzőt akar tartani, s meghítt reá sok hatalmas királyokat, királynékat, a többek közt azt is, a ki a Hóleányt megétette. A királyné nagy gonddal

felcizfrálta magát, megállta a tükör előtt, s ezt mondotta: Tükör, tükör, nem én vagyok-e a legszebb asszony a világon?

— Felséged öregszeni kezd; már igen sok van, a ki még szebb. De legszebb az egész világon a Hóleány, kinek menyegzőjére felséged is meg van híva. Az hétezerszerre szebb mint a legszebbek egyetemben.

A királyné akkor nagyon megharagudott; összetörte a tükröt, felült egy felhőre, mert nagy varázs vala, elszállott a felhővel, s soha többet nem látszatott.

De a deák és Hóleány menyegzőjén nem csak királyok és királynék, hanem szegény emberek is jelenének meg nagy számban, kik ezektől segílyt vártak. Amint a deák kijöve a templomból, s osztogatta alamizsnáját, bátyja ötlött szemébe a koldusok között. Elvitte azt a palotába, s így szólt hozzá: Emlékezel hogy kitoltad szemeimet, mert te már tisztartó valál, én pedig csak szegény deákocská? Én most király vagyok, te pedig koldus.

— Szúrd ki hát szememet! kiáltá az vad kevélységgel.

— Nem, mondá a szelíd testvér; én neked megbocsátok, s sok pénz urává teszlek, különben nyomorúságban halnál meg.

— De beszéld elő elébb, mint levél te királylyá.

Amint az ifjabb azt neki elmondá, az idősebb felkölt, elment az akasztófa alá, s várta hogy a hollók szálljanak le hozzá is. Ezt gondolá magában : Ha az öcsém a hollók által király leve, én császár lehetek, mert én több vagyok mint ő. Akkor ismét kiszúrom szemeit. Oly kaján lelkű vala ő, hogy az öccse jósága nem ellágyította, hanem még nagyobb gonoszságra ingerlette.

Sokáig várakozott az akasztófa alatt, igen sokáig. Végre előszállott a három holló.

Az egyik így kezdé a beszédet a két más társával : Tudjátok, hogy bennünket egy deák kihallgata, s hogy a három királynak elverte bánatját?

A második így felelt : Tudjuk; ezután jobban kell vigyáznunk, hogy ki ne hallgassanak megint.

S a harmadik : Nézzétek, itt leseget utánunk

ismét egy, még pedig egy megátalkodott, gonosz lelkű.

— Álljunk neki mind a hárman, s csipdesük addig, míg el nem vesz! — kiáltának most, s neki-álltanak, összecsipdesék, míg egy íze sem marada épségben.

A deákot és a Hóleányt az egész világ szerette. — Élnek-e még, nem tudhatjuk; de méltók voltak hogy éljenek örökkön és örökre.

ARDÓNAK URNÉJA.

I.

Kedvetlenül üle Messzer Giovánni az elvénhedett tölgy alatt, nekimeresztvén szemeit a fellegektől hányt égre, melyen úgy kavargának a felhők mint az ő keblében az érzelmek. Olykor hévvel kapá guitárrja húrjai közzé, mintha keble vészeit a zengés ereje által akarná elcsendesíteni; de lelke vadabb hánykódást szenvedé, mint hogy ezt vagy azt tehesse; húrjai siketen nyikogának heves érintései alatt. Bódúltságában nem sejté, hogy a völgyből dobogás hat hozzá, hallhatóbban mindég, és hogy végre két idegen áll mellette, kik rá komolyan tekingetnek. Egyike ezeknek Bellapietra vala; sугár növésben s gyönyörű arczczal, és — a mi szokatlan az ő honában —

szöghajú, s szemei kékek. Az Giovánninak ifjú barátja volt; együtt jöttek Robert Károly királyunkkal Nápolyból, midőn ez koronánk bírásaért készüle megküzdeni. Másika egy fegyverben megőszült magyar vala, ki a két olaszt megkedvelé hűségökért egymás eránt, s tettek által gyakorta bizonyított vitéz lelkek miatt.

Amint Messzer Giovánnit belső hánykódásai végre felszökteték üléséből, s ő ezeket megsejté, így szólla hozzájuk:

— Egy nap közelít felénk, mely eldönti dolgainkat. Fennmaradunk-e azontúl, s melyikünk marad életben, azt tudni nem lehet. Elmondom tehát, honnan erednek hánykódásaim, nehogy bennem megütközzetek; mit ítélek felőlem a sokaság, arra kevés gondom. De előbb tegyük, a mi, mint vezéreknek, tisztünk. Azután összetalálkozunk Ardó mellett, a hársnál.

Ekkor különválának; mindenike megjárja őrhelyeit, a vitézeket gyúlasztgatá, hogy lennének mindég készen; az ég sötétedik, s eddig is tapasztalák, ellenségök mely fortélyos, mely vitéz, mely vakmerő.

Éjfél vala midőn kerengésöket elvégzék. Giovánni jelene meg legkésőbb. Ama dombon, hol most az udvarház, nagy lángban ége a tűz, s a vitézek elnyúlának körüle. Egyik csoportjuk falatozott, a másik lovaikhoz láta, némelyike fegyverét, szerszámát csínosgatta, élesítgette. Egy más csoport mesélgetéssel tölté az időt; mert közöttök sokan valának, s ez világosan mutatja ázsiai eredetünket, kik virradtig fonák, ha kelle, a mesélést, mit a magyar katona, a magyar pásztorember, s a szüretelők, aratók, még ma is gyakorlanak. Bizonyossá tévén magát a három vezér, hogy sergeik vígyázatlan nem maradnak, s így nem retteghetni hogy meglepessenek, lelépdelének a hárshoz. Giovánni hátát a vastag fa derekának veté, úgy hogy szeme előtt látá a sárosi várat, s így kezdé beszédét:

— Emlékeztek barátim, hogy urunk a király engem küldött vala előre a zsoldosokkal, tanulnám ki a hely fekvését, míg utánunk jövend, megtörni a kevély Trencsényi Máté gróf hatalmát, ki maga marada fenn ellenei közzül. Bejáram tehát a vidéket, hegyről völgyre, hol egész

sergessel, hol csak válogatott vitézimmal, olykor egyedül is, s néha szokott öltözetemben, s ahol kelle, idegen köntösben. Egyik mászkálásom alatt eltévedék. Kifáradva értem a hárshoz, s egy leányszemélyt találtam árnyékában. Kértem, szánna meg s adna ennem. Egy fazék tejet teve előmbe, s azolta nem ismerem magamat. Te, Bellapietra ismersz; te pedig, régi fegyvertárs, elhihetd, asszonyi arcz engem úgy nem tuda soha megilletni, ahogy megrettenteni semmi fegyver nem tudott. Kevélykedtem hideg nyúgalmamban, s a pillantat, mely elszédítheté vala a világnak minden férfait, egy szép gömbölyeg lágy kacsó szorítása, és mindazon kedvezések, melyekben magát a kölcsönös szeretet kinyilatkoztatja, boldogítottak érzi, nekem annyi vala mint egy pohár víz. Sokszor mondtam, hogy engem semmi nem hozhat lángba, hanemha valamely isteni lyány egy csésze naphtával jó nekem, mely — amint a keleti utazók beszélik — meggyúlván egyszer, el nem alszik, míg magával együtt edényét is megemésztette. Oly hideg valék azon szerencsétlen — nem! azon szerencsés szép napig, mely

e tájra hozott. Míg a tejet iszom, imhol jó egy elszabadult paripa, s megáll a lány előtt. Mi is volna a természetben, a mi hatalma alá örömmel nem hajlana! A leány felüle reá, még egyszer egy pillantatot vetvén az idegenre kit a téjjel felélesztett, s szemeinek sűgárjai béhatának szívembe, hogyan a nap szokta nyilait a mi hazánk leghévebb szakaiban. — S ki az a leány? ezt fogjátok tudakozni. — Odafenn lakik Sáros várában, ellene hadainknak, a Máté gróf leánya. Látád-e őt, öreg vitéz? Ha nem, álmélnodni fogsz rajtam. Te, Bellapietra, megértesz ha mondom, varázsereje hasonló a mi szebb egünk holdjához, midőn sűgárait a rózsák ernyőjébe lövelli. Amint eltűne szemeim elől, tudakozódtam felőle a lakosok viskójiban. Minden imádja; mert ő oly jó, oly szelíd, oly nyájas; s azonban büszke, harczkedvelő, s tántoríthatatlan érzésiben. Atyja néki ajándékozta e falut; s ő ide, míg még béke volt, gyakorta sétála le, s gyönyörködék a hely kies fekvésében; miolta mi vagyunk itt, soha nem láttatá velek magát. Hányszor nem jövék ide, remélvén hogy itt találom! de mindég hijába. Sokszor segélyt

hoztam szegényeinek; azt mondtam hogy azt nékik ő küldi; senkitől nem ismerve s idegen öltözetben; csakhogy áldatni halljam, míg bennünket a háború inségei miatt átkoznak. Kövekre írtam fel honom énekeit, s elvetettem az út szélein, hol ő sétálni szokott, hogy lássa meg, ha lejő talán megint, és olvassa. Énekimben csak ő él, csak ő lakik szívemben; annak ő a királynéja. Midőn végre ide kelle jönnünk, Ardón választám szállásomat, s míg az egész táj fel vala égetve, fel vala dűlva, megkímélém Ardót, hogy értse ki volt légyen itt. Innen ered elváltozásom, melyet magam sem értek. — Hallátok, mi történt s mi történik velem, s gondoljátok a mi tetszik.

Két barátja némán üle, s sokára az öreg vitéz szólamlá meg: Mindaz amit hallék, varázslatra mutat, s azt gyaníttatja, hogy a táj nem ok nélkül beszél csudákat a hely asszonya felől. Hallottam s elfelejtettem; ki gondol affélékkel? Annyit említek, hogy az Ardó urnéjának adományai mindég veszélyt hoznak. Sergemben lesz valaki, a ki többet tudhat; végére járok, s elmondom neked, hogy tudj tőle őrizkedni.

Menni akara, s előtalálá a király követét, hogy Bellapietra és Giovánni menjenek; már a szomszéd hegyek közt van. Az öreg áltvevé az elősereg igazgatását, s a kettő ment a király elébe.

II.

Sáros vára mozgásban volt. Máté gróf a múlt éjjel megérkezék, egész seregével. Bástyája ormáról kőfala fokain lobogának zászlói; az udvaron ismét egy, óriási nagyságban. S a zászló mellett sír vala ásva, jelül, hogy ő, ha megveretnék is, ha megmászatnának is a kőfalak, ügyét addig védi, míg mindnyájan nem vesznek. Leánya, kit közönségesen az Ardó urnéjának nevezének, a sánczokon lépegete fel, hol megtekinté a készületeket; mert ő érte a had munkáihoz; midőn egy szegény sorsú asszony négy gyermekével bejőve a vár kapuján. Az Ardó urnéja ráismere gyermeki éveinek gondviselőjére; elébe ment, s nyájasan nyújtá neki jobját. — Azt ugyan jól tevéd, kedves öregem, mondá neki, hogy a veszély idejében meglátni akarál; kocz-

káink peregnek, senki nem tudhatja, hatot ütnek-e vagy vakot.

— Ah, szép Nagysád, felele ez; ohajtottam ismét csókolhatni a kezeket, melyek vélem oly gyakran tőnek jól, de nem mertem volna csendes lakomból kibúni, hová elrejtettél, ha nem vevém tegnapi izenetedet, hogy ott többé bátorságban nem vagyok, s jönnék fel.

— Én izentem-e? Arról én nem tudok; felele ez. De a háborgó időkben semmi gond nem szükségtelen. Mondd elő, mit tudsz?

— Hogyan? kérdé az asszony; hiszen izenetedet egyenesen az a nem tudom ki hozá, a kívül nekem oly sok ízben küldél segélyt, vigasztalást. Az nem tőled volt küldve?

— Mondom, nem értelek; így folytatá a kisasszony szavait. Ki az? mit keresse nálad?

Ekkor az öreg: — Egy estve, néhány hete már hogy a dolog történt, egy idegen, minden czifra és fény nélkül, belépe szegény lakomba, s azt kérdé, ha ismerlek-e? — S ki ne ismerné az Ardó urnéját? felelém, s én még inkább ismerhetem mint mások, mert kisdedsége olta körül

szolgáltam, s minden reggel, minden este könnyörgök boldoglétéért. — Az szép tőled, felele az idegen; de szoros kötelességed egyszersmind, mert ő is mindennap emlékezik rólad, s ím most is küld gyermekidnek valamit. Ekkor egy rakáska arany- és ezüstpénzt asztalomon hagyott. Az nap olta gyakran megjelene nálunk; sohasem únatkozott el játékait űzni keresztleányoddal, s egész órákig hallgatá ha rólad beszéltem s gyermeki korodról, és hogy mint nőttél nagyra. S mikor azt mondtam, hogy katonásabb kisasszony vagy mint minden férfi széles e világon, s hogy a verekedés, a csata minden örömed, mélyen sohajta fel. Mindég hagyta valamit ha jött, s azt mondotta hogy te küldöd. Kis druszád egykor tudakozá, ki ő; s azt felelé, hogy hazája idegen föld, s hogy nem rég olta tiéd, de testestül, lelkestül a tiéd. — Tegnap hajnaltájban békopogtata nálunk, felve álmunkból, s ezt kiáltá: Fel! fel! el innen hamar! jön a király, egész seregestül. Magatok vagytok, bántástok eshetnék. Menjetek a várba; ezt izeni asszonyotok; rátok gondja lesz; s ímhol vagyunk.

A kisasszony elandalodva állá. Végre megszólalt: Tőlem az izenet nem méne. De akárki legyen az ismeretlen, ő nekem barátom; mert tette szép.

— Minden bizonynyal az! mondá az öreg, s kétszeresen barátod. Jót teve, s éretted tevé.

A kisasszony elfordúlt. —

A tárogató éles hangjai hírül adák a vár ormairól, hogy közelít az ellenségi had. Az könnyed lovasság vala, s a hegy aljában telepedett meg. Míg egy részek felkapatott a várhegyen, felkérni a várat, a vezérek elmaradtak, s barátságosan beszélgetének; Messzer Giovánni, egy tüzes, jókedvű magyar, Irfe a neve, és a Giovánni barátja, Bellapietra.

— Kérlek, barátim, ha majd bébocsátanak, vígyázzatok magatokra, s semmit a gróf leányától el ne végyetek. Az emberek szájában egy bohó monda jár, én meg nem foghatom s nem hiszem, de sokon megtörtént, és így kerülni kell: Ha ki a lyánytól valamit kíván és megnyeri, szerelmes lesz belé haláliglan, szerelme által haláliglan szerencsétlen. S képzelhetni-e nagyobb bajt, mint

ha a király biztosai között egyikünk vagy másikunk el találná veszteti szívét, mire holnap oly szükségünk lehet?

— Nem tudnád megmondani, honnan ered a monda? kérdé Bellapietra.

— Mondom, felele Irfe; míg felérünk a hegyen, elég időm marad rá; mert íme visszatér a követ, s a kapu nyitva áll.

Irfe így beszéllé:

III.

— A régibb időkben, míg szent vallásunk a magyar földön gyökereket vere s elterjede, a régibb tudomány és az új gyakor küzdésben valának egymással. Bűbájosok és jósolók keltek az új világosságnak ellenére; s így esett, hogy I András alatt a keresztyénség üldözőkre talált mindenszerte. Templomaink kiraboltatának, s a hit követőit kínozták, gyilkolták. A kik elkerülhették a kardot, a hegyek közzé rejteztek el. Itt akkor csak erdő vala, s egyedül ott lehetete látni egy kisdud házat, hol most Ardó áll. Abban egy csudaszépségű jósasszony lakott. De amely

kellemes arczában, szívében oly kegyetlen volt. Ez gerjesztgeté leginkább a lázadás lángját e tájakon, s örvendve nézé előre, mint vesznek a keresztyének halmonként. Egykor háza küszöbén állott vala, s felpislongott a csillagok közzé, hallgatá a lombok suhogását s a csermelyék ömléseit, midőn egy ifjút láta eljönni az erdőkből. Az neki lábaihoz borúlt, s kérte, rejtené el üldözői elől. Nem tudá hogy a kinek segélyéhez folyamodott, a jós Gána. Az ifjú nevét a monda Mitónak hirdeti. A jós nagyon örvende az ifjú megjelenésén, mert épen valamely ifjú szívének vérére vala szüksége pokolbeli mesterségeihez. Elrejté tehát az ártatlant kamarájában; de midőn üldözői nála is tevének eránta kérdést, megnyitá nekik a kamarát. A gyilkolók nem láták meg az ifjat; szemek fényét elvevé a jós szépsége. S amint ezek tovább menének, beméne az ifjúhoz; étket vive neki és italt, megvarázsolvá előbb mind ezt mind azt; a mi kitetszék onnan, hogy az ifjú legottan igen mély álomba süllyedett. Eljövén az óra, mely a jósnak legkedvezőbbnek látszott undok mesterségeihez, közelíte az ifjú nyoszolyája mellé, va-

rázmécsével egyik kezében, a másikban nagy késével. Vasát már belé akará meríteni az ifjú szívébe, midőn az a gondolat szállá meg, hogy előbb lesse ki az ifjú legtitkosb gondolatját, melyre neki más mesterségéhez vala nagy szüksége. Egy varangyékot, mely, épen holdtöltekor, a negyedik hónap negyedik napján szólalt vala meg, rátette az ifjú homlokára, s Mitó azonnal szerelemmel kiáltá a Gána nevet. Az asszony elérte a heves felkiáltást. Akkor előbb az ifjú hajából, azután a magáéból lemetszett egy fürtöt, együvé fonta azt, s megégette, s a haj hamvát elhintette a szép ifjú szívéen; s íme a nyoszolya mellett a falon egyszerre megjelent a Gána képe. Az asszony elérte szíve lángolását. Ismét megújítja a mesterséget, s most harmadikszor is, s mindég úgy találá, hogy az ifjú szíve, lelke vele foglalatoskodik. Egyszerre támadott mély szerelme elváltoztatá a gonosz szándékot. — Hah! vesszen, úgymond, egész varázshatalmam, de a szép legényt nem áldozom fel mesterségimnek!

Az ifjú más nap menni akara : az asszony nem ereszté. Elleneid keresnek, úgymond; te csak

nálam vagy bátorságban. Az ifjú örömmel vesztetg maradt. Szívét nála hagyá, ha ment volna is. Mely szép, mely édes, mely gyönyörű, boldog napokat élének! A hársat az út mellett az nap ültették, melyen elsőben vallák meg egymásnak szerelmöket. Gána napról napra szerelmesb leve, emberibb, s kész volt volna lemondani a rossz lellek társaságáról, csak azok mondtak volna le az övéről. Mitó mindinkább sejté meg, hogy körülle nem jó dolgok történnek; de egy tekintet, melylyel az ő szép Ganája szemeibe pillantott, eloszlatá gyanúit.

Egy nap, minekutána sok éjjel egymás után valamely szirtkapu s valamely temérdek kincs felől álmodék, de a melyet Gána elébb csapodár enyelgések, végre még harag és fenyegetés által is el igyekezett távoztatni elméjéből, kiméne az erdők közzé; úgy hitte, felejtteni fogja baját, s ismét eljuthat eltűnt nyugalmaához. Már messzére marada el tőle a ház, midőn feleszméle, hogy sietvén, a maga nyílai helyett a Gánáéit hozta el. S most — oh csuda! — azon szirtkapu előtt állt, melyet annyszer látott vala álmaiban. Az áltel-

lent emelkedő szirtfal egyik csúcsán elvisítá magát egy szokatlan nagyságú bagoly. Mitó, ki ezen állat eránt gyermeksége oltá meggyőzhetetlen undorodást érze, előkapá tegzét, s a nyilat rá pattantá. Az csúfolkodó visongással repüle fel, s körülrepkedé homlokát. A nyll egy szirthasadásban marada. Mitó felmásza a szirtre hogy kivegye a nyilat; s amint azt kivevé, egyszerre szétpattant a szirt, mint valamely nagy kapu két szárnya. Egy palotát láta tárva maga előtt, s bátor nyugodt elmével lépe belé.

Gazdagon ki vala világítva a barlang, s az egész fény egy karbunkulusból eredett, mely a bolt kellő közepébe vala forrasztva. Körültekinté magát, s szögletében egy gyengekorú leányzót láta meg, de lánczok közzé verve. — Azért jössze hogy megölj? kérdé a leány. — Sőt hogy kiszabadítsalak, gyönyörű teremtés! felele Mitó. — Úgy csak azt kell tenned, hogy bilincsemet illesd meg a nyillal, mely kezedben van, s egyszerre lepattannak; jól ismerem e nyilakat. Mitó megtevé a mire a leány intette, s az felszökék vasaiból, s futott. Kijutván a barlangból, földre veté magát,

sírt, könyörgött, égre emelt kezekkel. Most pedig szalada, mint a gímek a Kézsmárk hegyein, s Mitó mindenütt a lány nyomaiban. Megállapodván a hegy bércein, Mitó kéré a leányt, térne Gána házához; ott bátorságban fogna lenni, s mindene leszen a mit kívánni fog. A lány reszketni kezdte a nevet hallván, s elsápada. — Oh ölj meg inkább mint hogy ahhoz vígy, kinél gonoszb ellenségem nem lehet. Négy éve már miolta kiragadott szüléim keblekből, hogy születésem tizenhatodik visszafordulóján megölhessen, mert neki átkozott mesterségeihez ártatlan szívek vérére van szüksége. Sokszor beszélte nekem maga, s épen e nyíl akara lenni gyilkolásom eszköze, melyet viselsz. Már régolta nem láttam őtet, s minthogy ma lépek tizenhatodik évembe, úgy hittem, ő jön, midőn a barlang megnyílt, s teljesíteni fogja szándékát. Ha téged nem ő küld ki, ha emberi szív dobog kebledben, kérlek, jámbor idegen, könyörülj rajtam, s vígy ama várba! Atyám ottan lakik.

Az ifjú szíve többenmű érzések által valamegrázva. Az a bizonyosodás, hogy kedvese el-

híresedett bűbájos, hogy embert öldös áldozatúl, hogy lelkekkel czimborál, és hogy ő azt előtte, a gyanító előtt, tagadozá, elborzasztotta, s előbbi szerelmét útálattá változtatá. Felölelte az eltikkadt leányt, s elvitte atyja várába.

Gána későn sejté meg, hogy Mitó elcserélte nyilait. Elhalva ijedtében, elővevé varázstükrét, s meglátá Mitót, s a mely perczben az aranyfürtű leányt atyjának áltadja. Haragja a dühösségig ment. Való hogy miolta szereté Mitót, nem akará előlni a leányt, de szabadon sem akará eresztetni. A lelkek, és a kik vele szövetkezésben voltak, ezer meg' ezer szerek által jelengeték neki, hogy a kedves kis Izsike pusztítólag fog belé kapni szerelmébe. Ezért tartá fogva az aranyfürtű gyermeket, s irtózva látá most, hogy szelídsége által magához vala kegyetlen.

Bosszút, olthatatlan bosszút lihegve azon vala, hogy a várbeliek örömét undok mesterségei által, bármely szerrel, megháboríthassa; de a gonosz szándék felforgatva süllyedt el a vár káplánja imádságiban. Egy nap irtózatossá alak jelene meg neki, mit ő jól ismért, s bosszantó kacajjal adá

értésére, hogy Mitó és Izsike a vár oltára előtt összeesküvének. Látd most, mit nyerél vele, hogy nékem meg nem áldozád, amint én kívántam? ezt veté szavaihoz, s eltűnt. A leggyötrőbb szerelem és gyűlölség minden dühében esküvék most, hogy mivel bosszúját Mitón nem állhatja, az egész férfinemen fogja kiönteni. Gonosz mesterségeinek mindenikével szövögette varázslatit, hogy valaki az Ardó úrnéjától, ahol az együtt járdala Mitóval, valamit kérend és kérését megnyerendi, őt szeresse haláláig, egyedül, végetlenül, szerencsétlenül, s vesztére önmagának.

A várbeli toronyőr éjfélkor tűzben pillantá meg az ardói erdőhalmot s a rettegett varázsházat, s Gánát többé senki nem látta. De a hárs sértetlenül marada, s nem egy éjjeli vándor szívszaggató jajgást halla lombjai közt, s egy derengő alakot a fa árnyékában.

IV.

Máté gróf azonban híveit, lázainak vezéreiket, a nagynyelű zászló mellé szólítá fel, a kiásott sír szélére. Bellapietra elmondá nekik, a mi rá vala bízva. A Trencsény grófja ezt válaszolá:

„A mit ígérték, engem meg nem indít, fenyegetések meg nem rettent. Bízattok, hogy ha áltmegyek a Robert Károly felére, nyugalmas birtokában maradok jószágomnak: én azokat tudom még védeni; hogy Robert Károly meghágy méltóságimban: engem azzal az én uram, a cseh Venczely, ruháza fel, s nincs szükségem hogy benne más megerősítsen. Vesztemmel, halálommal rettentgettek? a csaták kimenetele bizonytalan; ti és én egyeránt veszhetünk. Sokan elpártolának tőlem: a kik híven maradtak, salaktalanok, mint az arany; intézze el küzdés a pört; jónak a jóért győzni vagy veszni dicső dolog. Azonban senki ne mondja, hogy Máté, a trencsényi gróf, nem szívesen látá vendégit; jertek, fogadjátok szívesen a mit adok.“

S mostan előjőve Máté grófnak leánya, az Ardó úrnéja, a sötétfényű parancsoló. Mint a ki magában egyesít mennyet, földet, világos kék öltözet fogá körül, s fejről sárgásan zöld fátyol folya le. Sáfárnéja, kit olvasóim már ismernek, három arany poharat vive utána, a követség fejének számokra, míg mások az ő kíséreiikkel fog-

lalatoskodtanak. A sáfárné közelébb vonúla aszszonyához, s ezt súgá neki: Az amott, ki annyira rád gömbölyíti szemeit, az hozá hozzám izenetidet s ajándékidat. Az úrné elfojtá szíve lobbanását, s a két más vezérrel beszélgete, csendesnek színlelvén magát. Keresztleánykája hozzá simúlt, s így szólította meg: Édes nagysám, nem-e ahhoz is, a ki velünk annyi jót teve? Megkapá a gyermek kezét, s odahagyá a három idegent. De a gyermek visszaszaladt, s legelőbb is Messzer Giovánninak nyújtá az arany serleget, hogy innék ez is, mint már előbb a kettő. És amint ez leguggola a gyermekhez, hogy szíve imádoztjának kedvenczével nyájaskodjék, ez valamit súgá neki. Sőt víg elméjű magyar társoknak úgy látszott, hogy a kisded kezekből valami suhant által a Giovánni kezeibe. Hogy a kelő vér pirosra festé a sápadt orcákat, s hogy ragyogának szemei, mint a nap mosolyg a megszaggatott vészfellegek között, azt igen jól látta. És midőn visszatérve a király sergéhez, búcsúzásokkor kezét szorítának, gyűrűt sejte a Messzer ujján, a mit elébb soha nem sejtett.

V.

Derült vala a nap, melyen a két had közelíte egymás felé, hogy megvívjanak. Mosolygva sütött az ég királynéja, s a pipis énekelve szálla fel hozzá, mintha inteni akarná a küzdeni akarókat, hogy térjenek az élet örömihez, s a vérontást hagyják abba. Az mind hijába volt. Robert Károly megállta a halmon, hogy lássa a csatát, s mellette Omodé, a nádor, két fejedelmei a seregnek, s alattok Giovánni és Bellapietra.

— A mely fergeteges a múlt éj vala, olyan léssen a mai napunk, mondá az utolsóbb. Lásd, barátom, mint duzzasztják a csermelyt a zápor és a hegy patakjai, lásd habjai mint kavarnak. Veszve van, a ki néki vágdat.

S a király: Nézzétek, mint fejtí ki magát a gróf hada; kiismerni a gróf munkáján az értelmes katonát. De hát az micsoda amott? Délczeg paripáján nem asszonyi alak szökdelget-e a sorok közt?

— A gróf leánya, mondá Omodé; szebbet

egész nemében nem láthatni, s bátor és vitéz, mint a leglelkesebb férfi.

Erre a király: Ha ki fogva hozza hozzám, annak adom nőül, Sáros vára pedig, egész vidékével, légyen mátkaaajándékom.

— Önkényt foglyúl adhatja magát, de erővel senki nem teszi azzá! mondá Messzer Giovánni.

De a szónak nem hívének, és némely feltevé magában, hogy elnyeri a szép díjt. Szebb és drágább ugyan még nem is volt. Olyan vala ő, mint a hadak istennéje, támadásra gyúlasztgatván atyja elősergét. Fürtjeinek éje göndörögve omlott ki ezüst sisakja alól; a nap játszva csillámtatá ezüst sugárit a pánczél tündöklő czápáiban, mely fel- és alá habzott, mint a tusát-szerető kebel szokott a pánczél alatt; fekete szemei villámlottak, haragosan és szerelmesen egyszersmind, hogy valakivel összeakada, el kelle tőle fordulni, bár kardja megkímélte. Súgár mint a nyíl, könnyű mint a pehely, erős mint az aczél, szép mint egy csillag, így repüle végig a sorok között. Ha csapatja visszatolatott, ismét előnyomúla; a sebhedtek fedék fájdalmaikat; a haldoklók örömmel rogyá-

nak össze, midőn láták. Egyenesen a király hal-
mának vette nyargalását, midőn a nádor béka-
nyarítá a gróf szélső csapatait, s az egész had
össze vala bomolva. A leány szemei végig nézé-
nek a zavaron, s látták atyja bizonyos vesztét.

— Vissza váradba, atyám! kiáltá; én felvigyá-
zok vonulásodra. — S a hídnál kevesed magával
megállott, hasonló a chérubhoz, ki lángoló pal-
lossal álla őrt a paradicsom ajtajánál. Máté gróf
keresztülméne a hídon; a futamlók egymást tolva
mentek utána, s a híd letört a teher alatt, s a ha-
bok közzül irtózatoss jajszó hallatszék. A hősleány
még mindig erős lélekkel vesztegle; de látván
hogy szaporodnak a tolongók, s az övéi közzül
mindég többen hullanak, megfordítá lovát, be-
szöké a vízbe, hogy ő is menjen atyjával. Gio-
vanni útat nyitott magának, szinte a víz széléig,
midőn a hab a hős Szépet elnyelé. Végig-nyar-
gala a parton, fel és le, lesván mindenütt, a víz
hol veti fel a leányt, hogy utána szökjék, hogy
erős karral megragadja, kikapja. Ohajtásinak fele-
bételjesedék. Hol a habok ereje megszelídült a
szélesb mederben, a víz szerelmes gonddal vitte

ki a parthoz, de élet nélkül. Szép még halva is, ahogy a régiek az Alvást szobrozták.

Giovánni és Bellapietra eltemeték a szép holtat; ez forróan ömlő könnyek közt, amannak szemei könnyek nélkül, megmeredve. Giovánni más nap sehol nem találtatott; senki nem mondhatá, hová leve.

Robert Károly nem sokára azután lengyel királylyá lön, s Bellapietra vele ment Varsóba; ott az oroszokkal kereskedésben állók egy bús idegent emlegettek előtte, ki Ázsia szélén foga lakást, s egy csatában halálos sebet kapott, s utolsó óráiban barátitól azt kíváná, hogy gyűrűje ujján hagyassék. Nápolyi vendégek ellenben úgy beszélék Budán, hogy a byzancziumi császár sergében egy idegen veve szolgálatot, ki Magyarországról jutott oda, és hogy annak közönségesen kedvelt énekei mindég valamely setétfényű Űr-nét magasztalának, ki végre egyik csatájában a hatalommal előtolakodó törökök ellen, homályos halált találá.

A LEVÉL.

Egyikében azon magyar faluknak, melyek a Tisza vagy Duna job szélén, — de talán a balon — vagy talán az ország közepében — igazán hol, nem tudom, mert száz esztendeje már, hogy a falu elpusztúla, egy fiatal hadnagy 1887-ben bús kedvvel ült a fogadó ebédlőjében. Szeretett és szerettetett. De a leányt atyja, egy gazdag fősvény gabonakereskedő, más valakihez akará adni. Elég ok, néki-ereszkedni a mély búnak. — A szerelem nem hízlal, hanem fogyaszt; s a hadnagy mindig pisloga az ajtó felé, ha hozzák-e már ebédjét. De a cseléd helyett egy vándorlegényt láta belépni a szobába, kinek hátán vala csomója, s a kinek csomóján egy kan macska ült. A kandúr kövér volt; szőre barna, termete középszer, ba-

jusza fekete, nyalkán kipederve, kikulimázolva, mint magyar legényhez illik.

A vándorlegény a másik lócán foga helyet, s letette nyalábját és a macskát a nyalábon, s ezt kérde a macskától: Ehetnél, Károlykám?

A hadnagy nem mere hinni füleinek, midőn a kandúr igen érthetőleg így felelt: Igen ám, még pedig nagyon.

— S mit ennél, Károlykám?

A kandúr felele: Engem ma melancholiás éhség szálla meg; kérlek, adasd nekem a hamleti monologot: Lenni? nem lenni?

A vándorlegény felele: Azt megevéd tegnap; ma nem vehetém meg újra.

— Tudom, felele a kandúr; de a Fleischer Shakespearje amaz úr előtt, ki ott ül, megüté az orromat; kérd csak, szakassza ki könyvéből azt a monológot. Úgy látszik, búsul; hihetőleg úgy szerencsétlen mint én; e szerint azt szabad reménylenem hogy megszán, s teljesíteni fogja a mit ohajtok.

A vándorlegény közelébb vonakodék a hadnagyhoz.

— Mi egek csudája ez? s a Kegyed macskája igazán papírossal él?

Meghökkenve állta ott a vándorlegény, s szembetűnő öntetszéssel így szóla: Uraságod a titokban-gazdag hét éj egyikében született, minthogy az én Károlykám szavát értette.

— Mi az a titokban-gazdag hét éj, én nem tudom, felele a hadnagy; de azt tudom hogy Lucza asszony napján jöttem e világra.

— Derék, igen derék! kiáltá a vándorlegény, s minthogy ma Luczaasszony napja van, kívánok Uraságodnak minden gondolható boldogságot. Azonban kérem tisztelettel Uraságodat — ekkor hirtelen kikapá a könyvet a hadnagy elől, s a To be? or not to be? egyszerre ki vala szakasztva, s odavetve a kandúrnak, ki azt képzelhetetlen mohósággal s kedvére mormogva faldosta fel.

— Van-e eszed, ember? kérdé a felszökött hadnagy; de a vándorlegény engesztelőleg kapakarjához, s így szóla: Hallja csak Uraságod, most mingyárt kezdi a declamálást; de azt szebb hallani künn mint e zárt szobában. Jőjön Uraságod a kertbe. Kedves kis hely; ott lesz szép ötet hallani.

Csábúlva van — mondá magában a hadnagy, mert a hó nagy szemekben szállongott. De épen azért, mert az embert csábúlnak nézé, engede hívásának.

Mihelyt beléptek a kertbe, azonnal megszűnt esni a hó. Hársvirág hullongott a fellegtelen égből, s amint járni kezdének, virútlak a kert növényei, s a föld kebeléből csudaszépségű virágok feslettek elő. Rózsailatokkal egyveledve hangzott a fűmilék csattogása, s a tavasz mágusi leblei suhogtanak végig a fákon; a Rhododendron ponticum, a Soldanella alpína, Datura fastuosa, Nullumbia, Streligia regina virítának tarka gyönyörködtető zavarban előttök.

A hadnagy csak most sejté meg, hogy a vándorlegény kezében könyv vagyon, s oda pillantván el vállai felett, látta, hogy amint az könyvből némely neveket olvas vala ki, azok pompás exemplárokbán állanak körülök.

Ekkor mondá a hadnagy: Jó ember, minekutána Kegyed ily nagy kertész, én pedig halok a botanicáért, kérem, teremtsse elő nekem a Pelargoniumnak azon nemét is, melynek Pelargonium

Ferdinandeum nevet adának. Hallom, hogy az felette szép; még nem volt alkalmam látni.

— Nagy örömmel, mondá a vándorlegény, s össze s visszaforgatá a könyv lapjait, de haszontalan, s most felkiáltott: Mely gondatlanság! könyvem a szellemek botanicája; nekem csak oly növényeket szabad elővarázslanom, miknek nevei itt állanak. Új meg' új supplementjei jönnek mindég, ahogy új meg' új plánta jó ismeretségbe s nevet kap. Mi nem maradhatunk hátrább az embereknél; s most látom hogy az az új virág — hogyan is tetszék mondani? — Pelargonium Ferdinandeum — toldalékomban még nem áll. Írni fogok a nyomtatónak, hogy a legújabb íveket küldje meg haladék nélkül, s más alkalommal szolgálatjára leszek Uraságodnak.

Most egy jászmínernyőbe érének, s a két úr leüle egy pázsitszéken, a kandúr pedig, egyik ágról a másikra szökdelgetve, szívszaggató hangzatokban declamálgatá a maga Lenni vagy Nemlennijét. Hadnagy úr megkapá orrát, megrángatta füleit, s aranyszín üstökét minden kímélés nélkül tépte meg, hogy álmából, melyben magát

lenni gondolá, kivergődhessék. Haszontalan volt minden fülrángatása, üstöktépdelése, a jelenet el nem tűnt. Nem bírta tovább magával.

Most néki-ment a vándorlegénynek : Ember vagy ördög, vagy a mi magadnak tetszik, mi pokolbeli játékot üzögetsz te énvelem? Ez a macska-declamáció minden csontomat keresztüljárja.

A kandúr, diadalmának örvendő, kiálta le hozzájok : Lám! s hát nem való-e a mit Collin mond, hogy a legfőbb tető a művészség? Ily lelkes hallgatótól javaltatni oly édes, hogy e kibeszélhetetlen gyötrelmeknek is enyhülést ad.

S a vándorlegény most : Az én kandúrkám története szívet olvasztó, s nem volna rossz, kiadni journáljainkban. Az olvasók lelke nemese-dést venne belőle, és ha valaha valami, ez tenne elmére kimondhatatlan hatást, kivált a szépnem-nél. Hallja Uraságod.

— S Kandúr Károly uram fogja beszélni? kérde a hadnagy, elrejtteni akart borzongással.

— Oh nem, felele a vándorlegény; Uraságod az ő melodiósus, de kevés-két erős előadásához nincsen hozzászokva; én mondom azt, noha Ura-

ságod sokat veszít; mert egy szép kandúrlélek vallástétét saját ajkairól hallani, hasonlíthatatlan öröm.

De nem tetszenék egy cigarrót pipázni, míg a történetet beszélem? kérdé, s nyájas szíves-séggel nyújtá a hadnagynak szelenczéjét. Merem ajánlani. Én ezt a varázsdohány-páhóból vettem, melyet nem régen adának ki arendába. Bácsa felette kedves ízű. A varázs, ki azt feltálta, privilégiumot kapa rá háromszáz eszten-dőre, s rettenetes a mit nyer. —

S míg így beszélnek, imhol repül egy csil-lár. A hadnagy a kis bogár tüzésnél meggyújtá pipáját, a vándor pedig mondá: No tehát hallja Uraságod, mely csuda történt szegény barátommal :

Kandúrkám, mely Uraságod előtt itten szök-delgete, egyszer ember volt, mint mi ketten; még pedig hivatalban, tekintetben, méltóságban, s nyitva volt előtte a kinézés, bár egy kisség tá-volykán, szinte a miniszterségig; — hogy ki-mondjam egy szóval: practicáns volt! — Mint ilyen, belé szeretett a játékszín egyik szépjébe,

midőn az a Käthchen von Heilbronn személyét viselé. S a leány sokat hasonlíta egy nagyszépségű cziczácskához; oly csapodár, oly törlőszködő, oly puhácskák kezei, mint a macska bارسony lábacska; de mikor a garderobban pörre jutott a dolog: hűh, akkor aztán bezzeg megmutatta, mit tud körmeivel, fogaival; úgy hogy félig tréfából, félig igazán az ő Heilbronni Katiczácska nevét Heilbronni Cziczukácskává változtatták. A lyány kedvéért az én barátom is színjátészová akara lenni. A director neki oly feltételeket teve elébe, melyekre ráállania nem volt nehez: — 1. hogy Károly első esztendőben szolgáljon fizetés nélkül; 2. hogy minden estve, melyen nem nyereńd javalást, kárpótlékul fizessen ezer aranyat; 3. hogy első játékához szerezzen egy darabot, mely kilenczvenkilencz estve egymás után mindég növekedő számú hallgatóknak adassék, s napról napra többet hozzon be. Barátom ráállott a kötésekre, csak azon törte magát, hogy oly darabot hol fog majd találni. Mert — magunk közt légyen mondva — dolgunk a drámai poezis mezején átkozottan rosszúl áll.

Amely városban lakánk, ott volt egy schuster is. Ez elgondolá magában: Annyit dolgozám lábaknak: ideje, hogy valaha már lábakban is dolgozzam. Valljuk meg, dolgozása valóban négy-lábú dolgozás vala. A schuster megkínálá vele barátomat, de ez az elsőséget annak adá, a mit nékem önte tollamba a barátság. Szerénységem tilt elmondanom, hogy szerencsésebb munkát mint ez az enyém volt, nem találhatni; talán ez volt a legszerencsésebb mind azon játékszíni darabok közt, melyeket a világ sok esztendőök oltalátott.

A hadnagy belé ugrata szavába: Nem tetszenék Kegyednek folytatni a kandúr történetét; a darab expositióját hagynánk jobb órára.

A vándorlegény most: Látom, Uraságod lán-gol hallani dolgozásomat. Holnap felolvassuk; most csak tartalmát, hogy ízlése felizgattassék, s lássa Uraságod, mily gazdag hatásban a tárgy. — Egy kandúr belé szeret egy fejer egérbe, s a helyett hogy azt felfalná, kalácsot, tortát lopdos neki. De az egér nem szereti a kandúrt, mert jegyben áll az Egérkirály fiával. Meg akarja lá-

togatni az Egérkirály örökösét, s drótegérfogóba esik. A kandúr meglátja ott, kirágja a drótegérfogót, s a fejér egeret kiszabadítja. A fejér egeret megilleti a hősi szerelem, s a kandúrnak adja szívét és pacskját.

Játszák a darabot, s az én barátom kiteszen magáért. Midőn a második felvonás végével lelépe a színről, kedvese, ki az egeret játszá, kezébe nyom egy czédulácskát, melyen e kevés szó áll: „Szívem édes kandúrkája! Szeretlek szívemből. Hív Katiczácskád, Cziczácskád, Egerecskéd, mint magadnak tetszik.“ — Ki volt valaha boldogabb mint az én barátom? —

A vándorlegény beszélését irtózatoss nyivákolás szakasztá félbe. Szerelem, megcsalatkozott remény, fájdalom, dühösség, s mind azon ingredientia, melyekből a szerencsétlenül szerető áll, zenge, síva, jajgata e hangokban. A nyivákolást a kandúr tevé, ki hozzájok csúszott, s hallá emlegettetni szerelme gyötrelmeit. A vándorlegény szelíd hangon szóla hozzá: Károlykám, kérlek szépen, viseld csendesen magadat; különben kénytelen leszek megverni.

A kandúr férfias lélekkel nyomá el szemeiben első lába fejével a sírást, s a kert bokrai közt tűnt el.

A vándorlegény folytatá beszédét : Barátom egészen elfoglalva boldogsága érzésétől, felejté, hogy a kuliszek megöl ki kellene lépnie, míg társai kitaszítgaták. Ott egy levelet kellett volna általadnia a darab hőségnek, de szerelmes ábrándozásai közt elfelejté papírost hozni fel. A sugdaló rákiált : A levelet! a levelet! — Ez eszmélet nélkül benyúl a kebelébe, s elővonja a Katicza billettjét. Amaz tüzet szikrázó szemekkel olvassa azt, mert a comoedia Katiczájába ő is halálosan szerelmes vala. Az intermezzóban hallottam, hogy ezt mondá a schusternek : Benefíszként Kegyednek adom darabját, s stiblit és papucsot Kegyednél varratok mindég, csak tanítsa meg a semmirekellőt. Adjon neki szúrásokat azon hármassárral, mely által mint schuster és dramaturgus és varázsuralkodik.

Varázsság úgy czéh, mint schusterség és poesis. Az inasokon, legényeken, mestereken kívül minden czéhben vannak himpellérek, kiknek dip-

lomájok nincs, legényeket nem tartanak, taksát nem fizetnek, s mégis kontárkodnak. Efféle volt az a kolonecz, még pedig mind a schusterség szabad, mind a poesis kézmívesi mesterségében s a varázsságében. Külömben is régi gyűlölködésben álla barátommal a fel nem vett dráma és egy pár stibli miatt, melynek történetét másszor. Ezek szerint alázatos némaságban hajtá meg magát a játék hősének, s teljesíté a mit neki megígért. Szegény barátom a játék végével le akará vetni macskaöltözetét, de abból ki nem kelhete. Addig sorvada mind mind kissebbé a ruhaőr kezei közt, míg végre egészen macskává válva, miákolva, az ablakon kiszökött.

Másnap tizenkettőkor délben a ház zsindeleyzetjén sétála fel hozzám, s ezt mondá: Tizenkettőtől egyig mindig szabad lesz szólanom, de ennem nem egyebet mint írást. Szívem gyomorra van áltvarázsolva, s amilyen az akkornapi érzésem, olyannak kell lenni a könyvnek is, melyet fel-falok. Uraságod látá, mint évé meg a Hamlet monológját; a Szemere sonettjeit már tízszer faldosta fel. Egyszer a féltékenység éhe kínzá, s egy

ülőhelyében ette meg Don Gutiért, az ángoly Othellót és a Rossiniét azon felül. Nem szerezhetek neki elég könyvet.

Meghatva barátom szerencsétlensége által, föltettem magamban, hogy bajából kisegítem. Tudva van Uraságod előtt, hogy minden tudományos egyetemen van egy tizenharmadik oskola, melyben a Fekete tart leczkéket a magiából. Mindég csak tizenhárom hallgatót vesz fel, s a ki az utolsó leczkéről kimenvén, utolsónak marad, azt megtartja, fizetésbe. Hogy kifejtthessem szegény barátomat e varázslatából, én is leczkére jártam nála, s már most tudom, hogy minden bűbájolás bizonyos feltételen alapol; teljesítetvén a mi fel vala téve, vége van a varázslatnak. Most hát fel s alá vándorlok az én Károlykámmal, mint Garbonczásdiák, hogy kitanúlhassam, mely feltételtől függ az ő kifejtődése, és hogy valamely derék varázsmesternél állhassak szolgálatba. Kész vagyok mint varázskertész, varázsszakács, varázsíró ingyen dolgozni nála egész esztendeig, csak azt lehessen kitanúlnom, hogy barátom kimenekedése mely kötés teljesítésétől függ. Na-

gyon megköszönném Uraságodnak, ha valamely derék varázsmesterhez akarna ajánlani. Énvelem meg lesz elégedve, mert én a mesterségben már derekas előmenetelt tettem, melynek, ha tetszik látni, mingyárt adom egy-két bizonyosságát.

— Jó ember, bár engem útasíthatna más valaki ilyenhez, mert ha valakinek, nekem volna ám derék varázsmesterre szükségem! mondá mélyen sóhajtva a hadnagy. Egy leányba vagyok szerelmes, egy gazdag fősvény gabonakereskedő lányába, kit Demeternek hívnak. Az gyermekét nem akarja hozzám adni, hanem egy gazdag csúf öreg emberhez. Luczának hívják a szép lányt, s atyja ma nagy vendégséget ad, talán hogy gyűrűt váltsanak; én pedig itt ülök kínomban, gyötrelmemben, hogy el nem tudom fordítani a bajt.

— Ha csak az a baja Uraságodnak, arról könnyen teszünk, mondá a vándorlegény; megmutatom én itt, mit tanúltam, és ha meg talállok tettszeni a hely lakosinak, s látom, hogy köztök kenyeremet megkereshetem, talán meg is telepedem itt. De akkor aztán kérem Uraságodat, hogy váltsa ki nekem a mesterlevelet, s mint gyámol-

talán kezdőt, segélgessen valamivel. De oda be a szobában jobb lesz meghánynunk vetnünk, mint kezdjük, mint ide künn.

Bémenének a hadnagy szobájába, s a Garbonczás-diák kiteríte maga előtt egy ív tiszta papírost, s tíz ujjaival három ízben nyúla el a tiszta papíros felett, a nélkül hogy ahoz hozzáért volna, s mondá a hadnagynak: Tessék megolvasni.

A hadnagy kezébe veszi azt, s látja, hogy a szép Luczácska abban ígéreteket tesz neki, hogy szerelmét őhöz semmi gátlás, semmi erőszak, semmi hatalom soha el nem olthatja.

A Garbonczás-diák összehajtá a papírost, s mondá a hadnagynak: Menjünk vele, mutassuk elő a fősvény Demeternek.

— A világért ne! kiáltá a hadnagy; mindkettőnket agyonverne.

— Uraságodért nem felelek, mondá a Garbonczás-diák; de nem engem is; attól engem mesterségem véd. De ne féljen Uraságod; a mit olvasa, varázsírás. Minden azt leli benne a mit szíve óhajt, vagy a mit retteg. Bízsa rám egészen magát; jól lesz az; az az én dolgom.

A Demeter háza villogott a sok gyertya világától. Gyönyörűen fakadó lányok s teljes virágzású asszonyok sokasága vala ide gyűjtve, s ezeknek közepében a szerencsés öreg ifjúlegény, mint egy faragatlan csúf kovakő, melyet a birtokos szeszélye gyémántokkal brillánoztata körül. De íme nyílik az ajtó, s a hadnagy és a Garbonczásdiák együtt lépnek be. Demeter ment elfogadásokra; de minekelőtte a hadnagynak szúrós kérdést tehetett volna, ez megszólala: Ezen írásból látni fogja az Úr, mi hoz ide.

Demeter olvassa a papírost, s kevésbe múlt hogy örömében össze nem roskadott: egy contractus, melynél fogva az egész hadiseregnek ő fogja adni a gabonát, zabot, s oly temérdek áron, hogy így neki nem lehet egy-két milliomot nem nyerni. Bément oldalszobájába hogy alája írja nevét, s jött, s dicsekedve mutatá azt jövőendő vejének. Örült az is, s minthogy a szolgabíró lépe be, egyenesen méne ennek, s kérte, hogy Demeter úrnak ezen házassági kötelezését a holnapi gyűlésben intabuláltassa.

A szolgabíró látni akará, hogy a gazdag de

fősvény ember mit ígére egyetlen leányának; s egyebet lelvén a papíroson mint a mit neki a vőlegény emlegete, felkiáltott: Istentelen két gazember, ki hitte volna ezt tifelőletek! Tehát ti vagytok az a két zshivány, kiket irtóztató gyilkosságaitok, lopásaitok miatt oly régolta hajhazunk? Hajdú, híjj többeket elő, s kötözzétek őket, vigyétek.

— Szent egek! kiálta Luczácska; mi dolog ez itt? — Ijedve kapta ki a szolgabíró kezéből az írást; sír és nevet örömében, mert ő viszont atyja megegyezését olvasá belőle a hadnagyhoz-menés cránt. — Köszönöm, édes atyám, mondá Demeternek, hogy végre fiaddá fogadod az én kedves Edvárdomat; ezentúl én vagyok a legboldogabb halandó!

Demeternek szemei előtt kerenge a világ.

A Garbonezás-diák megragadá a Demeter uram karját, s ezt mondá neki: Adja oda az Úr hamar Luczácskát a hadnagynak, mert úgy másé lesz a lifrántság, s a szolgabíró kezéből semmi erő ki nem fejt.

Demeter így szóla a hadnagyhoz és Luczács-

kához: Űsse meg a manó, vegyétek hát egymást; de hagyjatok eszemen, hogy láthassak az alkuhoz.

A szoba falai átlátszó kristálylyá változának, s a tenger a maga csendes felségében lapúla el az álmélkodók tekintete előtt. A napsugár ama zöld, ama titokban-gazdag hullámréten pattana meg; aranyhíd feszüle ki, hogy utat csináljon a sziget-hez. Tavasz és minden kiesség ékesíté a tájt, s szerelem és virágzat, öröm és egyesség lebegé végig e szigetet. A bárány együtt múlata az oroszlánál, a galamb az ölyvvel; a lombok suhogása eolhárfa-zengéssé vált, s nap és hold és csillagok együtt ragyogtak és pillongottak az égen, s felelgetének a liliomoknak, s Luczácska mind e boldogságok közepette járdalt. A pázsit virág-bimbói lábai előtt feslének elő, s a vágyakodások hév patakja követte menéseit. Jobba mellett gyöngyök, balja mellett gyémántok lepték el a földet; de ő gyöngygyel, gyémánttal nem gondola, hanem égszint és csillagfényt szakasztott gyöngéd újjaival a rét virágai közzül, s beléfoná sötét hajfürtei közzé. Edvárdja egy csalitból kö-

zelíte. Luczácskájának pillantása arany nyíl vala neki, mely zengve illeté szívét. A zengzet isteni muzsika vala, a nyíl rózsává leve kebelén; levelei bíborhangzásban folynak le a szép lyányon, hogy az úgy álla ott mint az örök boldogságok gyönyörű hajnala.

— Legyen tehát tekintetes hadnagy fiam-uramé! mondá Demeter a hadnagynak. — De miért nem tudatta hát velem mingyárt akkor, mikor belé-szeretett a lyányomba, hogy ily temérdek birtok ura? Szerencsémnek tartom, hogy tekintetes hadnagy fiam-uramnak ipa lehetek. Szigetében szép speculatiót fogok csinálhatni. Oroszlánját eladom Van-Ákennek, meg' azt a sast; mert minek azt tartani? haszontalanok és sokat emésztenek; a sok gyémántot, a sok gyöngyöt pedig — ó! ó! ó! — De messze-e az a sziget?

S most a Garbonczás-diák szólala meg: Demeter úr, ha majd meglátogatja hadnagy urat, quártélyában Heves vármegyében, meglátja a szigetet is. Úgy van; mert a varázstáj mindenho virít, ahol két szerelmes együtt él.

Demeter koma szépen meghajtá neki magát!

a biztatásért, de vére egészen arczába költ. — Az Uram dévaj ember, mondá neki; szereti fitogtatni hogy tanúlt valamit, de ördög ül fülei mellett.

A hadnagy beléugrata szavaiba: Mindnyájan szerencsések vagyunk, csak a szegény Károly kandúr nem az.

— Oh nem! felele a Garbonczás-diák, s az keseríti az én szívemet; de neki is eljő a szabadulása, úgy hiszem. Ide a levelet; le kell róla törlenem a varázsírást, mert még baj érhetne.

Luczácska kezébe adá. A Garbonczás-diák kibontotta. Álmélkodva tapadtak szemei a levélbe, s felkiálta: Szavát állja a varázs! Én e levélnek oly tulajdonságot adék, hogy abból minden azt olvassa a mit mindenek felett vagy ohajt vagy retteg. Azt tehát most én is, a mit mindenek felett ohajtok, — hogy Károly barátom búhasson ki macskaalakjából, s egyesülhessen szeretett cizécskájával. S amint ezt olvasá — — —

A FALBA-ZÁRT.

I. Levél.

*Páter Bartai Gábor, a Jesuiták nagyszombati
Rectorához.*

Budetín, 1644, Júniusban.

Nyolcz nap olta Szúnyogh úrnak házánál műlatok, s itt kezdem missionáriusi munkámat. Mit tettem már, s mit készítettem el továbbra, hogy az új tanítás elterjedése e tájon elakasztassék, hogy a híveket szent hitünkben megerősítsem, Tisztelendő Atyaságod ide zárt jelentésemből fogja érteni. Kérem Tisztelendő Atyaságodat, engedje tudnom minél előbb, szerencsés voltam-e megfelelni várakozásának, s mutassa ki, ezután mit tegyek.

Tisztelendő Atyaságodnak nem lesz kedvetlen dolog ismerni azokat, a kik engem itt hajlékokba fogadának. Ennek lerajzolása által meg nem akarám bontani jelentésemet; de azoknak ismerése, a kikre és a kik által hatnunk kell, nagyon szükséges dolog, minekutána nekünk, amint Urunk mondá, a galamb szelídségét és a kígyó okosságát egyesítenünk szükség.

Szúnyogh Gáspár nincs itthon. Mint főkapitánya Szendrőnek s Nógrádnak főispánja, most táborban van, s harczol a keresztyén név ellenségével. Ő különben is sokat van távoly házától. Mindaz mit felőle hallok és látok, azt mutatja, hogy ő kemény, kevély ember. Ha a háznál egy vagy más apró hiba történik, ezt mondják a cselédek magok közt: Szerencséd hogy itthon nincs az úr! vagy ezt: Bezzeg volna, ha ezt látná az úr! Egyéberánt a temérdek sokaság kevélykedik, hogy ily gazdagságú urat szolgál, és ha vendég jó a házhoz, nem ismernek határt szíves látásában. De ha a cselédség rettegésit nem látnám is, egy pillantatom a ház asszonyára elég lenne megszabni ítéletemet a távoly felől; tűr, szenved.

Nehéz arra bírni hogy akarjon, még nehezebb hogy tegyen. Ha a tanács igaz vagy hasznos volta felől meggyőzetik is, midőn azt teljesíteni kellene, az a gondolat veri le egészen, hogy arra férje mit mondand. Sok türésen kellett keresztülmennie míg emyire megtöretett, mert lelke egykor vidám volt, ömledező, eleven; most nincs akaratja, s az Úr kegyelmes, vigasztalást nyújtani neki könyörgéseiben. Minden erőmmel azon vagyok, hogy őtet megtarthassam e kegyes érzelmeiben, mert ez az egy az, a mi állapotához illik. A ki itten sírás közt vet, amott öröm közt fog aratni — az Evangyéliomnak ezek a szavai igen nagy behatást tévének sebhedt szívére. Úgy látszik hogy Szúnyogh nem volna eránta oly kemény, ha adott volna fiat a háznak, ki nevét s nagy gazdagságait vehetné örökségül; de az Úr vizsgálhatatlan akarata megtagadá tőle ezt az örömet; egyetlen-egy leányok van, Katicza, jó és nyájas gyermek. Ittlétem első napjaiban azt ígérém magamnak róla, hogy vele meg fogom kedveltethetni a klastrom csendességét; mert hogy az az állapot a melyben most él, nincs kénye sze-

rint, nem való nehéz megsejtenem; de azt nem reménylem többé: a leány eleven; nincs benne az a csend, mit az Úr azoknak ígért, kik meghalnak a világnak, hogy őt kövessék. Ám légyen! a házasságot is az Úr állította, s könyörgök érte, hogy az Úr engedjen boldogabb életet élnie, mint a mely anyjának jutott.

II. Levél.

Losonczi Bánffy Susána, Szúnyogh Gáspárné, testvéréhez Mária-Reginához, a Clarissák pozsonyi klastroma egyik tagjához.

Budetín, 1644. Júniusban.

Az Úr engem nagy kísértetek alá vetett. Ájtatosan könyörgöttem, de fel nem lelém nyugalomat. Az Úr kegygyel fog tekinteni egy anya gyötrelmeire, midőn gyermekének sorsa határozatik meg, s rettegésimnek megbocsát. Téged, édes testvérem, kérlek, egyesítsd könyörgéseidet az enyémeikkel, s hallasd velem, legjobbnak mit gondolsz.

Leányom, amint néked sok ízben írtam, vígasztalásom s örömem volt mindég. De kivált e három hónap alatt olyan vala mint az angyal; szelíd és nyájas, jóltevő az ügyefogyottak és szegények eránt; másoknak botlásaikat elnéző, kész mindég engesztelni; ájzatosságának gyakorlásában hív és serény; mindannak a mit ohajtottam, teljesítője; azonban ha magában volt, vagy ha magát egyedül lenni hitte, órákig is elsüllyedett. Észre kezdém venni hogy valami fekszik lelkén, s vártam hogy velem tudatni fogja titkait. Tudja ő hogy nekem nincs nagyobb örömem mint ha neki adhatok azt; de ő mindég magába zárva maradt. Harmadnap előtt Andaházy Péter visszatérea táborból, s engemet is meglátogata, s hírt hozott s izeneteket uramtól. Sokat beszéle, mik történtek a táborban, s megyénk ifjai magokat mely vitézül viselik. Amint a beszéd az ifjú Forgácsra fordúla, szemem történetből lyányomra röp-pent. A gyermek egyszerre elpirúlt, hirtelen kapamunkát, s úgy teve, mintha nem is ügyelne a beszédre. Figyelmessé tétetvén, szembe fogtam őtet, s mozdulásainak sebessége s az a titkos erőlködés

hogy csendesnek tetszhessék, elárulá lelke hánykódását. Forgács tette, melyről szólánk, merész vala s veszedelmes. Lyányom szemeiben könny reszketett. Midőn Andaházy a tett szerencsés kimenetelét adta elő, Katicza nem bírt magával, s odahagyá a szobát. Andaházy inkább el vala merülve a történet előbeszélésébe, mint hogy lyányom zavarját megsejtheté vala; de szívemet minden szavával hegyes tűr járta keresztül. Mihelyt az illendőség engede, utána menék. Hálójában lelém, térdre omolva, könyörögve, s engede kéresemnek, parancsomnak, s vallást tön, hogy ő szereti Forgácsot, s hogy Forgács őtet meg fogja kérni, mihelyt férjem megérkezik. — Te azt fogod mondani, hogy ez az ő ismeretségök az én vétkem, és hogy meg kell vala maradnom a magyar régi szokás mellett, s leányomnak nem volt volna szabad anyja jelenléte nélkül férfit látni; de halljad tehát. Férjem vendéglátó úr, s gazdagsága s méltóságai azt neki kötelességévé teszi. Férfiak szüntelen a háborút beszélik, s hogy a török mit csinál. Így lyányom sokat hallá, hogy Forgácsnak mint magasztalák vitézségét, s hogy

lágyságát és sok jótéiteit, melyek szinte a vesztegetésig mennek, mint kárhoztatják. A mit mások rajta feddettek, az Forgácsot még emelte szemeiben. Végre meg is látta Forgácsot, a szépet, ifjút és jót. Később az ismét megjelent egyszer kétszer, s megleve az ismeretség. Nékem ellene semmi szavam, sőt örvidenek hajlandóságoknak; hasonló érzésű szelíd férjjel tölteni éltünket nagy boldogság lehet. De mit mond arra az uram? nem gyúlad-e irtóztató lángokra, hogy gyermeke miért engede hajlandóságot szívének az ő híre nélkül? Ha pedig ő találá választani gyermekének férjet, úgy minden haszontalan, mert ő úr a maga házában, s a mit parancsol, annak meg kell lenni; vaktában kíván engedelmeskedést. Ha engemet érne csapás, azt túrném panasz nélkül, csak gyermekem sorsán könnyíthetnék; de meghasad szívem, ha őt látom feláldoztatni. --- Édes testvérem, látod szenvedésemet; írj, vígasztalj, tanácsolj. Mit tegyek? szóljak-e neki mihelyt megjön? bevárjam-e hogy Forgács tegye meg nála jelentését? Egy-két hét alatt itt lesz; ne halaszd tehát válaszodat, s emberem üresen ne

jőjön vissza. Én megszoktam akaratomat a mások akarata alá vetni, s magamnak e dologban tanácsot adni nem tudok. Te engem szeretsz; te engem sok szomorúságim közt hathatósan vigasztalál, tanácsiddal támogatál. Tedd azt most is, életemnek, szívemnek e legkétségesb, legkedvesb gondjai közt.

III. Levél.

Szúnyogh Gáspár Jakusitth Istvánhoz.

Nógrád, 1644. Augustus 20-án.

Lyányom iránt tett jelentésében Kegyelmednek, édes Öcsém uram, magamnak és házamnak megtiszteltetését lelem. Örömmel ígérem oda. Két hét alatt Budetinban leszek, s venni fogja Öcsém uram kelmed meghívásomat, hogy jegyet váltani mely nap jelenjen meg. Egy Szúnyogh, háza utolsó csemetéjét engedelmességben nevelte; benne kelmed alázatos, magát férje akaratának mindenben alájavetni tanúlt nőt kap, kinek példát adott anyja, azt tenni, és soha nem egyebet,

mint a mit férje parancsol, ki ura feleségének és házának. Három hét alatt tehát megváltatom a gyűrűket. Tartsa meg Isten kedves Öcsém uram kelmedet is, ahogy az utolsó csatában engem csodatéve megtartott.

IV. Levél.

Szűnyoghné testvéréhez, a Clarissához.

Budetín, 1644, September 6-d.

Megvan, s kimondhatatlan szenvedésimnek itt irtózatoss kezdete: — lyányom mátká, s egy nem szeretett emberé. Hallj mindent, s könyörögj éretünk, mert itt többé nincs segély.

Uram tegnapelőtt megérkezék. Távolylétében úgy vivém a gazdaságot, hogy ha jó, mindennel meg lehessen elégedve, aminthogy meg is volt. Ő, a ki mindig mord, mindig kedvetlen, szinte vígnak látszék. Követtem tanácsodat, s kilestem, mikor lesz legjobb kedvében, s akkor mondtam el mindent. Békével türtem midőn szidott, hogy gyermekemet nem őrzém egész szemességgel. Ki-

önté rajtam nehéztelését, s annál szelídebben fog bánni lyányával, ezt mondtam magamnak; de mint levék oda, midőn kimondá, hogy a Katicza jobba már Orbovai Jakusitth Istvánnak, Oroszlánkő urának, van ígérve. Még eddig soha nem mertem ellenkezni akaratjával; valamit parancsola, teljesedve volt, bár meghasadt belé szívem; de most neki-szántam magamat, s engesztelőleg szólék lyányom mellett. Meg nem indulva hallá azt, s ez vala minden felelete: S te példát akarsz adni a feleskedésre gyermekednek? Mondd meg neki mit végeztem; szavam szent. Én nem leszek oly gyenge mint te valál, s gondom lesz, hogy gyermeked meg ne lássa Forgácsot. A mi történt, felejttem, de jaj neki, ha Forgácsról egyszerre le nem mond. — Elmentem a szegény gyermekhez. Az magán kívül volt ijedtében. Mely pontján áll a kétségbeesésnek, azt abból láttam, hogy szólani mere haragjában lángoló atyjával, s kéré, engedje apáczává lenni.

— Ha ezt hamarább kéréd vala, megengedném, mert a mit Istennek áldozunk, az elsőbb az emberi végzéseknél; de te klastromba csak azért

vágysz, hogy erántam lehess engedetlen; azért egy szót se tovább róla.

Még az nap ment Jakusicshoz a levél, hogy jegyet váltani jöjjön elő. Egy hét alatt itt lesz, s én tépdelt szívvel vagyok kénytelen megtenni elfogadásához a rendeléseket. Vétkes dolgot teszek midőn Istent arra kérem, hogy őtet kapja ki inséggel tömött napjai elől, de szeretem gyermekemet, s Isten azt anyai szívemnek meg fogja bocátani. Könyörögj értünk, hogy az Úr adjon erőt, a keserű poharat zúgolódás nélkül kiüríteni.

V. Levél.

Réthy György számtartó gróf Forgács Ferenczhez.

Budetin, 1644, Sept. 10-én.

Sietve s nagy titokban jelentem Nagyságos uram kegyelmednek, hogy urunk megérkezett, és hogy a kisasszonyt Jakusics István ő nagyságának ígérte. Borkától tudom, hogy kisasszonyának minden kérései, sírásai sikeretlenek voltak.

Klastromba kívánt küldetni, de nem vala haszna kérésének; mához harmadnapra meglesz a jegyváltás. Mindenfélől gyűl a sok vendég, s így Nagyságodnak lesz szere, tudatni velem akarátát. Teljesítve lesz parancsolatja. Én és Borka érdekeljük bizodalmát.

VI. Levél.

Ugyanő Ugyanahhoz.

Budetín, Sept. 13-ikán.

Úgy vannak elrendelve a dolgok, hogy Nagyságod még egyszer szólhat a kisasszonynyal. Pénteken estve legyen a nyárfánál a Vág szélén; én is ott leszek, s elkísérem a kastély alá. Borka kötelet fog leereszteni az ablakon, s Nagyságod azon az ő szobájába lép, onnan pedig nyitva a kisasszonyhoz az ajtó. A kisasszony még semmiről sem tud. Borka ezt kevés pillantatok előtt fogja tudtára adni, nehogy a Nagyságod váratlan megjelenésén elrettenjen. De Nagyságod nagy szemességgel tegye minden lépéseit, mert urunk

kémeket tart mindenfelé. Ha rajta találunk vesztetni; Borka meg' én Nagyságodnál reménylünk menedéket.

VII. Levél.

Páter Bartai a Péter Rectorhoz.

Budetín, 1644. Sept. 18-án.

Sietve tészek jelentést Tisztelendő Atyaságodnál egy történet felől, mely a kastélyt rettenéssel s újabb irtóztató történetek varázsával tölti el. Katicza Orbovai Jakusitth Istvánnak jegyese; de amint kivilágosodék, gróf Forgács Ferenczet szereti, s ezzel ma éjjel titkos együttléte vala. Szűnyogh hírt veve a dologról; honnan? nem tudom; s meglepte őket, s Forgács az ablakon szalada ki. Az úr haragja dühösségig ment, s zárva tartja leányát. Ahogy ötet én is ismerem, félek, hogy a tett vérbe fog kerülni. Valamit okok, szólótehetségem s a lelki fegyverek tehetnek, munkába veszem, s semmit el nem mulatok, mivel a szenvedő állapotját tűrhetőbbé fogom változtathatni.

Levelem megadója egy másikat is viszen P. Mérő Ambrus társunkhoz, ki most, amint Tisztelendő Atyaságod írja, Jakusics úrral Oroszlánkőn tartózkodik. Azt bízom e tisztelendő társunkra, hogy Jakusics úrral tudassa a mi itten történt, s bírja rá, hogy szánja meg a kisasszony szenvedéseit, s atyját igyekezzék eránta megszeliidíteni. P. Ambrus nagy mértékét kapta ajándékul azon kegyelemnek, mely szívre hat és azt tetszése szerint hajtogatja; annak már sok esetekben adá bizonyosságát. Talán nem volna rossz, ha neki Tisztelendő Atyaságod is írna; sőt magának Jakusicsnak is, de hogy a levelet ennek P. Ambrus adja által. Bocsásson meg Tisztelendő Atyaságod, hogy tanácsomat hallatni merészlettem, holott arra bölcs belátásinak semmi szükségök nincs; de a dolog nagy figyelmet érdemel, s diadalmára volna hitünknek, ha mi engesztelődésre s keresztyén megbocsátásra hajthatnánk a felhevült indulatokat. Annak segélyével, ki a nagyok szíveit a szerint intézi mint a patakok folyását, semmi nincs lehetetlen.

VIII. Levél.

Gróf Forgács Ferencz Andaházy Péterhez.

Épen most veszek hírt a hozzám hű Réthitől, hogy Szúnyogh elzáratta kapuit. Sem be, sem ki senkit nem eresztenek. Széket akar lyánya felett tartani. — Tégye; én el nem maradok. Én viszont őfelette tartok majd széket, s Katiczát kiragadom a fene ember kezéből, érjen a mi akar. Örök barátságunkra, s mindarra a mi becsületét szerető magyarnak szent, kérlek, segélj feltétebben. Szedd össze minden emberidet, s jer. Holnap estve itt lehetsz. Estve útnak indulunk, s virradtakor ostrom alatt Budetín. Vedd el osztán éltemet, csak el ne maradj.

IX. Levél.

Válasz.

Nálad leszek hajdúimmal; kevesek, de jók. Ismérem Budetín fekvését. Az öreg kénytelen lesz magát megadni.

X. Levél.

Páter Bartai a Páter Rectorhoz.

A mit rettegettem, fájdalom megtörtént. Nagy Isten, mint vadúl el az ember, ha magát kevélysége martalékjává teszi, s eltér az útról, melyet elébe rajzolál! — Utolsó levelem olta a vár zárva állott, mintha ellenség közelítene. A kisasszony el vala rekesztve szobája falai közzé; senkit nem eresztettek hozzá. El vala zárva a maga szobájába az asszony is. Az úr egész nap a folyosón. Két kőmíves törte a falat egyölnyi magasságra, s Szúnyogh összeredőlt szemöldökkel nézte a munkát. Én néhány ízben léptem hozzá, s engesztelő szókkal igyekeztem csendesíteni gyúlon-gásit. Nem felelt. Ma elkészült a rekesz a falban. Szúnyogh magához hívata. — Lyányom megpisz-kolta nevemet, úgymond; neki halnia kell. Menj hozzá, s készítsd kimúlásra; egy óra múlva falak közzé rakatom. Kérelmeim hasztalanok voltak. A menny haragjával fenyegettem; nem gondola szavaimmal. Felelete ez volt: Vére szálljon az én

fejemre; neked ahhoz semmi közöd. De minél tovább vesztegeted velem az időt, annál inkább el lesznek vonva tőle vígasztalásid, mert ő, minek-előtte az óra eltelik, e fal közzé lesz rakva. — Elementem a kisasszonyhoz. Csendesebben lelém mint ily gyenge edénytől várnom lehetett. De az Úr hatalmasnak mutatja magát a gyengékben is. Keresztyénhez illő maga megadásával készült el halálára. Midőn végre tudtára adám, mely rettenetes neme várja a halálnak, egy pillantatig tántorgott, de hamar feleszmélt, s kéré hogy ha majd bérakatik, mondanám el felette a temetési könyörgéseket; az neki enyhülést fog hozni. Ekkor belépe atyja. A szerencsétlen meg akará csókolni kezét. A vad ember nem engedte. Akkor levévé feszületét térdelőjéről, megcsókolá azt, s sírás nélkül ment atyja után. Én lassú szózáttal olvastam néki imádságimat. Elérvén a rekeszhez, lerogyott, elájúlva. Atyja felemelteté, s betéteté a rekeszbe. A kőművesek rakták a falat. Elmondtam a temetési könyörgéseket felette, s minden órában elmegyek hozzá, s könyörgök, hogy el ne csüggedjen. — Szomorú vígasztalás, de mégis ví-

gasztalás, hogy a rekesz szűk, s hogy a mész gőze hamar meg fogják folytani.

Egy órával később.

Dicsőség az Úrnak a maga egeiben, ki van szabadítva! Rekesze előtt állék, s úgy szóltam amint az tanított, a ki Ezaiásnak száját égő szénnel tisztította meg. Olykor nyögést hallék feletül. Az ég épen hajnallani kezdé, midőn a kapukban zajgás támadott. A zajgás csakhamar riadássá vált: Törnek reánk! törnek reánk! — Forgács beronta a várba. — Ha Andaházy erős lakatokat nem vét a folyosó ajtajára, mely a Szúnyogh lakját egyéb szobáitól elválasztja, sok vér folyt volna el. — Az öreg haragja rettenetes volt. Forgács mindég Borkát kiáltozá. Én ötlém reá, s kimutatám a rekeszt. Azt legottan megnyitották. Nem képzelhetni boldogabb pillantást mint az vala, midőn megláták egymást. Forgács levezte a grádicsokon, felültette vezetéken hozott lovára, s mentek. Andaházy előszedte népét, s követte őket. Szúnyogh még most is zárva van. Míg kieresztetik, Forgács régen honn lesz.

XI. Levél.

Ugyanő ugyanahhoz.

Másképen leve vége a dolognak mint tegnapi levelem után várni lehet. A vár alatt ültem, s predikációmhoz készítgetém magamat, melyet Istennek megvizsgálhatatlan végzései felől szándékoztam tartani; s egy könnyed lovast láték meg, ki a vár felé jött. Öltözetéről Jakusics emberének ismertem. Talán a mit hoz, könnyíteni fog a két szökött sorsán! mondtam magamban, szónak eredék vele, s az elmondá, hogy Jakusics megértette P. Ambrustól itt mik estek, s útnak indúlt, megkérni a kisasszonyt. A völgyben összeakada Forgácscsal; kardra költek, s Forgács halva maradt. Jakusics a kisasszonyt Oroszlánkőre vitte. A lovas ezt hozá hírül az öreg Szúnyognak. Ez már indulni akara, hogy minden embereivel megtámadja Forgácsot; de vétén a hírt, Oroszlánkőnek ment. Csak az Isten tudja mi történik ott. Kérem Tisztelendő Atyaságodat, engem innen szólítson vissza. Kínos nekem ott

lennem, hol ily irtózatossá tettek tanúja valék, és ahol határon túlmenő gondosságom egy jó ember halálának s egy kegyes leány szerencsétlenségének leve oka.

XII. Levél.

Jakusics István Kételyi Sebestyénhez.

Jelen valál még tegnap, midőn Szúnyogh Katiczát Oroszlánkőre elhozám. Halld azolta mi történt, s borzadj meg. — Az öreg Szúnyogh megjelene a vár alatt, s beeresztést kívánt. Azt neki nem adtam, de szólottam vele, keresztül a rostélyajtón. Leányát kívánta vissza tőlem. — Tudni akarám, mi a szándéka. — Falba záratom! úgymond haraggal. — Elirtóztam keménységétől, s kimondám neki, hogy leányát soha ki nem adom. — Egy szál kardra híva ki. Tudod, én kardtól meg nem ijedek, s öreg embert szelni le, nem mesterség: de Katiczát megfosszam-e atyjától is? — Elbeszélém a leánynak, mit monda atyja, és hogy én őtet védeni fogom fenyegetései ellen; életem,

halálom kész érette; parancsoljon velem. Ha klastromba vágy, oda viszem el; de elébb atyjával kénytelen vagyok megküzdeni, minthogy maga akarja. — Könnyek omlának szemeiből a kegyetlenül elkínzott, szegény lyánynak, midőn kért, hogy atyja életét ne eresszem koczára. — Gondolkoztam rajta, mint segítsék itt a bajon. Nem tudtam jobbat találni mint azt, hogy kérem, lenne feleségemmé; úgy a szék ítéletét végrehajtani engem illet, s tőlem nincs oka rettegni. Hozzám jöni kisebb baj, mint azt látni hogy atyja elesik vagy ötet kőfalba rakják megint. — Ráállott ajánlásomra, s én a lyányt hirtelen magamhoz eskettetem. — Akkor osztán kimentem az öreghez, s megmondám neki, hogy sem verekedni nem fogok vele, sem azt meg nem engedem hogy lyányát büntesse, mert az nékem már feleségem. — Arra elkészülve nem valék, úgymond; megfordúla sarkán, s néma haraggal ment el tőlem. Megválnik mely gondolatokra száll.

VAS LACZI.

Egyszer volt egy király. A királynak három lyánya volt, meg' három fia. A legifjabbat Vas Laczinak hívták, s a gyermek nagyon pajkos gyermek volt. A mint egyszer hazaméne az iskolából, előltalála egy öreg asszonyt, ki egy kosár tojást vive. A királyfi akarva ötlött a kosárba, s a tojás kiömlött a kosárból, s az elsón kezdve az utolsóig mind összetört. Az öreg asszony monda haragjában : E rossz tettedért légyen meg a mit legelébb fogsz kívánni!

Az öregasszony ezzel eltűne az üres kosárral, s többé senki nem látta.

Amint a királyfi hazaért, három testvére az udvaron állott. Az első ruhája olyan volt mint a nap, a másike mint a hold, a harmadike mint a

csillagok. Ez csak hétköznapi öltözetek vala; a vasárnapi még drágább. Megszólíták Vas Laczit, menne velek laptázni. A fiúnak tetszék a szó, s ráállott szívesen. A három lyány pedig összebeszéle, hogy jól megpufogatják a laptával a sok csintalanságért, mit rajtok elkövetett. A három herczegkisasszony derekasan érte a laptázáshoz, s az ütést sohasem hibázták el. Ezen Vas Laczi megharagvék, mert vette észre, hogy ötet összebeszélés után pufogatják, s ezt kiáltá nekik bosszúságában: Nyeljen el a föld benneteket! Alig repült ki száján a szó, s a föld a kisasszonyokat elnyelte.

Az udvart gyász fogta el és nagy szomorkodás. A legidősb királyfi elméne az atyjához, s azt mondá neki: Apám, eressz, hadd keressem hűgaimat; visszahozom én. Atyja ráállott. A legidősb királyfi kiméne, s vissza nem tért. Kiméne a második is, hogy felkeresi s visszahozza hűgait, de az sem tére soha vissza.

Vas Laczi megnőtt, s amint az atyja egyszer királyi-székén ült, letérdele atyja előtt, s ezt mondá neki: Apám, azt a nagy szomorúságot

a mi téged elboríta, neked én okoztam. Eressz, hadd menjek, s hadd keressem fel testvérimet. Engem velek együtt látsz visszatérni házadhoz, vagy soha nem többé.

A királynak tetszett a hősi feltétel, s ráállta a mit fia kívánt.

Vas Laczi már egy egész nap ment és mendegélt. Amint útja egy erdőn ment volna keresztül, megláta egy öreg asszonyt, ki éppen hátára akará emelni nehezen gyűjtött tűzifáját, s ellankadott erőlködésében. Vas Laczi szelídebbé leve miolta elvesztette hűgait, s ez a szegény öreg asszony arra emlékezteté, a kinek tojásait eltörte volt. Szépen szóla tehát az öreghez, s nyalábját felsegítette hátára.

— Jószívűséged légyen megfizetve, mondá neki az öreg asszony; tudom én, te miben fáradsz. Ha nem tevéd velem e jót, testvéridet nem találtad volna meg; így kimutatom útat.

Megtapintá a földet, s a föld legottan megnyillott, s egy láda jöve ki a földből ahol Vas Laczi állt.

— Bújj a ládába, mondá az öreg asszony; az

téged azon várba viszen a föld alatt, hol napruhájú testvéred van.

Vas Laczi megtevé a mit az öreg hagyta; a föld összeforradt, a láda pedig ment, messze, messze, igen messze. Egyszer megállott a láda, s födele megnyillott. Vas Laczi kiszökött a ládából, s egy ezüstvárat látta meg. Egy folyam ment el kapuja előtt, s a folyamon híd állott tele tömve beretvákkal. Azok mindég forogtak, s mindent összeaprítottak a mi a hídra lépett.

— Mint kell itt keresztül mennem? — kérde Vas Laczi.

— Ne legyen gondod rá, mond a láda; be a várba én viszlek; de mint jössz ki belőle, az a te gondod.

Vas Laczi ismét bebújt a ládába, s a láda a vízbe süllyede, s keresztül vitte a vízen, bé, bé, a várba. Vas Laczi kimászott a ládából, szépen megköszönte fáradságát; kérte, köszöntse az öreg asszonyt, s felméne a grádicson. Oda fenn szembe jött vele a testvére.

— Hogy jutsz ide, öcsém? kérde a herczegkisasszony; hiszen itt a madár sem jár.

— Érted jövök, mondá Vas Laczi.

— Én itt a hatfejű sárkány hatalmában vagyok; ha meglát, innen ugyan soha ki nem megy.

— Teszek én arról, felele Vas Laczi; mutasd, hol a fegyverház, hadd válasszak fegyvert magamnak.

A hercezkisasszony elvezette.

Vas Laczi belépe a fegyverházba, s megláta egy üvegpalackocskát, melyre ez vala írva: Sárkányerő. Felhajtá azt egy kortytyal. Alig tette le az üveget, midőn irtóztató csattogást halla.

— Jó a sárkány! kiáltá a hercezkisasszony. Valamikor jó, tíz mértföldnyi távolyból a vár kapujába vágja buzogányát, hogy a kapu minden sarkán megnyílik. Így jelenti érkezését.

Midőn a szót kiejté, a hatfejű sárkány már előttök állott.

— Mit akarsz itt, ember?

— Megküzdeni veled, felele Vas Laczi.

— Előbb látnom kell, ha azt nekem veled illik-e.

Inte a hercezkisasszonynak. Az egy kőkenyeret és egy fabicsakot hozta fel. A hatfejű sár-

kány elszele egy karéjt, s a kenyeret és bicsakot oda adá Vas Laczinak. Vas Laczi a közepében szelte ketté a kenyeret. A hatfejű sárkány csudálkozék erején, s ezt mondá neki: Látom hogy illik, s megküzdök veled.

Lemenének a vascsűrbe. Vas Laczi ölbe kapá a hatfejű sárkányt, s a sárkány térdig süllyedt el a vasba. A sárkány felugrott, megkapta Vas Laczit, s köldökéig csapta a vasba. Vas Laczi összeszedé minden erejét, s úgy bevágá a hatfejű sárkányt, hogy csak feje ére ki. Akkor kapta a kardját, s egy csapással mind a hat fejét elszelte.

— A sárkány kezéből kiragadál, mondá a herczegkisasszony, de mint megyünk a hídon által?

Vas Laczi mondá: Annál kisebb gondom is nagyobb.

Kiásta a sárkányt, levonta bőrét s a hídra terítette, s álméne a hídon, maga és herczegkisasszony testvére.

A túlparton már várta az öreg; megfogta a herczegkisasszonyt, s ezt mondá neki: Én elviszlek atyádhoz; te pedig, Vas Laczi, menj bátyámhoz, a kovácshoz; az rajtad segít.

Vas Laczi ment, s egy kovácsműhöz ére. Az egészen aczélból volt öntve, abból volt maga a kovács is.

— Jó reggelt, Vas Laczi! mond a kovács; hallom húgomtól, mit akarsz; segítek én rajtad. Te vasból vagy, úgy mondják az emberek; az nem elég. Jer, én megedzelek.

Vas Laczi betére hozzá, s a kovács megedzette.

Most bátrabban ballaga tovább útján, az arany várhoz, mely messzünnen csillámlott szemébe.

Amint elére hozzá, látta hogy a vár réczelábakon forog. Vas Laczi megkapta egyik lábát, hogy tovább nem foroghata; másik kezével a kapuba kapott, feltaszította azt, s belé ment.

A kilenczfejű sárkány elébe jött, s ezt mondá neki: Legény vagy a talpadon; megküzdök veled. Légy te vas kerek, én papíros kerek leszek; görögjünk két hegyről egymásnak.

— Nem úgy, mondá Vas Laczi, te légy a vas, én a papíros leszek. — S úgy leve.

A két kerék egymásnak gördült. A vas kerek

eldőlt, s kiesék egy szöge; ez a szög pedig a sárkány egyik feje volt.

Akkor mond a sárkány: Küzdjünk mint két láng; légy te veres láng, én kék láng leszek.

— Nem, mondá Vas Laczi, légy te veres, én kék leszek; s úgy is leve. S amint a két láng egymásra csapott, fölöttek repüle el a vízi-holló.

— Vízi-holló, vízi-holló! kiálta a sárkány, csöppents egyet a kék lángba; egy fejet adok érte.

Vas Laczi kiálta: Vízi-holló! csöppents egyet a veres lángba; én kilencz fejet adok érte.

A vízi-holló Vas Laczinak fogadta szavát, s a veres láng egyszerre elaludt. Vas Laczi odaadta a vízi-hollónak a sárkány kilencz fejét, s nénjét, azt a holdruháját, elvitte a kovácshoz, hogy vinné el atyja udvarába. A kovács megígérte. Vas Laczi pedig ment, hogy felkeresse harmadik nénjét, azt a csillagruháját, és két bátyját.

Vas Laczi ment és mendegélt egynehány nap, s egyszer egy égő boglyához ére. S az égő boglyában egy kígyó volt, s a kígyó nagy kínosan ezt kiáltotta: Segélj rajtam; visszafizetem.

Vas Laczi néki-ment az égő boglyának, s kikapta a kígyót.

Akkor mondá a kígyó: Én a Kígyókirály leánya vagyok. Jer velem az ő várába; megfizet érettem.

S mint a Kígyóvár kapujához értek, mondá a Kígyókirály leánya: Bár mit adjon néked atyám, el ne vedd; de kérd helyette legroszabb lovát, legrozsdásabb kardját, legszennyesebb ingét, s meg nem bánod.

A Kígyókirály megértvén mely veszélyben forgott leánya, aranyat, ezüstöt, gyöngyöt, gyémántot ada Vas Laczinak temérdeket, és sokféle bűbájos mesterséget.

Vas Laczi mondá: Erre nekem nincs szükségem, de add nekem a legroszabb lovát, a legrozsdásabb kardot, a legszennyesebb inget, a mi váróban találtatik.

A Kígyókirály meghökkene. — Erre lányom tanítsa meg, úgymond. Ám légyen!

Odaadák neki a mit kívánt.

A Kígyókirály leánya pedig mondá: Jól tevél hogy megfogadtad tanácsomat; a ló tátos, a

rozsdás kard pedig minden ellenséget levág, míg meg nem tisztítják; az ing mindent fegyver-nem-foghatóvá tesz, míg ki nem mossák. Ne feledd a mit mondok, s boldog lésszesz.

Vas Laczi ment és mendegélt, s elére a tizenkétfejű sárkányhoz, ki csillagruháju nénjét tartá fogva. Midőn megérkezett, a sárkány nem volt várában. Nénje sírva futott elébe.

— Menj, öcsém, amint tudsz; különben úgy itt maradsz, mint én és két bátyáink. Csak gondold el, mely szerencsétlen vagyok én; két bátyám kéményben függ, nekem pedig mindig kell raknom a tüzet, hogy megasszanak.

Vas Laczi felele: Az én kardom téssen szerencsétlenségedről.

— Nem, mondá a herczegasszony, s keserve sen sírt; erő bennünket ki nem szabadít. A tizenkétfejű sárkány felesége varázs, s megesküdött hogy örökre elveszünk, ha valaki a tizenkétfejű sárkánynyal miattunk küzd meg. Néked bennünket pénzen kell kiváltanod.

— Azt örömet teszem, mondá Vas Laczi.

S íme a tizenkétfejű sárkány a maga egész fé-

nyességében jöve bé a kapun. Amint kiszálla szekéréből, Vas Laczi így szólította meg : Uram, tizenkétfejű sárkány, add el nekem a két királyfit és ezt a leányt a csillagruhában.

A sárkány felesége így felele : Te Vas Laczi vagy, add nekem e rozsdás kardot és e szennyes inget melyet hordasz, s megkapod a mit kívánsz.

Vas Laczi mondá : Drága dolgokat akarsz tőlem, de előttem semmi sincs drágább mint a három testvérem.

Alig oldá le kardját, ingét alig vetette le, s a sárkány kaczagva így kiáltott : Te esztelen, miként foszthatád meg magad' minden kincsedtől? íme most veszned kell.

— Ha vesznem kell, úgymond, engedd hogy elébb búcsút vegyek a lovamtól.

A tizenkétfejű sárkány megengedte, s Vas Laczi lement a lóhoz, s így szóla neki : Tudnád csak mint járék, édes lovacskám.

— Tudom, mond a ló; a sárkánynak nem volt esze, hogy engem nem kívána tőled; úgy oda letél volna, de én még segíthetek. Kérd a sárkányt,

hogy ha majd megölnék, kössenek hátamra; a többi az én dolgom lesz.

Vas Laczi visszament, s ezt mondá a tizenkétfejű sárkánynak: Ha hát meg kell halnom, kérek, köttess lovamhoz, s eresszed szabadon, hogy menjen ahová tetszik.

— Azt a kedvedet megtehetem, felele a tizenkétfejű sárkány; s dirib-darabra vagdaltatá Vas Laczit, behányatta egy lepedőbe, s a lepedőt felkötötte a lóra. A ló pedig ment, mint ha a szél vinné.

A Kígyókirály zúgást hallott messzéről, s ezt mondotta leányának: Vas Laczit valaminek kelle érni, mert a tátos haraggal jó. A Kígyókirály nagy tüzet rakata a kapu előtt. A tátos nyargalva ment a tűznek s elnyelte a lángot. Ez elhűtötte egy kevésbé, s megállott az udvaron.

— Ímhol hozom feldarabolt uramat! — ennél többet nem szólhatott.

A Kígyókirály gondosan összeraká a darabokat, s kiküldé minden kígyóit, hogy neki hozzanak gyógyító fűveket. Amint visszajöttek, a fűveket megfőzte, s megmosta vele Vas Laczit, s

ez tüstént felkölt, s kétszerte szebbé leve mint előbb volt. De minthogy a tátos sebes nyargaltában vállából kiesett egyik karja, a Kígyókirály neki egy másikat csinált aranyból és elefántcsontból.

Vas Laczi ismét méne, mendegéle, míg nénjét és két bátyját kiszabadíthatja. Eljutván a tizenkétfejű sárkány várához, lóvá változtatá magát, s az udvarra vágatott.

Vette észre a tizenkétfejű sárkány felesége, hogy itten varázslat vagyon; de hogy a ló Vas Laczi, azt nem gondolta. Előhívatá tehát férjét, s ezt mondotta neki: Meghalok, ha e ló májából nem ehetem.

A sárkány egyet inte, s azonnal megkapák a lovat hogy levágják. A csillagruháju kisasszony épen ott méne el, s megszánta a lovat.

— Szegény ló, mért nem hagynak neked békét! úgymonda magában.

— Ha igazán szánsz, mondá a ló, vedd fel a földet, melyre két első cseppem esni fog mikor majd halva leszek, s vesd a sárkány kertjébe.

A herczegasszony megtevé a mit tőle a ló

kért vala, s másnap egy almafa állt ott, meg-
rakva arany almákkal.

A sárkány felesége előhivatá a férjét, s ezt
mondá neki: Meghalok, ha e fa tűzénél nem fő-
zik meg kávémat.

A sárkány kiálta cselédjeinek, s azok mentek
baltáikkal, hogy kivágják a fát. A csillagruháju
herczegasszony épen ott méne el, s megszánta azt.

— Szegény fa, úgymond; mért nem hagynak
neked békét!

— Ha igazán szánsz, vedd fel azt a két for-
gácsot, melyet rólam vágni fognak, s vedd a sár-
kány tavába.

A herczegasszony teljesíté kívánságát, s más
nap egy gyönyörű arany hal úszkál a tóban.

A sárkány felesége előhivatá férjét, s ezt
mondá neki: Meghalok, ha az arany halat szo-
bamba nem hozzák.

A sárkány kész vala teljesíteni a mit felesége
kívánt, de a halat semmiképen meg nem fogha-
ták. Minthogy a sárkány derekasán tudott úszni,
feltevé magában, hogy maga mégyen el érte. Le-
köté oldaláról a rozsdás kardot, hogy az gátlá-

sára ne legyen az úszásban; levetette a szennyes inget, mert annak sem vala szabad megázni, s belé szökött a tóba. De az arany hal egy ugrással a partra veté ki magát, s Vas Laczi ismét Vas Laczi leve. Hirtelen fölvette az inget, hirtelen ki-rántotta a kardot.

Ezt látván a tizenkétfejű sárkány felesége, felült a seprő szárára s elrepült.

A sárkánynak eszébe juta, hogy Vas Laczi megint felélede, mihelyt testét a lóra kötötték; ő is arra kérte tehát Vas Laczit, hogy ha megöli, testét köttesse fel a lóra. — Vas Laczi egy csapással üté le mind a tizenkét fejét, s a tizenkét fejet a testtel együtt a lóra kötteté, s szabadon hagyá menni, valamerre magának tetszend. Ment a ló, s még ma is mindúntalan megyen.

Vas Laczi levétette két bátyját a kürtő alól, hol egészen kiaszának, megfeketültenek, s elvitte a Kígyókirályhoz, hogy hozza életre. Ment vele testvére is, a csillagruhájú.

Elérvén a Kígyókirályhoz, mellette egy gyönyörű királyleányt láttanak ülni; csillag vala homlokán, s a Kígyókirály így szóla : Ez nekem

leányom, s ötet te mentéd meg. Vedd feleségül. Nagy lakodalmat tarta nekik. A két fiú és a leány elmenének atyjokhoz; Vas Laczi veszteg maradt, s a Kígyókirály neki sok pénzt, sok gyöngyöt, gyémántot hagyta, s a földnek nem volt gazdagabb királya mint Vas Laczi.

A SÓBÁNYÁK.

Gonosz lelkeknek kelle üzni játékaikat, s jó idő olta már, a Rónaszéki sóbányák között. A munkások bosszantgatva láták magokat; gyertyáik minden ok nélkül el valának fúva; legerősb szerszámaik a legparázsb tárgyakon szétpattantak; incselgő rémarczok, torzongó alakok lépdelgének gúnyolódva, kaczagdálva elejökbe; s hamidőn egyike vagy másika a bátrabbaknak hozzá csapott a kísértőhöz, közönségesen társát találá, s örök czivakodás folyt közöttök. Haki úgy hívé, hogy annyit izzadva, nagyhasznú munkán esett keresztül, megszegyenülve látá hogy nem sót, hanem hasztalan nyirokföldet, vagy valamely buta göröngyöt ásott ki. Pezsgés bongás hallatszott a föld alatt; vízerek fakadoztak az aknák mélyében.

Más helyt újak beszakadozott, béomlott; ijedség, rettegés, s a félelmek egész sápadt serge szállá meg a dolgozókat: fogyott azok száma, kik mélyebben akarának a vágásba behatni, s végre az ásás egészen félbeszakada.

II Ulászló, ki gondatlanságai által oda vivé a dolgokat, hogy azon felül a mit művelés nélkül adott a föld, alig marada jövedelme, minden restsége mellett elszáná magát, hogy egy utat tesz Máramarosba, s jövedelmeinek e nem szegény kútfejét, ha lehetséges volna, újra feléleszti. Szállásának Huszt várát választotta. Sóvárról és Erdélyből előszóllíttatának a bányászok, hogy a király jelenlétében tegyék meg próbáikat. Ezeken kívül a hazából és a külföldről számtalan vakmerő tolongott ide, különbözőleg izgatva büszkeség, bér reménye s magahittség által. Huszt hemzsege vendégektől. A mi ottan nem találá helyt, kalibákban tartózkodék a Tisza szélein. Mozgásban vala minden, mert más nap reggel a király maga is Rónaszékre készült, szeme előtt tétetni meg a próbát, a veszedelmesnek híresztelt ásás ha folyamatba hozathatnék-e.

Napkiköltekor indúltanak a szekerek. A hegy-bérczek ragyogtanak Huszt körül a reggel fényében, mint egy korona, melyet a táj ajándéku akara benyújtani itt megjelent uralkodójának. A Tisza, mintha ábrázolni akarta volna a nép kiapadhatatlan szeretetét, medre hosszában tologatta tisztelő hajkait, merre a király ment, s a felgyült sokaság úton, útfélen, a terepély tölgyek ágain, s az emeletesb helyeken s a közelb sziklákon, csoportokra verődve csudálgatá menését. Méltósággal haladott az keresztül a tolakodó sokaságon; de sem a katonaság nagy száma, s csillogó ruházatjuk és fegyverök, sem az ország nagyjainak fénye nem ígézte el annyira szemeket, mint maga a király, ki itt, a próbatevésre összesereglett bányásznép közepében, tisztelést parancsoló felséggel ballagott paripáján; és a király leánya, kit asszonykísérői fogának körül nagy fényben. Akként tűnt fel az az ötet kísérő seregben, mint egy nagytüzű planéta, cselédkedő csillagai közt. De valamint a hold áll közelebb az emberhez, s szíveinkhez inkább szól, kebleinkbe inkább hat, mint a távolabb Jupiter: úgy érzé

egyike az ő kíséroi nek ellentállhatatlan erővel vonszatni magát azon hölgy felé, kihez itt egy neki kedvező történet közelre ejtette; s a természetnek minden dicsősége, az uralkodónak minden csillámlása eltűne szemei elől. Mely szerencsésnek érzé magát, hogy nem kis ideig közel lovgolhata hozzá! A szép hölgy egyike vala azon sűgár növésű alakoknak, miket szemünk az életben mindig keres, de ritkán léel fel; alkalmasan amilyeknek a tündéreket képzeljük. Az Éj szerelemmel nyomta csókját homloka fürtözetére, és a ki kék szeme párját láthatta, megérté, miért szokás az egeket a többes számban mondani. Annyi kellem, annyi kecs, annyi báj vala előmölve rajta, oly varázs lelki kedvesség lebege orczáin, hogy nem találtatott annyira gyakorlott művész, kinek ecsete el ne akadjon festésén; hogy mindaz, a kit szerencsés vagy szerencsétlen csillagzata elébe víve e látványnak, kénytelen volt vallást tenni, hogy ezt az ő valósága egész ígézetét semmi művészség nem másolhatja, hogy azt csak a szív kaphatja fel.

A hölgy nádorunknak leánya volt; neve Sa-

rolta; kevélysége atyjának, s a király leányának barátnéja s minden öröme. Az idegennek egyedül őreá intézett figyelmei nem kerülék el a leány észrevételét. Hideg nyúgalomban fordúla a királyleány fő-udvarmesteréhez, s kérdé ettől, ki legyen az idegen? Nem ismerte. Honnan jött? Nem tudta. Husztra mikor érkezett? Tegnap estve és egyedül.

Még egyszer pillantá meg az ifjat, s mély gondolatokba süllyedett. De a hölgy pillantása égetve hatott az idegen szívébe, s ahogyan a phoenix kél ki megifjodva a lángok közzül: úgy fakada nyílásra az ő keble lángjai közt az örökkéifjú szerelem.

Megérkezének Rónaszéken. A király leszálla lováról, kísérei követék példáját, s minden a lyukak felé tolakodott. Csend terjedett el a mélyben, mintha a földalattiak annak akarák vala bizonyítani tiszteletöket, ki felettök uralkodik a földön. Azonban hogy ők urak a magok birtokaikban, azt más szerrel mutatni meg, csakugyan jónak láták.

Amint egyike a merészebbeknek leereszkedék

az aknába, s kötelen a sómennyezetig ért, egy látatlan hatalom által ismét felhajtaték a kötel, s a vakmerő elterüle a földön. Súly függesztetéek súlyra, meddig bírta a kötel; a legmerészebbek ráültek s leszállítaták magokat. Mind haszontalan! csak annyira mentek mint az első.

Míg a próbák tétetének, egyike nyomban a másika után, és mindég siker nélkül, a királyleány körében zsibongás támad. Egy kised öreg, bízvást törpének lehele nevezni, ravaszúl keresztül csúszongott a fegyver és tolongás közt, s az aknánál megállott. Most az asszonyok csoportjába fúrja magát; tolja őket, taszítja; lábára hág Saroltának, s magát a királyi leányt is durvácskán megériinti, s már az üreg mellé tolakodék, midőn nehány férfi előugrik, s a gorombát megkapja, megtépi, megrázza.

— Mond ki reá az ítéletet, királyi hölgy! kiáltá egyike; agyon, agyon ötet! be vele az aknába!

A kis ember handzsárt ránt. Sarolta karjába ömlik, s így szólott a király leányához: Az asszony dísze szelídség, és amint legfőbb közöttünk

te vagy, légy te példánk is nekünk kisebbeknek; bocsásd meg a tévedt' tettét. Magok a lelkek is, a gerjedékenyek, tükrözzék benned magokat, s tanulják meg, ember mint fékezi haragját.

Bájos mosolylyal felele ez: S annyira ragadhatott el téged e pillantat, hogy barátnéd szíve felől kételkedhetel? Büntetésül te oldozd fel bilincseit, s monddad neki, hogy szabad.

A törpe hallá a szót, s csudálatos hánykódásokban látszott lebegni. Düh, rettegés, hamis szégyen és bosszantó tűz váltogaták egymást arcvonásiban, s midőn Sarolta feloldá béklyóját, könyűk hullottak őszült szakálára. — Meglátjuk egymást! monda.

Azon pillantatban megszakad az aranyláncz Sarolta nyakán, s az üregbe suhan. — Anyám képe! kiáltá.

Az idegen megragadá a kötelet, s lebocsátkozott; a törpe pedig bérohant a torkolatba, az idegen után. Kevés perczek múlva magától görgel fel a kötel. Ijedve fordúlt oda minden szem, s minden kebel szabadabban lélegzék, midőn az idegen ismét láthatóvá lőn. De mint levének oda,

látván, hogy a ki szabadon tartózkodva méne alá, most kötélhez csatolva jöve fel, hogyan a bányászok betegeiket szokták felhúzni. Az aranyláncz a képpel, karjára vala tekerve; maga a szép ifjú ájulásban volt.

Az asszonyok gondjai életre nem hozhaták. Sarolta kész volt volna életét adni érte, csak szemei egyszer nyílhattak volna meg. Az udvari orvos segélyére szólíttaték. Az a félholtat a legközelébbi házhoz viteté, de ijesztő fejcsóválással felele azoknak, kik tudni akarák, ha reményli-e javulását. Mi szívesen maradott volna el Sarolta a többitől, hogy szolgálhasson körülé! Úgy rémlett neki, hogy az ifjú csak tőle veheti gyógyulását. Gyötrelmes öröm vala tehát, azt értenie az orvostól, hogy láncz és kép karjáról le nem fűzethetnek.

Víg és lármás vala reggel a kijövés Husztról, vissza most bús és csendes. Az éj leszállott. Húnyva vala minden szem; de nem a Saroltáé, ki erősen meghatva a mai nap történetétől, nyugtot nem találhata. Szüntelen előtte lebegett az idegen, majd amint az ifjúsága virágában mellette

lovaglott, majd ismét halotti sápadt színében, körülfűzve feloldhatlan aranylánczától. Olykor a haláltól megszabadított törpe is szeme előtt lebege, s lehetetlennek látszott neki e különböző érzéseket, gondolatjának ezeket a tarka képeit rendre osztani. De íme reggel felé ágya előtt állott a törpe; sókoronával fején, jobbjában a sópálczával, s ruhája kristályokkal elborítva.

— Ne rettenj meg, lányom, úgymonda neki; én barátod vagyok. Valamely erő vonz hozzád; nem lehetek tovább látásod nélkül; meg kelle köszönnöm a mit érettem tevé. Ha te nem költél volna védelmemre, most nem élnék. Tudnod kell, ki vagyok; én hálás akarok lenni erántad.

A Gnómok nemzetsége, mely a magyar föld alatt tart lakást, hajdan egy fejedelmet uralt. De maradékai megosztóznak, s egy idő oltá — ti emberek azt századoknak mondjátok — a föld alatt több független fejedelemségek állanak fenn, melyek törvényes ügyeikben a selymeczi Bányakirálytól függenek. A máramarosi sóaknák alá tartoznak. Bizonyos idők előtt én a selymeczi Aranyhölgy menyegzőjén megjelentem. Vígán va-

lánk, s egy felvillant szeszélyem alatt, különben is igen éles lévén természetem, fogadtam a nagybányai Rézgróffal, hogy az én természetményim kedvesebbek nektek embereknek, mint az övéi. Pörünket a selymeczi törvényszék elébe vivénk, s annak ez vala ítélete: Rézből pénz veretik, s az bálványa az embereknek; ennélfogva a réz több mint a só. Arra látám kárhoztatva magamat, hogy függjek a Rézgróftól, hanemha oly drága követ találok, mely birtokomban terem, és amit emberek, szellemek fenntebbre becsülnek mint a rezet, ezüstöt, aranyat. Az ítélet gyűlölségre lobbanta az emberek ellen, s eltökélém a hálátlanokat eltiltani országomtól. Hogy azt megtehetém, tapasztalátok. Egy úttal kincseket is nyomoztaték a föld alatt, de hijába. Minthogy a rámszabott határnap nem sokára itt leszen, tegnapelőtt felszállottam a föld színére, tanácsát kérni egy barátomnak, bizonyos agg és tudós Sasnak, ki magát erántam előbbi szolgálatimért lekötelve érzi. Útam hasztalan volt. Éjjel haza érvén, elszunnyadtam, s a hajnal első ságára tegnap még alva talált. Ez balszerencsét hoz a gnómokra minden-

kor; ez által elvesztik minden lelki hatalmokat valamíg ismét e mélybe nem szállanak, s alá vannak vetve az emberi élet bajainak, veszélyeinek. Tapasztolám tegnap, míg szerét ejtém hogy az akna szájához férkezhessenek; a te közbevetésed, a te esdeklésed érettem, mélyen hatottak meg, s azért jövök, hogy megfizessek érettek. De te parancsolj, mint bizonyítsam hálámat.

Sarolta felkiáltott : Kapd ki bajából az idegent! s bíborszín futá el arcját.

— Értem a ki nem fejezett gondolatot is, felele a gnóm; meglesz. De varázs-altából, melybe süllyedett, tenmagadnak kell ötet feloldanod; az nekem hatalmomban nem áll. Midőn sópáhóimat előttetek, emberek előtt, bezáram, irtózatot átkot mondtam arra, a ki első hozand ki a felvilágra zsákmányt ásványországomból; azt, hogy sem szellem, sem egyéb valóság fel ne ébreszthesse varázssalvásából, ha csak az, a kit az alvó szeret, el nem határozza magát, hogy életét kész lesz letenni, mihelyt amaz ötet szeretni megszűnend. Kész vagy-e erre?

Sarolta felele : Az élet nem egyéb mint szere-

lem. A természet csak általa él; ti Szellemek csak szerelem lehelései vagytok. El vagytok tökéelve. .

— Jó! felele a gnóm; figyelmezz tehát szavaimra : Midőn két lélek előszer vallja meg egymásnak viszonyszerelmét, a föld körülök két virágot nemz; mi azt Lélek-viráginak hívjuk. Ezek hatalmat adnak a már megfogant szerelmet örök időkre kötni meg. Nékem két oly virágom van; egyik enyém, a másik szomorú hagyománya korán eltűnt jegyesemnek. Ím vedd az egyikét, nyomd kebledhez azon erős feltétellel, hogy szerelmedet az ő életéhez kötöd; számold szívednek hét dobbanását, s a virág elhamvad. E hamut az alvó szemére hintem, s az gyógyúltan serken fel.

Hirtelen ragadá ki kezéből Sarolta az ajánlott virágot, megtette a mit hagyta, ártad a hamvat, s mély álomba süllyede.

Álmában látta a Gnómfejedelmet, hogy az, elmélkedésbe süllyedt orvos alakjában mint üle az elvarázslott ifjú ágyánál, s mint eredett komoly tanácskozásba a király orvosával. Látta, hogy a királyi-orvos mint távozott el tisztelet je-

lenségeivel; látta, hogy amaz mint kezdé a gyógyítás munkáját, s repesett szíve örömében, hogy a gyógyuló első pillantása az aranyláncz felé fordult. Felhő terüle el a szobában, s elrejté szemei elől a mi továbbad történt.

A csudaorvos a reggel híves lengzetiben méne sétálni az ifjúval, midőn annak szemei port látának emelkedni az országúton.

— Én nem csak a test bajain segítek, úgymond; segítek a lélek szenvedésein is; a tieidre, bár azokat nem fedéd fel, amott közelít az orvos-szer. Hallj akármi hihetlent, igenelj mindent, s kebled legtitkosb, legmerészebb kíványai teljesedve lesznek.

Azonban a porfelleg közelébb jöve. Ezüst-fegyverek csillámlának keresztül a fellegen, egyes lovagok ötölgetének szemeikbe, s a sereg a két idegen mellett megállapodott. A por leülepedék. A nádor egy válogatott sereg elején, úti ruhájában, gazdagon felkészült kísérekkel, megállta mellettek.

A nádor ráismervén az idegenre, leszálla lováról, s nyájasan idvezelvén azt, így kezdé sza-

vait: Magas születésű herczeg, bocsáss meg hogy azon homályon, melybe magadat béleplezned tet-szett, ohajtásidnál talán előbb hatottunk által: de lovagi bátorságod, ez a nemes udvariság, s díszes figyelmed a szépnem eránt, elárultaták vala fényes születésedet, ha atyád, a fejdelem, elfödött méltóságodat s útazásod czéljait előttünk kinyilatkoztatni nem méltóztatott volna is.

— Nem értem, Méltóságodnak honnan eredhet az a gondolatja, felele az ifjú, hogy én fejdelem fia vagyok. Bizonyosan tévedésben vagyon, mert nem tehetem fel hogy enyelegni légyen tet-szése.

— E szerény tettetés itt haszontalan, mondá a nádor; a Magasságod fejedelmi atyjának követei ma éjjel érkezének hozzám, s valóvá tevék gyanúmat, mely első megpillantásakor támadott vala bennem. Házam oly gazdag ajándékokkal van megtisztelve, milyeket csak a gazdag Moszkva-föld nagyjától várhatni. Megkérété számodra általok leányomat, s én megtisztelve érzem magamat ezen szövetség által, s önkénynt mentem elébe kívánságodnak, érezvén hogy gyermekem ily ne-

mesérzésű lovancz birtokában boldogságát fogja feltalálni.

Az ifjú elnémúlva mereszté reá szemeit.

— Ha talán váratlan az előtted a mit tőlem itt hallasz, szólj atyád embereivel; közöttök leg-alább nevelődet nem fogod ismételten alaknak tekinteni.

E pillanatban a nádor kísérei között több gazdagon-öltözött uraságok tolakodának elő. Míg a többiek tisztelkedve hajlongtanak előtte, egy éltes úr nyakába ömlött, s oly hevesen csókolgató, mint atyáknak szokások, midőn szeretett fiokat hosszas távolylétök után visszatérni látják.

— De mondd el csak, így kezdé az ifjú...

— Elmondom, felele az öreg. Midőn te, távoly honunkban, felizgatva a Sarolta szépségének híre által, oly feltétellel indulál útra, hogy itt oly viseletben, mely születésed fénye alatt áll, meglátod, és ha a hírt valónak leled, egy hős tette által fogod megnyerni; tégedet-szerető atyád elvégzé magában, hogy néked Saroltát előre megkérési, hogy megérkezvén majd e földre, benne

jegyessedet találod, s aszerint lépj fel itt, mint a csecsemők a mennyben: — előbb mint érdemelheték. Meg akaránk előzni érkezésedet, de csak az éjjel érkezheténk ide, s csudálkozó borzadással hallánk tegnapi merészségedet mindenfelé beszéltetni. Atyád sok tapasztalású orvosa velünk van, s gondjai alá veszen. Én eljártam atyád parancsaiban, s Saroltát megkértem számodra. Láttam őtet, s úgy hiszem hogy atyád ohajtása és a tiéd egyek. Nádor ő Nagysága nem tagadta meg kérsimnek gyermekét, s rajtad áll, ma keljeteke-össze vagy később. Atyád általunk több aranyat küld mint a mit várhatál, hogy itt vásárolj temérdek jószágokat; nem akarja hogy a gyenge leány oly hosszú út alkalmatlanságait szenvedje, s messze szakadjon hív szüléitől. Kevés hónapok múlva maga is kijő Magyaroszágra, s látogatásokra lészen.

Az orvos e beszéd alatt gondosan ügyele az ifjú arczára s minden mozdúlataira, s most a nádorhoz fordulván, ezt mondá neki: Méltóságos úr, a te Nagyságod látja, hogy a beteg szertelenül el van gyengülve; nem várt szerencséje szédeleg-

teti. Engedd, hogy mi ketten, nevelője és én, tanú nélkül szólhassunk vele.

A nádor engede a kérésnek. — Szóljatok, úgy monda nekik; én itt foglak várni.

Az ifjú s a két öreg leindulának a völgy felé. Egyedül hagyva, s nem látva többé senkitől, az orvos kezdé szavait: Nem ismernél-e rám?

Az ifjú ránéz, s a gnóмок fejedelmét látja benne. Gnóm alakjába öltözött a nevelő is.

Ekkor a fejedelem: Én az vagyok, kit a Sarolta jósága mente meg a haláltól. Hálás akartam lenni eránta s neki oly szert adtam, melylyel téged varázssalvásodból felébreszthete, néked pedig anynyi kincset, hogy férje lehess, mert ő szeret téged. Szükségtelen egyebet mondanom mint azt, hogy a nádor tégedet moszkva fejedelem magzatjának vél; igeneld azt, s tiéd Sarolta. Cselédid, kiket gnómjaimból állítottam ki, kevés napok múlva elenyésznek; akkor majd hír érkezik, hogy atyád, kinek látogatását várád vala, meghalálózék; fejedelmi származásod felől kételkedni senki nem fog, s te, Saroltádnak karjain, boldog jövődnek ballagsz ellenébe.

Az ifjú a Gnómfejdelemre mereszté ki szemeit, s így szólítá meg: Tudja-e, s javalja Sarolta a mit téssesz?

S amaz felele: Elhallgattam azt előtte.

— Úgy jertek, mondá az ifjú, s egyebet nem szóla.

A nádor nyugtalan várá megérkezéseket. A mint közelíteni látá, mosolygva ment feléjük, eltelve a legszebb reményekkel. Az ifjú szólala meg legelőbb.

— Méltóság, úgymond, hagyj szabadon szólanom, s engedd hogy végigmondhassam a mit akarok, bár mint ellenkezzék várásoddal. Én nem fejdelem, én szegény szülék gyermeke vagyok, s tőlök még gyenge éveimben elmaradtam. Árvaságom szigorúságai közt sokat tanúltam; megedzett a baj, sokat izzadtam a csaták vérmezején. A magyar-földre jöttem ki, hogy szolgálatot vegyek a seregnél. Annak híre, a mi e vidékeken történik, a veszélyek, melyeket itt megvívni kell, a dicsőség, mely itt nekem is osztályom lehet, ide vontanak. Hogy néked lyányod van, hogy van a világon Sarolta, nem tudtam. De ahogy

ötet tegnap meglátám, ő nekem életem leve, én örök rabja öneki. E lény — s ekkor a tettetett orvosra mutata — ki életét lányod pártfogásának köszönheti, most földé fel előttem, hogy ő a sóbányák földalatti fejedelme, s elbeszélé, hogy engem leányod viszonzszeret. Elő akarván segíteni menyegzőnket, mindent elkövet, hogy engem véled és leányoddal fejdelem gyermekének tekintessen; s a mit néktek monda, ezek a követek, az a gazdagság és pompa, áljáték és csalás. Érzem hogy felfödvén ezt előtted, minden boldogságait széllyelszaggatom életemnek: de én Saroltád birtokát csalásnak köszönni nem akarom; nem lehetnék boldog az ő birtokában, nem tudnék élni, ha magamat csalással vádolhatnám.

Ekkor előugrék a gnómok fejedelme, s ezt mennydörögte felé: Tapasztald tehát, balgatag, mit tészen a szellemeknek mind kedvezése, mind haragja! A mit érted tenni akarék, megveted, s jóltevődöt emberek kaczajának teszed tárgyává. Lakolj érette! — Ezt harsogván megnyílt alatta a föld, s ő maga s kísérei s az ifjú egyszerre eltűntenek.

Éjfél vala, s Sarolta egyedül állott a bányák üregénél, a szövétnekkal jobbjában, s elszánva, hogy vagy kiszabadítja a szeretett ifjat, vagy együtt vész vele. Hasztalan hintegeték a siető felhők komor árnyékaikat, mintegy rettentőleg, útjára; hasztalan sipított az éjjeli szél, hasztalan suhogtanak az erdők lombjai. Eltökélve halada sötét pályáján, s eltűne az aknák mélységében, hasonló a leszálló csillaghoz. Midőn az ingó lépcsőkön lesietett, léptei visszahangzottak a sóboltozat temérdek üregeiből; még keble sebesb dobogását is visszarepítgeté a földalatti Echó, oly borzasztó vala a halotti csend. Most megállá, bizonytalan, hol lelendi fel a Gnómfejdelmet. S midőn szemeit vizsgán körülhordá, mozgást sejte az üreg aljában. Oda meresztve tekintetét, lassandan világosúlni látá a feneket, és mintha a sórögök csak vékony üvegtáblák volnának, tekintete rajtok keresztülhat. Min is nem hat keresztül szerető hölgy pillantása? Azt látá meg itt, a kiért e veszélylyel teljes utat merte, nyugtan várva már a bizonyos kimúlást. Repült lefelé a lépcsőkön, s ott lelé a fejdelmet. Bús és bosszús gon-

dolatokba süllyedve járkála a sötét sikátorokon, s két gnóm, lángoló üstökkel lépdelgete a fejdelem előtt, hogy útjára világot vessen.

Sarolta lábaihoz ömlött. — Én visszaadám neked éltedet, s te az övét ígéréd nekem jótémért; ha megölöd, én is meghalok. Emlékezzél hölgyedre, s a mely boldogságot neked ő ígért: s nem lehet kedved a miénket eloltani.

Ezt mondá a Gnómfejdelemnek. Az pedig el-lágyúlva kiálta fel: Szabad ő, s a tiéd!

A könycsepp, melyet fájdalom fakasztja Saroltának szemeiben, most háladíjúl csöppene a fejdelem jobbjára, s a köny gyöngygyé vált.

Ekkor a Gnómfejdelem: Birodalmomban termett a gyöngy, s ez nagyobb becsű a mélységek minden aranyánál; ez tartja fenn országom függetlenségét.

Hírészei mindenfelé száguldozának, s egyik elméne a nádorhoz is Rónaszékre, meghívni őt.

— Atyád megegyezik összekelésteken, mondá a gnóm; s míg itt leszen, megüljük a menyegzőt.

Az ifjú mellette terme, és midőn szívére szorítá Saroltát, eltűnt a földalatti rengetegek éje.

A magas sópalota ezer szövétnekektől ragyogott, s kristályfalai kifogyhatatlan változásokkal tükrözgeték vissza a játékos lángokat. Örömtűzek égtek mindenfelé a mélységekben. Bohó gnómalakok bocsátkozának alá a boltozatokból, s vígdalokat zengettenek. A padlatokból asztalok tolokodtak elő, elborítva mindazzal, a mit íny kedvelhet. Vígság zajgá végig a hegyeket.

Hirtelen fordúla most hozzájok a fejdelem, s ezt mondá nekik: Atyátok az akna torkánál vár benneteket. Siessetek idvezleni. Legyetek oly boldogok mindig amint most vagytok; engem nem fogtok felejtteni.

S midőn felfelé lépdelének az emberek által lakott világba, egy kisdud gnóm Sarolta mellé vonúla fényt tartani lépésinek, s ezt súgá neki: A Lélek egyik virága által életed ez ifjú szerelméhez van fűzve: másik virágát e perczen égeti hamuvá fejedelmünk, hogy az ifjú is örökké szeressen tégedet. Ennélfogva te addig élsz, míg ő szeretni fog: s ő szeretni téged addig fog, a meddig élsz. A gnómok fejedelme úgy hálálja meg drága könnyedet.

TÜNDÉR ILONA.

Volt egyszer egy király és egy királyné. Azoknak három lányok vala és egy fiok. Király és királyné azon tanakodának, hogy ezekkel mit tessenek. Ha férjhez adjuk a három lányt, ki kell adnunk részeiket, s magunknak kevés marad. Legjobb hát, adjuk férjhez a hármat fiúnkhoz, s az ország egygyé lesz. Egy hét alatt beáll az aratás; akkor tartsunk neki lakodalmat.

Fiok meghallá beszédöket, s ezt gondolá magában: Abból ugyan semmi nem lesz.

Azalatt míg atyja s anyja pusztájokra kimenének, messze, igen messze, valaki a királyfi ablakához áll, megkoczogtatá az üvegkarikát, s ezt mondotta neki: Kis herczegcse, én elveszem a húgodat.

A királyfi felel : Várj egy kisség; mingyárt megkapod.

Bekiáltotta hűgát, s amint az bejött, kilökte az ablakon. De a herczegasszony nem földre esett, hanem egy aranyhídra, mely igen hosszúra ért, szinte a napig. Az a valaki kezén fogva vitte el a herczegasszonyt a maga országába, az aranyhídon. Az a valaki a Napkirály volt.

Amint itt vala a dél, megint békopogott valaki az ablakon, s így szólott : Kis herczegcse, én elveszem a második hűgodat.

A királyfi felele : Várj egy kisség; mingyárt megkapod.

Elment a hűgához, felölelte azt, s kidobta az ablakon. De a herczegasszony nem földre esett, hanem egy levegői kocsiba. Négy paripa volt belé fogva, s azok fortyogtak, ágaskodtak. Az a valaki mellé ült. S amint kiereszté ostorát, országútjává torlódának a fellegek; a szekér zörgése fergeteg volt, s eltűntek egyszerre. Az a valaki a Szélkirály volt.

A kis herczegcse örült, hogy két hűga férjnél van. Amint tehát estve megint békopoga valaki,

megszólalt : Soha se szólj; tudom, mi kell; s harmadik húgát is kidobá az ablakon. Az a valaki felkapá a kidobottat, s a habok játszva vivék a holdba. Mert az a valaki nem más vala mint a Holdkirály. A kis hercegcse pedig jó kedvvel méne fekünni.

Amint másnap király és királyné megérkeztek, s hallották, a kis herceg mit tett, nem kevésbé álmélkodának. De mivelhogy oly hatalmas vejök akada mint a Napkirály, Szélkirály és Holdkirály, nem bánkódtak sokat rajta, s ezt mondák a fioknak : Lásd, milyen hatalmasak azáltal húgaid, hogy fényesen menének férjhez. Légy azon, hogy te is valamely hatalmas királynak kaphasd meg a gyermekét.

A kis hercegcse ezt felelé : Oh a választáson én túl vagyok; az én feleségem Tündér Ilona lesz, és senki nem egyéb.

Király s királyné mindent elkövettek, hogy fiokat jobb gondolatokra hozhassák. De minthogy az nem akara engedni tanácsoknak, kéréseknek, ezt mondták neki : Menj hát, fiam; a szerencse vezéreljen veszélyes feltételeid között.

A király ezzel előveve két palaczkot az almáriomból, s fiának adá, e szókkal : Fiam, vigyázz jól, mit mondok. Imhol ebben az élet víze áll, e másikon a halál víze. Ha holtat feccsentesz meg ezzel, feléled; ha pedig előre loccsantod e másikat, azonnal meghal. Vedd, nincsen nagyobb kincsem. Talán hasznát látod.

Ekkor az udvar nagy szomorúságba merült, és kivált az udvari dámák, mert a kis herceget minden szerette. Ő pedig víg vala, s ugrott, szökdelte örömében. Megcsókolá szüléinek kezeiket; az élet vizét job oldalára akasztotta, a halál vizét a balra; felkötötte kardját, s ment.

Már sok napig utazott, s egyszer egy völgybe ért. Az tele volt agyonvertekkel. A kis hercegcse elővette az élet vizét, belé mártotta kisújját, s egy-két cseppet a holt szemére feccsenteszt belőle. Az egyet vonakodott, s e szókkal nyitotta meg szemeit : Eh, be sokáig aludtam!

A kis hercegcse ezt kérdé tőle : Mondd el csak, mik történtek itten?

A holt ezt felelte : Tegnap Tündér Ilonával harczolánk, s ő bennünket rakásra ölt.

A kis herczegcse ezt felelé neki : A ki eléggé gyáva, magát asszony által öletni meg, nem érdemli hogy éljen. Ekkor egyet feccsente szemébe a másik palaczkból, s a feléledett ismét meghala.

Egy más völgy is tele vala holtakkal. A herczegcse ismét feléleszte egy holtat, s ezt kérdé tőle : Titeket is Tündér Ilona öle-e meg ?

— Ő, felele a feléledett.

— De hát miért harczoltatok vele ?

— Hát nem tudod hogy királyunk el akará venni, és hogy ő csak ahhoz megyen, a ki őtet meggyőzi ? mondá a feléledett. Három sergünk támadá meg. Tegnap egyiket ölte el ; ma virradatkor minket ; most harmadik sergünk verekedik vele.

A herczegcse ennek szemébe is a halál vizét feccsmentette, s ez mingyárt halva terült el megint.

A harmadik völgyben a harmadik sereg fekvék. A feléledett ezt adá feleletül : Épen most leve vége a harcznak. Mindnyájunkat előle Tündér Ilona.

— Hol akadhatok rá?

— Vára ama hegyen túl van, felele a megölt, s ismét halva dőlt el, mihelyt megloccsantá a herczegcse.

Argirus herczegcse áltméné a hegyen, s elére a Tündér Ilona várába. Az nyílván állott. Beméne a várba, de abban senki sem volt. A Tündér Ilona hálójában egy kard függge, s a ki meg' kiszökdelt hüvelyéből, és mindig vissza megint.

— Kard koma, mondá Argirus, ha úgy nem tűröd a nyugvást, amint látom, néked enyémnek kell lenned. Te nékem jobban tetszel mint az enyém, mert ez csak úgy jó ki hüvelyéből ha kivonom.

Kivoná hüvelyéből a magáét s a Tündér Ilonáét dugta a maga hüvelyébe.

Mondta, tette, s előtte állott a Tündér.

— S te váramba, hálómba mersz lépni? kérdé. Ránts kardot mingyárt; meg kell küzdenünk. — Lekapta faláról kardját.

Argirus kardot ránta. Elkezdék a küzdést, s amint összezsapák kardjaikat, a Tündér Ilonáé széllyelpattant.

— Te lészesz férjem! Nyakába borúlt; nyalta, szopta, csókolta, hogy öröm vala látni.

Nagy boldogságok közt folya életök, és már elég sokáig, s Tündér Ilona egy reggel ezt mondta férjének : Édes uram, én téged bizonyos időre kénytelen vagyok elhagyni. Az most lesz először és utolszor. Hétszer hét nap múlva megint itt leszek, s akkor osztán éltünk megháboríthatatlan öröm közt folyjon el. Az egész vár parancsaitól függjön. De az utolsó szobába be ne lépj, mert abból nagy baj történhetnék. — E szókkal eltűnt előle.

Argírusnak nagyon lomhán folytak napjai, miolta Tündér Ilona eltávozott. Végig sétálá a várat, míg végre elért az utolsó szobához. Fialat is lévén, gondolatlan is, megnyitotta annak ajtaját. S egy öreg embert láta ott, oly veres szakállal mint a láng. Az Hollofernus király volt, de Argírus nem tudta hogy az Hollofernus. Három abroncs volt hasán, aczélből mind a három, az csatlotta a falhoz. Hollofernus király megszólala : Hozott a jó szerencse, ifjú ember! Lásd, szakálom láng; melegem van; adj egy pohár bort nekem.

Argírusnak jó szíve volt, megszánta a szegény embert, s ada neki egy pohár bort. Amint a Lángkirály a bort megitta, hasáról lepattant az egyik abroncs. Az egyet mosolygott örömében, s így szólott: Jaj, be jól esett; adj még egy pohárral! — Argírus megcselekedte, s amint ezt is kiitta a Lángkirály, a második abroncs pattana le róla. — Ismét mosolygott a Lángkirály, s így szóla: Kétszer bort adál: adj most egy ital vizet.

S amint Argírus megtette a mit az kívánt, a harmadik abroncs pattant le hasáról, s a Lángkirály eltűnt.

Tündér Ilona még fele útját sem tette vala meg, midőn Hollofermus mellette állt. Hozzá szóla, s szakála billege haragjában.

— Te nekem háromszor adál kosarat, három seregemet megölted, magamat fogva tartottál; most hát légy nem feleségem, hanem szolgálóm.

Tündér Ilona minden erejét elvesztette a miolta Argírushoz férjhez ment. Nem használt ellenkezése, s a Lángkirály három ugrással elvitte országába.

Elmúlt a hétszer hét nap, s Tündér Ilona haza

nem jött. Argírust bú szállotta meg, s feltevé magában, hogy elmegyen a három sógorához, s megkérdi, nem tudják-e hol van az ő felesége. Először a Napkirályhoz ére.

— Hozott a jó szerencse, kis sógorkám! monda ez.

— Oh édes sógor, monda neki Argírus, én feleségemet Tündér Ilonát keresem. Nem tudnád nekem megmondani, hol van? nem láttad-e valahol?

— Nem láttam, felele a Napkirály; de meglehet, hogy őtet csak éjjel láthatni; menj hát sógorunkhoz a Holdkirályhoz. Leülének a vacsora mellé, s Argírus a Holdkirályhoz méne. Akkor ért palotájába, mikor a Holdkirály útjának indúlt. Elpanaszlá neki baját, s a Holdkirály ezt felelé: Nem láttam; de jer, ülj mellém a hintómba, s járjunk reggelig; talán kilessük hol van. — Egész éjjel mentek, de sehol sem látták.

Akkor monda a Holdkirály: Nekem most haza kell mennem; de amott jó sógorunk a Szélkirály: szólj vele; az mindenhová behat; talán tudja hol van.

A Szélkirály eljuta hozzájok, s megértvén, kis sógora miben fáradozik, így szóla neki: De ugyan tudom hol van. A Lángkirály barlangba zárva tartja; a tűzpatakban kénytelen mosni fazakait. Minthogy nagyon meghevül a munkában, már sokszor kelle őtet szellővel enyhítgetnem.

— Köszönöm, édes sógor, hogy enyhítgetéd, mondá Argírus; kérlek vigy el hozzá.

— Szívesen, felele a Szélkirály, s nekipöfeszette magát, s egyet fúva a kis sógoron, s Argírus egy pillantatban Tündér Ilona előtt álla lovastól. Tündér Ilona örömében a tűzpatakba ejté a fazakát; de Argírus nem beszéle sokat, hanem Tündér Ilonát felrántotta a lovára, s odébb állott láb elől.

Lángkirály Hollofernus épen a szobájában állott, s egyszerre nagy tombolást hallott az ólból. Lement oda, s látá hogy paripája, a híres Talygarót, ágaskodik, rugdalódik, nyerít, harapdálja rácsát, jászolát. Talygarót csudálatos egy ló valám; értette a mit az emberek beszéltek, s felelni is tudott nekik, s kilencz lába volt.

— De mi lele téged, paripácskám? kérdé Hol-

lofernus király; tán nincs szénád, zabod elég, s elfelejtének megitatni?

— Zabom, szénám bőven van, meg is itattak; de ellopák Tündér Ilonádat, mondá.

A Lángkirály szakála libege haragjában.

— Legyen jó dolgod, mondá a ló; egyél, igyál, s aludj egyet, ha kell; hármat ugrom, s utólérjük.

Hollofernus szavát fogadá; jól tartotta magát elébb, s aludott is egyet hozzá. Akkor felüle Talygarőtjére, s három ugrással elére Argírust. Kikapá ennek öléből Tündér Ilonát, s ezt mondá visszanyargaltában: Minthogy te szabadítál ki rabságomból, íme most meg nem öllek; de ha még egyszer jössz, nem lelsz nálam kegyelmet.

Argírus szomorkodva ment a három sógorhoz, s elbeszélé mint jára. A három sógor tanácsot tartott, s a tanácskozás után ez volt feleletök: Egy lóra kell szert tenned, mely még sebesebben tud futni mint Talygarót. De olyan csak egy van a széles világon, a Talygarót ifjabb testvére; lába ugyan nincs több mint négy, de azért gyorsabb mint a bátyja.

— Hol találom fel azt? kérde Argirus.

Sógorai ezt felelték: A Vasorrú Bába-tartja titkon föld alatt. Menj hozzá, szegődjél szolgálataiba, s kérjed a lovat béredbe.

— Kérlek szépen benneteket, vigyetek el a Vasorrú-Bábához.

Azok megígérték hogy teljesítik kérését.

— De minekelőtte oda még, monda neki az egyik, végy egy kisdéd ajándékot sógoridtól, kik téged úgy szeretnek mint tulajdon lelköket. E szókkal egy kurta botot ada neki, mely félig arany vala, félig ezüst, s mindég forgott, mert napvilágból, holdvilágból s szélből volt csinálva. — Valamikor szükséged lészen ránk, szúrd a földbe, s azonnal körüled termünk. — Ekkor a Napkirály a kis sógort felülteté egy napsúgárra, s egy egész nap vitte. Azután a Holdkirály kapta fel, s vitte egy egész éjszaka; végre a Szélkirály kapta fel, s egy egész nap s egy egész éjszaka vitte; úgy jutának el a Vasorrú-Bába kastélyához.

A Vasorrú-Bába kastélya csupa halálföből vala építve; csak egy kaponya híjával vala még, s az épület be volt volna végezve. Amint az öreg

meghallá hogy kopog valaki, kitekinte az ablakon, s megörült.

— Végre valaha! így kiált fel. Háromszáz esztendeje már, hogy várom a kaponyát, minek hijával vagyok! Csak be, csak be, kis fiú.

Argírus belépe. Meghökken egy kisség, midőn az öreget oly közel látta maga előtt; nagy testű, rút, és vasból az orra.

— Szolgálatot keresek, mondá.

— Azt én adhatok, mondá a Vasorrú-Bába; s mit kívánsz bérül?

— A lovat, mely dugaszban áll ólodban a föld alatt.

— Tiéd az, ha híven szolgálsz; de mihelyt egyet vétesz, meg kell halnod.

— Nem bánom, mondá Argírus.

— Nálam az esztendő három napból áll; ha kedved van rá, mingyárt hozzá foghatsz szolgálatodhoz. Ezzel rekeszté be beszédeket a Vasorrú-Bába.

S most levezeté Argírust a méneshez. Minden lova érzezből volt. Irtóztató vala nyihogások, nyerrítések; szaladtak, szökdöstek, hogy lehetetlen

volt meg nem ijedni. — Állj dolgodhoz, mondá a Vasorrú-Bába, s szobájába zárkozott el.

Argírus megnyitotta a karám kapuját; felült az egyik lóra, s nyargalva ment a merre a ménes vitte. Amint a selyemrétre érének, lova lelöké egy semlyékes tóba, hogy nyakig ült a vízben. Az egész ménes elszélede. Argírus hirtelen földbe szúrta botját, s egyszerre oly forróan sütött a nap, hogy a tó az utolsó cseppig kiszárada, s az érczménés olvadozni kezdé; a lovak mind a karámba szaladának, az eresz alá. A Vasorrú-Bába csudálkozva nézé, mi dolog hogy lovai ily korán térnek haza.

— Holnap tizenkét feketéimet fogod őrzeni, mondá Argírusnak. Ha itthon nem lészesz velek mikor a nap leszáll, meghalsz.

A tizenkét fekete a Vasorrú-Bába lyányai voltak.

Argírus kiméne velek.

— Szánlak, mondá Argírusnak az egyik fekete; te meghalsz. Minket nehezebb őrzeni mint az érczménest.

— Kisebb gondom is nagyobb nála, mondá

Argírus; tedd te kötelességedet, én is megteszem az enyémet.

A tizenkét fekete kancza egyszerre szétfutott. Argírus leszúrta pálczácskáját a földbe, s azonnal iszonyú fergeteg támadott; a lovakat majd elhordá a vihar. Azok ágaskodtak, rugdalóztak, de a szél erősebb vala náloknál; mind a tizenkettőnek haza kelle menni.

Argírus épen akkor zárá be az ól ajtaját, mikor a nap utolsó sugára eltűnt, s a Vasorrú-Bába lejött az ólhoz. Csudálkozott, hogy feketéi s Argírus haza jöhetének.

— Ha ma éjjel jól viseled magad, s meglesz a mit parancsolok, holnap szabadon vagy! mondá neki a Vasorrú-Bába. Menj most, fejd meg nekem az érczménest, s készíts ferdőt tejekből. Mikor a nap fellövi első sugárát, a ferdő kész legyen.

Argírus kiméne az ólból s a Vasorrú-Bába elővevé a vasvillát, s egész éjjel ütötte, verte, döngette lányait.

Argírus kiméne az ércz méneshez. Ennek kell a legnehezebb munkának lenni; ezt gondolá ma-

gában, és már le akará szűrni kis botját, midőn sógora, a Holdkirály, szemközt jöve véle.

— Téged kereslek, úgymond; tudom mire van szükséged. Ahová a karámban sűgáromat lövöm, ott áss fel három arasznyit, s egy aranykantárra akadsz; tartsd kezedbe, s mindenik lovad veszteg áll.

Argírus megtevé a mit sógora hagyott, s az egész érczménes veszteg állt, s fejni hagyta magát. Korán reggel kész vala a ferdő, hogy szinte párázott.

A Vasorrú-Bába mondá Argírusnak: Űlj belé.

Argírus felele: Mihelyt e próbámon általesem, azonnal elmegyek innen; hozasd elő hát a lovat, melyért szolgáltatalak. — A ló egyszerre a kádnál állott; egy csunya, kised, száraz dög. Argírus megindúlt a kád felé, hogy belé ül, s a ló belé üté orrát a tejbe, s annak tűzét mind magába szívá, hogy Argírus sérelem nélkül mászhata ki a tejből, s amint a kádból kimásza, hétszerte szebb vala mint előbb.

A Vasorrú-Bábának nagyon megtetszék a szép fiú, s így gondolkozott: Most én is hétszerte

szebbé teszem magamat mint vagyok, s a szép fiú belém szeret, s elvétetem vele magam'. Beugrott a ferdőbe. A ló belé ütötte orrát a kádba, s a tüzet, mit elébb magába szítt vala a tejből, visszafútt a tejbe, s a Vasorrú-Bába egészen összesült.

Argírus felült a lóra, s elnyargalt. Amint kiértek a Vasorrú-Bába tartományából, a ló ezt mondotta neki: Moss meg engem e patakban. — Argírus teljesíté kérését, s a ló egyszerre arany színűvé változott, s minden szál serényén egy-egy aranycsörgő fityegett. A tátos egy ugrással átszökött a tengeren, s urát a Lángkirály barlangjához vitte. Tündér Ilona most is a tűzpatak szélén állt, s mosta fazakait.

— Jer, mondá Argírus; viszlek innen.

— Hagyj békét! meghalsz, ha Hollofernus meglát. — De Argírus erővel felvonta a lóra, s nyargalt vele.

Talygarót rettenetes lármát csinála az ólban.

— Mi dolog? kérdé tőle a Lángkirály.

— Viszik Tündér Ilonát, felele a ló.

— Úgy hát eszem elébb, jót iszom rá, s egyet alszom utána; három ugrással utólérem rajtad.

— Nem, monda Talygarót; ülj rám mingyárt, s még így sem érjük utól; Argírust az öcsém viszi, s az a legsebesb ló mind e világon.

Hollofernus hát csak addig múlata, míg felkötheté sarkantyúját, s akkor utána iramodék a tolvajnak. Látni ugyan látá őket; de utólélni? már az lehetetlen volt.

Akkor az Argírus lova ezt kiáltá a bátyjának: Ugyan mondd el, mint szenvedheted, hogy azt a tűzsarkantyút bordáid közzé verik? A béled is kicsúcsorodik sebeden, s mégsem érsz engemet utól. Jobb volna ha egy urat szolgálánk.

Talygarót ezt felelte neki: Igazod van, öcsém. Nézd csak, mit csinállok; mingyárt csudádat látod. — Akkor szügyébe vágá fejét, kirúgott hátulsó lábával, s Lángkirály uram olyat zuhant mint egy zsák. Minthogy felette magasan nyargaltak, ott ahol a kaszacsillag forog az egen, Hollofernus szerteszét szakada míg a földet éré. Argírus pedig visszavivé Tündér Ilonát az ő várába, s újonnan ülé lakodalmát.

A BOSSZULÓ KARD.

Magyarországnak talán nincs gyönyörűbb tája a Garan völgyénél; úgy nevezve a Garan vizétől, mely éjszokról a Karpát hegyének mindinkább kicsinyedő hegylánczozatin végig zuhog a Duna felé, s közel Esztergomhoz a folyamok királyával egyesül.

Hegyei nem oly szertelenül magasak és meredek, hogy elijeszthetnék a szemet, de eléggé nagyok arra, hogy a víz menését az egész egyéb világtól mintegy elszeltnék mutassák ki. S a tágas völgy a néző lelkében nem támaszthatja az erő megszorítását, mi kínos s elviselhetetlen minden magyar szívnek. A hegyek csoportjai gyönyörű különbözőségeket adnak. Vidám zöldelésben állanak oldalaikon az erdők; lábaiknál a rétség kö-

véren termi a fűvet; az ekeszántott föld gazdag kalászokat nevel, s közöttök játékosan csapong végig a folyam. Revistyének vára komolyan s gondolkodólag tekinti el futását, múlt időkre emlékeztetvén. Egy szóval, itt minden együtt van, mi a hon szerelmével eltölt szívet a maga szemlélése által felvidíthatja.

A hajdani erősség most bús rom, s a béke három ivadék oltá terjeszti ki boldogító mennyezetét a szép vidék felett. De nem így vala a dolog, midőn nemzetünket a kelet vérengző vadjai marczonglották, s ez, hasonló a maga pusztái büszke ménjéhez, ellenségit elhaló erővel, de le nem vert szívvel tartóztatta.

Az említett időben egy nap', midőn épen felkezdének tűnni a csillagok, egy öreg vitéz a várkapuja mellett üle, két ifjabbal. Az öreg és az ifjabbak egyike, vajdái voltak a várbeli katonaságnak; a harmadik, bányaalegény Selymeczről; német fajta. Mert ott a legrégibb időkben is már, megszűnően gyűltek össze idegenek, megtanúlani a sok hasznót ígérő bányászmesterséget.

— Ha hon tér-e ma uratok? kérdé a bánya-

legény. Mert nékem parancsom van a grófomtól, hogy korán reggel a választ megvigyem.

— S te nem félnél éjjel lovaglani vissza? kérde az ifjabb vajda, nyájasan kötődve.

— Én? mondá a levélhozó, nehezteléssel, a mint látszék. Csak kapjam ki a választ, úgy megyek, hogy az út porzani fog utánam.

— Holdvilág van, mondá az öregebb, enyhíteni akarván a szelíd karczolást. Az út nem nagy; hajnalban ott lehetsz, ha falatozol is velünk. Urunk bizonyosan megjő, mert elindulván harmadnap előtt, megmondá, hogy mára várjuk; ő ura szavának. Múlasd itt magad azonközben. Talán nem rég olta vagy a magyarok áldott földjén. A mit itten látsz, és benn a várban, arra örömmel fogsz visszaemlékezni míglen élsz.

A német ember engede a tanácsnak, s gyönyörködve néze végig a szép tájon. A két magyar hallgatva követé tekintetét.

Szótlan nézék sok ideig a folyam játékos futását, s oly hatalmas a táj varázslata, hogy még az öregnek is, ki azt gyermekévei olta látá, lágyabbá vált keble. Az ifjabb víg felmelegedéssel

e szókra fakadt : Én hazámban sok helyeken forogtam, de szebbet ennél nem ismerek, s itt szeretnék halni. E szép földön a sorvadás is kedvesebb.

— Halni, ifjú bajtárs, ott kell, mondá az öreg, hol éltünket szép ügy védelmében tehetjük le. Hadiember nem gondolkozik temetésről, s áldja Istenét, ha hazája földén vesz, és ha azért vesz.

— Szép ügy védelmében! mondá az ifjabb magyar. Hiszen mi szép ügyért harczolunk, és szép asszonyért azonfelül!

— De beszéljétek csak, honnanvaló az a ti szép asszonyotok, s mi szükség érte harczolni? kérdé az idegen.

— Azt beszélni nekem illik, felele az ifjabb vajda; bátyámnak rá nincs sok tüze.

— Ne oly hetykén, öcsém, ha te írni s olvasni s verselgetni s mesélgetni derekasan tudsz is. Azonban fogj hát hozzá, ha akarod.

Az elkezdé a beszélést.

— Asszonyunk a lévai basa testvére. Mészéről elterjedett a hír, hogy szebb asszonyt emberi szem még nem látott. Urunk gyakorta hallá

emlegetni, de azzal nem gondola sokat; hiszen hazánk szép asszonyok szükében nincs. De rendes dolog adta elő magát. A várnak egy régi szolgája rabságba esett Hasszánnál. Urunk sok pénzt ígért érte. A török épen azért nem adta ki, mert látta hogy azzal bosszanthatja urunkat. Zelmíra, így hívják urunk hitvesét s a Hasszán testvérét, ezt magától Hasszántól tudta. A szolgát tehát elkérte bátyjától, mert Hasszán nagyon szerette a húgát, s minden kedvét kész vala teljesíteni. Zelmíra a fogolylyal mindég urunk felől beszéltete magának; de rendes, ő mindent tudott; kivette a fogoly szájából a szót, hogy annak csak igenleni kelle a beszédet. Végre az asszony a foglyot szabaddá tévé. Haza szabadúlván az öreg szolga, elbeszélé urunknak, hogy ötet a szép Zelmíra mint emlegeti, vele mint beszéltete mindég felőle, s urunk azon nagyon megindúlt. Sokáig forgatá, mit kezdjen, s végre szerét találta. Hasszán sok száz munkást parancsola fel, megigazíttatni a lévai vár árkait, s urunk a munkások közzé elegyítette magát. Mint jutott ahhoz, hogy ott Zelmírárt meglássa, hogy ott Zelmírával szólhasson,

nem tudhatom; összebeszélének, hogy Zelmíra elszökik vele. Egy parasztleány megsejté, hogy két katonánk ugyanannyi paripát rejtve tart közel a várhoz. Urunk és a magyar leánynya öltözött Zelmíra éjfélkor a két ló mellett termettek, s reggelig már itt valának. Zelmíra hamar azután megkeresztelkedék, s urunkhoz eskedtetett. Róza nevet kapta a szent vízben, de urunk Zelmírának hívja még ma is. Mi is így utána.

— S oly igen szép-e, milyennek a hír monddta volt? kérdé a német.

— Minden bizonynyal! felele az elsőbb. Láttod a holdat az erdők felett kelni. Ezüsttel festi be a hegyek bérceit; fénye az egész tájat eltölti; a folyam szerelmesebben suhint el világában, s megifjodva látszik lenni tőle ez az ó vár is. Így változtatja színét minden, s belsőjében is reng, ha ő lép elő.

— S Hasszán elnézheté, hogy testvérét elrablotta uratok? kérdé a német.

— Még eddig igen; de az nem tarthat mindig; elébb-utóbb bosszút áll rajtunk; ez vala az öregebb vajda felelete.

— Csak jőne már, ha kedve tartja, mondá az ifjabb; jó katona s ifjú vitéz miért küzdhetne szívesebben mint szép asszonyért?

— Ha küzdésed védelést akar jelenteni, úgy azt hagyd urunk kardjára. Azzal ha küzd, győzni fog.

— Oh beszéld csak azt a kardot! mondá neki az ifjabb.

— Másszor, felele az öreg, de most — úgy tetszik, urunk jó. Nem hallotok-e éneklést alólról?

— Felfülelének, s mindég érthetőbben hata fel hozzájuk a dal.

— Urunk ezt szereti leginkább; most is ezt dalolja.

Elnémúltak. Értették kezdet olta mind végig.

Három magas halmon lebegve békén,
 Messzére hint sűgárt egy korona;
 Sok század olta díszlik fényes székén,
 S a Hír reá szebb-szebb virányt fona.
 Több társinak földünk minden vidékén
 Nem hátrált eddig meg tulajdona;
 Mert míg harcz dúlt az ég más sarka mellett,
 Reá új s új dicsőség s fény lövellett.

Ím a vihar fellázadott szárnyára,
 Előrohan pusztító zajszele;
 Villám lobog, s ledől sok büszke vára,
 Halállal ijeszt a köd éjjele:
 Hijába! kár nem száll tetőnk ormára;
 Süllyed, ki harcra dőlőben fölkele.
 E dícsiteteket bármely vész rettentse,
 Nem tűnt el onnan nyugalom s szerencse.

Mert szent jel véd ott minden boldogságot,
 S a legdicsőbb, melyet föld nyerhete.
 Fel, fel, folyók! kérdjétek e világot,
 Hübb népeket, mint mi, nevezhet-e?
 Tud-e Fönknél nemesb hatalmasságot?
 S van-e keresztnek ily tündöklete?
 Halom, kereszt, korona sugárzással,
 Ezernyi évig diszlendő egymással.

Közelébb és közelébb jöve feléjek az hang, s most megláták urokat három kísérőivel. Zelmíra lefuta grádicsain, elébe a régen vártnak. Revis-tyei leszáll a paripájáról, s az asszonyt forró ölelésekkel zárta karjai közzé. Amint a várbeliek egyenként mind előjövénnek, üdvözleni urokat, szemérmesen vonta magát vissza a szép hölgy. Az

úr köszönettel fogadta el tiszteletöket, s az öreg vajda előmutatá a bányalegényt. Azonban míg Revistyei olvasá a levelet s Zelmírának szemei szerelemmel nyugodtak a kedvesen, a bányalegénynek ideje marada csudálni az asszony másatlan szépségét. A természet itt legkissebb vonását sem felejté el, hogy a világ legszebb asszonyi alakját ebből állítsa elő.

— Én a bányagrófnak már Beszterczéről megírtam a mit tudni kíván, úgymonda a legénynek. Ily későn indulni kednek nincs szüksége; sem tőlem nem volna szép, ha kedet most ereszteném, sem kedtől, ha falaim közt meghálni nem akarna.

Még egy-két szót monda az öreg vajdához, s Zelmírának karjain felméne szobáiba.

— No legények, mondá most az öreg vajda, töltsük vígan hát az estvét; te pedig német szomszéd, jer mutasd meg, mennyire való, hogy ti jól tudtok inni.

A pinczéből dézsákban hozák fel a bort; lángban égett a tűz, az ifjabbak táncznak eredének, míg az élteesebbek, elnyúlva az udvar pázsitján,

emlegeték, itt és ott miként verék meg a pogányt, s a hajdankor csudás meséléseit hol beszélék, hol hallgaták. Már kezde halványodni a Gönczölszekere; kelet felé szürkült az ég, midőn a víg dőzsölés elcsendesedett, s végre egészen elműla.

Feljöve a nap, midőn Revistyei előszólitá a bányalegényt. — S mondja ked urának, ezzel rekeszté be szavait, hogy nekem és az én Zelmirámnak igen kedves dolgot tenne, ha szerencsét engedne nekünk ötet magunknál láthatni. Egyébiránt, jó legény, nem veszi ked rossz néven, ha kedet egy kis ajándékkal ereszttem el magamtól; háborgó időkben a fegyver becses jószág. — Egy pár ezüsttel futtatott pisztolyt ada neki. — Az egy töröké volt, a derék Ahmet agáé. Utolsó lövését belőle rám tette, de a lövés csak karomat sodrotta meg, mely alatt maga eldőlt.

A bányalegény meghajtá magát, midőn egy tizedes azon jelentéssel lépe elő, hogy egy török követ kíván elébe bocsáttatni.

— Csak egy-két pillantatig múlasson ked, mondá most a németnek; a bányagrófnak nem lesz kedvetlen megtudni, mit akar a követ.

Megnyilt az ajtó, s egy busa húsváz belépe.

Széles vállai, rövid nyaka, fekete fényes szakála, mélyen barázdált arcza Moktárra mutatának, a lévai al-várnagyra. Vad göggel lépe Revistyeinek elébe. Ezek valának szavai: Uram Hasszán, basája Lévának, küld hozzád, hitetlen Revistyei. Te az ő hűgát elloptad. Elvégezte magában, hogy rajtad bosszút áll, s tulajdon kezével. Te tolvaj vagy, nem jobb mint akármely más tolvaj. Azonban leereszkedik hozzád, s mához egy hétre itten lesz, hogy veled egy szál karddal megvívjon. Zelmíra azé a ki győzni fog. Ahogy lányaitok örvendenek a táncznak, ahogy kos megyen nagy tűzzel a másika ellen, uram úgy lán-gol megküzdeni veled. Pallosát már sok keresztyén vére festette bé; fesse most a tiéd.

Revistyeinek orczái pirosb színt kapának, szemé haragban szikrázott; de bíra magával, s nyugalomban ezt felelte: Mától nyolczad napra várom. Ha kardját immár sok ízben festé is keresztyén vér, az én Zunigám sem hágy el engem, mint őseimet nem hagyá el soha. Végzéd dolgo-dat, s mehetsz. — Ked pedig mondja grófjának

így szólott a bányalegényhez fordulva, nagyon kérem, jelenjen meg itt akkor, s légyen tanúja vívásunknak.

Moktár kevély dölyffel s csaknem megvetésben pillanta Revistyeire, s a két idegen szó nélkül lépegete alá a grádicson.

Mind ez, mind az már lova kantárát fogá a vár udvarán, midőn Zelmíra a kápolnából kijött. — Moktár, kiálta ez, mint van a bátyám?

Az átlöke magát lován, s ezt felelte: Mához egy hétre itt lesz, s megküzd Revistyeivel miattad; s ment.

— Nagyság bizonyosan győzni fog, kiáltá a német vendég, az asszony felé fordulva. De Zelmíra nem érté vigasztaló szavait, s repüle élte életéhez.

— Revistyeim, mi ez? mondá Zelmíra; néked vívnod kell-e?

— Vívnom, felele ez nyugalomban; hanem ha lemondok rólad; s mint tehetném én azt?

— Nagy Isten, s ha elesel! Mert bátyám tanult szabdalkozó.

— Emberére talál; azt én sem most próbálom először.

— Ha elesel, én is meghalok. De előbb boszszúmat állom halálodért.

— Én el nem esem. Zunigám magamat és tégedet védeni fog.

— Jer, engedd látnom azt a te Zunigádat, s hallasd velem, miben bízol.

Revistyei elvivé fegyverházába, előmutatá neki a kardot, s elbeszélé kardja titkát. —

Moktár elére Hasszánhoz. Áltadá neki az ize-netet, s ment. Hasszán egyedül marada Ibrahim pribéggel.

— Uram, mondá Hasszánnak, oda vagy, ha Revistyeivel megvívsz. Zunigáját el nem fogod kerülni. Bátran mondom azt, mert ismerem a kardot, s gyakran láttam míg övék voltam, s lelkemet Mahomed fel nem világosította.

— Kard vagy kar ád-e győzedelmet? kérde Hasszán. Én ismerem magam.

Ibrahim ezt felelé: Kérlek, halld a kard történetét. Midőn a nagy Szolimán győze Mohács mellett, s Németországot el akará borítani, a sok

küzdő összegyülekezék minden földről, hogy el-
 akaszthassák győzedelmét. Ezek közt volt egy
 spanyol vitéz is, Alonzó de Zuniga névvel. Vége
 levén a háborúnak, a V. Károly a maga spanyo-
 lait viasszaszólítván, Zuniga is ment. Búcsújokkor
 így szóla Revistyeihez: Mi egymást ez életben
 nehezen látjuk meg, s ha mindketten meghalunk,
 senki sem lesz, ki barátságunkat emlegesse. Adj
 tehát nekem valamit, a mi fimról fimra szálljon,
 s a mi hasznos légyen nekiek is: én adok egyet
 neked. Így barátságunk emléke örökké fennma-
 rad, s unokáink a veszély napjaiban hálaérzésivel
 pillantanak fel ránk.

Revistyei erre egy gyűrűt vona ki kebeléből,
 melyet mindig nyakán visele, s ezt mondotta:
 Ezt hűség gyűrűjének hívják. Bizonyos légyen
 a ki viseli, hogy szerelmese soha el nem hagyja,
 hogy holtig fogja szeretni. Vedd, s add által
 gyermekidnek. Hogy az soha a Zunigák kebeléről
 le ne szálljon!

Zuniga pedig egy Maur-szablyát hoza elő, s
 ezt mondá: Te viszont tőlem ezt. Ősöm egy Maur
 verekedésben nyerte. Lapján ez áll: Ha ki engem

annak visel vagy védelmére vagy bosszúlására a mit minden felett szeret, ellenségét leteríti általam.“ — Markolja ezt minden Revistyei, midőn küzdeni honjáért fog vagy kedveltjeiért.

Amen! kiálta Andor, s a kard viselje örökre a Zuniga nevet. — A két barát megölelé egymást, s ment, egyik nyugot, másik kelet felé, s a név rajta maradt a kardon. Az sokakat leteríte, s Hasszán, vigyázz, le fog tégedet is. — Eddig Ibrahim.

Hasszánnak fejébe nagy szöget üte a beszéd. Nyugtalan lépésekkel járt fel és alá. Az élet szerelme küzdött kevélységével.

Ingerlő kacajjal mondá most Ibrahim: Az vígasztalhat, hogy Revistyei is eleshetik, mert a kard lapján álló írás csak azt jelenti, hogy elterül a küzdőellenje, nem azt egyszersmind, hogy a küzdő maga el nem eshetik.

— Nyavalyás biztató, felele Hasszán, ha nem tudsz védelmet a kard ellen, mit magasztalod egyedül azért, hogy bízakodásomat önmagamhoz elolthassad?

Néhány pillantatok múlva monda a hiteha-

gyott : Van egy szer, mely mind éltedet, mind becsületedet megtarthatja. Ha kívánod, én belopódzom Revistyeihez, s vele mérget itatok. Mikor a bajvívásra megjelenysz, halva lesz kiterítve. Te szavadat állád, s becsületed csorbát nem szenved.

— Menj hát, s tedd meg a mit fogadsz. De ne halaszd munkába venni.

— Az nem kis dolog. S jutalmúl ide adod-e nekem kincsed felét, Zelmírával?

— Vedd, de siess! kiáltá Hasszán.

Ibrahim keresztbe veté melyén karjait, s ment.

Hasszán sokáig néze utána. — Oktalan és gyalázatos teremtés, úgymond; s te azt hiszed, hogy becsületedemet kezeid közt hagyom? Pénzemmél nem gondolok, de Zelmíra nem lesz hitehagyotté. Ha megteszed a mit ígérsz, megöllek.

— S szemeiddel látád hogy bévette? kérde a méregkeverőt Hasszán.

— E két szememmel, Uram, felele ez. Bízvást

mehetsz. Vagy akkor hozzák ki a várból, vagy már temetve találod. A zavarban nem lesz nehéz rájuk ütni, s Zelmírárt kiragadni.

Kevély magába-bizakodással szökölt lovára Hasszán, s ment, felfelé a Garan szélein Revistyének, utána neki-csinosított kísérői. A hó most vala olvadásában a Karpátok legmagasb csúcsain, s a folyam zavarosan hömbörgeté habjait.

— A kevély vár nem tűkrődzik a folyamban, mondá Hasszán; nem sokára ez ragadozni fogja falait.

— Ezt a várbeliek könnyei zavargatják; köd fogta be a hegyeket, gyászolgatva; s az így marad, míg amottan a kereszt helyébe a szüntelenül ragyogó félholdat szögzed ki, mondá a pribég.

Így beszélgetve érének Revistye alá, s áltelenben a várral megállának a túlparton. A hídnál őket egy folt magyar lovasság várta.

— E kisdéd folt talán ugyan ránk akar ütni? kérdé kevély megvetéssel Hasszán.

— Az lesz, felele a pribég, hogy alkudoznak akarnak veled, s áltadják a várat, ha nekik megkegyelmezel.

— Szólj velek. Ha kiadják húgomat, s a várat felgyújtják, magok mehetnek lomjaikkal, hova tetszik.

A kisdéd folt azonban rendbe szedé magát. Közöttök álla a Bányagróf, gazdag készületű öltözetében. Jött elébe a török követ, s ez kettőt küldé elikbe magyarjai közzül. A török megfordult, s a két magyart Hasszánhoz vezette.

Egyike ezt mondá Hasszánnak: A selymeczi Bányagrófot barátsága urunk eránt arra vette, hogy ő intézze el a mit bajvívás kíván; téged inkább gyűlöl, minthogy utolsó pihegésednél előbb akarjon megpillantani. Küldj tehát magad is a tiéidből, kiknek szemeik előtt tegyük meg a mi szükséges.

A basa öldöklő szemeket vete a pribégre, ki láthatólag döbbene meg. De zavarából hamar magához tért, s azt kérde a két legénytől: Mint van uratok? Ha beteges, basám időt enged neki.

— Kérdésedre, felele az egyik legény, Zuni-gája fog felelni, melynek villámaint majd meglátjátok, basád pedig majd érzeni is.

Azalatt míg Moktár és még három-négy tö-

rök, a Bányagrófhoz vezettetének, a helyet ki-mérték, megjegyezték, Hasszán a pribéghez fordúla; gyanú, kétség, ijedés és gondok kevergeték arczvonásit. — Ha meg vagyok csalva, ha él, ha kijő megvívni, ha csillámlani meglátom Zuni-gáját, úgy te veszve vagy, úgymond. Tudom én, hogy te éltem után ólálkodol, mert szeretnél basa lenni helyettem, s azért keverél e halált-hozó versenybe. De ledöflek, s szemem előtt ontod ki lelkedet. — Erre egy őrzöngőnek erejével ragadta meg karját, s összerázta.

— Uram, kiálta a pribég, nem élhet ő; az lehetetlen; saját szemeimmel láttam a mérget elnyelni.

— Készen a hely! — kiálták a bajbírák, s a trombita megharsant. Nem voltak karfák és verőczék; szélét és hosszát csak magyar és török legények csoportjai jelölték ki a szögleteken. Megvala határozva, hogy Revistyei a túlpartról fog neki-rohanni Hasszánnak; hogy a bajvívás előtt sem látni, sem megszólítani nem fogják egymást, és hogy a küzdés hamarább érjen véget, nem egyéb fegyverrel harcolnak mint karddal. A Bá-

nyagróf a víz szélénél foga helyt. Három pisztoly-lövés tudatta hogy már közelíthetnek.

A vár kapuja előtt mozogni kezdte egy lovag-csoport, s Hasszán és Ibrahim álmélkodva pillogának felfelé. Láták jöni Revistyeit. Ismert lova nyerítve szökdelt ura alatt; czímere színeit a pajzson jól ki lehetne látni; sisakján lebegett a kerecsen tolla és a szálas kolcsagé; nem volt helye a kétségnek. A híd recsege paripája léptei alatt. Hasszán rápillantott a pribégre, s: Vessz el, gaz eb! kiált; ő jön; s handzsárát markolatjáig verte melyébe.

Dühödve csüggedésiben Revistyeinek vágat. Kardjaik csattogának; a töröké ketté pattant. Bizonyosnak tartván vesztét, handzsárát ragadja elő, s ellenjének röpíti. A handzsár ennek melyébe vukada. Elejti a győződelmes kardot az s halva fordul le. Hasszán leszökött lováról, örvendő sikoltással vevé fel Zunigát, s most Revistyeihez lépett, hogy utolsó rándulatiban gyönyörködhesék. De mint rettene el, midőn a haldoklóban Revistyei helyett — hűgát lelé; az arczát elfedő sisak, az álhaj s a felkötött szakál, lehullának.

Melyének fordítá a nyert kardot, s halva rogyott húga mellé.

A halotti csoport e pillantatban indúla ki a várból. Urokat temették. Mély bánat hata a megjelentekre mind a két félen. Magyar nép és török nép felszedé elhúllottjait, s bús nyúgalomban váltak külön.

Revistyei utolsó vala régi nemzetében. A vár elpusztúlt; lakói a völgybe költözének. A kisdud szállás az idők folytában faluvá növekedék, s még találkoznak lakói közt, kik beszélgetik egymásnak a mit itten adánk elő.

Hol nyugszik a hős és szép nője, senki nem tudja megmondani. Hasszán a Léva omladékiban takarítottatott el, a titkos erejű kard pedig török földre bujdosott. Az a híre, hogy a török és a velenceiek háborgásaikban még egyszer csillámlott. Nem lehetetlen hogy ismét lesz róla szó, midőn valamely vitézünk védelmére vagy megbosszulására kél ki annak, a mi szívének és lelkének legbecsesb.

ERZSI, A FONÓ.

Alkonytájban a Fertő szélén üle egy gyönyörű leány, és font. A szálló nap sugarai játékosan mulatának a víz síkján, s az aranyfény, mintha szerelem leble fúvallaná, úgy terjeszkedék a kristály térségen a szép leány lábaihoz; nem lehet tudni, hozzá lebeg-e a fény vagy a lányból ered. Hiszen ég és nap épen oly tisztán, épen oly ragyogva éle a lány szemeiben, mint a lány feje felett. A távolban harangok adának jelt az esti könnyörgésre. A leány térdre borúla, s összetapasztá szép keze tenyereit és ujjait. Az ég, lángolva, az esthajnal egész pompájában, felmosolyga hozzá a vízből, s a leány, ég és víz között, úgy lebege, mint midőn az angyal elakasztja röpülését, hogy ahhoz pillanthasson fel, a kitől küldve volt.

Egy halász elméne a leány mellett, s jó es tvét kívána neki. Visszaadá köszöntését, felemelkedvén térdeiről, s: Volt-e szerencséd? kérdé tőle.

— Semmit sem fogtam, felele sóhajtvá a szegény ember; egy parányi hal tévede hálómba; csak egy falat; lásd. Gyermekeim éhen fekszenek le. Ezt mondá, s búsan veté el a kis halat a homokban. A kis teremtés egyet-kettőt mocczana, mintha érzette volna, hogy a vízhez közel van, melybe vissza kívánczók.

A szelíd leány megszáná a kis halat, s az éh gyermekeket. — Kedves szomszéd, mondá a halásznak, kérlek, add el nekem a kis állatot, az gyermekeid éhét el nem olthatja; ímhol vedd érte a mit ma fontam. Vidd a falu asszonyához, az neked ád érte valamit.

— Te jó leány vagy, mondá Erzsinek a halász; bizonyosan az én kis Etelkám jutott eszedbe, ki ma sírva menne ágyba, ha velem e cserét nem tetted volna; de visszafizetem azt neked, eljön az idő. Majd ha férjhez mégy, oly halat fogok lakadalmadra, melyet Kálmán király sem lát asztalán. Áldás reád, édes Erzsi.

S most siet a falu asszonyához. Erzsi pedig hirtelen lenyúla a kisdéd hal után, s behajítja a vízbe. Vígán szökdele fel az két vagy három ízben, mintha szabadítóját látni óhajtotta volna még egyszer, s leúszott a tó mélyébe.

Egy lovancz, ki míg ezek történtenek, leszálla vala lováról, hogy azt a tóban megitassa, Erzsitől meg nem sejtve, látá a kedves alakot. A nap leszálla a hegyek megé; csak búcsúzó sugárai lövélenek fel a sötétedő egen. A csillagok fényleni kezdenek a kék boltozaton; úgy tetszék neki, hogy a szép fonó-leány esthajnalnak képe, csillagfényből, az ég színéből és a hajnal pirosából szöve. A leány felkölt, hogy haza induljon. A lovancz nem tudott elmaradni látásától; úgy tetszék neki, hogy ötet ellentállhatlanúl vonja utána valamely ismeretlen erő. A ló dobbanásai a lyányt fölverték andalgási közzül. Amint visszatekinte, nyomában volt az idegen.

A lovancz térdre ömlött a lyány előtt, s ezt mondotta neki: Bár ki légy, te, kinek nem találok nevet, asszonya e vizeknek, vagy talán valamely földi királyné, ki csak mulatságból öltözel

szegénység külsőjébe, de kinek rád-született magasságod akként tündöklök keresztül e földölékeken, mint a hold fénye tör által a fellegek sűrű csoportozatin; engedd, hogy kísérhessem lépéseidet, mert már sötétedik az ég; te ülj fel paripámra, én gyalog megyek melletted.

— Vitéz, mondá a lány, én az vagyok a mi nek látszom, s két kezem míve táplálgat; nevem is mutatja éltem nemét, mert engem fonó Erzsi-nek nevez mind e világ.

— Bocsáss meg, mond az ifjú, hogy fel mérém lebbenteni a fátyolt, melyben rejtezkedni akarsz; de én el nem maradok tőled, míg lakodhoz érsz; lovancznak egyik tiszte védeni az aszszonynemet.

— Kardodra a rövid úton nem lesz szükség, felele a leány, mert látd, amott fekszik előttünk a falu; ama végső házban, jobbra, lakik az anyám; annak mécse csillámlik felénk.

Némán lépdelgének egymás mellett. Az ifjú szíve kimondhatatlan érzelmek között doboga. Hijába kerese szót.

Erzsi most monda: Elértünk a házhoz; s meg-

rántotta a kis kapu kilincsét. Kösd a fűzhöz lovadat, s jer anyámhoz, s látni fogod, milyen az az én varázspalotám.

Az ifjú szavát fogadá.

Anyja, szép asszony s tiszteletre gyúlasztó, szelíd és nyájas, fölkele padjáról, s üdvözlette vendégét.

— Anyám, monda Erzsí, im ez a lovancz engem herczegnének néz. Így tehát herczegnésen kell viselnem magamat. Adj helyt neki kastélyunkban ez éjjel, s osszuk meg vacsoránkat vele.

— Kérdésen kívül, mondá az anya; magyar nem szokott ajtót mutatni idegennek. Ha szűk is tűzpadunk, oly szívesen fogad vendéget, mint a leggazdagabb palota az országban. Szent királyunk meghagyá, hogy az idegeneket fogadjuk szívesen, s bizony ez az ő hagyása örökre fennmarad közöttünk. Ma vendégünket örömeosebblátom mint egyébkor, mert nem csak szívesen fogadhatom, hanem többet is tehetek elébe. Egy halászné, haza térvén a városból, hol vásáron vala, beszóla hozzám. A Fertő túlszélén lakik, s

nem mere sötétben menni; egy nagy ikrás pontyot hagyta itt; az lészen mai vacsoránk.

S amint anyja ezt mondotta, egy halászné kele fel a szögből, szép, milyet Erzsi még nem látott. Mágusi erővel, mint a hegyek tavai a hold fényében, vonta magára a szemet; színe mint a hóé; de szemeinek tüze gyanút támasztott, hogy e hó alatt örök paradicsomi rózsák tavasza virít, és hogy csak szerelem leblének van hiányával, hogy ellenállhatatlan hatalomban ragyogjon. Helyt fogának az asztal mellett, s a lovancz kezdé beszédét.

— Ti engem vendéglettek, s nem kérditek, ki vagyok.

— A ki vendége nevét tudakozza, és csak azután látja szívesen, az vendéget nem lát szívesen, mondá az asszony; azonban ha kedved van, tudatni velünk ki vagy, vitéz férfi, örömet halljuk a mit előnkbe adsz. Hogy messze földről jövéel közénk, azt beszéded hangján is vesszük észre.

— Valóban messze földről, felele a vendég; az én hazám Itália; nevem Rátold, nemzetem nor-

mann. Atyám elhagyá honát, elterjedvén ott a hír, hogy az Olaszföldön győzünk. Anyám megholt vala, s így az atyámat semmi meg nem tartóztathatá hogy veszteg maradjon; lement Olaszországba, s vitt engem és nálamnál ifjabb húgomat. Vitéz ember volt, s a király gazdag birtokkal jutalmazá meg hadi tetteit. Kész volt mindig harczolni, de amint egyszer a görög császár hajói ellen kiméne, ott maradt; győztünk ugyan, de haza térvén, rettenetes vész veve elő a tengeren, s a hajó, melyen atyám vala, elsüllyedett. Én sokat sírtam amint meghallám a hírt; ha magával vitt volna el, legalább együtt veszénk; sokat sírtam azután is, de a sírás a holtakat vissza nem adhatja. Én és a húgom Apúliában neveltünk egy rokonomnál, ki ott még előbb telepedett meg. Ez magáévá akarta tenni pénzünket vagyonunkat, s azzal sokat nem gondoltam. Ha megnövök, kardom visszaszerzi, gondolám magamban. Húgom nem tudá, ha gazdagok voltunk-e vagy szegények, én pedig óvtam magamat elmondani azt őneki; előbb vissza akarám szerzeni a mi minket illete, hogy vele mindenben úgy

osztozhassam, ahogy hív testvértől várhatni. De midőn épen azt forgatom, hogy álnok rokonomat mint támadjam meg kardommal, húgom vallást teve előttem, hogy szereti Gernándot, hitetlen gyámunknak fiát. Mit teheték így? Gernánd szép gondolkozású ifjú volt, őtet én is szerettem. Eltökélém tehát magamban, hogy igazaimat a birtokhoz húgom javának feláldozom. Kálmán királynak követei épen akkor érkezének Rogér királyunkhoz, nőül kérni annak leányát, Buhillát. Rogér nem ismerte vala Kálmánt és ezt az országot, s követséget küldé ide, hogy az tekintene meg mindent, és neki vinne hírt. A követek esztendeje már hogy itt múlatnak, és én nekik egyike vagyok. Én a mit itt láttam, nagyon megszerettem, s minekutána az öreg Gernánd elhala, az ifjú pedig elvette húgomat, s a húgom vele szerencsés, megállapodám előbbi feltételben, hogy itt maradok. Kálmán király zászlóaljában vettem szolgálatot, s lesz alkalmam fényt vonni nevemre vitéz tetteimmal, mert a keresztes-had a széleken van, s be kíván bocsáttatni. A király megtagadá kérésöket, mert nem felejtí, mint vi-

selék magokat a régibbek. De azok nem akarnak megfordulni, s Kálmán vitézeket széd. Óvár-ra megyek, a várnagyhoz, s viszem a parancsot, hogy az őrizet utolsó legényéig ne tágítson. Kálmán maga is jó, noha kevesed magával. De ő király, és így magában is egész sereg. A katonát hamar éri veszély; de ha én életben maradok, úgy hiszem, egy egész vár lesz jutalmam, mert engem hűségben, vitézségben senki felül nem múl; s akkor . . .

A szó elhala ajkain, mert szeme és az Erzsie összetalálkoztak, s kétség támadott, ha mind az, a mit neki idővel fog ajánlhatni, illő adomány-e ily mennyei alakhoz.

A halászné, míg így folya beszédek, felkele s kiment. Ekkor beszóla az ablakon : Lovancz, paripádnak baja van; el akarja tépni fékét; láss hozzá hamar!

A mint Rátold kijöve, a ló hányá-veté magát, hortyogott, ágaskodott, rugdalózott; de távozván tőle az asszony, Rátold pedig közelítvén, ennek szavára azonnal elcsendesedék. Míg Rátold a megtágúlt hurkot szorosabbra voná a kantárszá-

ron, a halászné ezt súgá neki: Lovancz, paripádat én ijesztettem el, csak azért hogy jöjj ki, s titokban szólhassak veled. Rövid az idő, s nem veszed balúl, ha nem úgy szólok amint asszonyhoz illik, hanem ahogy az idő parancsolja. Én herczegné vagyok, szabad vagyok, szép vagyok, gazdag vagyok, s szeretlek. Becsüllek azért a mit hűgoddal tevél. Ha nőddé akarsz tenni, ímhol jobбом; még ma viszlek el váramba, s azonnal üljük menyegzőnket. Te léssz első a királynak széke mellett, első tekintetben, méltóságokban, gazdagságban, ahogy vitézségben és deliségben vagy az. A mit egy szerelmes nő kimondhatatlan tüze tehet, mindaz új meg új örömekkel ékesítse mindig éltedet. — Ismét kinyújtá felé bájos jobját.

A hold reálövellé ezüst fényét; úgy álla ott mint egy eleven sugár; s amellet oly varázserővel, annyi kellemmel mosolygott, oly bizonyosságban hogy győz, és mégis oly igen kérőleg. Pillantásai, mint a mézbe mártott nyíl, keresztül járák az ifjú vitéz szívét; de ő, bármi kecségtetők valának ajánlásai, bármi nagy a kísértet mely az asszony szépségéről reá hatott, tántorodhatlan

marada. Szemeit erről az ablak tüzére vetvén, így felele: Herczegné, te engem oly magasságra vonsz, hogy belé főm szédeleg. Látod e kis ablakot? magasbra annál a ki e kis házban lakik, óhajtásim nem mennek. Ő egész célja életemnek, s én tőle soha nem távozhatom. Inkább halálot! — Parancsolod-e, kérdé tovább, hogy felkeressem emberidet, hogy őket hozzád elhozzam?

A szép asszony gyöngye tenyerével fődé el könnyekben ázott orcáját, s a másik kezével inte Rátoldnak, hogy távozzék. Mint a ki igen is közel ment a tűzhöz, ijedve szökel vissza, úgy fordult el Rátold; nem tekintte többé a bájos alakra, s a viskóba siet.

A szobába lépven úgy jára, mint a ki az éjjeli vígadás szemfényvesztő pompájából a csillagos éj nyúgalmába tér el. Ezek a lármás szédítő örömek oly kisdedeknek látszanak neki, s egészen eltűnnek a mennynek csendes nagysága mellett. Mely boldognak érzette volna magát, ha Erzsinek szemében tudta volna érzeni, a mi a gyönyörű leány keblében hánykolódott! Lelkében egy-két percz alatt minden elváltozék. Ő is kijött vala a szo-

bából, látni, a ló körül mely baj van, s hallotta a mit az asszony monda Rátoldnak, és a mit ennek Rátold felele; s mi vala természetesb, mint-hogy a szerelmet viisszaszeretés jutalmazza?

De Rátold alig ülhetett az asztal mellé, midőn az úczán egyszerre Tűz! Tűz! hallatszék. A szobát eltölté a pernyeszag. — Erzsi kiálta fel: Anyám, ne félj; itt vagyunk mi! S Rátoldhoz fordulva: Házunk ég! úgymond.

Az öreg kiszaladt, s Erzsi és Rátold utána. Szomszédjok gyúladt vala ki, s a láng már hozzájuk is általcsapkodott.

A Halász-herczegné megállott a kútnál, néhány nem értett szót bocsáta le a kút mélyébe, a lángba lobbant ház felé felvete egy marok vizet; s íme a vedrek önmagoktól keltek ki a kútból, s képzelhetetlen sebességgel ment be és ki a gém, s a vederből fercsengett a víz a perczegő szalma-fedélre s mindég ott, hol a láng legdühösebben költ. Kevés pillantatok alatt el vala oltva a tűz.

Midőn a láng egészen elaludt, csak akkor szalada együvé a falu. Ez az eső ugyan jókor jöve, mondának a lakosok; ez nélkül egy ház sem ma-

radott volna köztünk. Erzsinek anyja is e gondolatban volt. De míg az öreg a maga szomszédjával és némely öregebb lakosokkal a kárt tekintgeté, s nézték, a tűz miként és honnan eredett; Erzsit és Rátoldot a halászné azon helyre vezette, hol Rátolddal szólott vala.

— Amint látátok, meg fog győzhetni benneteket, hogy én sem halászné, sem herczegné nem vagyok, noha mind halászné, mind herczegné vagyok, úgymond. Nekem a Fertő birtokom, s én vízi-fejedelemasszony vagyok; nevem Hullámka. Erzsi, te engem ma örökre lekötelezél. A kis hal, melyet vizemnek visszaadál, nekem kedvenczem, melyre nagy gondom van; ahhoz igen különös szerencse van fűzve, de azt előttetek felfödnöm nem szabad. Midőn azt nekem visszaadád, azonnal jöttem ide, hogy neked egy adománynyal köszönjem meg jószágodat. Akkor jöve Rátold együtt veled. Láttam hogy ő szeret, de tudni akarám, lángja nem hirtelen fellobbant láng-e. Kísértésem nem vala kicsiny, úgy gondolom, monda mosolygva; kiállá azt, s ez őt méltónak kiáltja hozzád. Fogjatok kezet, szerencsések lesz-

tek. Valamikor szükségtek lesz reám, fonj egy orsónyit mint az volt, melyet a kis halért adál, lökd vizembe, s én nálad vagyok. Te pedig Rátold, menj; a Keresztesek lovai már honom vizeiből itatnak, kevés napok alatt a Lajtánál lesznek, Óvár mellett. Állj ellent nekik, mint nekem állottál, s a győzelem tiéd; nincs vas, mely úgy tudjon sebzeni mint az én tekintetem.

Összefogá a két szerelmes jobját, s beugrott a kútba. Rátold és Erzsi az épen emelkedő nap színe előtt esküvének örök szerelmet, hűséget. Rátold felszökék paripájára, s Óvár felé vette útját. Erzsi visszatére kamarájába s font. —

Kevés hetek múlva az úton, melyen Rátold méne minap, egy vitéz közelíte a falu felé, de bús kedvvel; arcza sápadt volt és véres, s eltikkadva látszott lenni. — Nagy Isten, monda Rátold, mert ő vala a vitéz; mi történt itt, s hova lőn a falu? — A csendes lakok pusztán állottak, leégett földelökkel. Sarkantyút ada kifáradt lovának, s ment arra, hol az Erzsi lakja állt. Üres vala a ház, s szemeit rémíték a feketére festett falak. Elhala fájdalmában.

Valamely alak, mely tántorgva bolyongott a romok között, eltérek útjából, s nem akara Rátoldtól láttatni.

— Uram, hozott Isten! monda; hiszen te is miénk vagy; midőn Rátold közelébb jöve, s ő és ez egymásra ismerének. Rátold látta hogy ez az a halász, kitől Erzszi a kis halat megvette volt.

— Mondd el csak, jámbor, kérde Rátold, mi történt itten? s hol van az most, ki e házban lakott?

— S ismernéd te őtet? felele a halász; most az én kalibámban múlat, s síratja leányát.

— De mi bajok leve? kérde Rátold kővé meredve.

— Ah, felele a halász, az a haramianép, a Keresztesek, ránk ütének, kirablák, hamuvá égették falunkat, egyike Erzsit felvetette lovára s elnyargala vele! Hihetőleg táborokban tartatik a gyönyörű gyermek s szolgálójokká lett.

— Szabad lesz, vagy meghalok! kiálta Rátold haragra lobbanva. Szólíts elő minden fegyverfoghatót az egész tájon; én rájuk ütök.

— Oh, felele az ember, mi csak vezér hijával

vagyunk; az egész környék készen áll; te menj kalibámba; sebeid vagynak, s ápoló kézre van szükséged. Erzsi anyja ott van; ő segélyedre lesz.

— Sebem nékem nincs; te a Keresztesek véréét látod rajtam, monda Rátold, s a kaliba előtt állának.

Ágnes mélyen síra fel, amint Rátoldot belépni látta. — Szólj, mi hoz tégedet e helyre?

— Mihály, a Kálmán király nagybátyja, hétszáz vitézével támadá meg a Kereszteseket. Mi csak fekvésöket akaránk kitanúlni, de az öreg herczeg ősz hajjal sem feledheté ifjúsága hevét. Messzebbre ment bé mint az okosság engedte, s körülfogának; karddal kelle utat csinálni megmenekedésünkre. Maga a herczeg elesett, s vele igen sokan mások; magam sem értem, mint tudtam keresztül csapni annyi kardokon; de úgy tetszik, mintha ma kerülne a vas; számtalan dárda vala felvonva rám, számtalan nyíl pattoga le pajzsomról: magam karczolást sem kaptam. Mihelyt vége vala a küzdelemnek, siettem oda, hová szívem vonszott.

— E szerint betölt a mit Erzsím álmodott,

mondá anyja. Te alig hagyál el bennünket, s mingyárt nekiüle guzsalyának s font. Amint tele foná orsóját, ezt mondá: Most ötet nem félttem többé. Mint értette légyen a szót, nem tudom, de a szó, nemes lovancz, téged illete.

— Bár önmagáért font volna inkább! sóhajtá Rátold, úgy ötet nem érte volna baj: engem kardom véd. De a leány szerelmének ez az újabb bizonyossága gyógyító ír vala sebeire.

A nap a leány kesergései alatt múlt el, s Rátoldnak lelkében az a remény támada, hogy Erzsijét ki fogja szabadíthatni.

Reggel egy kisded csoport gyülekezett a kalibamellé; széllyeltolt harczolók, izmos karú földművesek, lángolva azért, hogy a zshiványhadon bosszútállhassanak, s vezérökké kívánák Rátoldot. — Felkerültek a vívók hátuljának, mert Rátold tudta, hogy Óvár magát nem tarthatja sokáig. Hajolván a nap, már a had sarkában voltak, védve a mocsárok által, s erdőkbe rejtezve. Onnan kiláthatá a Keresztéseket.

A Lajta mellett egy egész sátorváros nyúlt el addiglan, hol az egyesül a Dunával. A Keresz-

tesek hada, Emikó alatt, Óvárnál fekvék; de a sátorokban temérdek sokaság nem találta helyt. Őrtűzeik a szerént csillogtak mint a csillagok az égen; csoportokra foszolva mentek ki rablani, öldökleni, pusztítani a vidékre, s gazdag zsákmánynyal tértek meg, versengve egymás között, hasonlók a tengerekhez, melyeket ellenkező szelek dúlnak. Emikó, s Tamás lovancz, Vilhelm, Klarbold, és még más vezérek nem bírának velük; a vad nép zúgolódva engedelmeskedék még vadabb hadnagyinak.

Ezek éjjel az Emikó sátorában ültek. A kereszties zászló, kiszögezve a sátor előtt, csapongott ide s oda, mintha kárhoztatná, mit a szent jegyet viselő gonoszok cselekedtenek. A hold, vastagon tornyosodó fellegiből tisztelő tekintetet lövele olykor a szent jelre, de a siető fellegek mingyárt béborították — jövendőllő képei a zshiványhad igyekezeteinek.

Vacsoráltanak vezérek: Emikó, Tamás, Vilhelm és Klarbold. A bükk- és nyírhasábok kétes világot terjesztettek el; a szurokfonadékok szomorúan kevergeték füsttel egyveleg lángjaikat

az ég felé; a sok szolga jött és ment, majd fel-
pislítva a bizonytalan fényben, majd a homály-
ban eltűnve, mint a sötétség fejedelmének szeren-
csétlen martalékai.

— Vitézül összeaprítánk, kik utoljára omlá-
nak ki a várból, mondá az egyike.

— Nem tarthatják sokáig magokat, mondá a
másika.

— Miénk az egész ország, ha Óvár eldől,
mondá Vilhelm, s akkor vitézségteket fejedelmi-
sen jutalmazom meg.

— Hogyan érted azt? kérdé Emikó.

— Az utolsó küzdésben én szeltem le a király
legközelebbi rokonát, s így az helyett én vagyok
örököse; a magyarföld királysága engem illet.

— Úgy még azt kérdd, ha koronád mentté
teszi-e fejedet kardom ellen; mondá Klarbold.

Vilhelm haragra gyúladva szökött fel útéből
s előrántotta szablyáját.

— Legyen eszetek, kiáltá Tamás; elébb ve-
gyétek meg a várost, s akkor osszátok fel az
országot.

— Nem úgy, mondá Klarbold; osztózzunk

mingyárt! mingyárt! Egyikünk az országot kapja; másikunk minden aranyát, ezüstjét; harmadikunk minden szép asszonyát és lányait; negyedik folytatja útját a Szentföld felé, s mi többiek mindent adunk neki, a mire szüksége lesz magának és hadainak. Koczkát ide, s az osztály mingyárt megesik.

— Én vetem a koczkát, mond Emikó; én a lányokat veszem. A magyar leány szép birtok. Utolsó csapásomban egyet kaptam mutatóba; az oly gyönyörű, hogy nem nyugszom, míg mind enyém nem lesz. A kit sorsa királylyá tesz, nekem egy herczegséggel fog tartozni. Abban élek majd, mint egy paradicsomban.

— Lássuk a leányt, kiáltá Klarbold.

Emikó felkele, s áltvitte őket a szomszéd sátorba, s félrerántá a kárpitot. Ott üle a szép leány, s sírt és font. —

— Igazod van! mondá Klarbold, s Tamás beléugrata szavaiba: Oh ezért örömetst odahagyhat az ember egy országot! De hihetd-e hogy ennek találod mását Magyarországon? Ha neked volnék, én ez egyért mind oda adnám a többit.

Emikó kivitte őket a sátorból.

— De mi lele téged, hogy a szép gyermeket még éjjel is fonatod? kérde Klarbold.

— Azt neked el kell mondanom, mondá Emikó; mert a dolog csudálatos. — Amint elhagyám váramat, az anyám testvére, egy vén leány, lent ada nekem, s meghagyá hogy fonassam meg az első rableánynyal, kit magam fogok elfogni, kit lovam hoz táboromba, és a kinek feje mennyei tűzként csillámlik. Ha az sírással fonja meg a lent, ha sírással fehériti ki, ha sírással szövö gyolcscsá, és ha inget sírással var belőle számomra, úgy az ing engem jobban meg fog védeni minden pán-czélnál, úgy engem semmi fegyver nem fog. Nem egészen értettem a néném szavát; de amint minap kirablottam egy falut, ezt a leányt láttam meg, hogy előttem egy lángba borúlt házba vonta meg magát. Feje csillámlott mint a menny tüze. Akkor jutott eszembe a mit néném mondott volt. A leány futott a házból, én utána; megragadtam azt, felrántottam lovamra, s szaladánk. Most durván bánok vele, hogy szüntelen sírjon míg a munka tart.

A hajnal hasadozni kezd. A tábori-kürtök megriadának; a vezérek odahagyák a sátort, mindenike hadaihoz ment, s kezdődék az ostrom. Erzsi szíve mély bánatában mindég fona, s könnyeivel áztatá lenét. Bármely nagy vala körül a zaj, bármint futának, tolongának azok, ő mindég fona, mindég fona. Végre tele vala az orsó. Ekkor felkölt, s : Hullámka segélj! ezt kiáltá, s a Lajtába löké fonását. Nem vala mit késni tovább, mert az ostrom nagy tűzzel folyt. A Keresztesek már úgy hitték hogy zászlóikat ki fogják szögezhetni a megmászott falakon; csak a király nagylelke s a magyar nép vitézsége tartóztatá kevés ideig a győzedelmet.

Alig vala vízben az orsó, s a Lajta azonnal duzzadni kezd, a Keresztesek hídjait eltépdelte; a rét, hol táborok állott, le-leszakadt lábaik alatt, s nyomaikban forró víz serkede; a lovak lehányák ülőiket, s keresztültörtek a gyalogságon, s azokat összetaposák. Vízi csudák jövének elő a folyam-ból, olykor pánczélos halemberek is, kik, midőn a kereszteshad emberei kardot rántottanak rájuk, oly sebességgel fercsegték bőv vizeiket, hogy egy-

szerre lerogyának. S a zavar, kivált a tartalék-
hadnál vala igen nagy. Kik a bástyák körül dol-
goztanak, látták a zavart, s megfordultak, részint
segéltni, a kiket megtámadva gondoltak lenni, ré-
szint hogy idejében futhassanak. A tábor tüzet
kapott, s dühösen lobogtak lángjai. Rátold csak
azt várta, hogy kezdődjék az ostrom, s meggyújtá
a sátorokat. A fogoly magyarok fegyvert ragad-
tak. A mi pánczélt, kardot, nyílat, gerelyt, lán-
csát, dzsidát a Lajta és a Duna Aba és Endre
királyink ideje oltá elnyelt, mindazt most kihá-
nyák a habok, s a foglyok mohón kapkodák fel.
A király kiomlott a városból, hogy használhassa
az ellenség megmagyarázhatatlan visszavonulá-
sát. Kimondhatatlan volt a keveredés. A szala-
dóknak úgy tetszett, mintha híd állana a Dunán,
de az csak szemfényvesztés volt; oda szaladt min-
den, s a vízben találá vesztét. Semmivé lett a te-
mérdek sokaság; igen kevesen, s ezek közt Emikó
és Vilhelm, lovaik gyorsaságának köszönheték
üdvöket.

Kálmán Rátoldot előtalálta, midőn ez úzésre
buzdítá a foglyokat. A király, a magyarok, sőt

még a zshivány ellenség is, úgy hitték, hogy a győzödelem onnan jó, mivel Rátold hátúlról rohant az ostromlóknak. Mihelyt megleve a zavar a keresztes nép közt, a Lajta azonnal visszatért medrébe, a fakadások eltűnének, s a föld többé nem ingott. A király mondá Rátoldnak: Te az országot és engem nagy inségből ragadál ki; királyi adomány légyen vitéz tetteted jutalma.

— Uram, felele ez, s el akará mondani, mit köszönhet a Hullámka segédjének; de egyszerre ömlött a könnyű eső, s egy lassú szózat ezt súgá neki: Hallgass! — Rátold engede az őtet védő vízi-fejedelemnének.

Kevés napok múlva meglőn a Rátold és Erzsi menyegzőjök. A halászember nem feledé ígértét, s oly hallal kedveskedék a szép menyasszonynak, melyet a Fertő sem azelőtt, sem azután soha nem adott; Erzsi pedig azzal köszöné meg a hív ember szívességét, hogy a kis Etelkát magához vevé, s úgy látá gondját, mint tulajdon életének.

Rátold kedves Erzsijével és az Erzsi anyjával azon jószágba költözék, melyet neki a király

ajándékozott, s abban oly boldog életet éle, hogy Erzsijének nem volt oka, Hullámkának kegyét, férje vagy maga eránt, új fonadékkal megnyerni.

Rátoldnak nemzetsége még él. Úgy beszéli a monda, hogy a háznak minden század kezdetével egy lyánya születik, ki teljesen hasonlít a törzsanyához, s a nemlátottnak különös kegyében áll. Általában a szeretetre méltó törzsanya s Hullámka vetélkedve őrzik egymással a halhatatlan nemzetet. Úgy beszélnek a ház cselédjei közönségesen, hogy az éjfél óráiban oly pergést hallanak mint a fonóleány orsójáé, s ez a pergés úgy tekintetik, mint a mi a háznak boldog jövődőt ígér. A dajka azt is hirdeti, hogy a fonó Erzsi bájos alakja megjelenne egy kisdéd bölcsője mellett is. Nem szenved kétséget, hogy Hullámka különböző időkben jelentette ki kegyeit a háznak sok egyes tagjai körül; de annak elbeszélése nem tartozik azon regéhez, melyet itt Rátold és a szép Erzsi felől mondánk.

A K I N C S.

Az időben, mikor a mi Erzsébetünk, Zsigmondnak leánya és a német Albertnek özvegye, s a lengyel Ulászló, koronánkért versenytgenek, egy estve Günther, kézsmárki polgár, kiméne a város kapuján, Nagy-Szalók felé. Kiére a faluból, s egy csoport katonaságot láta közelíteni. Neki-bódúlt emberek! gondolá magában; a ti vakmerőségtekért nekünk kell lakolni! — De mind közelébb jutván a sereghez, ráismere a várnagyra, Prényire, s némely másokra, kik ezalatt a kézsmárki várat őrzötték.

— Hova ily későn, jó öreg? kérdé Prényi, megállítván paripáját.

— A ferdőbe, Nagyságos uram, felele amaz.

— Szeretem, mondá Prényi, hogy ily későn is

útnak látlak eredni; jele, hogy derekasan befütöttem a cseheknek; ha közel volnának, nem mernéd e kimenést.

— Oh az világos, hogy az Erzsébet zsoldosai tartanak tőled, mondá a kézsmárki polgár; messzére visszavonák magokat.

— Ha segél Isten, felele a várnagy, keves idő alatt az egész Szepességből kitakarodnak. A királyhoz most jó egy nagy sereg lengyelség Budára. Azok között én néhány osztályt kapok; már csak két szállásnyira vannak. Ha velek összeegyesíthetem hadaimat, ezeket itt könnyedén visszatolhatjuk a Morva-szélekre; sem erő, sem fortély nem tarthatja meg. Míg pedig a segédcapat megérkezend, hírem — s szabad elmondanom — ismért vitézségem, elolthatja kedvöket, kezdeni valamit. — Jó szerencsével, öreg! mondá, s sarkantyút adván lovának, csapatja után nyargala.

Günther veszteg állt, s mindaddig néze hátra, míg Prényi s népe eltűnének szemei elől.

Így állanak tehát a dolgok? mormogá magában. Szerencse hogy megelőzhetjük; itt nincs mit

veszteniünk időt. — Most sebesebben kezdé menni, de hirtelen más gondolat érte, s úgy mérséklette lépésit, hogy menése csak sétálásnak látszhatott. Azonban a ferdő felé közelítvén, becsapott a bokrok közzé, s sietve ment. Egy vén fenyő alatt, melynek kérgébe egy balta vala kimetszve, hogyan azt pásztorok és favágók mulatságból tenni szokták, megállá, gondosan körültekingete, ketőt fittyente, röviden és élesen, s felfülelt. Azonnal felele neki egy más fittyentés, de távolról. De végre hallá valakit lépdelgetni, s a csalit közt két alak láttatá magát. Az Rybald vala, Giskrának ifjú, szép, nemes alvezére, és még egy cseh.

— Rajta! mondá nekik Günther; ne veszítsetek időt; Kézsmárkra még ma rá kell ütnötök; Prényi segédet vár.

— Tudjuk, felele Rybald, s készen vagyunk.

— Igen? kérdé Günther; de megígérte-e Giskra, hogy enyém lesz a klastrom?

— Megígérte, s bízatsz szavában, felele Rybald. Húsz emberemmel, ím ennek vezérlése alatt, s itt társára mutatott, azt tehetd, a mit akarsz; felelek érte, akármi nehéz legyen a mit tőlök kí-

vánni fogsz, ők magokat elrettentetni nem fogják; sőt minél véresebb és pusztítóbb munkára hívod, annál készebbek lesznek.

Koptár úgy állott, hogy a hold arczára vetette sűgárit, s Günther annak arczában s egész alakjában bizonyítását találhatá Rybald biztatásinak.

— Jó, tehát áll a mit elvégeztünk magunkban. Oly sokat beszélénk felőle, hogy nem szükség újra elmondanunk, s én nem múlathatok. Sietek, s azon leszek hogy elcsalhassam a kis-kapu őrjeit. Majd, ha leszáll a hold, s tizenegyre mutatnak a csillagok, legyetek állástokban. Hozzon a jó szerencse!

Az öreg eltűnt. Rybald és kísérője a csalitba tértek vissza.

Éjfélfelé vala az idő; a városban minden alvék, midőn zaj hallatá magát, mely mindinkább nevededett, s végre az uczákat eltöltötte. A sikoltozás, a kardok csörgése mutaták hogy megvannak támadva; de azt is, hogy a várbeli őrizet védi magát. Így tartá fogva az elméket rettegés

és kétség egész éjjel. A hajnal világot vete a homályra, s a remegő lakosok előtt győzőknek a cseheket jelenté. Cseh örök álltak a bástyákon és a kapuknál. Csoportokban vitetének a foglyok; a holtakat hordották, temették, a nyert tábori zsákmány számíttatott, jegyeztetett; kisdéd osztályok járának fel és alá az úczákon, hogy rend tartassék. Az asszonyok félve közelítének ablakaihoz s vissza-visszakupák magokat, míg lassan neki-bátorodtak tovább is tekinteni ki. A fiúgyermekek kilopódzának az úczákra; a lakosok elkezdék szokott munkáikat, minden elcsendesedett; csak egy toronyban tarta még zaj, hova az őrizet közzül némelyeket eszmélet, rémülés vagy szükség vitt vala. Rybald népe legjobbjával a piacon foga helyt. Sisak nélkül állott. Egy nyíl karczolást ejtett rajta. A város tanácsa megjelent előtte, s aláveté magát rendelkezéseinek. Ha Rybald valaha volt szép, most vala az; a haditett szerencsés kiütése egész alakján előnté varázserejét.

— Prényi a holtak közt van-e, vagy elfogott? kérdé Rybald.

— Keresztülvágta magát, felele egy szózat. Sebem az ő kardjától jön.

— Kár! — kiálta Rybald.

Koptár jöve felé, s ezt mondá neki: Uram, az öreg Günther kér, ne utáld meg házát, és szállj hozzá. Engem is befogadott szolgálatimért, melyeket neki ez éjjel nyújtottam.

— S mint menének dolgaid, kérdé Rybald; úgy tetszik, te nem vérzél.

— Uram, felele ez, nekem többet ily munkát ne adj! Nem kell-e a becsületes katonának fellobbanni, midőn mások fegyverrel dolgoznak, ő pedig nyavalyás barátokat kénytelen kihányni lakjaikból. S ha mégis ölnöm volt volna szabad őket, nekem kelyhek fiának, ki papok gyűlölésében születtem és neveltettem!

— Talált nagy kincset az öreg? kérdé Rybald.

— Nem tudom, felele Koptár; szobájában ül, s papírosokat forgat.

— Mit akar azokkal?

S elérének a Günther házához.

Olhajt *), ez vala neve a Günther egyetlen leányának, velek a grádicson akadt össze. Mintha a nap sugárai göndörödtek volna össze homlokán, úgy tündöklének szög hajai; a múlt éj rémülései orczáinak rózsáit nem letörlötték, hanem csak megfuvallották. Tartása komoly volt, beszéde idegen-hangzású, szózatja édes és lágy, mint a virágok lengése. Rybald, a győztes, a nap hőse, rengeni érzette magát, s még a vad Koptár is szelídebb érzelmekre olvadt. — E pillanatban érkezék egy követ.

— A bástyát mingyárt meg fogják vehetni; csak Rybaldot várják; a bástyába-rekedtek ugyan eleresztést kívánnak, de nekik azt engedni kár volna; lakoljanak, mert onnan jött a nyíl, mely fejedet érte. Így a követ.

— Az őrizetben ők a legvitézebbek, mondá Rybald. Hogy sebet kaptam, az én hibám; ki hagyá levennem sisakomat? Ereszszétek szabadon.

— Az szép töletek, mondá Olhajt; s Giskrának

*) Olhajt magyarul a mi az idegeneknél Adelhaida. Ez vala neve a szent László király hitvesének is.

magasztolása azért a mit ez éjjel teve, neki nem volt volna kedvesebb mint a kevés szó.

Hetek múltanak el. Az öreg csak egy-két pillantatnyira jött néha házához; szüntelen a klastrom írásait forgatta; ezt megvetéssel lökte félre, azt egy-két pillantással futotta végig; úgy látszott, mintha bizonyos papírost óhajtott volna megkapni. Most egy irha jutott kezébe. Megolvastván egy-két sort, felszökött örömében, összehajtá a levelet, kebelébe zárta el, s ment házához.

Rybald és Olhajt a ház kiskertjében mulatának. Kastélyra felől beszélgete, az Óriás-hegyek közt; hogy beléúnt a hadba, zsoldért szolgálni; hogy minden vágya a hazamenetel, ha tudnillik egy valaki kísérni akarná.

Olhajt némán hallgatá szavait; úgy tetszék neki, már a Rybald kastélyában sétálgat; midőn Günther belépe hozzájuk, s beszédöket megszakasztá.

— Nagy dolgot kell közlenem, mondá Günther; jertek fel szobámba.

Koptárt ott találák; Günther rendelte volt oda; épen gyertyát gyújta nekik, mert sötétedni

kezdett. Az öreg béreteszelé az ajtót, s Rybalddal az asztal mellé ült. Koptár egy szögletbe vonta meg magát, s mozdulatlan üle ott; csak szemei szikráztanak, mint egy kísértetnek, mely éledni kezd. Günther elővóná pergamentjét, s így szóla: — A Rajna mellől jöttem ide, hírt vévén az itt elásott kincs felől, s esztendők olta nyomozgatom, hol akadhatnék e levél után, mert csak ez mutatja ki, azt hol keressem. S íme feltaláltam azt! kezemben van! De minekelőtte felolvasom előttetek, fogadjátok esk alatt, hogy segélyemre lesztek a kincs felvételében, vagy hogy arról soha szólani senkivel nem fogtok. — Megesküvének. — Az öreg ellassított hanggal olvasa:

„Én Fráter Gregórius, legméltatlanabb tagja azon szerzetnek, mely Benedictus atyánk törvényeit követi, apátom parancsából jegyzem fel itt, a mit Fráter Taciturnus adott elő, egészen azon szerint, ahogy azt ma apátom és én magától őtőle hallottunk, hogy a csudatörténet emlékken maradjon a későbbi apátoknál, és a megholtért mindenike imádkozásokat tartasson, de a dolog senkinek ne beszéltessek.“

„Épen ötven éve most, hogy szerzetünknek egyik barátja egy reggel kiméne a hegyekbe gyógyfűveket szedni, s egy emberre akada ottan, ki élet nélkül látszott a földön elterülve. A gyógyos barát látta, hogy az embert csak ájulás zsibbasztotta meg, s igyekezett feleleveníteni, de mind hiába. Elúnván vele a hasztalan bajlódást, felvette vállára, s levitte a conventig. Hosszas fáradozásai után végre annyira ment, hogy az ember felébrede ájúltából, de semmit nem hallott, semmit nem látott. Az apát megszánta a szerencsétlent, felöltözteté szolgáló fráterré, s némaságára nézve Taciturnusnak nevezte el. A néma fráter sanyarúan bána magával; nem vevé részt semmi örömben, csigázgatta testét, s mindannyiszor hogy feltűnt a nap amelyen megtaláltatott, eszmélet, sőt élet nélkül látszott lenni, mint akkor vala midőn ide hozatott; s az mindenféle gondolatokra ada alkalmat. Nyolcz nap előtt megbetegedett, s amint az apát velem együtt belépe cellulájába, csudák csudája! a néma fráter elkezde szólani. Köszönte az apátnak mindazon irgalmat, a mit eránta a klastrom minden tagjai bi-

zonyítának; örvideni mondá magát, hogy Isten neki, kevés perczekkel elébb mint meghal, a szólast visszaadá, s így másoknak tanúlságul elbeszélheti, miképen élt légyen, s azon kegyelemért könnyöröghet, hogy ötet kereszteljék meg, mert ő pogány. — Apátom és én nem kevésbé álmélkodánk szavain, s alázatosságban magasztalánk az Úr hatalmát és kegyességét; fráter Taciturnus pedig folytatá előadásait.“

„Ámbátor szent István dicsó királyunk behozá közinkbe a keresztyén vallást, s az e földön szapora gyökereket vert és szélesen kiterjede; a pogány vallást mindazáltal egészen kiirtani lehetetlen volt. A kik megátalkodtak lelkökben s mindég idegeneknek mutaták magokat a keresztyén váláshoz, a hegyek közzé rejteztek el, bíztatván magokat, hogy a régi vallás győzni fog az újon, legalább a parancsolt tanítás követőin véres bosszút fog állani.“

„Egyike a hegyek közzé rejtezetteknek, neve Tolczán, Kézsmárk mellett vonta meg magát. Egykor papja ama régibb eltiltott vallásnak, vagy, amint azok a magok áldozóikat nevezték, táltosa,

bé vala avatva a búbájosság titkaiba, s tanácsot tartott a gonosz lelkekkel; s segítelve általok, rátalált a földbe ásott kincsekre, s fejtegette a jövődöt.“

„Pokolból eredt mesterségeit azon völgyekben üzte, melyet ma Szénpatakiaknak neveznek, s a mely köven áldozatjait szokta vala égetni, az még mostan is Tűzsziirtnek mondatik. Midőn IV Béla kúnhadakat szólíta az országba, azt kezdé reményleni, hogy a régibb vallást ezek bizonyosan helyreállítják; de látván hogy azoknak egy része az országot ide hagyá, a másik pedig az új tudományra tért; feltette magában, hogy az országon bosszút áll, s bővségének forrásait elpusztítja. Erre neki segéd társ kívántaték. A lelkek neki hozának egyet.“

„A Templáriusok lőcsei mansiójában volt egy, Astári Guidó név alatt. Ez csak kevéssel előbb téteték által Európába Syriából. Egy vak történet őt e hegyek közzé, s épen a Tolczán szirtlakjába vezérlette. A táltos csudálatos szavai, és még inkább lyányának csudaszepsége Guidót magán kívül ragadták. Tolczán nevelgeté az ifjú

lángjait, s azon volt, hogy ötet egészen magához csatolhassa. Látván hogy az halálosan belészerete Piroskába, s nélküle nem élhet, egy estve behívá szirthajlékába.“

„Süvöltve szállongának a sziklák felett a szelek, a fellegek sietve repültenek tovább, a láng a Fűzszirten perczegve s csapkodva villogott, s csudás árnyak festődtek a szirtfalakra. Tolczán vad tűzre gyúlonga. Akkor közelíteni hallá Guidónak lépteit, és ahogyan a vért szomjúzó oroszlán szalad prédája elébe, úgy ő most Guidónak.

— Űlj mellém, mondá neki, s halld szavaimat.

Minekutána leüle amaz, Tolczán így kezdé beszédét :

— Itt e hegyek közt, e sziklák alatt, melyek úgy állanak mint tornyok, és a melyeket épen ezért a köznép hét-toronynak nevez, egy kincs vagyon. Valami Hunniában él és terem, aranyból áll ott; közepében pedig arany feszület, s a feszület körül Mária s a tizenkét apostolok. Minden esztendőben hét éjszaka nyitva áll az ajtó *).

*) A monda szerint nagypénteken, János, István, Kíasszony, Lucza, karácsony és Sylvester napjain.

Haki oda bémegyen s kihoz valamit a kincsből, kimondhatlanúl szerencsés leend holta napjáig a kincsnek azon neme által, a mihez az onnan kihozott darab számláltatik. Ha pedig a feszület hozatnék ki, úgy a gazdag Hunnia megfosztatnék minden javaitól, s a tartomány pusztává válna. Tudod mennyire gyűlölöm e népet, s a feszületet innen régen kihoztam volna, de azt tenni nem áll hatalmamban; azt csak az teheti, a ki egykor keresztyén volt, de elszakadt a hittől. Szemem téged választja ki e nagy munkára. Te nem vagy magyar, nem vagy keresztyén, bár fejér palástodon piroslik a kereszt. Szánd el magad a nagy munkára; kedvez az éj, s vedd jutalmúl leányomat. Akkor osztán megyünk, merre neked tetszik.“

„Guidó felszökött: — Búdó és Nussz világíták fel elmédet, hogy áltnézél lelkemen. Sem magyar nem vagyok, sem keresztyén többé, s készen állok megtenni a mit parancsolsz. E tűzre esküszöm, a Legszentebbnek képére, Méte anyára esküszöm neked, s ennek fiára Anthropószra *), eloltom a

*) A Templom titkos tanításai szerint.

hétágú lámpát. — Tolezán megfogá karját, s ki-rántotta magával az éjbe.“

„Némán menének egymás mellett, keresztül a völgyön, s fel a hegyre. Mindég zajgóbban vi-sított a fergeteg. Kövek hömbörgének eleikbe, mintha gátolni akarták volna útjaikat. Hasztalan vala minden akadály. Tolezán neki egy világot mutata a bércezen. Minél közelébb érének, annál nagyobb vala a világ. A barlang nyitva állott szemeik előtt, s íme már a toroknál valának. Két kasza forgott a torok előtt, úgy hogy a barlangba semmi nem mehet, hogy darabra ne vagdaltas-sék. De Tolezán elővoná kebeléből varázsvessze-jét, megilleté vele a kaszát, s az legottan elaka-dott, s nyitva állott a bemenetel. Guidó és Tol-ezán bemenének a barlangba, s nem gondolván a körülötök fekvő kincsekkel, a feszület felé tar-tottak. De annak zsámolyánál egy öreget látának űlni, tiszteletes arczúlatban; fején korona, kezé-ben szikrázó villámok s mennydörgések léptei. Ez megszólítá őket : S ti annak napja éjén merész-litek-e tenni istentelenségteket, ki Hunniának határira béhozta a legszentebb vallást? Fus-

satok innen, szerencsétlenek! — S a két gonoszt kibeszélhetetlen ijedelem szállá meg, s futottanak.“

„S a szerencsétlen Tolezán én vagyok. — Mint találtatok rám, azolta mint éltem közöttetek, nem szükség beszélnem. Visszafordulván a nap, melyen a gonoszt tevénk, halálos ájulásba süllyedtem el. Lelkem a barlangban vala, hallottam ítéletemet és a Guidóét. Büntetésem az lőn, hogy némúljak el és siketüljek meg, s minden évben egyszer szenvedjem kárhoztatásom éjjeli gyötrelmit. Hogy azokat nem fogom szenvedni vég nélkül, hogy Guidó is remélhet irgalmat és feloldoztatást, azt egyedül Piroska fogadott lyányom imádságinak köszönhetem, ki irtózással nézte szüntelen búbájoskodásimat, s azon éjjel elszalada, szent könyörgéseket tőn érettünk, s amint nekem egy álom jelentette ki, apáczává leve, s a klastroma falai között megholt. Egyike legkínzóbb büntetésimnek az vala, hogy Guidónak szenvedései felől is vettem hírt.“

„Ő ama rettenetes éjjel Lengyelországba akart vala áltfutni, de lábai merevedni kezének a

határon; hidegebbé s mindég hidegebbé érzette válni szívét, s kővé változott. A gondolkozhatás, az érezhetés tehetségei megmaradtak benne, de belgyötrelmeit senki le nem írhatja, képzelni senki nem tudja. Esztendőnként azon hét nap, melyen a kincshez nyitva lőn az út, neki a Tűzsziirt körül kell szolgálni, s a kolcsot annak adni, a kinek azt tőle kívánni elég bátorsága van, s erővel elvenni tőle, ha általadni vonakodnék. A kolcs birtokosának egy órája marad; eltelvén az, a barát ismét előjön, s bezárja az ajtót, nem kérdve, ha kijött-e a másik, s újra kővé mered. Mindaddig fog megmaradni e kővéváltozásában, s a rajta fekvő átok mindaddiglan fel nem lesz oldva, míg találtatik valaki, a ki tőle a kolcsot elkívánja, s a barlangból elhoz valamit a mi nem arany, de drágább mint az arany. S ide három teremtésnek kell jönnie és három különböző időben. Nekem, született pogánynak, idő engedtetett a megtérésre: neki, hiteszegett keresztyénnek, keményebb büntetés jutott. Belső szemem gyakorta látá a rettenetes vándort, s megborzadtam látására.

S Fráter Taciturnus ímmost kéré az apátot

hogy őt végye fel a keresztyének egyességébe. Kérése teljesítetett. A szent tételen egyedül én jelentem meg. Erre Fráter Taciturnus a fal felé befordult, elszunnyadt, s többé soha fel nem ébrede.“

— Van-e kedvetek velem jönni, s felvenni a kincset? kérde Günther, Rybaldhoz és Koptárhoz fordúlva, minekutána az irhalevelet összehajtotta s kebelébe elrejtette. — Az éj kedvező.

Koptár felele: Én minden csatáiban forgottam Ziskának, s örömmel öntöttem ki vad bosszúmat ellenséginken, s annál nagyobb, minél kegyetlenebb volt az; valami a természetben undorító vagyon, mindazt láttam; bátran nekimegyek a pokolnak, s tivéletek örömmel mégyek. A barátokat klastromjokban elkínzattam, amint tőlem kitölt; most már a kőéválttal is elkövetem majd a mit erőm enged.

Rybald szelídebben, okosabban felelt neki: A mit nekünk pergamentedből olvasál, szomorú portéka; bár valami okosabb körül forognának vágyaid mint az arany. Magamért soha nem teném e menést; de tudni, hogy te veszedelmeknek

teszed ki magadat, s mégis segéd nélkül hagyni, azt sem nyerhetem meg magamtól. Az én kardom derék vasú; meglátjuk, nem fogja-e meg a barátot.

Günther ezt mondá: Fele annak a mit kihozzunk, enyém, fele kettőtöké.

— Tartsd meg az én részemet is, kiálta Rybald; ha megjövünk, én annak helyébe egyebet kérek, a mi nem arany, nem gyémánt, de drágább a kettőnél.

Günther rámereszté szemeit; ő nem ismerek jobb valamit mint az arany.

— Az én örömöm a háború; ha van jobb kardod mint az enyém, én azt veszem részemért, úgymonda Koptár; hah, mint szeldelem össze majd a kehely ellenségeit!

Kezet fogának mindhárman, s elindúltanak dolgaikra.

Olhajt a ház kapujában állott. Pillantása Rybaldot fenntartóztatá. Míg a más kettő ment, ezt mondotta megilletődve: Atyám félelmes dolgokat forgat elméjében; néhány nap olta sejtem azt minden mozdultából. Légyen gondotok rá, s védjétek

minden bajában. Kezetekbe bízom ötöt, én rajta nem segíthetek, mert előttem titkot űz.

— Ne félj, kedves leány, monda neki Rybald; én nélküle vissza nem térek; együtt látsz meg bennünket, vagy épen nem.

— Isten szent nevéért, ezt sóhajta Olhajt; s oly közel-e a veszélyhez? Oh, legyen gondotok reá! De legyen magatokra is, mondá lassúbb szóval.

— Most kap becset az élet előttem, felele Rybald, minthogy azzal néked tehetek szolgálatot, s te gondban vagy érette!

S ment amazok után. Amint eltűnt az Olhajt látása elől, ez visszafordúla a grádics felé. Könyvek reszketének szemeiben.

Már a szénpataki völgyben járának, közel a Tűzszirthez. — Az éj gyönyörű volt; a csillagok nyájas játékban szikráztanak alá. A lomniczi csúcs, elfedve hóval, kevélyen fejezlett a hold világában. A szellők melegen lebegtek; csendes vala minden. A három elmerülve vala, mindenike saját érzelmibe. De amint a csillagok tizenegy órára mutatának, ijesztő zördület méne keresztül a szirt hasadásain.

Günther hirtelen kapta két társa karjához, s :
Most ideje! úgymond.

S íme látják jőni a barátot, le a maga tetőiről. Bálványkövek hömbörgének léptei alatt. A zöld tó zuhogva szakadt alá a szirtfalon, midőn behágott a vízbe. Karja ketté törte a legizmosabb tölgyeket. Megállta előttök kolosszi nagyságában. Rybald és Koptár kivonák kardjaikat, s néki-menének.

— Tegyétek le kardotokat, mondá a barát: az engem nem sért. A ki kiállja jelenlétemet, megkapja a mit óhajt.

— Ide tehát a kolcsot! kiálta Günther.

A barát levette azt cordájáról, s áltadá neki. Günther inte társainak.

Ím az arany kapu előtt állottak. Günther a zárba tolá a kolcsot. Rybald így szóla: Nekünk egy óra engedtetett, én tehát kinn maradok, s nézni fogom a csillagok forgását, hogy el ne késsetek.

Megnyílt az ajtó, s képzelhetetlen kincs területe szemeik előtt. Az egész hegyboltozat aranyvala; arany utak nyíltak benne mindenfelé. Az

íható arany lév folyt, mint egy széles és mély patak, s arany halak játszadozának benne. Arany réteken arany lovak legelének; a vert-arany hordókban állt; az arany bor kádakban tajtékszott s forrt; kardok és nyílak, paizsok és sisakok sárgán csillogtanak; arany tölgyek és fenyvek magasra nyúltanak fel, s ezer arany madarak csevegének ágaikon. Günther mindenhez kapkodott és ismét letette, hogy egyebet vegyen. Koptárral együtt már nagy rakás holmit tola a nyíláshoz, hogy majd egyszerre hömbörítsék ki a kapun, és mégsem szűnhetének meg mindég újabb holmit szedni.

Azonban a Gönczöl-szekere nagy útat teve az égen, s Rybald elborzadva látá hogy az idő mingyárt eltelik. Kiáltá Günthert, kiáltá Koptárt, de azokat siketekké tévé az arany. Akkor egyszerre nehéz lépdelgést halla, s jöve a hegyen a barát. Már az ajtó előtt álla. Rybald felcsapta kardját feléje, Olhajt nevét mondá ki, s a barlangba szökött, hogy legalább Günthert ragadhassa ki, de az idő eltölt. A barát rájuk csapta az ajtót.

Olhajt egész éjjel nem alhaték. Mindég várta

atyját, mindég kinéze Rybald után. Haszontalan! Rettegő sietéssel pillanta végig mindenik szobáján, nem találhatna-e valamit, melyből tudhatná, atyja mit forral, s a három hová mehetett. Végre kezébe akada atyja asztalában a Fráter Gregórius írása. Olvassa, megint olvassa, s rettegés szállja meg, hogy a kincset menének felvenni, hogy baj érhetne. Hogy elenyésztesse gondjait, egy öreg asszonyhoz indul, ki a ferdőben maga lakott. Elpanaszolta aggodását.

Az öreg tartózkodva felele; de meghatva a leány könnyeitől, ezt mondotta neki: Tiszta-e lelked, s szándékod jó-e? Mert ha az, úgy merhetsz valamit. De ha elméd gondolatja zavaros, úgy elveszted magad; úgy ne merj semmit. Vannak bizonyos éjszakák, s akkor egy óra után rettenetes csataj kezdődik a barlangban, s egész hajnalig tart; a mi a földalattiak tolakodásának elmentáll, az tüstént megmered, s úgy marad, valámíg felszabadulása nem történik. Ha látni vágysz, mi ment véghez amaz éjszaka az aranybarlangban, menj a három tóhoz, égesd meg a mi őket a merésre vitte, s hamvát öntsd ki a három tónak

mindenikébe. Felduzzadnak azonnal; de ha a víz elcsendesedik, kimutatja a víztükör, a barlangban mi történt. Óhajtom, tudhasd meg, a tiéidet mi érte.

Olhájt felballagott. Léptei oly könnyűk voltak, hogy a kötördelékek ki nem mozdultak lábai alatt helyeikből. Ahol iszonyatos vápák nyíltanak meg ösvénye mellett, felfelé intézte tekintetét, s szédelgés nélkül ére a három tengerszemhez. Nehány helyt ürgék szaladtak el léptei alatt visítózva; a vígyázó gémkecske süvölte, s a csorda egyszerre nyargalt a jól ismert meredeken. Egy sas magasra emelkedék a felhők közt; a nap arannyal hímezte meg tolla széleit; mérdelt szárnycsapásaival tartózkodék sok ideig azonegy helyben, s Olhájtnak úgy tetszett, hogy a felleglakta madár az ő védlelke. Körüle oly nagy vala a csend, hogy szíve dobogását is hallhatá, s a tó színe minden mozgás nélkül. Ketteje mint a kristálytükör, visszalövelve eget és felhőit s a leány szép alakját; de a zöld tó nem csak síma volt, hanem általlátszó is, legmélyebb fenekéiglen. Nem ismert fűszálak nőttek a víz alatt; kövei csuda

formákra forradtak össze, hogy a ki sokáig nézelé, kedv szállá meg, lemerülni a víz alá, melynek mélységét semmi szem, semmi ólom nem mérte meg.

Míg az egyik tót megkerülé, hogy azon háromszög közepébe érhessen, melyet ezek itten tesznek, a szénpataki völgy megnyílt vala szemei előtt, hogy most messze kiláthata a királyi gazdagságú magyarföldre. A munkás Szepes előtt fekvék, mint egy falu határa. A faluk csak fekete foltok valának; a városok mint egy apró szállás az alföldön; a legmagosb hegyek gerinczei alacsonyok társaik sorában, mint a gyöngye szelektől fodorított víznek színe. Útak és folyók, mint ezüst pántlikák, vonódtak el rajtok mindenfelé, s a végigláthatatlan sík összeolvadt a leszálló égboltozat végszéleivel. Olhájtnak szíve nagyobb hánykódásban vala, mint hogy a szép kinézésnél mulat-hasson.

A három tengerszem közepében hozzá fog munkájához, ahogy azt az öreg asszony hagyta volt. A habok búborékolni kezdének, előbb gyengédeden, mintha rajtok csak a nyári lebel szaladt

volna végig. De most mindég inkább meg inkább dagadoznak, mindég inkább kezdenek harsogni és zajgani, s most már ordítanak s csapdosgatják az Olhajt lábait. Köd szállott alá a magasból, s Olhajt vak homályban üle. Szemei hozzá szokának. Formátlan alakok támadoztak előtte most, s mindég világosabban szemlélheté annak külrajzait; látta az övéinek holléteket; az ajtó előtte csapódott rájuk. Koptár nékivetette magát teljes erejével, hogy azt kifeszíthesse; Günther mégis halmozta az aranyakat; Rybald egy O betűt karczolt az aranyfalakba. A zöld vadász *), lángszemekkel s tűznyelvvel, nékiment a háromnak; de mint-hogy ezek nem ügyelének rá, mormogva fordúlt el tőlök. Az arany lelkei minden oldalról tolakodának; a Koptár kardja első szabásra szétpattant, de a Rybald szablyája győzött; kikapta Günthert az ő köreikből, kit az ő csillogó alakjaik már gyűrűjökbe zártanak. Rybaldnak utolsó pillantata a falba-véssett betűre volt intézve. Olhajt hozzá ka-

*) Zöld vadász a kincsásók szótárában a gonoszlelket jegyzi.

pott a süllyedőhöz, s egyszerre bomlott össze az álomalak; a köd hirtelen felszállott, mintha sebes fergeteg vitte volna magával, s a három tó nyugalomba simúlt el. Olhajt magában álla, mint előbb.

A tél a maga sanyarúságában tért vissza. Olhajt elvoná magát minden társaságtól, és sokat imádkozott. Szent Sylvester éjszakáján elhagyá atyjának házát. Hó terüle el a tájon, mint egy halotti lepedő. A csillagok búsan pillongának, mint a kripták mécsei. A barát már a Tűzsírt mellett áll. Olhajt megszólítá: Nekem a te aranyad nem kell, úgymond; szánj meg, kérlek, s add ide kölcsöndat, hogy az enyéim kiszabadulhassanak.

— Ímhol az, felele néki a barát; többeket boldogítasz mint csak a tiéidet, ha magad el nem vakítatod.

Olhajt szökdelve ment felfelé. Amint ment, rózsák termettek léptei alatt; a hó, melyre hágott, hársvirággal hintődött el. Fülmilék csattogának a bokrokon. A szerelem az év minden szakát tavaszszá változtatja. S most megilleti kol-

csával az ajtót; s az egyszerre pattan széllyel. Elbódúl fájdalmában, halva pillantván meg a magáéit. Hirtelen kapja fel egyiket a másika után, s kiviszi a barlangból. Ott visszatér életök.

— Szómat állám, mond Rybald, s Olhajt megölelte az ifjat. Mind a négyen elsietének, s midőn felkele a nap, már túl valának a hegyeken.

Günther felsohajtott: Oh, hogy csak egy darabot hozhattunk volna el!

De Koptár így felele neki: Ez a rendes leánygyermek megtanúltatá velem, hogy a szeretet több a haragnál; lemondok a háborúról, s megyek véletek, bárhová visztek el magatokkal.

Rybald pedig: Csak Kézsmárkra ne! hozzám, az Óriáshegyek közzé a cseh földre. Ott vár boldogság bennünket.

S a mit akara, meglőn.

Olhajt igen boldog leve Rybald által; hiszen ő ezt hozá magának az arany hegyből. Günther nem felejtheté a sok aranyat, s mindég fohász-kodék, midőn beszéd aranyról vala; de lyánya elcsendesíté szíve vágyait, szava, pillantata által. Koptár, ily két lélek társaságában, szelíd

leve, jó és víg, mint a Rybald gyermekei, kikkel játszadoxni szeretett. Ez a szerencsés férj és nő, nem aranyért menének a barlangba, s így a barát is közelíte szabadulásához. De azolta nem volt, a ki ugyanazt tégye. Négy század oltá jár a kővé vált barát titkokkalteljes éjein fel és alá, s még mindig várja szabadítóját.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

A RÓZSÁT-NEVETŐ HERCZEGNŐ.

Volt egyszer egy király, kinek egy csodálatos tulajdonokkal bíró leánya volt; ha sírt, gyöngyök peregettek a szeméből; ha nevetett, rózsák hullottak szájából; ha ment, minden lépte után egy arany termett talpa alatt; hanem mezitláb kellett mennie, máskülönben nem hullott arany. Atyja, a király, s az egész ország magán kívül volt e miatt örömében, mert nem sokára a király gazdag, s az ország a leggazdagabb lőn a földtekén. Mikor csak sétálni ment a herczegnő, öt kamarás úr kísértte, kik az ösvényét jelző aranyakat kristálytálakba szedék.

E csodálatos herczegnő híre szertement a világon. Amint a szomszéd királyfinak fülébe jött

s egyszersmind az is, hogy a hercegnő ép oly szép és jó mint csodaszerű: kérte királyi atyját, engedje meg, nőül venni őt. Atyja beléegyezett, a királyfi már indulófélen volt, megkérni a hercegnő kezét, midőn egy veszélyes ellenség tört az országba, s a királyfinak mátká helyett csatasíkra kelle a táborral szállni.

Erre a királynő fő-udvariasszonya indítványozá: lepjék meg a királyfit azzal, hogy ha a csataterőről, kétségen kívül diadalmasan, hazajövend, mátkáját, reá várva, hon találja már. A király és királynő helybenhagyák a javaslatot, s az udvariasszony a rózsát-mosolygó hercegnő udvarába küldetett, hogy őt a királyfi számára megkérje.

De az udvariasszony boszorkány volt, s gonoszúagon törte a fejét. Tudnillik, volt egy leánya, sem szép, sem jó, ezt gondolá a királyfi kezére játszani. A rózsát-nevető hercegnő udvarához érven, előadta szándokát, felmutatta a királyfi arcképét, s mivel az a hercegnőnek tetszését megnyeré, s máskülönben is már hallá, hogy a királyfi nemesszívű és vitéz, rágondolta magát s

kezet adott. Azonnal nagysietve készülődtek útra kelni. Az elútazás előtti nap reggelén a hercegnő a szegények számára három óráig meztláb sétált a piacon, s azok fölszedék az aranyat a mi talpa alatt megtermett.

A rózsát-nevető hercegnő s az udvariasszony egy kocsiban mentek, a kíséret követte. Midőn már messze, igen messze voltak a rózsát-nevető hercegnő székvárosától: a boszorkány égiháborút idézett elé; oly sötét lőn mint éjszaka, az egész kíséret szerterobbant, s senki sem látta többé soha. Erre a boszorkány leánya a legsötétebb felhőből kiszállt, ő és az anyja megfogák a gyöngyöt-síró hercegnőt, kitolták szemeit, s a hercegnőt jobbra, a szemeket balra, az út árkába dobák; a leány meg' befátyolozta magát, anyjához ült a hintóba, s a királyfi székvárosa felé menének.

Ezenben a szerencsétlen hercegnő az árokban fekvék s nyögdecselt; erre fuvarosok jöttek, meghallák a sírást, s kihúzták. Czipéjét elveszté, harisnyája elszakadt; s íme, amint lépett, mintha arany csengene. Az egyik fuvaros odanézett; amint meglátta az aranyt, magán kívül volt örö-

mében. Karon fogá a hercegnőt s vezette, a másik követé s kalapjába szedte az aranyt. Így egy egész nap kellett a hercegnőnek menni, lábai vérzettek, elájúlt. Ezen megijedtek a fuvarosok, ott hagyták s sietve hajtottak tova.

Utánok egy kertész jöve, jámbor, jószívű ember; szekerére vette a hercegnőt s hazavitte. Ő és a neje bekötözék lábait s le kellett feküdnie. S monda nejének a kertész: Ugyan megjártam kíváncsisággommal: királyfink lakodalmát akarván látni s a rózsát-nevető, gyöngyöt-síró s arany-járó hercegnőt csodálni, s mitsem láttam. A hercegnő azt mondja, felfogadá hogy nem jár mezítláb; még le is harisnyásan fekszik, s nem is nevet soha, s oly durczás pofákat vág, hogy az ember látja, hogy sem az öröm, sem a szánsalom könnyűit nem ismeri; legfőlebb a méreg ríkatná meg talán. Ugyan megjárta a mi szép királyfink! Aztán képzelhetlenül gonosz asszony az; barátom, az udvari kertésztől tudom, hogy minden héten új komor-nája van. Ekként helyt csinálhatnánk a szegény talált leánynak. Sokat kiállt már, többet el fog túrni mint más leány.

— Igen, csak ha látna, válaszolt az asszony.

— Tudod-e mit? monda a kertész; ha megint a városba megyek, meglátogatom a szemmel-kereskedő boszorkányt; talán van egy pár szeme e leánynak való.

Úgy tett amint mondá. Az első hetivásár alkalmával egy kosár friss főzeléket vitt a szemmel-kereskedő boszorkánynak, s egy pár szemet kért; a boszorkány, ki éppen olvasott, egy csuporba nyúlt, anélkül hogy a könyvről elpillantana, s egy pár szemet kivett, a kertésznek adta, s intett hogy mehet.

Amint a kertész hazaért, betette a leánynak a szemeket, hanem az tüstént a szoba egyik zuga felé fordítá, hol egy lyuk volt, s onnan nem pillanta el. Ez így tartott egy hétig. Akkor a kertész ismét a városba ment s a szemárus boszorkányhoz, egy kosár válogatott gyümölcsöt vitt neki, s panaszkodott a lány szemei miatt.

A boszorkány elnevette magát s monda: Minap megtévedtem, s macskaszemet adtam neked; ama lyukban egér van, azért néz folyvást oda. Nesze, egy pár más szép nagy szem, nem egy-

hamar akadnál társára; minap egy árokban találtam az országút szélén; ezek jók lesznek neki.

Jó is volt a pár szem a hercegnőnek, mert saját szeme volt. Tüstént az udvarba vivé a kertész, s mivel a boszorkány-hercegnő épen elkergeté komornáját, helyét, a kertész ajánlatára, neki adák.

Szelíd s türelmes volt mint a bárány. Így folyt le egy pár hét. Az álhercegnő igen kiakarta magát csicsomázní; a királyfi bejött hozzá, hogy ebédre vigye; az asszony hátrafordúlt, s egy gombostűvel megkarczoló magát. Ezen oly méregbe jött, hogy komornáját arcúlvágta. A szegény leánynak könny szökött ki szeméből, s íme! az megannyi gyöngy volt.

Erre a királyfi felkiáltott: Mit látok? gyöngyöt sírsz! tán bizony te vagy a rózsát-nevető hercegnő?

A hercegnő elmosolyodott, s egy rózsabimbó esett a királyfi elé. S azonnal mezítláb kellett vele királyi szüleihez mennie, s minden nyomában arany csengett.

Mialatt ekként mindnyájan nagy örömben voltak hogy reá találtak: az álhercegnő anyjával együtt egy sárkányszekeren elszökött; de a királyfi s a rózsát-nevető hercegnő új lakodalmat ülének, s mai napig is élnek, ha meg nem haltak.

F Ü R E D.

Tisztelt férj és hévvel szeretett szép, kik e soraimat olvasni fogjátok, a csudaerejű Füred neve nem lesz isméretlen előttetek, s nem egy lágyérmű asszonyi szívben támada már vágy, meglátni a Balaton körül elterült szép tájt, mely mint a Pygmalion Galateája, mindég örök ifjúságban mosolygott ugyan, de lelki életet a dal erejétől csak a mi időnkben veve. A gyönyörű táj nem hasonlít-e a felvirúlt leányzóhoz? Amiként ez csak akkor kezdi érzeni szép életének teljes valóját, midőn a szerelem lángot lobbanta szívében; úgy a kies vidék csak akkor ötlik elő az azt fogvatartó ködből, midőn a költő azt eltölti lakosokkal, kiket lelkében a természet meleg nézelése hagyott előállani.

Letévén kezemből Kisfaludy Sándornak lelkes Regéit, melyek engem e gondolatra vonzottanak, s elfoglalva azon örömtől, hogy a jeles költemény teremőjével Badacsonyra tehetek egy kiröppe- nést, bévetém magam a szekérbe, s Fürednek gyógyforrásai mellől Tihany felé indúltam. Ha te, általam nem ismert, de szeretetre kérdésen kívül méltó nőolvasóm, már valál valaha Füreden, tudni fogod, hogy amint az idegen a magyar tengernek ezen messzére benyúló félszigetéhez közelít, fiú- és leánygyermekek futnak szekéréhez, s szokatlan formájú követ és csigát nyújtván emlékül, miket a tenger magából szokott a szélekre kihányni, vezérül ajánlkoznak neki. Ez történt vélem is.

Egy leányka az út szélén várá bé szekeremet, s ezt kérdé tőlem : Ne légyek-e vezetője Uramnak? — Történetből egyedül vala; de ha nem magában volt volna is, ha ezer más gyermek ajánlkozott volna is vezéremnek, én mégis csak őáltala akartam volna vezettetni magamat. Festeni fogom őt neked, kedves olvasó, bár tudom, hogy amint a szép gyermek nekem feltűnt, és amint azt azolta is mindég látom, erőtlen leszek lelki látá-

sodnak tenni elébe; hasonló az arczfestőhöz, ki hijába fárad azt a bájt adni meg dolgozásának, melyet a kedvelt előkép a meleg élet ingerei által bír.

Növése a legtökéleteseb remeke a symmetriának; azonban inkább mondathatik kisdednek mint középszernek, s hasonlatos a tündérekhez, ahogyan őket az ángoly költők éji táncaikban lesből látják, s elragadtatások gyönyörei közt énekelik. Ahogyan az ég mély sötétéből egy szép csillag mosolyog elő, úgy tűnt vala ki hajainak barna lobogásai között feje arczúzata, s ez az arcz oly tisztán magyar volt, hogy tekintetemet róla már hazai rokonságomnál fogva sem vonhattam volna le, bár szememet egyéb bájai nem varázslák hozzá. És az az ő tekintése! Egyedül a Carlo Dolce szent szüzei tekintenek így olyankor. A rózsabimbó édes kínja, midőn az virúlásra nyílik meg, lebegett e hév nézésben, s szeme oly domború vala, oly teljes, hogy midőn behúnyta, vékonyan elnyúlt szemöldökei alatt semmi üreg nem maradt, hanem a szemfödél, szinte pillájáig a homlok folytatványának tetszhetett. A francziáknál

az ily szemnek saját neve van : des yeux à fleur de tête. Szomszédinknak még nincs nevök rá, mint nekünk is. — De ha így folytatom az írást, te, kedves olvasó, nem látod tovább Tihanynak fél-szigetét. Csak egy kérést tehát : — Eredj, s keresd fel a gyönyörű gyermeket. Ha találsz egyre, a ki nyílt szemmel is, hűnyt szemmel is, el tud varázslani, ő lesz az.

Én ötöt Nínácskának nevezem el, mert felejtém kérdeni csudáltomban, kinek hívatik. Megszólítása után elfordúla a szekérútról, s ment előttem könnyedleg lépdelésivel. Én utána, itt fel egy szelíd halmon, ott egy lankás ereszkedőn le, s egyszerre egy keskeny ösvényre juték, mely a szirtfal mellett tekerge. Lábaím alatt zajogtak a hullámok. Maksa császár jutott emlékembe, a Márton-falánál. A védlélek, mely őt hozá vissza életre a szirt szélén, nem lehetete szebb mint ez az én vezetőm.

— Hová vezetsz, szép leányka? kérdém.

— A görög lyány üregéhez, ha nem félsz a keskeny úttól; felele.

— Én félnék tőled vezetve?

Hallgatott, s folytatá menését.

— Ott vagyunk, mondá most, egy üreg nyíltához jutván, mely a szirt oldalában boltozódék; itt alvék a görög leány, s ímitt vala oltára.

Az üregben, igenis, vala két kő, melynek egyike ágyhoz, másika oltárhoz hasonlíthata.

— S mikor élt a görög leány?

— Ah, Uram, az már régen volt, még a jó Mátyás idejében.

— S te tudnál valamit a jó király felől?

— Rendest kérd az Uram; mintha ugyan én is nem magyar atya s magyar anya gyermeke volnék!

— Beszéld el hát, mit hallottál felőle?

— Szívesen, Uram, úgymond, s leült az oltár zsámolyán, hogy csaknem a szerint néze ki, mint egy rózsa, mely annak hasadékból nyúlt vala fel.

— S míg én tekintetemet honunk tengere végigláthatatlan tükreán s a mosolyó környéken lebegtetve, ismét nyájas beszélőm még mosolygóbb alakjára fordítgatám, ő nekem az itt következő regét mondá:

Európában mindinkább nevekedvén a török hatalom, szerencsétlen hazánk leve a gát, mely az ellenség erejét tartóztassa, s így Magyarország és a görög tartományok közt felette eleven lőn a mozgás, kivált midőn az a két nagy hős, a mi Hunyadyнк és az epirotai Skandér bég, egyesültek ellenek. A kettő közt gyakor követségek jöttek, mentek, s egyikében oda küldetett egy Pornai nevű ifjú magyar is. Az Epirusban megszerete egy szép görög leányt, s a leány is megszereté a szép magyar ifjat, s semmi nem ellenkezővén óhajtaikkal, a kettő férj és feleség leve. De kevés idő múlva a menyegző után, Pornainak vissza kelle térni hazánkba. Megígérte hölgyének, hogy nem sokára nála lesz s őtet közzénk hozza fel; akkor azt nem teheté, mert útját sietve tevé, s ellenségi csapatok közt. Iréne — ez vala a szép hölgy neve — sokat sírt, midőn férjétől elmarada, s epedve várá visszafordulását. De kevés hetek múlva ott vala a hír, hogy Pornait minden kísérrőivel a törökök leszabták. Skanderbég maga is kiküldé biztosait, hogy a dolognak járjanak vége; minden vallatások erősíték a hírt, s nem

vala helye a kétségnek. A szerencsétlen Iréne feltevé hogy életét ottan fogja letölteni, hol a szeretett ifjú vígan nevededett fel; közelébb hitte magát a kedveshez, ha ottan síratandja halálát hol az született; elhagyá szüléit és rokonit, s mint bánatba süllyedt szarándok jöve fel hazánkba. Azt szokták mondani, hogy a halál kerülgeti a szerencsétleneket, s a mondás igazlatot találá Irénében, mert ötet a hosszú és veszélyes úton nem érte semmi baj; felére Veszprémbe. Ott még állá ekkor az a görög asszonyi-klastrom, melyet a mi első szent királyunk alkotott, amint beszélük. Iréne bėjelenté magát a fejdelemasszonynál, hogy fel kíván vétetni közöttök, s kérése meghallgattott. Ím ez a barlang itt, és a többi e szirtekben, ezek valának azon apáczaak lakásai, kik még gyöt-rőbb csigázásoknak veték alá magokat, mint a melyek nekik a szerzet törvényei által voltak parancsolva. A vápát, melyen ide ereszkedénk, még ma is Apáczakapunak mondjuk, mert ők azon hozatának ide. Víz, fűgyökerek és olykor kenyér vala minden táplálatok; az utolsót kétszer vevék minden héten a tihanyi apáczáktól. Midőn Iréne fel-

vette a fátyolt, még senki nem lakott itten; ő volt az első, ki engedelmet nyere itt tölthetni napjait. Esztendőt éle már e magányban, és még egyet, egészen elszakadva a világtól, melyhez ezentúl csak kedves megholtja kesergése által érzé magát csatoltatnak.

em állhatám meg, hogy kedves regélőm szavait meg ne szakaszszam.

— S kedvesedet te sem felejténéd, ha oda lenne s többé fel nem találhatnád?

— Kedvesemet? kérdé a gyönyörű gyermek; s ki akarhatna engem szeretni?

— S kétled, Nínácska? Iréne korántsem vala oly szép mint te vagy, és mégis találta kitől szerettség.

A leány elpirúlva néze rám, s egy ideig hallgatván, ezt mondá: Ne szakassza meg az én Uram a mit beszélni kezdék, mert úgy véget nem érhetek; pedig mingyárt dél lesz; látom az árnyékon melyet a hegy a vizre vét.

— Folytasd hát szavadat, kis lyány; míg téged hallak, nem sejtem meg az idő telését.

Nínácska tenyerébe hajtá le szép fejét, s tovább vitte a beszédet:

— Hol most a ferdő van, akkor csak egy-két ház állott, s kevés ember látogatta az orvoshelyt. Egy vitéz érkezék a ferdőbe; őtet oda a király orvosa küldé le, mert hosszas és nehéz fogságot szenvedett volt. Az Pornai volt, kit útjában nem levágtak, hanem csak nagyon megsebesítettek; de a kit egy szíves török ótalmába vett, meggyógyított, és minekutána sok havakig, mint rab-szolgát házánál tartá s mindég hűnek tapasztolá, végre szabadon ereszté fogságából. De szolgaság és bánat annyira elgyengítették, hogy betegen ére hazájába. A király orvosa nem tudá segíteni baján, s hogy lerázhassa nyakáról, ferdeni küldötte.

— Ezt teszik betegekkel a maiak is, mondám a szép leánynak.

— Úgy hát óhajtom, hogy a víz az Uramnak is használjon, mint Pornainak, mert ő felgyógyúla.

— Ha te vennél gyógyító kezek alá, bizonyosan; legalább minden szenvedésem megenyhülne.

-- De ne hát, édes Úr, mondá a gyermek, s lesüllyeszté a szép szemet, s így folytatá beszélését:

— Egyszer, midőn egészsége már csaknem egészen helyreállott, Tihanyra jöve által, mint most az Uram, megköszönni a jószívű szerzeteseknek, hogy gyógyulása alatt vele annyi jót ténének, — mert akkor ők tarták ki a ferdő vendégeit. Elhagyá a szekérútát, s azon ösvénybe csapott, melyen mi jövének, s itt egy alakot lele —

— Mely nem leheté szebb, mondám, mint a melyet én itt az ő oltáránál látok.

— Mely nagy vala a Pornai s az Iréne álmélkodása, öröme, e nem várt viszonzlátás alatt!

— Érzeni fogom, mondám, ha majd a szép Nínácskát ismét itt találom.

De Nínácska nem ügyele lobogásimra, s folytatá beszélését.

— Ezentúl valamikor leszállya az éj, Pornai keresztülevezék egy csolnakon a ferdőtől a barlangig. Szüntelenül tanácskozának, mint fejtsék ki magokat azon bomladékból, melybe őket az Iréne hirtelenkedése ejtette, de semmi szerét nem

láták. Most mondá Pornai: Szökjünk meg; a mely töröknél én szolgáltam, nekem barátom; ő nekünk ad menedéket. Láttuk a világot; mit ér az a magasztalt világ? jer, hagyjuk itt. Bolgárok közt is van élet. A táj ugyan pusztaság lesz előttünk és idegen, de mi honn leljük magunkat benne, s szívéünkben leljük a szerelem egét. — Iréne zokogva ömlött a Pornai karjai közzé. Megyek, úgymond, valahová viszesz; de most nem mehetek; szökésünk halált hozna gyermekedre, minekelőtte az felmosolyoghatna reád. — Pornait borzadás öröme rázá meg e szókra. Ezolta az volt minden gondja, hogy a környék ébredező figyelmét eltolhassa magától; odahagyá az orvosvizet, s készítteté a mit a szökés kíván. Csak néha jelene meg Irénének barlangjában, mint egy villám, mely bár nem világít tovább egy percznél, de az éjjeli vándor sötét útját kedvezőleg derítgeti.

Elmúlt vala a tél, s Iréne egy izmos fiúgyermeket szüle, midőn Pornai azon jelentést hozá neki, hogy a szökésre minden kész. Nője eléggé erősnek vélé magát megtenni az útat. Túl a vizen Imre paripáival várá őket, hív lovásza Pornainak.

Kedvezett az éj, s a boldog ifjú szerencsésen keresztülevezé a Balatont, s vitte hölgyét és a gyermeket.

— S szerencsések valának-e elszökhetni? kértem a szép beszélőt.

Nínácska felele: Uram tudni fogja, hogy a Balaton gyakorta épen akkor duzzan fel, midőn csendesnek látszott. Ez történt ekkor is, amint mondják, s a szökők habjaiban lelék sírjaikat. De hozok egy írást, a mi talán tudatni fogja, mi leve belőlök; én olvasni nem tudom, de a Pornai és Iréne neveiket kiösmérem az írásban.

— Hol vetted azt, szép gyermek? kértem hirtelen szökvén szavaiba.

— A múlt héten Nagy-Vázsonyba mentem által, megjárni a Kinizsi hajdani vára romjait, s midőn ott egy pinczeforma üregen keresztül mászék, előttem szakada le a boltból néhány téglá, és a téglával ez az írás. — Ha délután ide jössz, kezedbe adom azt. De, úgy-e, eljössz? kérde, félig kérve, félig enyelgve.

Épen felelni akarék neki, midőn elveré a toronyban a tizenkettőt, s egy szerzetes üregünk

mellett elsétála. Hozzájok ígérkeztem vala ebédre, s így együtt menénk. Nínácska eltűnt, míg mi, a Benedictínus és én, egymásnak köszöngettünk. Inkább meg valék illetődve mint hogy a jó Páternek kérdéseket tehettem volna; de oda érvén, ahol a híres Echó leginkább úzi játékát, ezt kiáltám: Szép vezető! és ezt: Meglátlak! és midőn a szőlők felibe juték, honnan a szép vizet a maga teljes nagyságában, s a félszigetet azonfelül kiláthatni; nézék ugyan mindenfelé, ha megláthatnám-e a hazasiető' fürtjeinek lebegésit, de haszontalan. A szerzetes siettete, s a klastromhoz érénk.

Vége vala az ebédnek. Megtekintém az I. András tetemeit, ki e monostort alkotta; egy-két pillantatot vetettem el a folyosóról, végig a vízen; de szívem nem lele nyugtot, míg a szép leányt a barlangban ismét meglátandom. Búcsúztam. A tornyos fellegekkel borúlgató ég vala ürügyem. De kijövéen a monostorból, szekeremet leküldém az útra, szinte addig, hol ebédelőtt belőle kiszállottam volt, s futottam inkább mint mentem keresztül a szőlőkön, le az üreghez. Azt mondám magamnak,

hogy a szép gyermeket bizonynyal ott találom; de a nyíláshoz érvén, láttam hogy reményem megcsala. Nínácskának ott kelle lenni, mert az oltárköven egy irhairást láték meg, s az irha mellett egy parlagrózsát. Kénytelen vagyok vallást tenni, bosszantására ugyan minden tudósainknak, de a min szépeink megütközni nem fognak, hogy elébb nyúltam a rózsa mint a penészette irha után. Az sok helyt megrongyollott, foltokat kapott, hogy el sem lehetne mindenütt olvasnom, de azt beszélé a mit az én Nínácskámtól hallottam. Közölöm a történet végét, ahogy rá emlékezhetem.

A mely éjjel Pornai és Iréne megszöktenek, vész támada a Balatonon. Imre kínos aggodalmak közt töltötte az éjt. Hijába kiáltozék; szava elveszett a zajban. Hijába gyújtott tüzeket; a zápor eloltotta, a szél elverte. Fölvirradván, bényargalá az egész partot, hogy láthassa, hová verhette legyen a fergeteg. Egy deszkához kötött csecsemőt láta meg legelsőben. Szüléi, nem remélhetvén többé szabadulást, így ereszték angyala védelmére; mert Imre életben lelte azt. Örvendve találmányának, tovább lovaglott, s halva lelé Pornait és

Irénét, és még holtan is összeölelkezve. Elásá testeiket. A pénzzel, melyet Pornai útvjokra gyűjtött, egy malmot veve meg Abaújnak Kinízs nevű falujában, s a gyermeket, kit Pálnak kereszteltete, úgy nevelé fel mint magáét. A tüzes gyermek férfivá nevedék. Hihetlen ereje által szemébe tűnt Mátyás királyunknak, katona leve a Fekete seregnél, s nemzetünk történeteiben Kinízs Pál neve alatt ragyog. Midőn osztán a király Nagy-Vázsony helységgel jutalmazá meg hős tetteit, Imre hozzá méne lakni; s amint Imre egy téli estve, biztos csevegésre csalva a kandalló lobogása mellett, elbeszélé, hogy őneki nem atyja Kinízs, a dolgot papírosra téteté, s az én Nínácskám írása annak másolatja lehetett. A történet a megvénült Imre beszélései által elterjede a táj lakosai közt.

Mindinkább harsoga a zaj. Nem merém remélni hogy szép |vezetőmmel összeakadhatok. Szállásom felé fordúltam, de azon feltétellel, hogy virradtakor felkeresem. Történetből egy kised aranykeresztet vettem volt Füreden, fekete vékony sinegecskével, s azt letettem a barlangban,

s siettem szekeremhez, s villámok, mennydörgések, s szél és zápor alatt értem be Füredre.

Bizonyos vagyok, hogy olvasóim az egyik s másik nem a rege végén külömbféle gondolatokra fognak térni. Egy rész tudni vágy, hogy köztem és a szép lyánygyermek közt tovább mi történt. Szolgáljon feleletül ezeknek, hogy, a mit kimondhatatlanúl sajnálok, románom az nap ére véget a melyen kezdődött, mert haszontalan mászkáltam mindég Tihanyra, én a bájos alakot soha többet meg nem láttam; s a kiket megkérdettem, ha őtet ismerik-e, útjába nem tudtak igazítani.

De hát ha valamely szép olvasómnak kedve talál jőni, hogy nálam a Nínácska helyét kipótolja?— Ha majd a jövő nyáron a Füred látogatói közt egy asszonyi alak jövend felém, fejr nyakán egy fekete sinegű aranykeresztel s egy parlagrózsával jobbjában, csillagzataim intéseként fogom venni, hogy annak mutassam be hódolásomat. S akkor egyenesen az ő varázs hatásain fog állani, hogy novellám második része meddig váljon érdeklővé.

Annak hím olvasói, közt ha egy ultra-tudós találkoznék, az így fogna gondolkozni : De mi leltez, hogy a silány rege helyett a Nínácska levelét nem nyomtattatá ki inkább, még pedig betűről betűre? Azzal historiográfjainknak bizonyosan több hasznót fogott vala hajtani, mint e nyavalyás firkával, s documentálva volna a mit költsögetve beszél. Mert ki adjon ennek hitelt minden oklevél nélkül? — A bölcs szóra azt kell felelnem, s mély alázatossággal, hogy a gáncs igen helyes, s hogy én az oklevelet le is nyomtattatnám, csak volna meg még. De amint azt a barlangban megolvasám, szaladtam szekerem felé. A dühödt fergeteg fejemről ki akará kapni süvegemet, s amint ahhoz hozzákaptam, a szél papírosom elkapásával veve magának elégtétet az el nem kaphatott süveg helyett, s játszva lebegteté azt egy ideig a levegőben, végre pedig a tó vizébe csapá. Megfosztva így annak bizonyosságától a mit beszélek, túrnöm kell, ha olvasóim azt költeménynek veendik.

Ha szépeimet el nem úntatám, annál inkább pedig ha őket talán mulattatni tudtam volna is,

örvendenék szerencsémnek; mert legjobb kimondanom a mi való : én nőolvasóim javalásaikon inkább kapok mint a hímekéin. S ebben ugyan minden poétai ihlésű társam egyező értelemben leend velem.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

P E N G Ö.

Volt egyszer egy király, annak három fia volt. Haláloságyán meghagyta fiainak, hogy minden nap új csizmát húzzanak föl, az nagy szerencsét hozand nekik; arra meghalt.

A fiúk szavát fogadák; de mivel a csizmák sok pénzbe kerültek s országuk kicsiny volt, elszegényedtek. Ekkor monda a két idősb testvér: Nagy bolondság volt tőlünk mindennap új csizmát csináltatni magunknak; ha megkentük, az is megújította volna.

Pengő felele: Nem, édes bátyám, az atyai parancsot nem kell magyarázgatni; menjünk a világba, próbáljunk szerencsét; ott ahol, feltaláljuk okvetlenül.

A többi beléegyezett, s tova menének.

Miután egy darabig vándoroltak, monda a legidősb : legyen gondunk reá, hol fogunk az éjjel tanyázni; ahova nyílam esik, ott aluszunk; s azzal ellőtte nyílat. Egy nap s egy éjszaka mentek utána; végre eljutottak oda, ahol leesett. S monda a legidősb : Pihenjete le, ma éjjel én virrasztok s rakom a tüzet.

A két öcs lefeküdt. Éjfélkor jött egy roppant vadkan, aranyagyarakkal; a legidősb fiú megvitt vele, leverte, kirántá két agyarát s eltette.

Reggel tovább mentek; s monda a középső : Legközelebbi tanyánkat én jelölöm ki. — Ellőtte nyílat, s három nap és három éjjel kellett menniök, míg oda jutottak, hová a nyíl röpült. S monda a középső : Ma éjjel én virrasztok.

A másik kettő lefeküdt. Éjfélkor egy roppant keselyű jött, fején két ezüstitollal; az őrtálló megvívott vele, agyonüté, kitepte két ezüstitollát s eltette.

Reggel monda Pengő : Ma rajtam a sor kitűznöm a tanyát. — Nyíla röpült, s hét nap és hét éjjel kellett menniök, míg hozzá jutottak.

Midőn a tüzet megrakák, monda a legidősb

testvér: Te fiatal ember vagy, neked jót tesz az álom, feküdjél le, virrasztok én helyetted.

— Nem úgy, monda Pengő, én is emberszámot teszek, én virrasztok az éjjel. S úgy is lett.

Éjfél felé halk, fájdalmas éneklést hall; a dal tetszett neki, s ment a hang után. Így egy kis patakhoz ért, benne egy kis aranyhal feküdt, az dalolt oly szomorún.

— Ugyan min búsúlsz? kérde Pengő.

— Ah, válaszolt a halacska, ama patak kiáradt, én tova úsztam hullámaival, most egyszerre elapadt, s én nem mehetek vissza a vízbe, s itt a szárazon kell elvesznem.

— Dehogy kell, mondá Pengő, magam vislek vissza a vízbe; — s azzal fölemelte s a patakhoz vivé.

S monda a halacska: Szakíts ki egyet arany-pikkelyeimből, ha valaha megszorúlsz, lehelj reá, s én segédre leszek.

Pengő fogadta tanácsát, a halacska eltűnt a habokban. Pengő visszament testvéreihez, de ezalatt az őrűz kialudt.

— Ó jaj! kiálta Pengő, már most azt fogják

hinni testvéreim, hogy virrasztás helyett aludtam. Ugyan hol kapok hamarjában tüzet? — Egy fára mászott, s körültekinte. A távolban világot láta; oda megyek, gondolá, s nekiindult. Még nem soká méne, midőn szemben jött vele az Éjfél, s üdvözölte.

— Köszönöm, Éjfél, válaszola Pengő; ugyan tedd meg kedvemért, s maradj itt, míg ama világtól tüzet hozok magamnak.

— Ho hó, felele az Éjfél, hétszer jövök s megyek én, míg te azon tüztől visszatérsz.

— Nem várakozol? mondá Pengő, úgy hát kell hogy kényszerítselek. — S azzal az Éjfélt egy fához köté. Amint tovább ment, a Hajnallal találkozott.

— Megáldj Isten, Pengő, mond a Hajnal.

— Köszönöm, Hajnal, felele Pengő; kialudt a tüzem, azért megyek ama messze világhoz, várakozzál, míg megjövök.

— Ho hó, válaszolt a Hajnal, hétszer jövök és megyek én, míg te onnan visszatérsz.

— Nem várakozol? monda Pengő, úgy hát

kell hogy kényszerítselek. — S azzal a Hajnalt egy fához köté.

Ekkor ment, mendegélt, míg a tűzhöz ére, mit a távolból láta. Tizenkét óriás állta a tüzet körül. Pengő föltette nyilát, s egy üszköt kilőtt a tűzből. Talán eszébe jutott: már most azt mondják majd az emberek, hogy még a tüzet is lopom; tehát egyenest az óriásokhoz tartott, s monda: Legyetek oly szívesek, adjatok egy kis tüzet.

Álmélkodva néztek rá az óriások, s kérdék: Te lőtted ki az üszköt tűzünkéből?

Pengő felele: Igen.

Adunk tüzet, mondák az óriások, de előbb pecsenyénket kell forgatnod.

Pengő megkapá a nyársat, min egy egész ökör sült, s kisújjával forgatá. — Már most adjatok tüzet.

— Még nem, válaszolák az óriások; előbb azt a kakast kell lelőnöd, mely ott a sziklavár falain öröködik.

Pengő lőtt, s a kakas leesett; az óriások kurjongtak örömben.

— Mondjátok meg, szóla Pengő, mit jelentsen ez?

Az óriások felelének: Mi az arasznyi ember szolgálai vagyunk; amazt a sziklavárat ostromoltatja velünk, mert a királynak három csodaszép leánya van, s nem akarja urunknak adni nőül.

— Hát mind a hármát el akarja venni? kérde álmélkodva Pengő.

— Nem, mondák az óriások, ő magának csak a legfiatalabbikat akarja; de a középsőt legidősb fiának, ki egy hatalmas keselyű két ezüsttollal; a legidősb leánynak pedig második fiához, az arany-agyaras vadkanhoz kell menni.

Ej, gondolá Pengő magában, úgy a leányok pártában maradnak, mert bátyáim agyonverék mátkáikat; — hanem egy szót sem szólt nekik.

Az óriások folytatók: A várat rég bevettük volna, mert ilyenkor minden alszik benne; hanem a kakas, kit meglövé, mindig felkukorékolá őket, s ostromunkat elverék. Most halva van, neked azért föl kelljőnod velünk; a vár falában egy kis lyuk van, ezen bemászol, s felnyitod nekünk a kaput; akkor miénk a vár.

— Nem bánom, monda Pengő.

— Hanem siess, mond az egyik óriás, mert a vár túlsó oldalán urunk nénje, a nagy kígyó táboroz, s szégyen volna reánk nézt, ha elébb hágná meg a várat mint mi.

Amint mentek fölfelé, meghallá Pengő hogy az óriások suttogák: Ha a várat bevesszük, agyon-ütjük ezt az embert; úgy a diadal tisztessége csupán miénk marad.

Ennek megadjátok árát, gondolá Pengő. Bekúszott a várba, s így kiálta ki onnan: A kaput nem tudom kinyitni, de a lyukon behúzlak beneteket. — S amint az első óriás betolta fejét, ő levágta, s a csonka testet behúzta az udvarba; így ölte meg egymásután mind a tizenkét óriást. Ekkor végigjárta a vár termeit. Mindenik herczegnő más-más szobában ült, mindenik előtt egy félig elégett s egy egész gyertya állt, mindegyik nyakán egy kendő s újján egy gyűrű. A legidősb-nél meggyújtá az egész gyertyát, s a félig elégettet zsebre dugta, a középsőnek nyakkendőjét vevé el, a legfiatalabbiknak a gyűrűt vonta le újjáról. Midőn a király szobájába lépett, épen akkor eresz-

kedett alá az arasznyi ember nénje, a nagy kígyó; oly vastag volt mint egy nyomórúd. Pengő levett egy villát az asztalról, s a falhoz szögezte, kinyeste nyelve hegyét, eltevé, s távozott a várból, s visszament testvéreihez.

Útközben az óriások tüzéből kivett egy üszköt, s eloldá a Hajnalt.

— Ideje hogy jössz, mondá a Hajnal, hét nap óta nem virradott, mert nem mozdúlhaték.

Azután eloldá az Éjfélt. — Mit csinálnak testvéreim? kérde őt.

— Erősen alusznak, volt a felelet.

Erre Pengő testvéreihez ért; megraká a tüzet, megvirradt, testvérei fölébredtek, folytaták útjokat.

Időjárával egy csapszékbe tértek. Ott egy vendégnek sem szabadott fizetni; azt s annyit költhetett el amennyit tetszett, maradhatott a meddig akart, csupán bucsúzóul saját történetét vagy egy regét kellett elmondania. A csaplár az a király volt, kit az arasznyi embernek kellett ostromoltatni; a királyleányok voltak a pinczér-

nők. Reménylék, hogy az útasok elbeszélései szabadítójuk nyomába viendik őket. Pengő azonnal reájok ismert, s elmondá saját és testvérei történetét. Felényire sem beszélte el, midőn a király intett, mire a hercegnők egyike eltávozott, s mingyárt visszatért. Épen midőn a két testvér az aranyagyarakat s az ezüstitollakat az asztalra tévé, Pengő meg' az elégett gyertyát, nyakkendőt, gyűrűt s a kígyó nyelve hegyét felmutatta, robogott négy aranyhintó, mindenik hat-hat lovas, a ház elé. Az elsőbe a király ült, a másik háromba a három hercegnő a három testvérrel, a legidősb a legidősbbel, a középső a középsővel, a legkisebbik Pengővel. A királyivárban nagy lakodalmat ültek.

Midőn a lakodalomnak vége volt, monda bátyjainak Pengő: Látjátok, édes véreim, jó volt atyánk parancsát fogadnunk, máskülönben a világba nem mentünk s nem tettünk volna oly kedves nőkre szert soha.

— Igazad van, válaszolá a két bátyja; mert most ugyan ideje lesz, hogy egyszer már országunkat is meglátogassuk. Ekként vélekedett a

két testvér; Pengő beléegyezett, a király mindekinek egy ezred katonát adott, s elútazának. Az első hintóban a legidősb testvér ült nejével; útközben a sárban egy araszn yi embert láta, hanem szakála hét rőf hosszú volt. Segélj ki a sárból, herczegem, kiálta a kis ember; de a herczeg nem felelt, s tovább mene. Erre a második herczeg jött kocsin nejével; ezt is megszólította a kis ember: Segélj ki a sárból, herczegem! — de ez így felelt: Hallgass, különben még jobban betaposlak! s ment. Végre Pengő jött a nejével; ismét kiálta a kis ember: Segélj ki a sárból, herczegem! — Pengő kiszállt, s kivonta a sárból; azonban alig volt künn a kis ember, Pengő hintójába ugrott, s eltűnt a nejével. Pengő azonnal gyászt öltete föl egész ezredével, visszaküldé a királynak, ipjának, s maga elindúlt nejét keresni.

Már egy egész nap ment, midőn egy patakhoz ért; itt eszébe jutott barátja, az aranyhalacska. Hívta, s íme! az aranyhalacska megjelent.

— Hol van a nőm? kérdé Pengő.

— Arra én nem tudok felelni, válaszolta a halacska; hanem ama hegyen túl egy bölcs ember

lakik, az három dolgon kívül mindent tud; ő meg fogja neked mondani.

Pengő hozzá ment. Mielőtt megszólalt volna Pengő, monda a bölc: Tudom mit kívánsz tőlem; nődet megkapod, hanem előbb segélned kell rajtam; száz éve már, hogy e sziklán ülök, s nem bírok felállni, mert mátkám a jegygyűrűvel elveszett; mind a kettőt, mátkát és jegygyűrűt, elő kell kerítened, akkor megkapod nődet.

— Hol találom mátkádat? kérdé Pengő.

S felele a bölc: Ez azon három dolog egyike, miket nem tudok.

Pengő kiment egy patak partjára, s hívta az aranyhalacskát; ez jött s felele: A bölc mátkája a gyémántvárban van; sokat kellend kiállanod, ha megakarod szabadítani, s ha gondatlan leendesz, véged lesz; azért végy egy palaczk vizet, s tégy engem belé, segíni foglak tettel és tanácssal.

Pengő követte a halacska útasítását, s a gyémántvárhoz ért. S monda a halacska: Ne egyél semmit, míg fejér étket nem hoznak, s meg ne szólalj, történjék akármí.

A vár minden szobája fekete volt, fekete bor

s fekete ételek voltak az asztalon, hanem Pengő nem nyúlt semmihez. Midőn beestveledett s ő lefekvék, fekete alakok jöttek, elpáholák; de Pengő hallgatott. Másnap reggel a szoba veres volt, bor és étel veres, hanem Pengő nem nyúlt semmihez; midőn elestveledett s ő lefeküdt, veres alakok jöttek s eldöngeték, de Pengő meg sem kukkant. Harmadnapra a szoba fejr, bor és ital fejr volt, Pengő evett s ivott amint bírt; midőn elestveledett s ő lefekvék, fejr alakok jelentek meg előtte s a legszebb dalokat éneklék neki; hanem Pengő egy ígével sem jelenté tetszését. Negyedik reggel monda a halacska: Jól tartád magad, most menj le az istálóba, ott négy fekete ló áll. Ez a négy ló négy leány, az egyik a bölc mánakája, a többi három, a farkas-, sas- és hollókirályé. Az a boszorkány, kié e vár, mánakákat rabol, hol szerét teheti, s lovakká változtatja, kikkel hintáját vonatja. Mihelyt egy új fogatot szerev öszve, vízbe fúlasztja az előbbi. Az istálóban mint darázst látandod rökedni, majd az egyik, majd a másik lóra fog ülni; akkor csapkodj mindaddig, amíg bírsz; míg a darázst megtalálod.

Pengő úgy tett mint a halacska mondá. A négy fekete már derekasan meg volt szabdalva, s a daráznak még kutyabaja; végre megtalálta Pengő, leesett s banyává változott, de a négy fekete ló négy ígésző szépségű leánynya. Mialatt hát Pengő ezeket a jászoltól eloldta s a kötőfékekből kibontá, a vén asszony kimászott s a gyémántvárból a tengerbe ugrott.

Pengő a négy leányt a bölcshöz vitte. Midőn beléptek, fel akart kelni ez, de nem bírt.

— Ó jaj! hol a gyűrűm?

— Ah, mond a mátkája, midőn a boszorkány innen elcsala, elvette tőlem a gyűrűt; mit csinált vele, nem tudom.

A bölcс egy kevés ideig gondolkozott: A földön nincs, máskülönben tudnom kellene; tehát vagy a légben vagy a vízben van.

Ezenben a Farkaskirály, a Saskirály s a Hollókirály megérkeztek, mátkáikat elviendők. A két utóbbi mondá: A légben nincs, máskülönben tudnók.

S megszólalt az aranyhalacska: A gyűrű talán a tengerben van.

Azonnal összehítt minden halat, de a gyűrűről egyik sem tudott. Végre kérde az aranyhalacska: Valyon itt van-e már igazán valamenynyi hal?

— A sánta csuka nincs még, mondá egy hang.

— Úgy várjunk míg megérkezik, határzá az aranyhalacska.

Végre jött a sánta csuka.

— Ugyan hol késtél oly soká? kérde haraggal az aranyhalacska.

— Hol késtem? viszonozá a csuka, csapszékben valék s egy gyűrűt ittam be, mit nem rég találtam.

— Tüstént ide teremtsd nekem a gyűrűt, mondá szigorún az aranyhalacska, máskülönben halál a fejed.

A sánta csuka morogva távozott, s elhozá a gyűrűt.

Alig vette kezébe a gyűrűt a bölc, midőn fölkele, mátkáját átölelte, de azután így szóla Pengőhöz: Mátkád a tenger kilenczvenkilenczedik szigetén van; menj oda; ha még szeret, úgy meg-

mondja férje erejének titkát, s akkor tedd a mit jónak gondolsz; én mitsem mondhatok erről neked, mert ez másodika azon dolgoknak, miket nem tudok.

Az aranyhalacska parancsára egy czethal állt elő, erre ült Pengő, s a tenger kilenczvenkilenczedik szigetéhez úszott.

Amint kiszállt, nejével találkozék.

— Elvégre viszontlátlak, édes Pengőm! kiálta a nő; bizonyosan azért jössz, hogy megszabadíts.

— Eltaláltad, válaszola Pengő, hanem mondd elébb, hová van elrejtve az araszn yi ember ereje?

A herczegnő válaszolt: Azt most nem tudom, hanem holnap e tájban meg fogom mondani. Most nincs hon, ilyenkor mindig déli álmát alussza a tenger hatvanhatodik szigetén; menj most tova, s rejtözzél el holnapig.

Pengő úgy tett mint neje mondá.

Nem sokára aztán hazajött az araszn yi ember; monda a herczegnő: Mindig beszéled hogy szeretsz; de semmivel nem bizonyítod be; azért nem hiszek neked.

Kérdé az araszn yi ember: Mivel bizonyítsam?

S a hercegnő monda : Tudasd velem, hol tartod erődöt.

Felele az araszn yi ember : Ama darab fában, ott az ajtóban.

S felkiálta a hercegnő : Azt hát nem kell így hevertetni — oda szaladt, s a fát a szekrénybe zárta.

S nevetett az araszn yi ember és monda : Rászedtelek, erő m ama seprűben van.

Azonnal oda futott a hercegnő, s a seprűt a szekrénybe zárta.

Az araszn yi ember ismét nevetett, és monda : Rászedtelek, erő m ama piszkafában van.

Gyorsan oda sietett a hercegnő, több kendőbe göngyölgeté vígyázva, s nagy gonddal elzárta a piszkafát.

S monda az araszn yi ember : Most már látom, hogy valóban szeretsz; erő m sem a fában, sem a seprűben, sem a piszkafában nincs, hanem messze az erdőben van; ott egy aranypatak foly, e patakhoz jó, ha alszom, egy aranyszarvas, abban van erő m; ha azt elejtik, egy bárány szökken ki belőle; ha ez megmenekülhet, megmarad erő m; ha

e bárányt elejtik, egy aranykacsa röpül ki belőle; ha a kacsa megszabadul, megmarad erőm; ha a kacsát elejtik, egy aranybogár száll ki gyomrából; ha a bogár megmenekszik, megmarad erőm; de ha a bogarat megölik, erőm oda van.

Midőn az arasznyi ember ismét déli álmát aludta a tenger hatvanhatodik szigetén, a herczegnő elmondá Pengőjének, a mivel az arasznyi ember megbízta. Pengő azonnal az erdőbe ment. Útközben egy farkast láta, reá akart lőni; de a farkas monda: Ne lőjj reám, régebben várakozom én itt mint te; a Farkaskirály küld engem segítségére.

Amint tovább ment, egy sas suhogott feje fölött; Pengő célba vette, de a sas monda: Ne céllozz reám, régebben várakozom én itt mint te, a Saskirály küld engem segítségére.

Az erdő kellő szélén egy holló károgott, Pengő neki-irányzá nyilát, de a holló monda: Ne bánts engem, régebben várakozom én itt mint te, a Hollókirály küld engem segítségére.

Midőn az aranypatakhöz érkezett, lesbe állt a bokrok megett; nem sokára megjött az arany-

szarvas, ivott és fürdött az aranyhullámokban; midőn Pengő felvoná íjját, körülnézett a szarvas és fülelt, de mivel semmi sem mozdult, tovább pacskolt a vízben; Pengő lőtt, s a szarvas elesett; de mikor Pengő hozzáment, hogy kizsinegelje, kiugrott az aranybárány és elszaladt, de a farkas utána iramlott, megfogta s szétszakítá; hanem vidoran röptült fel az aranykacsa; a sas alá- s reárohant, megfogta s tépni kezdé; tüstént kiszállt belőle az aranybogár, de a holló utánament, ovatosan megfogá orrával, és sértetlenül Pengőhöz hozá; ez zsebkendőjébe köté a bogárt, s az arasznyi ember házához méne.

Épen belépett Pengő s monda a hercegnőnek: Kezemben az arasznyi ember ereje! midőn ez a hatvanhatodik szigeten fölébredt. Szokása szerint azonnal hazáig vágta buzogányát s egy szökéssel a hetvenhetedik szigetre ugrott. Pengő sszadobta a buzogányt, s kissé megnyomta a bogárt. Akkor az arasznyi ember nem bírta többé a buzogányt visszasújtani, s érzé hogy ereje meg van fogva, hanem remélte, hogy a bogárt mégis megmenti még; vállára vette hát a buzogányt,

s lépést ment hazafelé. Ezenben a herczegnő befűte egy sütőkemenczét, hogy kívül- mint belülről egyiránt szikrázott.

Hazaérvén az arasznyi ember, monda Pengőnek : Megfogád erőmet, add ki nekem, váltságaúl odaadom minden kincsemet, s jövőre békén hagylak.

De ő csalárd volt szívében, s gondolá : ha megkapom erőmet, megölöm Pengőt, s a herczegnőt és kincseimet visszaveszem.

Pengő felele : Gaz fiú vagy te, gonoszszal fizettél a jóért nekem, meg kell halnod; s a sütőkemenczébe dobta a bogárt, s miként a bogár olvadt, vált az arasznyi ember is por- és hamuvá.

Pengő a herczegnőt atyjához vivé, a ki országa felét átadá neki; azután bátyjait nejeikkel, a bölcset mátkájával, a Farkas-, Sas- és Hollókirályt hitveseikkel, meghívá magához; nagy lakodalmat ültek még egyszer, széles jó kedvök vala, s mai napig is élnek mindnyájan, ha meg nem haltak.

Sajtóhibák.

xI. lap	5. sor	:	gonosztetteig h. gonosztetteiig.
xx. „	6. „	:	közcziel h. közös czél.
35. „	10. „	:	István a szent, márványsírban.
106. „	3. „		alólról: a kárpit, s a deák meglátá.
224. „	2 „		„ : a gnómok fejedelme <i>így</i>
hálálja meg.
228. „	5. „	:	előre h. előre.
256. „	4. „	:	a V. Károly h. s V. Károly.
„ „	14. „	:	vona ki h. vona <i>le</i> .
276. „	7. „	:	Amint h. <i>Amit</i> .
346. „	3. „		alólról: neked azért h. neked <i>tehát</i> .
360. „	4. „	:	pacskolt h. pocskolt.
„ „	5. „	:	kizsinegelje h. kizsigerelje.
„ „	5. „		alólról: sszadobta h. <i>visszadobta</i> .

